

מפתחות

רשימת ערכי המפתחות

אונקלוס	אב בית דין
אור וחשך	אב ואם - בן ובת
אורים ותומים	אבות (מסכת)
אותו ואת בנו	אבירה
אחאב	אבימלך מלך פלישתים
אחז המלך	אבלות
אחיו הגדול	אברהם אבינו
אחי השילוני	כללי
אחיך	חיי
אי עביד מהני או לא מהני	מדריגותיו
איוב	אבשלום
אין איסור חל על איסור	אגריפס המלך
אינו ברשותו	אדם - איש
איסורי אכילה	אדם המזיך
איסורי הנאה	אדם הראשון
אישות	אהבת לרעך כמוך
אישתרי - הואיל ואישתרי אישתרי	מעלת האחדות ואהבת ישראל
אליהו הנביא	דינים שונים העוסקים בהיחס לחבירו
אליעזר עבד אברהם	דיני ואהבת לרעך כמוך וציורים שונים
אלעזר הכהן	שנוכר בהם ואהבת לרעך כמוך
אמון המלך בן מנשה בן חזקיהו	שלא לבזות ואונאת דברים
אמונה	שנאה, נטירה
אמן	המלכין פני חבירו ברבים
אמתלאי בת כרנבו (אמו של אברהם אבינו)	המכנה שם לחבירו
אנדרוגינוס	אהל מועד
אנוש	אהרן הכהן
אנינות	אזיר
אנשי כנסת הגדולה	אונס

עשרה נסים	אסתר
מורא מקדש	אפיקורוס - מין
בחורבנו	אפרים ומנשה
בכור אדם	ארון הברית
בכורים	ארפכשד
בל תאחר	ארץ
בל תשחית	ארץ ישראל
בלעם	כללי
בלק	חלוקת ארץ ישראל – כללי
במה	המ"ד שלבאי הארץ נתחלקה, והחזרה
בן סורר ומורה	ליוצאי מצרים
בנות צלפחד	איסור נטילת שבט לוי חלק בארץ ישראל
בני בנים	עוד בענין אנשים מסוימים אם יש להם
בני קטורה	חלק בארץ
בנימין	בענין חלוקת שבטים, משפחות, ויחידים
בעל דבר	עבר הירדן
בעלי תשובה	כיבוש רבים וכיבוש יחיד
בצלאל	הקדושה הראשונה של יוצאי מצרים
ברוך בן נרי'	ישוב ארץ ישראל
ברכה	בא במחתרת
בריאת העולם	בגד
ברכות	בגדי כהונה
כללי	גדר מצות בגדי כהונה
ברכת הנהנין	עשייתם ולבישתם וכבודם
ברכות המצות	כלאים בבגדי כהונה
ברכת הגומל	מחוסר בגדים
ברכת אירוסין	מיותר בגדים
ברכת להכניסו	בהמה טמאה
ברכת להכניסו	בו תדבק
ברכת החמה	בחוקותיהם לא תלכו
ברע מלך סדום	בחירה
ברשע מלך עמורה	בטחון
בשר	ביאה
בתי ערי חומה	בית המקדש
גאונים	כללי
גדעון	בנין בית המקדש, והכלים

דגלים	גוי - בן נח
דוד המלך	מדריגתו
דוד המדבר	חיובים כלפיו
דוד שלנו	דינים שונים מדיניו
דורות הראשונים	אישות בן נח
דורש אל המתים	נכרי שבעל בת ישראל
דיבור	מצותיו
השפעת דיבורו על הזולת	ז' עממים
דינים שונים בענין דיבור	גורל
דיבורו של חכם	גיד הנשה
דיינים	גילוי אליהו
מצות מינוי דיינים ובתי דינין	גירושין
המצוה לדון	דיני הכתיבה
איך דנין	גלות
דין פרוטה כדין מאה מנה	גן עדן
"לא תגורו מפני איש"	גניבה וגזילה
דינא דמלכותא דינא	בענין אם צריכים מעשה, נוסף על קנין
דיני ממונות	הלאו
דיני שמים	מצות השבה
דניאל	החיוב אונסין
דעת תורה	גונב או גוזל על מנת להחזיר
דשן	קרקע
תרומת הדשן (לצד המזבח)	גזל הרבים
הוצאת הדשן (חוץ לעזרה)	גניבת נפש
הבדלה	גר תושב
הבל - בן אדם הראשון	גרות
הגר	כללי
הוראה	מצות גרות
הזמה	מילה
(ספר) הכוזרי	מהות וסדר מילה וטבילה וקבלת מצות
הלל	דיני גרים
המן	גזל הגר
הסיבת נחלה	גרמא וגרמי
הפטרה	דבר שבערוה (אין דבר שבערוה פחות משנים)
הפקר	לאסור אשה על בעלה משום סוטה
	דגים

חנופה	הקדש
חסד	סוגים ומדריגות שונים של הקדש
חסיד	הקטרה
חסידים - מתנגדים	הרהור
חצוצרות	השגחה
חצי שיעור	התראה
חשך	זוהר
חשמונאים	זמן
חתן וכלה	זמן גרמא
טומטום	כללי
יאיר בן מנשה	מילה
יבום וחליצה	היכא שהמצוה מוגבלת לזמן מסוים בגלל
יבום בימי קדם	סיבה צדדית
גדר מצות יבום וגדר קנין יבום	זקנה
טעם המצוה	זקנים
הלאו של יבמה לשוק	זרובבל
זיקה	זריקה
קרובי זקוקתו וקרובי חלוצתו	חבר
מאמר	חדש - עומר
יבש גלעד	חובל
יהודה בן יעקב	תשלומי נזק וארבעה דברים
יהושע	מי הנחבל
יהרג ובל יעבור	(ספר) חובת הלבבות
יואב בן צרוי'	חופה
יובל	חזיר
יוחסין	חזקה
יוכבד	חזקיהו המלך
יום טוב	חילול השם
כללי	חינוך
שמחת יום טוב	חכמת יין
יום כיפור	חמיו, חמותו
יונתן בן שאול	חמץ
יוסף	חנוכה

כהן גדול	ילפותות
כללי	מקשינן הכאה לקללה
מינויו וסילוקו	בענין המדות: צד השוה (מה הצד), ק"ו,
גדלו משל אחיו	מה מצינו (בנין אב), ובענין "פירכא",
כבוד כהן גדול	ו"יכח"
כבודו נגד כבוד אחרים, קדימתו לאחרים	אין עונשין ואין מזהירין מן הדין
העשה של בתולה לכהן גדול, והלאו של	אסמכתא
אלמנה	יעקב אבינו
דינים שונים	יפת
כוזרי	יפת תואר
כופר	יפתח הגלעדי
כושן רשעתים	יצחק אבינו
כיבוד אב ואם	יציאת מצרים
כללי	יצר הרע
כבוד ומורא	יקטן
מקלה	יראת שמים
ציורים שונים בענין כבוד ומורא	ירבעם
"אתה ואמך חייבים בכבוד אביך"	ירושא
משל אב או משל בן	ירושלים
לאחר מיתת האב	כללי
מחילת האב	מוסיפים על העיר ועל העזרות
אביו רשע	ירושלמי
כיבוד אב ומצוה לעשות	ירח
אבי אביו ואבי אמו	ישעיהו
מלך	ישר
כיסוי הדם	יתרו
כישוף	כבוד הבריות
כלב בן יפונה	כהונה
כלל ישראל	כללי
כעס	מתנות כהונה
כתב - על פה (דברים שבכתב אי אתה רשאי	זונה, גרושה
לאומרם על פה וכו')	מהות העשה של קדושים יהיו ועל מה
כתיבה	קאי
לא תחמוד ולא תנאור	וקדשתו
לא תתחנן במ	נשיאות כפים

מחוסר זמן	לוט
מחטיא את הרבים	לויים
מחילה	לילה
דברים שמחילה אינה מועלת בהם	לפני עור לא תתן מכשול
מחילת עונות לחבירו	לקט שכחה ופאה
מחלוקת	לשון הקודש - שאר לשונות
מחצית השקל	לשון הרע
מילה	מאורות
כללי	מבול
מילת עבדים	מגדף
מיתות בית דין	מגילה
הגדרת המצוה	מדות
זמן המצוה	כללי
חוץ ורחוק מב"ד	איפוק וסבלנות
"לא תלין" ו"קבור תקברנו"	ביטול העצמיות והאנוכיות
דיני הרוגי ב"ד	גאווה וענוה
מכות מרדות	הכנעה
מכירה	ישר
מכנה שם לחבירו	כעס
מלאך	סדר
מלכין פני חבירו ברבים	פרישות
מלוה	קנאה
מלחמה	שמח בחלקן - שונא מתנות
מלך	יד. תמימות
כללי	מדין
הכשרים למלכות, והתנאי של יהודה ושל	מדת סדום
בית דוד	מום
מינוי וסילוק מלך	מומר
גדלהו משל אחיו	מוסיפים על העיר ועל העזרות
כבודו ומוראו	מוסר (תוכחה)
מחילה על כבודו	מוציא שם רע
כבודו נגד כבוד אחרים, וכן קדימתו	מזבח
לאחרים	מזוזה
מורד במלכות	דיני כתיבת מזוזה
זכותי המלך	דיני קביעת מזוזה
	מזיק

הדין מלך שלו	להעיד, ולדון, ואם דנין אותו
הדין כהן שלו	התפקידים של המלך
דמיונו למלאך	לא ירבה לו נשים
עבד ה'	לא ירבה לו כסף וזהב
ענו	הספר תורה של המלך
מדריגתו בנבואה	עוד דיני מלך
מיתתו	מלך עכו"ם
משוח מלחמה	מלקות
משיח	לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו
משיחה	מלקות על עבירות שונות
משכן	ממזר
משניות	מנהיג
משקלות	מנורה
מת	מנורת המאור
מתמיד	מנחות
מתנה	קידוש קומץ ונשפך
נבוכדנצר	מנחש
נביא	מסילת ישרים
מהות נבואה	מסית
הכשר הנביא וקבלתו ממשה רבינו	מצה
דינים שונים הנוהגים בו	מצוות
נגעים	מצורע
נדה	מצות טהרת מצורע
נדרים	עמידה בשער נקנור
בל יחל, ככל היוצא מפיו יעשה, האיסור	צפורי מצורע
חפצא	מצרים
דינים שונים	כללי
נדרי הקדש	הלאו שלא לשוב למצרים
הפלאה	מרגלים
התפסה	מרדכי
המתפיס בבכור או מעשר	מרה
קדושה, מעילה בקונמות, פדיון	מרים
דיני מודר הנאה	משה רבינו
היתר חכם	כללי
הפרת אב ובעל	משה ואהרן
	משה במקום ע"א קאי

הכח שלהם	נזירות
דברים שצריכים ב"ד הגדול	מהות נזירות
סנחריב	הלאוין והמצות
ספירת העומר	קבלת נזירות
ספר תורה	קרבנות נזירות
כללי	תגלחת נזירות
מצות כתיבת ספר תורה	נזיר מצורע
כבוד ספר תורה	היתר חכם והפרת בעל
מעשה הכתיבה	נח
האות ומוקף גויל	נחש הנחושת
תגין	נחש הקדמוני
פרשיות פתוחות וסתומות	ניחוש
טעויות	נישואין - בענין מצות נישואין
ספר תורה שנקרע	ניחוש
קדושת הגליון של ספר תורה	נישואין - בענין מצות נישואין
עבד כנעני	נסים
מדריגת עבד כנעני ומהות העבדות	נסכים
לעולם בהם תעבודו	נער
עבד עברי	נקמה
יעוד - כללי	נשיא הסנהדרין
יעוד - אירוסין עושה או נישואין עושה	נשיא שבט
שחרורו - כללי	סדום
שחרורו - ע"י שש	סוטה
שחרורו - ע"י גרעון כסף	האיסור של סוטה לבעלה
עבודה	האיסור להבועל
כללי	סוכות - שמיני עצרת - שמחת תורה
שחיטה	סיחון
סכין מקדש לדם	סיפור יציאת מצרים
"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי	סכנה
עביד לא מהני"	סמיכה
עבודה זרה	סמיכה להוראה
כללי	סמיכת קרבן
כפירה בהקב"ה	סנהדרין
שיתוף	המינוי שלהם
"לא יהי' לך אלהים אחרים"	ממתי הי' לכלל ישראל סנהדרין, ומתי
שחיטה, זריקה, השתחואה	יחזור
	דיני הדיינים

עומר (מנחת עומר)	עבודה לשמה
עונשים	פעולת מחשבת שלא לשמן: עקירת
עוסק במצוה פטור מן המצוה	הסתמן לשמן או מחשבה הפוסלת,
עופות	וגדרי הפסול
עושה מעשה עמך	שינוי בעלים
עושק	מחשבה או דיבור
עזרא	מחשבת שלא לשמו בקרבן חטאת
עיון	מחשבת שלא לשמה בפרת חטאת (פרה
עיקרי הדת	אדומה)
עיר הנדחת	מחשבת שלא לשמו בקרבן תודה
סוג העיר	עבודת השם
ההדחה	כללי
הריגת אנשי העיר	נסיונות
הבהמות ושאר בעלי חיים	עבירות
עלי הכהן	כללי
עם הארץ	איפרושי מאיסורא
עמון - מואב	גופים ושמות והתראות מחלקים
עמיתך	עד אחד
עמלק	עד אחד נגד חזקה, ובידו
עמרם	הוחזק האיסור בע"א
ערבות	עדות
כל ישראל ערבים זה לזה	כללי
ערי מקלט	פסול רשע, ופסול רשע דחמס
עריות - חייבי לאו ועשה	קורבה
כללי	עד תלמיד חכם, או מלך, או כהן גדול
אשת איש	עוג מלך הבשן
אשת אביו	עולם הבא
אחותו	כללי
בתו	אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל
כלתו	השקפותיהם
בת בנו ובת בתו	אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל
אשת אחיו מאביו	עבירות שבין אדם למקום
אשת אחיו מאמו	אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל
אשת אחי אביו	עבירות שבין אדם לחבירו
אשה ובתה	אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עניני
	ערוה.

פרנסה	חמותו
פרעה - מצרים	שניות לעריות
פתח פתוח	עשה דוחה לא תעשה
צדיק	יסוד הדין של עשה דוחה לא תעשה
צדקה	בעידנא
גדרי המצוה והלאו	עשה או לא תעשה שאינו שוה בכל
שיעור הנתינה	אין עשה דוחה לא תעשה ועשה
סוגים שונים של עניים	עשה נגד שני לאוין
הנודר לצדקה	אין עשה דוחה עשה
ציבור	ציורים שונים בענין עשה דוחה ל"ת
ציץ	עשו
ציצית	עשרת ימי תשובה
מעלות מצות ציצית	"עת לעשות לה'"
מהות המצוה	פאה
דיני החוטים	פאות
תכלת ולבן	פדיון הבן
דיני הטלית	פורים - מגילה
דיני הלבישה	פי שנים
כלאים בציצית	מהות בכור
צלפחד	הל"ת (לא יוכל לבכר) והעשה (יכיר)
קבורה	פיגול
הלאו, והעשה, והמצוה דרבנן	פיוטים
קבורת בעלי עבירה	פיקוח נפש
"להזהיר ב"ד על כך"	פלגש
"ולא תטמא את אדמתך"	פנחס
קבלה (קבלת הדם)	פסולי עבודה
כללי	כללי
מעשה הקבלה	זר
נשפך	חלל
קדשה	בעל מום
קדשים - קרבנות	יושב
כללי	פסח - החג
שחיטה בבעלים	פסח שני
האיבעיא אם כהני שלוחי דרחמנא או	פרה אדומה
שלוחי דידן	פרו ורבו
קדושת קרבן	פריקה וטעינה
	פרישות

קרבן אשם	חלוקת קדשים
קרבן בכור	אכילת קדשים
קרבן חגיגה	קהל
קרבן חטאת יחיד	קטורה
חטאת נחשון	קטורת
נתיצה, מריקה ושטיפה, כיבוס	קידוש החודש
קרבן מוסף	קידוש היום
קרבן מעשר בהמה	קידוש וחילול השם
החיוב ודיני ההפרשה	קידוש ידים ורגלים
קדושת הקרבן	כללי
האיסור מכירה, והקרבנו	ביאה ריקנית להיכל, קריבה להמזבח,
קרבן עולה	נגיעה בכלי שרת
קרבן עולה ויורד	קידוש מהכיוור ומכלי שרת ועוד דיני
קרבן עולת ראי'	הכיוור
קרבן פסח	השיעור של מים של כדי לקדש ד'
כללי	כהנים
פסח מצרים	עשרה קידושין של יום כיפור
קרבן פר העלם דבר של ציבור	קידוש לבנה
קרבן ציבור	קידושין
קרבן שלמים	מצות קידושין
קרבן שעיר נשיא	דעת האיש והאשה והשליח
קרבן תודה	קיום מצות
קרבן תמיד - השלמה	כללי
קרבנות - אמירת קרבנות	עוסק במצוה פטור מן המצוה
קרות הגבר	מצות צריכות כוונה
קרח	קימה
קריאת התורה	קין
קריאת שמע	קנאה
מהות המצוה	קנין הגבהה
דיני הקריאה	הגבהה בידו והגבהה מכחו
דקדוק	דבר שדרכו בהגבהה, ודבר שאין דרכו
דינים שונים	בהגבהה
ראובן	הגבהה ברשות המוכר
ראוה מדברת	קנין חזקה
ראש השנה	קנין משיכה

שגגות	ראש חודש
שדה אחוזה	ראש ישיבה
שולחן	ראשונים
שופטים	רב ותלמיד
שופר	מורה הלכה בפני רבו
שור הנסקל	הלימוד לתלמידים
שילה	כבודו ומוראו של הרב, ומחילה על
שירה	כבודו ומוראו
שירת האזינו	רבינו תם
שירת הים	רבנות
שכחה	רבקה
שכיב מרע	רוב
שכר ועונש	ביטול ברוב
כללי	רוח הקודש
עונשים שונים	רוצה
שלום	גדר ודיני העבירה של לא תרצח
שלח (בן ארפכשד)	גם רציחה
שליחות	מאבר עצמו לדעת
שם בן נח	הרג טריפה, וטריפה שהרג
שמואל הרמתי	רחבעם בן שלמה
שמות קודש	רמב"ם
שמחה	רפואה
שמיטה - יובל	רש"י
כללי	רשע
השמטת קרקע	שאול המלך
בזמן הזה, ובמדבר	שבעה
יובל	שבעת הפקדון
שמן המשחה - משיחה	שבטים
כללי	שבע בן בכרי
את מי מושחים למלכות	שבעה עמים
שמעון הצדיק	שבעת ימי משתה
שמעי בן גרא	שבת קודש
שפחה חרופה	כללי
שקר	כבוד שבת
שרטוט	נוסח התפילה וקידוש
תוכחה	שבת שירה

תנאי כפול	תוספתא
תנאי קודם למעשה	תורה
מילתא דלית' בשליחות לית' בתנאי	כללים ויטודות במהות התורה ולימוד
עוד בענין משפטי התנאים	תורה
תנאים ואמוראים	דיני מעשה הלימוד
תנ"ך	כמה ומתי ללמוד
תפילה	לימוד תורה לעומת עיסוק בפרנסה
כללי	ללמוד תורה ומצוה לעשות
תפילות שונות	ממי, ועם מי, ללמוד, ואיך ללמוד
פירושים בנוסח התפילה	ביטול תורה
כחה של תפילה	הלומד שלא לשמה
תפילין	שכחת התורה
תקנות דרבנן	לכבד את התורה
תרומות ומעשרות	מעלות לומדי'
כללי	מתן תורה
טבל	תורה שבעל פה וסדר מסורת התורה
הפקר	נצחיות התורה
מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין	תחיית המתים
הפרשה	תלי'
זכותי הכהן	תלמיד
דיני הפירות שהופרשו	תלמיד חכם
אכילת תרומה	כללי
תרח	כבוד תלמיד חכם
תרי"ג מצות	תמורה
תשובה	תמר (כלת יהודה)
תשעה באב	תנאי

מפתחות

אב בית דין (כ"א, א') [ב] (קטע "ועי' עוד בריש פרק ו").

אבידה

הקושיא למה כשהוא כבר עסוק בכבוד אביו הרי הוא פטור מלהשיב אבידה משום שעוסק במצוה פטור מן המצוה, הלא על אי השבת אבידה יש גם לאו, ועוסק במצוה אינו פטור מלאוין.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז').

בענין אם מכריעים בספק השבת אבידה לקולא כדין ממון או לחומרא כדין איסור.

פר' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [א] סק"ב (קטע "ועי' ברא"ש").

בענין אם החיוב של השבת אבידה הוא חיוב כלפי חבירו או מצוה כלפי שמיא.

פר' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [א] סק"א (קטע "גם יש ליישב" ולהלן שם).

אבימלך מלך פלישתים

בענין מה שהצטדק בקשר לגזילת באר המים.

פר' בראשית,, והוכח (והוכיח) אברהם את אבימלך על אדות (אודות) באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך (בראשית כ"א, כ"ה).

אבלות

בענין קטן שהגדיל תוך ז' ימי האבלות: האם הוא חייב להתאבל. וכן בענין היכא שהגדיל לאחר השבעה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת

אב בית דין

בענין מה שנשאלין באורים ותומים לאב ב"ד.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [א].

אב ואם - בן ובת

בענין כיבוד אב ואם, עי' בערך כיבוד אב ואם.

בענין חינוך למצות, עי' בערך חינוך.

עי' עוד בערך בני בנים.

ש"בן" הוא מלשון בנין, ו"זכר" הוא מלשון זכר.

פר' בראשית, ויולד בן (ה', כ"ח). פר', בחקותי, ונתתי שלום בארץ (כ"ו, ו').

בענין שבנים הם המשך קיום אדם.

פר' ויצא, וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך (כ"ט, י"א) (קטע "וכדי להבין" ולהלן שם).

בענין מה שיעקב אבינו צוה שאב יברך את בניו שיהיו כאפרים וכמנשה.

פר' ויחי, בך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה (מ"ח, כ').

בענין מה שלעתיד לבוא יצטרך אליהו הנביא להשיב לב אבות על בנים.

פ' נצבים, הנסתר לה' אלקינו, והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [ב] (קטע "והנה כתיב")

אבות (מסכת)

המנהג לאומרו בין פסח לשבועות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים

לקדשו (כ', ח') [ד] (קטע "וע"ע
ביו"ד").

אברהם אבינו

ע"י עוד בקובץ תרח, ובקובץ אמתלאי.

כללי

בענין מעשה אבות סימן לבנים.

פר' לך לך, והאמן בה' וגו' (ט"ו,
ו) (קטע "וכעין"). פר' וישב, וישב
יעקב (ל"ז, א') [א].

בענין "הקורא לאברהם אברם עובר בעשה
וכו".

פר' לך לך, ולא יקרא עוד את שמך
אברם וגו' (י"ז, ה').

חיו

בענין אם נולד באור כשדים או בחרן.

פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב',
ב) (קטע "מיהו יש להקשות").

בענין אם הי' בכור או האם לא הי' בכור
רק שנזכר תחילה ("את אברם את נחור ואת
הרן") משום שנסדרו לפי חכמתם.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם
וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד,
י"ח) (קטע "א" ו"ה" ו"ה" ו"ה"). פר'
תולדות, "בענין בכור לעבודה"
(קטע ראשון וקטע "גם ניחא")
ובהערה הראשונה ובהערה
השלישית.

בענין למה יצא מאור כשדים לחרן.

פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב',
ב) (קטע "א").

בענין איך נשא את שרה אם לא ראה אותה
("הנה נא ידעתי וגו'") הלא אסור לקדש
אשה עד שיראנה.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו',
ט) [א] בהערה השני', שם, וימת
תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א. פר'
לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה יפת
מראה את (י"ב, י"א).

בענין שלא שיבר צלמים בארץ ישראל.

פר' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י) סק"ג.

בענין מה שנטה את אהלה של שרה לפני
שנטה את שלו

פר' לך לך, ויט אהלה (י"ב, ח').

בענין למה הי' מותר לאברהם אבינו להרוג
במלחמת המלכים.

פר' לך לך, ויחלק עליהם לילה וגו'
(י"ד, ט"ו).

בענין למה הסכים אברהם לקבל מתנות
מפרעה ולא הסכים לקבל ממלך סדום.

פר' לך לך, ולאברהם היטיב
בעבורה (י"ב, ט"ז).

בענין מה שביקש אות על ירושת הארץ.

פר' לך לך, והאמן בה' ויחשבה לו
צדקה (ט"ו, ו').

ש"ויטע אשל" פירושו הוא שקבע סנהדרין.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים
איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע
"ובבראשית").

בענין איך הותר לאברהם אבינו לקחת את
הגר הלא הי' אסור לו לקחת כנענית.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח
אשה ושמה קטורה (כ"ה, א')
(קטע "ועיין ביבמות" ולהלן שם).

בענין אם זכה אברהם אבינו בארץ ישראל,
ומתי.

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי
עמכם (כ"ג, ד').

המחלוקת בין רבי אליעזר ורבנן בענין אם
הילוך קונה, מקרא דקום התהלך בארץ.

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי
עמכם (כ"ג, ד') (קטע "הנה
כב"ב" וקטע "מיהו באמת" וקטע
"גם יש להוכיח").

בענין מי הי' הנער השני שלקח אברהם
עמו להעקידה (גוסף על אליעזר).

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח

ביאור מדריגת "התהלך לפני".

פ' נח, את האלקים התהלך נח (ו'),
(ט) [א].

בענין אם אברהם קיים כל התורה רק לאחר
שמל.

פ' נח, את האלקים התהלך נח (ו'),
(ט) [א] בהערה השני, שם, וימת
תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א. פ' נח
לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה יפת
מראה את (י"ב, י"א).

הדרך שהי' נחשב ישראל רק לאחר שמל.

פ' נח, את האלקים התהלך נח (ו'),
(ט) [א] (קטע "ויש להביא"), שם,
וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א.
פ' נח לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה
יפת מראה את (י"ב, י"א), שם,
ויחלק עליהן לילה (י"ד, ט"ו)
(קטע "והנה יתכן"), שם, ובן
שמנת ימים ימול לכם כל זכר
לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף וגו'
(י"ז, י"ב) (קטע "ועכ"פ
לכאורה").

שלחמרא הי' נחשב ככן נח.

פ' נח, וימת תרח בחרן (י"א,
ל"ב). פ' נח לך לך, ויחלק עליהן
לילה (י"ד, ט"ו) (קטע "והנה
יתכן").

בענין אם האבות קיימו כל התורה רק
בארץ ישראל.

פ' נח לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה
יפת מראה את (י"ב, י"א). פ' נח
וישלח, עם לבן גרתי (ל"ב, ה').

הדרך שקיימו את התורה בתורת אינו
מצווה ועושה.

פ' נח, את האלקים התהלך נח (ו'),
(ט) [א] בהערה השני. פ' נח
וישלח, עם לבן גרתי (ל"ב, ה')
(קטע "וי"ל" וקטע "מיהו אכתי").

אבשלום

בענין אם הי' לדוד דין מלך בברחו מפני
אבשלום, עי' בערך דוד המלך.

אשה ושמה קטורה (כ"ה, א')
(קטע "והנה יש להוכיח" ולהלך
שם).

בענין מדת הבטחון שהראה אברהם בענין
מציאת מקום קבורה לשרה.

פ' חיי שרה, עבד אברהם אנכי
(כ"ד, ל"ד) (קטע "ובאמת כן יש
לתמוה" וקטע "אלא").

מדריגותיו

"עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו' עד
שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם".

פ' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י') סק"א סק"ב סק"ג.

בענין מה שהדריך דורו בתשובה, ותיקן כל
מה שקלקלו.

פ' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י') סק"א.

ביאור מדריגת אע"ה לעומת שם ועבר
וארפכשד ושלח ויקטן.

פ' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י') סק"ב.

בענין מדריגתו באור כשדים ומדריגתו
לאחר שהגיע לחרן.

פ' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב',
ב') (קטע "א" וקטע "מיהו יש
להקשות").

בענין מה שהיתה לו מדריגה דוגמת נשיא
הסנהדרין.

פ' בהעלותך, אספה לי' שבועים
איש וגו' (י"א, ט"ז) [א] (קטע
"מיהו עי' בקידושין" וקטע
אחרון).

שאברהם אבינו הי' בבחינת כהן גדול.

פ' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם
אבינו ויאמר אבי ויאמר הנני בני
ויאמר הנה האש וגו' (כ"ב, ז')
(קטע "ועוד ראיתי מפרשים
שנתכוין" ובהערה שם).

בענין מה שאברהם עבד עבודה אע"פ שלא
הי' בכור.

פ' תולדות, "בענין בכור לעבודה"
(קטע ראשון וקטע "גם ניחא").

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם
העם הזה וגו' (א', ט"ז) אות ג'
בהערה (קטע "אמנם" ולהלן
שם).

הקושיא איך אפשר לומר שאדם הראשון
מין הי' (סנהדרין דף ל"ח ע"ב) קודם
שאכל מעץ הדעת, הלא עוד לא הי' לו יצר
הרע.

פר' בראשית עץ פרי (א', י"א)
(קטע "מיהו צ"ע מסנהדרין" וקטע
"מיהו יש ליישב").

בענין שהי' צריך להקטין את עצמו
ולהודות על חטאו.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"א סק"ב (קטע אחרון).

הסוכרים שקין, ויש אומרים גם הבל, לא
היו בצלמו כדמותו של אדם הראשון,
והביאור בזה.

פר' בראשית, ויולד בדמותו כצלמו
(ה', ג').

דברי הרמב"ן בענין למה הי' אסור לו
לאכול בשר.

פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל
עשב זורע זרע וגו' לכם יהי'
לאכלה וכו' (א', כ"ט).

אהבת לרעך כמוך

ע"י בערך יהרג ובל יעבור בענין ליהרג על
עבירות שבין אדם לחבירו.

ע"י בערך מחילה - מחילת עונות לחבירו.

ע"י עוד בערך שלום.

ע"י עוד בערך מדות.

מעלת האחדות ואהבת ישראל

שבשביל קבלת התורה היו צריכים להיות
במצב של אחדות, ושכן הוא בנוגע לקנין
התורה לדורות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים
(כ"א, כ') [ב].

שגם בשביל לזכות בהמשכן ובארץ ישראל

דברי הרד"ק בענין איך גזר הקב"ה על
אבשלום שישכב עם פלגשי אביו.

פר' וישב, "וישמע ראובן ויצילהו
מידם" (ל"ז, כ"א) סקי"ב בהערה.

אגריפס המלך

בענין מה שאגריפס המלך עמד וקיבל את
הספר תורה בשעת הקהל וקרא מעומד
ושבחוהו חכמים כי הי' מותר לו למחול
על כבוד מלך כי הי' לצורך מצוה (סוטה
דף מ"א).

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו
(כ"א, י') [ה] (קטע "והנה עיין
בסוטה" ולהלן שם).

בענין מה שנתחייבו כלי"י על שהחניפו לו
(סוטה דף מ"א).

פר' וישלח, כראת פני אלקים
ותרצני (ל"ג, י') סק"א.

אדם - איש

"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים".

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
[ב] (קטע אחרון).

אדם המזיק

ע"י עוד בערך מזיק, ובערך גרמא וגרמי.
המחלוקת בין תוס' והרמב"ן בענין אם אדם
מועד לעולם גם כשהי' אונס גמור.

פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה
ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע
"ובאמת גם לחובה").

אדם הראשון

בענין איך אכל מעץ הדעת, הלא הוכנס בו
יצר הרע רק ע"י אותה אכילה גופה. ודברי
הרמב"ן בענין מצבו קודם אכילתו מעץ
הדעת.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א)
(קטע "והנה עיין ברמב"ן" וקטע
"ועל פי").

בענין מה הי' קודה אתו אם לא הי' אוכל
מעץ הדעת.

היו צריכים מצב של אחדות, וכן כדי לזכות בהגאולה העתידה, כי צריכים אחדות לעיכובא בשביל קניית כל המדרגות של כלל ישראל.

פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ב] (קטע "ובאמת נראה" ולהלן שם).

הדרך שלא רק אחדות מעכבת בכל הנ"ל אלא כל המדות טובות מעכבות בכל הנ"ל.

פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ב] (קטע "איברא" ולהלן שם).

ביאור דברי רבי עקיבא שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה.

פר' וירא, והאלקים נסה את אברהם (כ"ב א') (קטע "והנה יש להפיק").

עוד בדברי רבי עקיבא הנ"ל (ביאור המושג "כלל" בתורה).

פר' קדושים, ואהבת לרעך כמוך (י"ט, י"ח).

דינים שונים העוסקים בהיחס לחבירו

שיטות הראשונים והאחרונים בענין החיוב לדון לכף זכות.

פר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך (י"ט, ט"ו).

דברי הגרי"ל דיסקין בלמה ציוותה התורה לדון לכף זכות.

פ' נצבים, הנסתר לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [ב] (קטע "וכעין זה").

דיני ואהבת לרעך כמוך וציוורים שונים שנזכר בהם ואהבת לרעך כמוך

דברי היד רמה שגרמא בניזקין אסור משום ואהבת לרעך כמוך.

פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [ג] (קטע אחרון).

דברי האדר"ג שאין מצות ואהבת לרעך כמוך כלפי מי שאינו עושה מעשה עמך.

פר' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] (קטע "ראשון").

דברי ההגהות מיימוניות שאין מצות ואהבת לרעך כמוך כלפי אדם רשע שאינו מקבל תוכחת.

פר' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] (קטע "ראשון").

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות ולבזות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה עמך.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "ב" וקטע "מיהו יש להעיר").

שלא לבזות ואונאת דברים

גדרי הלאו של לא תשא עליו חטא, והלאו של אונאת דברים: מה נחשב אונאה.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ג.

שיתכן שאדם יקבל עונש היכא שגרם לחבירו צער או בזיון אפילו אם לא נתכוין לעשות כן, וכגון רב כהנא שהיתה שפתו פגומה ואילו רבי יוחנן סבר שהוא צוחק עליו.

פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע "ועי' גם בכ"ק"). פר' שמות, וישמע אלקים את נאקתם וגו' וירא אלקים את בני ישראל (ב', כ"ד כ"ה).

שנאה, נטירה

"לא תשנא את אחיך בלבבך, בשנאה שבלב הכתוב מדבר".

פר' קדושים, לא תשנא את אחיך בלבבך (י"ט, י"ז).

שאם לא עשה מעשה נגד חבירו, אלא רק

הקניטו בדברים, או עני המהפך בחררה, אין חיתר לשונאו.

פ'ר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז. שאם התרה לאדם בינוני ועבר, מותר לשנאותו ואינו צריך לתלות שמא עשה תשובה.

פ'ר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך (י"ט, ט"ו) סק"ב (קטע אחרון). בענין אם עוברים על לא תטור גם אם לא אמר לו כלום רק שנוטר בלב. פ'ר' קדושים, לא תשנא את אחיך בלבבך (י"ט, י"ז) (קטע "והנה יש להסתפק").

המלבין פני חבירו ברבים

בענין על איזה לאו עובר המלבין פני חבירו (לא תונו, ולא תשא עליו חטא).

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ג.

בענין אם הלאו נאמר רק כשפניו משתנות, וכן רק ברבים.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ד.

דברי רבינו יונה שהלבנת פני חבירו היא אבזורייהו דשפ"ד (דלא כתוס').

פ'ר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב] (קטע "ורבינו יונה"). פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"א. פ'ר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "וע"ע בסוטה").

בענין "המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב".

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה).

הטעם למה המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

בענין אם רק מי שרגיל להלבין אין לו חלק לעוה"ב.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ו.

שרק המלבין אדם כשר אין לו חלק לעוה"ב.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח.

בענין כמה נחשב רבים.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"א.

בענין אם יש חיוב של יהרג ואל יעבור על הלבנת פני חבירו ברבים.

פ'ר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט' ה') [ב]. פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"א. פ'ר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "וע"ע בסוטה").

בענין אם מותר לו להרוג את עצמו כדי שלא להלבין.

פ'ר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט' ה') [ב]. פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ז.

בענין מתי מותר להכלים בפני אנשים לשם תוכחה.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ה.

בענין אם תשובה מועלת על הלבנת פני חבירו ברבים.

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט.

המכנה שם לחבירו

"המכנה שם רע לחבירו אין לו חלק לעוה"ב".

פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט סק"ב.

אהל מועד

עי' בערך משכן.

אהרן הכהן

בענין מדתו של "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

פ'ר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדו (י"ז, ה') [א]. פ'ר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז.

שאהרן ובניו ופנחס לא היו בכלל השבעים זקנים של אספה לי שבעים איש.

פר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי בימים ההם וגו' (י"ז, ט') בהערה.

בענין שמשו ואהרן שקולים היו: הביאור כי משה הי' רבו ואהרן הי' אחיו הגדול, ועוד ביאורים. ובענין אם היו שקולים גם קודם מתן תורה.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו).

בענין אם הי' לו ליהרג במעשה העגל.

פר' כי תשא, מה עשה לך העם הזה (ל"ב, כ"א).

בענין מה הי' חטאו במי מריבה.

פר' חקת, המה מי מריבה (כ', י"ג) סק"ד סק"ו סק"ז סק"ט.

בענין למה לא זכה אהרן לראות את ארץ ישראל כמו שמשו זכה.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"א (קטע "מיהו בע"כ" ולהלן שם).

אור

דברי הרמב"ן שנתמעטו שנות חיי אנשים כי נתקלקל אור העולם.

פר' בראשית, ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת שמנה מאת שנה וגו' (ה', ד') (קטע "מיהו הרמב"ן).

אונס

ביאור המליצה "אונס רחמנא פטרי".

פר' כי תצא, ולנער לא תעשה דבר (כ"ב, כ"ו).

בענין היכא שנאנס, האם המעשה שעשה נחשב המעשה שלו רק שפטור מעונשים, או האם אינו נחשב המעשה שלו.

פר' בהר, ואיש כי ימכר בית מושב

עיר חומה וגו' (כ"ה, כ"ט) (קטע "ועוד מבואר").

בענין אם היכא שהוא גרם והביא את עצמו למצב של אונס הרי זה נחשב בגדר אונס, ואם חשיב אונס האם מותר לו בתחילה להביא את עצמו לידי כך.

פר' נשא, והיא לא נתפשה (ה', י"ג).

דברי הקובץ שיעורים שהיכא שאינה אנוסה על עצם מעשה הביאת זנות, אלא הרי היא עצמה בוחרת לעשות כן כדי להנצל מהריגה, אין זה נקרא אונס אלא הרי זה כמו מתרפאין דקי"ל שאין מתרפאין בעבודה זרה אלא חייב למות.

פר' נשא, ומעלה בו מעל (ה', י"ב) סק"א, שם, והיא לא נתפשה (ה', י"ג) (קטע "ברם עי"ו ולהלן שם).

בענין אונס ביום אחרון.

פר' בהר, ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה וגו' (כ"ה, כ"ט).

אונקלוס

בענין איך רש"י חולק על תרגום אונקלוס. הקדמה, ד' בתחילתו וסק"ב וסקי"ג.

אור וחשך

בענין המחלוקת בין רבי יעקב ורבנן בחגיגה דף י"ב בענין מהות האור המוזכר ביום ראשון.

פר' בראשית, ויבדל אלקים בין האור ובין החשך (א', ד').

בענין אם חשך הוא דבר ממשי או רק העדר האור.

פר' בראשית, ויבדל אלקים בין האור ובין החשך (א', ד') סק"ב.

אורים ותומים

הדרך שאע"פ שמרבים שמשוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים באורים ותומים, אבל אכתי צריכים לרבות מלך וב"ד, כי

בענין מה שחזקיהו בנו גרר עצמותיו על גבי מטה של חבלים.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "וע"ע ברש"י").

המימרא של ר' הלל שאין משיח לישראל כי כבר אכלהו בימי חזקיהו.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה ולא יקרת עמים (מ"ט, י').

אחיו השילוני

שהי' מיוצאי מצרים.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

אחיו הגדול

בענין כבוד אחיו הגדול לאחר מיתת אביו ואמו.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו) בההערה הראשונה.

בענין אם יש חיוב כבוד לאחיו הגדול היכא שהקטן הוא רבו מובהק של הגדול, והיכא שהקטן אינו רבו מובהק אלא רבו שאינו מובהק או סתם חכם שהוא יותר גדול ממנו.

והדרך שמשה ואהרן שקולים היו כי משה הי' רבו ואהרן הי' אחיו הגדול (ועוד פירושים במה הכוונה שהיו שקולים). ובענין אם היו שקולים גם קודם מתן תורה.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו).

בענין כבוד אחותו הגדולה.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו) בההערה הרביעית.

אחיך

עי' בערך עושה מעשה עמך.

אי עביד מהני או לא מהני

בענין אם הגדר של אי עביד לא מהני הוא שקיבלנו במסורת שכשהתורה אמרה לא

משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים רק כשיש צורך הציבור בשאלתם, משא"כ מלך וב"ד שואלים גם לצורך עצמם.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [א].

בענין אם החלוקות של ארץ ישראל למשפחות וגברים היו על פי ב"ד של ע"א, וגורל, ואורים ותומים, ומעמד כל ישראל.

פר' ויחי, אפרים ומנשה יהיו לי (מ"ח, ה') "בענין אפרים ומנשה" [א] (קטע "ונראה שכוונתו" וקטע אחרון) [גורל ואורים ותומים]. פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) (סק"א סק"ב סק"ג).

אותו ואת בנו

בענין שאם שחט שני בני' ואח"כ שחט את האם סופג ארבעים ולא שמונים, והדמיון של הציור הנ"ל לאוכל שני כזיתים בהעלם אחד. ודברי הרמב"ם על כגון זה שאע"פ שלוקה רק ארבעים אבל בדיני שמים יש כאן שני לאוין, ושמדבריו יוצא שנקרא שעובר על שתי עבירות ולא אמרינן שנקרא רק שיש שתי סיבות למה יש כאן עבירה אחת.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

אחאב

בענין אם הי' לו דין מלך.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] (קטע "והנה נראה" ולהלן שם).

אחז המלך

בענין מה שאמר לו ישעי' לשאול לו אות (ישעי' ז', י"א).

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה (ט"ו, י"ט) (קטע "ועוד הקשה").

תעביד נתכוונה בזה לומר גם שאי עביד לא מהני, או האם עצם העובדא שיש איסור הרי זה הסיבה שגורמת לומר מסברא שלא מהני.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע אחרון).

בענין סברת אביי שסובר אי עביד מהני.

פר' כי תצא, לא יוכל לבכר (כ"א, ט"ז).

המחלוקת בין האחרונים אם הרמב"ם פוסק אי עביד מהני או לא מהני.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [א] סק"ג.

שהיכא שגם אביי (שסובר אי עביד מהני), מודה שלא מהני, הרי הוא סובר שאינו לוקה על הא דעבר אמימרא דרחמנא, ודלא כרבא שסובר שאע"פ שלא מהני בכל זאת לוקין משום דעבר אמימרא דרחמנא.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [א] סק"ג.

קושיית רעק"א למה צריכים קרא לפסול את העבודה היכא שעברו פסולים, הלא מכיין שאסור א"כ כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג].

וכן יש להקשות על שיטת הרמב"ם שמום שפוסל רק באדם ולא בבהמה אינו מחלל את העבודה. וכן יש להקשות על הדין שטמא עושה שיריים, וכן על הדין שאם עלה לא ירד, וכן על הדין שפרוע ראש אינו מחלל עבודה.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

בענין אם בקדשים אמרינן אי עביד לא מהני.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר

לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

שאי עביד לא מהני אמרינן רק כשמדובר בחלות אבל לא היכא שמדובר בעשיית מעשה כגון שחט בשבת.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "והנה עוד יש ליישב").

בענין אי עביד לא מהני לענין הלאו של לא יוכל לבכר.

פר' כי תצא, לא יוכל לבכר (כ"א, ט"ז).

איוב

בענין מה שאיוב הי' לוקח שדות יתומים ומשביחם ומחזיר להם, דלמה לא הי' אסור משום גונב על מנת להחזיר.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו] (קטע "בב"ב" ולהלן שם).

אין איסור חל על איסור

בענין למה שבועה לבטל את המצוה חשיבא שבועת שוא.

פר' יתרו, לא תשא וגו' (כ', ז') [א] (קטע "ג"י" ולהלן שם).

שיטות הראשונים בענין אם נדר חל לקיים איסורי התורה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ב. פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "ובשבועות וכו'" ולהלן שם).

שיטות הראשונים בענין אם נדר חל על שבועה.

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "והר"ן"). פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א.

דברי הריטב"א שכמו שנדר חל על שבועה

הה"נ ששבועה חלה על נדר, ודברי הר"ן ששבועה אינה חלה על נדר.

פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "והר"ן"). פ' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א (קטע אחרון).

אינו ברשותו

שיטת הריב"ש שאפשר להקדיש קדושת הגוף גם דבר שאינו ברשותו, ורק קדושת ברק הבית אי אפשר להקדיש.

פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [ב] סק"ג.

בענין אם יכול לתרום דבר שאינו ברשותו.

פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [ב] סק"ג.

איסורי אכילה

בענין אם איסורי אכילה שבתורה הם איסורי גברא או איסורי חפצא.

פ' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א]. פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "והנה הריטב"א" ולהלן (שם). פ' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א.

איסורי הנאה

בענין אם איסורי הנאה שבתורה הם איסורי גברא או איסורי חפצא.

פ' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א]. פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "והנה הריטב"א" ולהלן

(שם). פ' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א.

אישות

ע"י עוד בערך קידושין, ובערך חופה.

בענין "שכינה ביניהם", ולמה תיקנו באישות תקנות לשמור על השלום ("כדי שלא תתגנה על בעלה", "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה", "משום איבה", "משום חינא"), משא"כ בשאר יחסים כגון אב ובן ורב ותלמיד ושותפין.

פרק קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [א] (קטע אחרון).

ביאור מה שאדם חייב לכבד את אשתו "יותר מגופו".

פ' לך לך, ויט אהלה (י"ב, ח'). בענין החיוב על אשה לכבד את בעלה.

פ' לך לך, ויט אהלה (י"ב, ח'). בענין אם נשארת שארות לאחר מיתת האשה, וכן לאחר מיתת הבעל.

פ' שופטים, שום תשים עליך מלך (י"ז, ט"ו) [ב] (קטע "והנה עיין בתוס'").

אישתרי - הואיל ואישתרי אישתרי

בענין הואיל ואישתרי אישתרי היכא שהאיסור הראשון נדחה, והיכא שהותר, וכן היכא שיש ב' שמות של איסור, וכן היכא שיש ב' סיבות לשם אחד.

פ' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ד סק"ה.

בענין הדין שאם נפלה לפניו יבמה ונתמנה להיות כהן גדול, לא יכנס: למה לא אמרינן הואיל ואישתרי האיסור של אשת אח אישתרי נמי האיסור של אלמנה לכהן גדול.

פ' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ד.

אליהו הנביא

ע"י בערך גילוי אליהו.

פר' אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים
וגו' (י"ח, ג') (קטע "ועיין
בסנהדרין").

אליעזר עבד אברהם

ביאור "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים".

פר' לך לך, הוא דמשק אליעזר
(ט"ו, ב') סק"א.

מדת אליעזר להיות גלוי לב, ולא להסתתר
מאחורי וילון.

פר' חיי שרה, עבד אברהם אנכי
(כ"ד, ל"ד).

בטחונו של אליעזר בענין מציאת אשה
ליצחק.

פר' חיי שרה, עבד אברהם אנכי
(כ"ד, ל"ד) (קטע "ובאמת יש
להעיר" וקטע "אלא").

בענין למה אליעזר ברק את רבקה במדות
ולא ביראת שמים ויראת חטא.

פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה)
אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב].

אלעזר הכהן

בענין אם יש ראי' ממה שאלעזר הכהן נכנס
לארץ שלא נגזרה גזירת המרגלים על בני
לוי או על היתרים מבני ס'.
פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא
עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא
עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

שיהושע ואלעזר היו בגדר מחלקים של
ארץ ישראל (ביחד עם נשיאי השבטים).
ובענין אם היו צריכים להם משום השררות
של מלך וכהן גדול או האם הי' משום
מדריגתם הרוחנית.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים
אשר ינחלו לכם את הארץ וגו'
(ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין
סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

אמון המלך בן מנשה בן חזקיהו

בענין שבא על אמו.

אמונה

בענין אמונה הבנוי' על קבלה מאבותיו
ורבותיו, לעומת אמונה על פי חקירה
וראיות.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א').

בענין "אמונה חושית".

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א')
(קטע "וענין אמונה חושית").

שיטות הראשונים בענין מה נכלל במצות
אנכי ה' אלוקיך.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[א].

שיטות הראשונים במה נכלל במצות ה'
אחד.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[א] סק"א.

בענין למה לא מברכים ברכת המצות על
מצות אמונה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[ג].

ביאור אמונה ב"דעת תורה".

פר' שופטים, כי הגוים האלה אשר
אתה יורש אותם אל מעננים ואל
קסמים ישמעו וגו' (י"ח, י"ד).

אמן

המחלוקת בין הב"ח והמג"א בענין אם
בהאמן על ברכת מחי' המתים צריך
להתכוין רק שהדבר אמת כמו בברכות
השבח (ב"ח), או האם צריך להתכוין גם
לתפילה שיקרה במהרה כמו בברכות בקשה
(מג"א).

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם
העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

דברי הביאור הלכה שהמחלוקת הנ"ל

קיימת גם בהאמן על ברכת מגן אברהם.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם
העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

אמתלאי בת כרנבו (אמו של אברהם אבינו)

בענין אם גם אמתלאי עשתה תשובה, כמו
שתרה עשה תשובה.

פר' נח, וימת תרה בחרן (י"א,
ל"ב) סק"ג.

אנדרוגינוס

שאינו נוטל חלק בארץ.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן
בארצם לא תנחל וחלק לא יהי לך
בתוכם וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע
"מיהו נראה").

אנוש

בענין צורת עבודה זרה בימי אנוש.

פר' בראשית, אז הוחל (ד', כ"ו)
[א] [ב] סק"ב.

אנינות

בענין כהן גדול מקריב אונן, עי' בערך כהן
גדול - מקריב אונן.

שאנינות דרבנן שייך גם היכא שאינו חייב
להתאבל (כגון על הרוגי ב"ד), אבל לא
אנינות דאורייתא.

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם
אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני
וגו' (כ"ב, ז') בההערה.

שאונן כשר לעבוד בכמה.

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם
אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני
וגו' (כ"ב, ז') בההערה.

אנשי כנסת הגדולה

בענין מי היו אנשי כנסת הגדולה.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב (קטע "והנה באמת").

בענין אם היו בדור אחד או פזורים על
כמה דורות.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב (קטע "מיהו ראיתי").

בענין אם קיבלו מחגי זכרי' ומלאכי או
מיחזקאל או מברוך בן נרי' או מעזרא.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב בההערה (הדעה שקיבלו
מברוך).

בענין דברי הרמב"ם שהיו בגדר בית דין
[של עזרא] (דקשה דהא אין ב"ד יותר
ממנין שבעים ואחד).

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב.

ביאור מהותם הרוחנית של אנשי כנה"ג.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב (קטע "ונראה לבאר" ולהלן
שם).

בענין שאנשי כנסת הגדולה תיקנו שמונה
עשרה ברכות על הסדר (מגילה דף י"ז
ע"ב).

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב בההערה.

אסתר

עי' עוד בערך פורים - מגילה.

הדרך של המהרי"ק שאסתר לא עשתה
איסור כלפי שמיא במה שנבעלה
לאחשוורוש, אלא אדרבה מצוה רבה עשתה
והצילה את ישראל, ועוד דהיתה קרקע
עולם, רק שבכל זאת מיקרי ש"מעלה מעל
באישה" ולכן נאסרה על מודכי. והדרך של
החפץ חיים שנאסרה משום שאע"פ
שהביאה היתה באונס אבל ההליכה היתה
ברצון. והדרך של הקו"ש דמיקרי שגם עצם
הביאה היתה ברצון כי לא אנסו אותה על
המעשה.

פר' נשא, ומעלה בו מעל (ה', י"ב)
סק"א, שם, והיא לא נתפשה (ה',
י"ג) (קטע "והאבני מילואים"
ולהלן שם).

ביאור "ויהי אומן את הדסה".
 פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה,
 י"ח).

אפיקורוס - מין

בענין אם לכבד אביו אפיקורוס, ע"י בערך
 כיבוד אב ואם - אביו רשע.

שאפיקורוסות היא תוצאה מהצורך של
 האפיקורוס להצדיק את הפריקת עול מצות
 שלו.

פ' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב')
 [ב] סק"ב (קטע "ועיין בדרכו").
 פ' תזריע, "בענין למה המספר
 לשון הרע הרי הוא ככופר בעיקר".

דברי הגר"ח שגם אפיקורוס באונס נחשב
 אפיקורוס, ודברי הקובץ מאמרים שהיכא
 שמעולם לא שמע אודות עיקרי הדת אינו
 נחשב אפיקורוס.

פ' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
 [ב] סק"ב. (פ' וילך, הנך שכב עם
 אבתיך וקם העם הזה וגו' [ל"א,
 ט"ז] אות ז').

ביאור דברי הרמב"ן בשער הגמול, ודברי
 תוס' בסנהדרין, בענין באיזו זכות
 אפיקורוסין חיים.

פ' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה
 וגו' (נ', כ') [א] (קטע "והנה
 הרמב"ן בשער הגמול" ולהלן שם
 וקטע אחרון).

דברי הקובץ שיעורים שאפילו אם אפיקורוס
 עושה מצוה, אינה נחשבת קיום מצוה, כי
 אין הוא יודע שהוא מחויב (שהרי הוא
 סבור שאין מי שצוה), ומש"ה חשיב
 מתעסק בעלמא.

פ' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה
 וגו' (נ', כ') [א] (קטע "והנה
 הרמב"ן בשער הגמול" וקטע
 אחרון).

אפרים ומנשה

ההבדל בין מהותו של אפרים למהותו של
 מנשה ודרכיהם בעבודת ה'.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
 (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ונראה
 עוד" ולהלן שם).

ביאור שמותם.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
 (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ובאמת
 נראה").

בענין מה שמצינו שמנשה ה' מליץ בחצרו
 של יוסף, ואפרים ה' נמצא אצל יעקב
 אבינו בגושן.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
 (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ונראה
 עוד" וקטע "והנה יש מקום").

דברי התנחומא שגם מנשה וגם אפרים היו
 יושבים ועוסקים בתורה לפני יעקב במשך
 השבע עשרה שנה שהי' במצרים.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו' כי
 הפרני וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע
 "והנה יש מקום").

דברי התנחומא שמנשה ה' האיש על הבית
 (של יוסף) שנזכר בבראשית מ"ג ט"ז, מ"ד
 א', מ"ד ג'.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו' כי
 הפרני וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע
 "ונראה עוד").

בענין מה שהקדים יעקב אבינו אפרים
 למנשה.

פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
 (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ואולי").

בענין מה שכתוב ומולדתך אשר הולדת
 אחריהם לך יהיו וגו', ופירש"י וז"ל, אם
 תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא בתוך
 שבטי אפרים ומנשה עכ"ל: איך מחליטים
 אם בכלל אפרים או בכלל מנשה.

פ' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
 ומנשה" [ג].

בענין מה שמבואר בספר יהושע שבתחילה
 כשהשתתפו אפרים ומנשה בהגורל על ארץ
 ישראל עם יתר השבטים נטלו שניהם יחד
 בתורת שבט יוסף, ורק לאחר שזכו באותו
 חלק שוב הטילו עליו גורל ביניהם.

פר' ויחי, אפרים ומנשה כראובן
ושמעון יהיו לי (מ"ח, ה') (קטע
"והנה לכאורה").

הדרך שאע"פ שהיו נחשבים לענין נחלה
כב' שבטים אבל אכתי לא נתבטל השם של
שבט יוסף, רק שבשאר שבטים נאמר
שהשבט מתחלק למשפחות, ואילו הכא
נתחדש שבתוך שבט יוסף כלולים עוד שני
שבטים.

פר' ויחי, אפרים ומנשה כראובן
ושמעון יהיו לי (מ"ח, ה') (קטע
"ונראה מזה"), שם, "עוד בענין
שבטי אפרים ומנשה" [ד] [ה].

שלפי הנ"ל החלקים של אפרים ומנשה היו
נחשבים גם החלקים של שבט יוסף כולו.

פר' ויחי, אפרים ומנשה כראובן
ושמעון יהיו לי (מ"ח, ה') (קטע
"ונראה מזה"), שם, "עוד בענין
שבטי אפרים ומנשה" [ה].

בענין שהסיבת נחלה ממנשה לשבט אחר
הי' נחשב הפסד לכל שבט יוסף ולא רק
לשבט מנשה.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ה].

הדרך שיש דינים שהם הקובעים של השם
שבט, ויש סוג אחר של דינים שמתרחשים
ובאים על שם שבט גמור. ומה שדורשים
לנחלה הקשיתיו (לאפרים ומנשה) לראובן
ושמעון ולא לדבר אחר הרי זה קאי רק
על הסוג הראשון, אבל כל הדינים
שמתרחשים ובאים על שם של שבט גמור
הרי הם חלים על אפרים ומנשה כל אחד
לחוד.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה"
ולהלן שם) [ג] [ד].

בענין הא דנחשבו אפרים ומנשה כשני
שבטים לענין דגלים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה"
וקטע "ולפי זה י"ל").

בענין הא דנחשבו אפרים ומנשה כשני
שבטים לענין נשיאים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה"
וקטע "ולפי זה י"ל").

שמצוה על שבט לדון את שבטו נאמר על
אפרים ומנשה כל אחד לחודי'.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה"
וקטע "ולפי זה י"ל").

ספיקת המנ"ח בענין הא דבעינן בעיר
הנדחת שיהיו מדיחי העיר מאותו שבט כמו
הנידחים: האם אפרים ומנשה נחשבים
לענין זה כשני שבטים או כשבט אחד.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין במנחת
חינוך" וקטע "ולפי זה שפיר").

בענין שהיו נחשבים שני שבטים לענין הדין
שהיו צריכים מנין בהמדבר.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין עוד
במדבר").

ביאור הסוגיא בהוריות דף ו' בענין אם
אפרים ומנשה נחשבים שבט אחד בנוגע
לפר העלם דבר של ציבור או האם נחשבים
שני שבטים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע ראשון ולהלן
שם).

בענין למה כששלח משה מרגלים שלח
מאפרים ומנשה כל אחד לחודי', ולא שלח
מרגל אחד לכל שבט יוסף.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ולפי" מובן").

בענין למה במלחמת מדין שלח משה אלף
למטה יוסף, ולא אלף לאפרים ואלף
למנשה.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "מיהו לפ"ז").

דברי הגרי"ז "שגמירי דלא כלה שבטא"
קאי על אפרים ומנשה כל אחד לחודי'.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין עוד
בחידושי הגרי"ז").

בענין שלא הותרו בנות צלפחד, שהיו ממנשה, להנשא לבני אפרים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ה].

ארון הברית

בענין מה שנקרא על שם בצלאל.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל את הארון (ל"ז, א').

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בענין אם הארון הי' נחשב בגדר כלי בתוך המקדש (הרמב"ן) או האם הי' נחשב חלק מגוף הבית (הרמב"ם).

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [ב].

שהארון והכפורת לא היו בגדר שני חפצים נפרדים אלא היו נחשבים חפץ אחד.

פר' תרומה, ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך (כ"ה, כ"א) [ב] סק"ב.

דברי הרמב"ן בספר המצות שעשיית הארון והכפורת ושימת הלוחות חשיב מצות עשה.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א] סק"א (קטע "ושוב כתב הרמב"ן).

הדרך ששימת הלוחות לתוך הארון לא היתה בגדר מצוה שהיו צריכים לעשות עם הארון, אלא הלוחות היו חלק מעצם הכלי.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א] סק"א (קטע "מיהו י"ל" ולהלן שם), ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך (כ"ה, כ"א) סק"א (קטע "גם י"ל שבאמת").

דברי הרמב"ן ודברי המשך חכמה ודברי הרש"ש שבבית שני לא הי' ארון כי לא היו לוחות.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א] סק"א (קטע "והנה הרמב"ן" וקטע "שו"ר").

דברי רש"י התמוהים שצריכים פסוק מיותר כדי לומר שבתחילה נותן בתוכו את הלוחות ואחר כך מכסה עם הכפורת.

פר' תרומה, ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך (כ"ה, כ"א) סק"א.

בענין אם כשעשו את הארון במשכן היו צריכים לכוון שהוא לצורך שימת הלוחות, ואולי גם לצורך שימת כל התורה בסוף המ' שנה.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א] סק"ב (קטע "ואין להקשות" ולהלן שם).

ארפכשד

שהי' צדיק.

פר' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א, י') סק"ב (קטע ראשון).

ארץ

בענין מה שהארץ לא עשתה עץ שטעמו כטעם הפרי, ונענשה. וכן בענין מה שחטאה בדמיו של הבל.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א). פר' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט', ה') (קטע "ועל כל פנים" ולהלן שם).

ארץ ישראל

עיין עוד בערך הסיבת נחלה.

כללי

בענין אם זכו האבות בארץ ישראל, ומתי.

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי עמכם (כ"ג, ד').

בענין "ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים".

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי עמכם (כ"ג, ד'), (קטע "הנה בב"ב" ולהלן שם).

בענין אם האבות קיימו כל התורה רק בארץ ישראל.

פר' לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (י"ב, י"א). פר' וישלח, עם לבן גרתי (ל"ב, ה').

דברי הספורנו שעל ארץ ישראל לא נאמר
"והארץ נתן לבני אדם".

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם
אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני
וגו' (כ"ב, ז') (קטע "ומעשה").

בענין שכדי להשתייך לארץ ישראל צריכים
מדות הענוה וההכנעה.

פר' שלח, כי טובה הארץ מאד
מאד (י"ד, ז').

בענין שלהשתייך לארץ ישראל צריכים
שכלל ישראל יהיו במצב של אחדות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים
אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב]
(קטע "ועיין בסנהדרין").

בענין מה שכלל ישראל נצטוו על ערבות
(לפי רבי נחמ' ולפי רבי יהודה על
נסתרות) רק בכניסתן לארץ ישראל.

פר' משפטים, ואלה המשפטים
אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב]
(קטע "ועיין בסנהדרין"). פר'
נצבים, הנסתרת לה' אלקינו והנגלת
לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח)
[א].

חלוקת ארץ ישראל - כללי

בענין למה התנה אותן תקנות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים
אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב]
(קטע "ועיין בב"ק דף פ"'). פר'
נצבים, הנסתרת לה' אלקינו והנגלת
לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח)
[א].

בענין אם היות אדם מיוצאי מצרים או
מבאי הארץ הוא בגדר עצם הדבר שמזכהו
בחלק בארץ ישראל, או האם העובדא
שהוא מבני האבות הוא הדבר שמזכהו,
ויציאת מצרים וביאת הארץ הם רק זמני
חלוקה.

פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ
בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ב.

שתי הדעות שהביא הרשב"ם בביאור המ"ד
ססובר שלא לו ולא לו נתחלקה.

פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ
בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ב סק"ג.

המ"ד שלבאי הארץ נתחלקה, והחזרה
ליוצאי מצרים

בענין אם החזרה ליוצאי מצרים היתה חלק
מחלוקת הארץ, או האם היתה רק ירושה
מחודשת של מתים את החיים אבל עצם
חלוקת ארץ ישראל לכלל ישראל הסתיימה
עם נטילת באי הארץ.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד,
ל"ח) [א] (קטע "אמנם לכאורה"
וקטע "והנה הרשב"ם"). פר'
פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה
(כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע "אמנם
לכאורה" וקטע "והנה הרשב"ם")
סק"ג.

בענין אם הירושה השני' מיוצאי מצרים
בחזרה לבאי הארץ היתה נחשבת חלק
מחלוקת ארץ ישראל.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד,
ל"ח) [א] (קטע "ובענין"). פר'
פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה
(כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע "ובענין").

בענין היכא שלא הי' לאחד מבאי הארץ
למי להחזיר, האם החזרה מעכבת.

פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ
בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א בהערה
השני', סק"ה.

בענין אם החזרה מבאי הארץ ליוצאי
מצרים היתה צריכה להיות לבן כ' שיצא
ממצרים.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד,
ל"ח) [א] (קטע "והנה הרשב"ם").
פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ
בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע
"והנה הרשב"ם") ובהערה
הראשונה שם, סק"ה.

בענין מה שרש"י בחומש כתב חזרה לאבי
אביו שיצא ממצרים, ואילו הרשב"ם הזכיר
גם חזרה לאביו שיצא ממצרים וגם חזרה
לאבי אביו שיצא ממצרים. ובענין אופן

החזרה היכא שהי' גם אב וגם אבי האב שיצאו ממצרים בהיותם בני כ'.

פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א בהערה הראשונה, סק"ז.

בענין החזרה לזקנו שהי' מיוצאי מצרים: האם בענין שגם אביו הי' בן כ' כשיצא ממצרים.

פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א בהערה הראשונה, סק"ז.

דברי הריטב"א שהחזרה יכולה להיות גם לאחי אביו.

פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ו.

בענין החזרה לחפר.

פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ז (קטע "והנה עיין בדף" וקטע אחרון).

איסור נטילת שבט לוי חלק בארץ ישראל

בענין אם הטעם למה אין לשבט לוי חלק בארץ הוא משום שהובדלו לעבוד את ה', והרי הם מקבלים תרומות ומעשרות תמורת חלק בארץ, או האם אין להם חלק בארץ בגלל שהם מקבלים תרומות ומעשרות.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [א].

בענין אם הכהנים והלוים יקחו חלק בארץ לעתיד לבוא.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב].

שיטת הרמב"ם שהלאו על נחלת כהנים ולוים בארץ הוא רק על הארצות שנכרתו עליהן ברית להאבות וכבשו אותן כלל ישראל ונתחלקו להם על פי הפרשה של "לאלה תחלק הארץ" בפר' פנחס, אבל לא על מה שהמלך כובש אח"כ.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן

בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע "והנה עי' בדברים" ולהלן שם). פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" בהערה.

שיטת הראב"ד שגם בשאר הארצות שכבש המלך אח"כ אין הכהנים והלוים נוטלים.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע "מיהו נראה").

בענין אם יש לכהנים ולוים נחלה בארצות קיני קניזי וקדמוני.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע ראשון וקטע "והנה עי' בדברים" וקטע אחרון) [ג] (קטע "והנה בישוב").

שאחרי שנתחלקה מותר לכהנים ולוים לקבל קרקע בארץ ישראל במתנה, או במקח, או בירושה.

פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע "מיהו נראה").

עוד בענין אנשים מסוימים אם יש להם חלק בארץ

בענין אם יוצאי מצרים שהיו יותר מבן ס' קיבלו חלק בארץ.

פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ב סק"ג.

בענין שנתחלקה רק לכשרים.

פ' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [ב]. פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ד.

דברי הקו"ש שבנשים נאמר רק שאין להן זכות חלוקה, אבל בעדת קרח ובמרגלים נאמר שבכלל לא תהא להם נחלה בארץ והופקעו לגמרי מאחוזת נחלה אפילו ע"י ירושה.

פ' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [א] (קטע "ועיי"ש בקובץ"

וקטע אחרון). פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע "ועי"ש בקובץ" וקטע אחרון).

עוד בענין שלא הי' לעדת קרח ולמרגלים חלק בארץ.

פר' שלח, היו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [ב].

בענין אם יש לנשים חלק בארץ לעתיד לבא.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע "ודע").

בענין שיש לגרים חלק בארץ לעתיד לבא.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ב] (קטע "ודע").

בענין חלוקת שבטים, משפחות, ויחידים

בענין מנלן שהיו צריכים ב"ד של ע"א בחלוקת ארץ ישראל.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ב בהערה, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ג.

בענין מנלן התנאי של כל ישראל עומדים בשעת הגורל של חלוקת ארץ ישראל.

פר' מסעי, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"א.

בענין התפקיד של הנשיאים של השבטים בחלוקת הארץ.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"א בהערה הראשונה ובהערה השני'.

הדרך שהפרשה שבפרשת מסעי (אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ) איירי במי הם המחלקים של ארץ ישראל, אבל הפרשה בפרשת פנחס איירי באיך עושים את המעשה חלוקה.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

שיהושע ואלעזר היו בגדר מחלקים של ארץ ישראל (ביחד עם נשיאי השבטים). ובענין אם היו צריכים להם משום השררות של מלך וכהן גדול או האם הי' משום מדריגתם הרוחנית.

בפר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

בענין אם התנאי של ב"ד של שבטים ואחד הי' תנאי במעשה החלוקה או האם היו נקראים בין אלה שמחלקים את ארץ ישראל.

פר' מסעי, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

בענין אם גם החלוקות של ארץ ישראל למשפחות וגברים היו על פי ב"ד של ע"א, וגורל, ואורים ותומים, ומעמד כל ישראל.

פר' יחי, אפרים ומנשה יהיו לי (מ"ח, ה') "בענין אפרים ומנשה" [א] (קטע "ונראה שכוונתו" וקטע אחרון) [גורל ואורים ותומים]. פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"א סק"ב סק"ג.

הדרך שגם לאחר שחילקו את חלק השבט למשפחות וגברים אכתי יש לכל השבט חזקת ממון בחלקו של כל אחד ואחד (ושכן הוא גם בממון שקיבלו משבט אחר).

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ב (קטע "ויש ליישב" ולהלן שם).

אבל בנוגע לחלקי המשפחות, אחרי שחילקו לגברים, הרי שאר המשפחה מסולק מאותו חלק בתור בני משפחה.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו'

(ל"ד, י"ז) (קטע "ויש ליישב" ולהלן שם).

עבר הירדן

בענין אם כחו של משה רבינו לתת לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה את עבר הירדן הי' משום ציווי הקב"ה, או מחילת ישראל, או האם הי' משום שכל ארצות הכיבוש הרי הן של המלך, או האם הי' מדין חלוקת ארץ ישראל (ושצ"ע הביאור של הצד הזה).

פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג), שם, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'".

שמשה בירר לבני גד וראובן וחצי שבט מנשה את חלקיהם אבל לא נתן להם לרדת לחלקיהם לגמרי.

פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע ראשון).

בענין אם ארצות סיחון ועוג הובטחו לאברהם אבינו, או האם נתקדשו רק מדין כיבוש רבים שמי' כיבוש.

פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע "ועי' ברש"י" ולהלן שם), שם, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'".

דברי רבי יהודה בב"ב דף נ"ו ע"א שסובר שעמון ומואב הם ארצות קיני קניזי וקדמוני שהובטחו לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, וחכמים שם שחולקים, ותוס' שם שסוברים דאיירי במה שלא כבש סיחון מעמון ומואב, אבל בנוגע למה שכבש סיחון מעמון ומואב יש לדון לכאן ולכאן בענין אם הובטח או לא. ודברי הר"ש והראב"ד שהחלקים של סיחון ועוג שבאו מעמון ומואב לא הובטחו לאברהם אבינו.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "והנה בגיטין" ולהלן שם).

הדעה בתוס' בחגיגה דף ג' ע"ב שמשה רבינו קידש רק את מה שסיחון לא כבש מעמון ומואב.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "וע"ע בתוס' בחגיגה").

הדרך שארץ סיחון לא היתה בכלל עיקר ארץ ישראל אבל ארץ עוג היתה שפיר בכלל עיקר ארץ ישראל כי היא ארץ הרפאים שמוזכרת בברית בין הבתרים.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע אחרון).

הדרך שעבר הירדן נתקדש רק מדין כיבוש רבים, אע"פ שהובטחה לאאע"ה, כי ההבטחה היתה רק שיהי' לבסוף כיבוש רבים.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "והנה עד כאן").

דברי הר"י אדרבי שמשה סבר שביטל הקב"ה את עונשו כי ראה שנכנס לעבר הירדן וסבר שהוא מארץ ישראל, אבל באמת אינו מארץ ישראל, אבל מ"מ גם הר"י אדרבי יודה שנתקדש מיהא מדין כיבוש רבים.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "ועיין בפרשת דרכים" ולהלן שם).

דברי התשב"ץ שאע"פ שעבר הירדן מזרחה היתה חייבת בתרומות ומעשרות בשעת עולי מצרים, אבל בכל זאת לענין קבורה ועוד ענינים, קדושתה פחותה מקדושת עבר הירדן מערבה.

פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע אחרון).

בענין שעבר הירדן פטורה מבכורים, משום שאינה ארץ זבת חלב ודבש, אינ' משום "אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי".

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "ועיין בפרשת דרכים" וקטע אחרון).

כיבוש רבים וכיבוש יחיד

בענין הגדר של כיבוש יחיד: מה קובע

שאינו נחשב כיבוש רבים (ושלכן לא שמי' כיבוש למ"ד כיבוש יחיד לא שמי' כיבוש) (שיטות רש"י ותוס' בענין זה).

חומש פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "והנה רש"י").

הקדושה הראשונה של יוצאי מצרים

שמלבד ממצות החרמת ז' עממים הי' קיים גם קיום מיוחד של ירושת הארץ ע"י מלחמה דוקא מקראי דכיבוש והורשה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ונראה שי"ל").

ישוב ארץ ישראל

ביקורת על המשווים ישוב ארץ ישראל למגמה כללית של האומה ולהקובע של מדריגת האדם.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך וגו' (כ'), בי' [ב] סק"ג (קטע אחרון).

בא במחתרת

(הדרך שבא במחתרת אינו בגדר רודף אלא נאמרה בו גזירת הכתוב של הותר דמו.

פר' יתרו, לא תרצה (כ' י"ג) [ו] סק"ב קטע אחרון).

בענין שיש רק רשות להורגו אבל אין חיוב. פר' יתרו, לא תרצה (כ' י"ג) [ו] סק"ב.

דברי הכ"מ שבזמן חתימת הבבלי עשו תקנה שלא לחלוק על הבבלי.

הקדמה, ד' סק"א ולהלן שם. בענין מה שהבבלי יכול לחלוק על הירושלמי.

הקדמה, ד' סק"ח. דברי הרי"ף שהלכה היא כהבבלי נגד הירושלמי משום שהלכה כבתראי.

הקדמה, ד' סק"י.

דברי הרמב"ם בהקדמתו ליר החזקה שכל מה שנזכר בתלמוד בבלי חייבים בו כל ישראל כי הסכימו על זה כל חכמי ישראל או רובם, והדרך שכוונתו היא לומר

שממילא הי' להם בזה כח דוגמת הכח של סנהדרין הגדולה שפסקיהם מחייבים את כל ישראל.

הקדמה, ד' בההערה הראשונה, סק"י.

בגד

שבגדים משפיעים על המהות.

פר' תצוה, "הגדר של בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם" (קטע "ומעתה" ולהלן שם).

בענין מה שנמשכים אחרי אופנת הרחוב.

פר' תצוה, "הגדר של בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם" (קטע "ומעתה" ולהלן שם).

דברי רבי יוחנן ש"מאני מכבודותא". פר' לך לך, ויט אהלה (י"ב, ח').

בגדי כהונה

ע"י עוד בערך ציץ.

גדר מצות בגדי כהונה

ה' צדדים בגדר מה היא מצות בגדי כהונה: העש"י, הלבשה, לבישה לצורך עבודה, שהעבודה תהי' נעשית בבגדי כהונה, שהמצוה מורכבת מן העש"י והלבשה ביחד.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב').

דעת הרמב"ם בהנ"ל.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א סק"ב.

עוד צד, נוסף על הה' צדדים הנ"ל: שהמצוה אינה מעשה הלבשה אלא שיהי' לבוש בבגדי כהונה.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב')

בתחילתו (קטע "והנה הדרך"), שם, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע "איברא").

עוד צד: שהמצוה היא שיהי' לבוש בשעת העבודה.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') בתחילתו (קטע "והנה הדרך"), שם, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע "ולא עוד").

הצד שלבישת כל בגד ובגד היא מצוה נפרדת.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') בתחילתו (קטע "ח'"), שם, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע "ברם עיין בערל"ג" ולהלן שם).

הצד שאפילו אם לבישת כל בגד אינה מצוה נפרדת, אבל לאחר שגמר ללבושם, הרי כל המעשה לבישה נחשב חלק מהמצוה, ולא רק הסוף.

פר' תצוה, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע "ובאמת" ולהלן שם).

קושיית הרמב"ן למה אין הרמב"ם מונה למצות נפרדות בגדי כהן גדול, ובגדי כהן הדיוט, וכן בגדי זהב של כהן גדול, ובגדי לבן של כהן גדול.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ו.

חילוק בגדר המצוה בין בגדי כהן גדול לבגדי כהן הדיוט.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א.

ביאורי הרמב"ן בדעת הבה"ג בענין מצות בגדי כהונה.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ג.

בענין שהבה"ג מונה עשיית "בגדי שרד" למצוה.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ד.

דעת רש"י ש"בגדי שרד" הם הבגדים שכתובים בסוף פר' במדבר שכיטו בהם את הכלים בשעת המסעות. ודעת הרמב"ן שהם הבגדי כהונה.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ד.

עשייתם ולבישתם וכבודם

עי' להלן בסק"ג כאן בענין מעשהו של האבנט של הכהן הדיוט.

בענין למה באבני האפוד היו ששה שמות על כל אבן ואילו בהחשן היתה לכל שבט אבן נפרדת.

פר' תצוה, אבני זכרון (כ"ח, י"ב). שיטת הרמב"ם שהמצנפת של כ"ג והמגבעת של כהן הדיוט הם אותו בגד, רק שהכהן גדול חובשו בצורה אחרת. ושיטת הראב"ד שמצנפת היא ארוכה הרבה וכורכו סביב ראשו, ואילו מגבעת היא קצרה וחדה מלמעלה.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') בהערה.

המחלוקת בענין אם ציץ מרצה רק בהיותו על מצחו של הכ"ג או האם גם כשאינו על מצחו של הכ"ג, וכן בענין אם לפי המ"ד שסובר שמרצה רק כשהוא על מצחו בעינין שיהי' לבוש כל השמונה בגדים.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א (קטע "והבית הלוי").

כלאים בבגדי כהונה

בענין אם כלאים בבגדי כהונה הותר או נדחה.

פר' תצוה, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה".

המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בענין אם מותר ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה.

הדרך שבכלל אין כוונת הדרשה לפסול משום הענין של זרות, אלא הכוונה היא לפסול חדש מסוים.

פר' תצוה, "בענין מה שמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל את העבודה, שם, "הגדר של בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם" (קטע "ועל זה תירצו").

בענין מנלן שמחוסר מכנסים פוסל עבודה (חוץ ממה שחייב מיתה) כמו מחוסר בגד אחר.

פר' ותצוה, "בענין מה שמחוסר מכנסים חייב מיתה ופוסל את העבודה".

בענין אם מחוסר מכנסים חייב מיתה רק על עבודה תמה שאין אחר' עבודה כמו מחוסר בגד אחר או האם הוא חייב מיתה על כל עבודה שעבר.

פר' תצוה, "בענין מה שמחוסר מכנסים חייב מיתה ופוסל את העבודה".

בענין קושיית תוס' שהקשו למה צריכים פסוק כדי לומר שאשה אינה עובדת בקרבנות, דאיך היתה עובדת בלי בגדי כהונה.

פר' תצוה, "הגדר של בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם".

הסברא שבפרה אדומה מחוסר בגדים או מיותר בגדים אינו חייב מיתה כי החיוב מיתה הרי זה בגלל שהוא נחשב כמו זר והרי יתכן שגם זר ממש אינו חייב מיתה בפרה אדומה.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') (קטע אחרון).

שיטת הרמב"ן שיש עונש מיתה בידי שמים על הכהן גדול אם נכנס להיכל, או יצא ממנו, בלי מעיל, ושהקפידא היא רק על כניסה או יציאה, אבל אם הוריד את המעיל רק בזמן שהוא בתוך ההיכל ליכא חיוב מיתה.

פר' תצוה, ונשמע קולו וגו' ולא

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ה, שם, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע ראשון).

בענין מה שהרמב"ם הזכיר לענין זה רק את הכלאים שבתוך האבנט ולא הזכיר את הכלאים שבתוך החשן והאפוד של כהן גדול.

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א (קטע "ועי' גם" ולהלן שם).

המחלוקת בין רבי וראב"ש בענין אם אבנטו של כהן הדיוט הוא מכלאים (רבי) או האם אין בו כלאים אלא הרי הוא רק של בוך (ראב"ש). ושיטת הרמב"ם שהוא של כלאים אבל אינו דומה לאבנטו של כהן גדול במעשהו.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') (קטע "ועוד הקשה המל"מ").

מחוסר בגדים

ביאור הפסוקים בפרשת בגדי כהונה, ולמה צריכים ג' פסוקים של מיתה גבי מחוסר בגדים.

פר' תצוה, ונשמע קולו וגו' ולא ימות (כ"ח, ל"ה), שם, "עוד בענין למה צריכים ג' פסוקים של מיתה גבי מחוסר בגדים".

"אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם": בענין אם הכוונה היא שהם נחשבים ממש זרים לעבודה כי למדריגת כהונה לעבודה צריכים לבישת בגדי כהונה, או האם זה כעין עונש של ירידת מדריגה אבל מדינא מדריגת כהונה לעבודה אינה תלוי' בבגדי כהונה, או האם הכוונה היא רק שהתורה פסלה את העבודה כאילו הם זרים, או האם הכוונה היא שהתורה הדביקה עליהם את הפסול של זרים אע"פ שאינם זרים.

פר' תצוה, "הגדר של בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם".

ימות (כ"ח, ל"ה) (קטע "והרמב"ן עצמו").

האפשרות שרש"י סובר שיש חיוב מיתה על ביאה ריקנית גם אם חיסר בגד אחר ולא רק המעיל.

פר' תצוה, ונשמע קולו וגו' ולא ימות (כ"ח, ל"ה) (קטע "והנה באמת").

מיותר בגדים

חקירת המקדש דוד אם בפרה אדומה נאמר דין של יתור בגדים.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד').

חקירת המקדש דוד בענין אם לפי ריש לקיש שסובר שתרומת הדשן היא רק בכתונת ומכנסים, יש בתרומת הדשן פסול של יתור בגדים.

פר' צו, ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו (ו', ג').

בהמה טמאה

דברי הרמב"ם שילפינן שבהמה שחסרים לה שני הסימנים של טהרה אסורה, מזה שבהמה שחסר לה רק סימן אחד הרי היא אסורה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע ראשון ולהלן שם).

הדרך שהיכא שחסרים לבהמה שני הסימנים של טהרה הרי זה סוג אחר של טומאה מהיכא שחסר לה רק סימן אחד.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע ראשון וקטע "וכן שמעתי" וקטע "והביאו").

בענין אם העדר סימנים הרי זה בגדר הוכחה וראי' שהבהמה היא טמאה, או האם זה בגדר גוף הטומאה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "וכן שמעתי" וקטע "והביאו ראי").

בענין אם הטומאה של בהמה טמאה היא ביסודה משום נבילה כי השחיטה אינה מוציאה אותה מידי נבילה, אשר לפ"ז יש גם האיסור אכילה של נבילה חוץ מהלאו

של אכילת בהמה טמאה, או האם הטומאה היא טומאה חדשה.

פר' שמיני, את הגמל וגו' טמא הוא לכם (י"א, ד').

בענין שכבהמה טמאה שנשחטה אמרינן שמפרכסת היא כחי' (דלא כמו בהמה טהורה שאחרי השחיטה הרי היא נחשבת מתה).

פר' שמיני, את הגמל וגו' טמא הוא לכם (י"א, ד') (קטע "והנה עי' בתוס'").

בענין המחלוקת בין רבי יהודה ורבנן בחולין דף ק' אם גיד הנשה נוהג בבהמה טמאה.

פר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט') (קטע "מיהו לכאורה"). פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג).

בו תדבק

עי' עוד בערך חנופה, ובערך רשע.

בענין המצוה של ובו תדבק להדבק בת"ח.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ').

בענין היכא שהשתדל להדבק ולא הצליח האם קיים בזה את המצוה הנ"ל.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"א סק"ב.

בענין "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת"ח".

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ג.

בענין אם יש מצוה להדבק לשנים במקום אחד.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ד.

בענין אם יש מצוה גם להדבק בת"ח שהוא כערכו או שהוא פחות ממנו.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ד.

בענין ש"כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה".

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [א]. פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ה.

בענין היכא שהוא מתחבר לרשע ועובר על ובו תדבק, האם זה בגדר איסור עשה או

האם זה רק בגדר ביטול עשה, וכמה נפ"מ בזה.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ו.

בחוקותיהם לא תלכו

דעת הקרית ספר שהיכא שרק הכומרים עושים כן ולא כל הגוים ליכא משום ובחוקותיהם לא תלכו, ודעת הב"ח שחולק על זה.

פר' אחרי מות, ובחוקותיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "עוד יש ליישב").

קושיית הב"י איך התירו למקורבים למלכות לספר קומי הלא יש בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו.

פר' אחרי מות, ובחוקותיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "גם יש לתרץ" ולהלן שם).

תירוצו שהתורה מסרה לחכמים את הכח לקבוע מה אסור ולמי.

פר' אחרי מות, ובחוקותיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע אחרון).

שיטת הב"ח שהיכא שאינו עושה כן מפני שהוא מעונין להדמות להגוים אלא כדי שלא יהי' לו גנאי מזה שהוא שונה מהם ליכא משום ובחוקותיהם לא תלכו.

פר' אחרי מות, ובחוקותיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "גם יש לתרץ").

שיטת הגר"א שגם כשאינו עושה כדי להתדמות להם הרי זה אסור, ולכן צוה שלא לקשט בשבועות בעלים וענפים כי הגוים עושים כן בחגיהם.

פר' אחרי מות, ובחוקותיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "גם יש לתרץ").

בחירה

בענין הסתירה בין ידיעה ובחירה.

פר' ראה, ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (י"א, כ"ו).

דעת גדולי ישראל, שאם בחר אדם דרך ולא הצליח, חייב הוא להסתכל כאילו היתה על זה ידיעה, ושלא הי' שייך שיהי' אחרת.

פר' ראה, ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (י"א, כ"ו).

ביאורים בדברי רבי יוחנן בן זכאי ש"אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך שלכך נוצרת".

פר' ראה, ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (י"א, כ"ו).

בענין אם אפשר לאדם להרע לעצמו או להזולת בלי שיהי' נגזר עליו.

פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם (ל"ז, כ"א) סק"ז ולהלן שם.

בענין המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בענין למה נענשו פרעה והמצרים וסנחריב ונבוכדנצר, הלא הי' נגזר על כלל ישראל.

פר' לך לך, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (ט"ו, י"ד). (פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי [כ"ח, ט"ז] קטע אחרון.) פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם" (ל"ז, כ"א) סק"ז (קטע ראשון וקטע "ברם לכאורה"). פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגוי (נ', כ') [א] (קטע "והנה הרמב"ן"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

בענין הכבדת לב פרעה.

פר' וארא, ואני אקשה את לב פרעה וגוי' (ז', ג').

בטחון

בענין עשיית השתדלות לעומת בטחון.

פר' ויגש, ואנכי אעלך גם עלה (מ"ו, ד').

בענין בטחונם של אברהם ואליעזר בנוגע למציאת מקום קבורה לשרה, ומציאת אשה ליצחק.

פר' חיי שרה, עבד אברהם אנכי (כ"ד, ל"ד) (קטע "ובאמת יש להעיר" ולהלן שם).

ביאה

בענין שיטת ר"ת בעכו"ם הבא על בת

ישראל, לענין יהרג ובל יעבור, ולהאסר על בעלה, ועוד, ע"י בערך גוי - בן נח.

בענין ביאה אירוסין עושה או נישואין עושה: הנפקא מינה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ב.

דברי המ"מ שאפילו אם ביאה נישואין עושה, אבל הרי היא אכתי אסורה בעוד ביאה עד שיעשה חופה, וביאורו של הגר"ח דהיינו משום שהכוונה בביאה נישואין עושה היא רק דהוי קנין אלים, אבל אינה נחשבת בגדר מעשה חופה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ב.

בית המקדש

בענין מוסיפים על העיר ועל העזרות, ע"י בערך ירושלים - מוסיפים על העיר ועל העזרות.

ע"י עוד בערכים ארון, מזבח, מנורה, ושולחן.

כללי

בענין שנקרא על שם דוד.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל את הארן (ל"ז, א').

דברי הגר"א ש"אם אין מקדש אין תורה".

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ושמעתי" וקטע אחרון).

בנין בית המקדש, והכלים

ש"לי לשמי" הוא דין בהכשר החפצא. פר' תרומה, ויקחו לי תרומה (כ"ה, ב').

המחלוקת בין הרמב"ם והריטב"א בענין אם נשים חייבות בבנין בית הבחירה (הרמב"ם) או לא (הריטב"א).

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב].

שמצות בנין בית הבחירה היא חובת ציבור ולא חיוב על כל יחיד ויחיד.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב] (קטע "מיהו יש ליישב"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "וכתבנו").

בענין שאע"פ שכל הציבור חייב בבנין בית המקדש אבל הדבר מוטל על המלך (כלומר שניהול הדבר מסור להמלך. ואולי אין העם חייבים להתאמץ בדבר שלא בהנהגתו של המלך).

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "והנה לעיל").

שיטת הרמב"ם שמצות בנין בית הבחירה כוללת גם עשיית הכלים, ושיטת הרמב"ן שעשיית הכלים אינן נמנות למצות בפני עצמן וגם אינן בכלל מצות בנין בית הבחירה (חוץ מעשיית הארון ושימת הלוחות שהיא שפיר נמנית למצוה בפני עצמה).

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א] סק"א. פר' אמור, על השלחן הטהר (כ"ד, ו').

בענין אם "הכל בכתב" מעכב.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [ב].

עשרה נסים

בענין הנס שלא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים.

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד ביתו (ט"ז, ו').

מורא מקדש

שיטת המאירי שמהתורה החיוב של מורא מקדש הוא רק מהעזרה ולפנים, ומורא הר הבית הוא רק מדרבנן. ומשמעות דברי הרמב"ם שגם מורא הר הבית הוא מדאורייתא.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [א].

שהאיסור שלא להתפנות בהר הבית הוא רק מדרבנן.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "ועי' במגילה").

משמעות דברי הרמב"ם שהאיסור לעשות תבנית כלים הוא בכלל מורא מקדש.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "והנה לכאורה").

ספיקת המנ"ח אם מותר לעשות היום כתבנית אהל מועד או שילה או בית ראשון או בית שני או בית שלישי כיון שעכשיו בטלו ואינם בגדר משמשים.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "והנה גם" וקטע אחרון).

בחורבנו

הדרך שבחורבנו החיוב של מורא מקדש הוא רק מדרבנן.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "ועי' במגילה").

המחלוקת אם קדושה שני' קידשה לעתיד לבוא, ודברי הרמב"ם על קדושת מקדש.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "ועי' במגילה" וקטע "ועי' עוד בערל"ג" ולהלן שם).

בענין הדרך שקדושת מקדש קידשה לעתיד לבוא: האם הכוונה היא שרק קדושה נשארה שם או האם גם שכינה.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "ותי" ולהלן שם).

הדרך שהשאלה אם יש מורא מקדש בחורבנו מדאורייתא, תלוי' באם קדושת מקדש קידשה לעתיד לבוא. והדרך שאפילו אם קידשה גם לעתיד לבא אבל מורא הוא רק מהבית. והדרך שאפילו אם לא קידשה

לע"ל אבל אכתי יתכן שהמורא הוא להקדושה שהיתה קודם.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב].

בכור אדם

בענין בכור בהמה, עי' בערך קרבן בכור.

בענין פי שנים, עי' בערך פי שנים.

בענין פדיון הבן, עי' בערך פדיון הבן.

הדרך שמדריגת עבודה בבכורות היתה שיהיה למדריגת הלויים לדורות ולא למדריגת הכהנים.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד, י"ח) (קטע "ב'"). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" בהערה האחרונה.

הדרך שעבודה בבכורות אינה ענין של קדושת הגוף של הבכורות, אלא הרי היא בגדר זכות שניתנת למכירה ולירושה.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה מלשונם" וקטע "והנה י"ל").

בענין אם הבכורים היו שלוחי דידן, או שלוחי דשמיא, או האם עבודתם היתה לצורך עצמם כי זה ה' קיום דינם.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [ב].

שכל אלו שעבדו בדורם לפני הקמת המשכן נקראים כהן גדול.

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני וגו' (כ"ב, ז') בהערה.

בענין אם בכור לעבודה הוא פטר רחם או ראשית אונו.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד, י"ח) (קטע "א'"). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה".

שיטות הפוסקים בענין אם ראשית אוננו נקרא זה שנוצר ראשון או זה שנוולד ראשון (כגון שהאשה שנתעברה שני, ילדה לשבעה חדשים, והראשונה ילדה לתשעה חדשים, דהיינו לאחר שילדה השני).

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה שיטת" וקטע "ובאמת אפילו").

הדרך שרק אחרי מכת בכורות הי' לפטרי רחם הדין של עבודה בכורות, אבל לפני זה הי' תלוי בראשית אוננו או בהגדול שבבית, או שהי' אז רק כהן אחד שהוא הי' ממנה עובדים אחרים תחתיו.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד, י"ח) (קטע "א"). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה לאחר העיון" ולהלן שם).

הדרך שגם לפני מכת בכורות הי' תלוי בפטר רחם, רק שלא היו מצוין אלא נהגו כן מעצמם.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "ועכ"פ הפני משה").

בענין כהונת שם בן נח, ובענין מה שעבד עבודה אע"פ שלא הי' בכור.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד, י"ח) (קטע "א"). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "גם ניחא") ובהערה הראשונה וההערה האחרונה.

בענין מה שאברהם עבד אע"פ שלא הי' בכור.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "גם ניחא").

בענין מה שיצחק עבד אע"פ שלא הי' הראשית אוננו של אברהם אבינו.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "ובאמת יש להוכיח").

בענין הדרך שיעקב קנה מעשו את הזכות של עבודה בכורות.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה רש"י").

שאם אין לוי בבית הכנסת יטיל בכור את ידיו של הכהן.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "מיהו עיין בפוסקים").

בכורים

בעין יסוד מצות בכורים.

פר' כי תבוא, ארמי אבד אבי (כ"ו, ה'), שם, "עוד בענין בכורים" (קטע אחרון).

ביאור דברי המדרש רבה (א', ו') שבריאית העולם היתה בזכות בכורים (וחלה ומעשרות).

פר' כי תבוא, ארמי אבד אבי (כ"ו, ה'), שם, "עוד בענין בכורים".

בענין למה מזכירים "ארמי אבד אבי" במקרא בכורים.

פר' כי תבוא, ארמי אבד אבי (כ"ו, ה').

בענין "שנתת לי ולא שלקחתי מעצמי".

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "והנה עד כאן" ולהלן שם).

בענין עבר הירדן: "ארץ זבת חלב ודבש".

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "ועיין בפרשת דרכים" וקטע אחרון).

בל תאחר

בענין אם בניזיר בל תאחר דתגלחתו וקרבתו הוא מיד או רק לאחר ג' רגלים.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"ח.

בל תשחית

בענין בל תשחית על שאר דברים חוץ מאילנות.

פר' שופטים לא תשחית את עצה של (כ', י"ט) [ב] [ג].

בענין בל תשחית על אילנות שלא בשעת מצור.

פר' שופטים לא תשחית את עצה (כ', י"ט) [ג].

שהחובל בעצמו עובר בכל תשחית.

פר' שופטים לא תשחית את עצה (כ', י"ט) [ד].

בלעם

גדר מדריגת בלעם בנבואה.

פר' בלק, "בענין נבואת בלעם".

בלק

בענין שבשכר שהקריב ארבעים ושנים קרבנות יצאה ממנו רות.

פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] (קטע "מיהו עי' בדעת זקנים" ולהלן שם).

במה

בענין שזר כשר בבמה.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') סק"ב.

בן סורר ומורה

בענין אם החיוב מיתה הוא רק בשביל האכילה, והגניבה היא רק תנאי בהאכילה המכוערת, או האם החיוב מיתה הוא גם בשביל הגניבה.

פר' כי תצא, כי יהי לאיש בן סורר ומורה (כ"א, י"ח).

דברי הירושלמי שצריכים אזהרה בהתורה בשביל הגניבה.

פר' כי תצא, כי יהי לאיש בן סורר ומורה (כ"א, י"ח) (קטע "אולם" ולהלן שם).

שיטת הרמב"ם שצריכים להתרות בו קודם האכילה אבל אין צריכים להתרות בו לפני הגניבה.

פר' כי תצא, כי יהי לאיש בן סורר

ומורה (כ"א, י"ח) (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

שיטת רש"י שבן סורר אין צריך התראה, אבל אילו הי' צריך התראה היו צריכים להתרות בו גם לפני הגניבה.

פר' כי תצא, כי יהי לאיש בן סורר ומורה (כ"א, י"ח) (קטע "ועיין בסנהדרין").

דברי היראים והספר חרדים שיסוד העונש של בן סורר הוא משום שלהיות זולל וסובא הוא מחוקת הגוים.

פר' כי תצא, כי יהי לאיש בן סורר ומורה (כ"א, י"ח) (קטע אחרון).

בענין שמחילת אביו ואמו מהני גם לאחר שהמרה ולא רק קודם המעשה על העתיד.

פר' כי תצא, ותפשו בו אביו ואמו (כ"א, י"ט).

בענין "אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהיו שניהם רוצים", וכן בענין שאביו ואמו יכולים למחול לו: האם שני הדברים הם בעצם דין אחד, או האם הם שני דינים נפרדים. וכן האם הם נוהגים רק עד שהביאוהו לב"ד, או האם עד גמר דין.

פר' כי תצא, ותפשו בו אביו ואמו (כ"א, י"ט).

בענין אם המלקות על האכילה הראשונה הוא בגדר עונש כמו כל מלקות, או האם הוא דין מלקות מיוחד שנתחדש בבן סורר שבדרך זה מייסרין אותו.

פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח).

בנות צלפחד

בענין ששקולות היו.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו) (קטע "ויש להסתייע").

בענין איך הי' מותר להן להמתין ולסמוך על הנס שיולידו בגיל מבוגר.

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד ביתו (ט"ז, ו').

בענין אם בנות צלפחד, שהיו ממנשה, היו מותרות להנשא לבני אפרים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ה].

בענין שהסיבת נחלתן לשבט אחר היתה נחשבת הפסד לכל שבט יוסף ולא רק לשבט מנשה.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ה].

בענין מה שאמרו אבינו מת במדבר והוא לא ה' וגו'.

פר' שלח, חיו מן האנשים ההם (י"ד, ל"ח) [ב] (קטע "ועוד דרשו").

בני בנים

בענין אם אמרינן אבי האב הרי הוא כאב, עי' בערך ירושה - ירושת אבי האב.

בענין מכח אבוא דאבא קאטינא, עי' בערך ירושה - ירושת בן, בן הבן, טומטום ביחד עם בן וטומטום ביחד עם בת.

בענין שכמו דאמרינן מכח אבוא דאבא אטינא הה"נ שי"ל מכח בן בני אטינא, עי' בערך ירושה - ירושת אבי האב.

בענין המחלוקת אם אדם חייב לכבד את אבי אביו ואם אביו, וכן את אבי אמו ואם אמו. וכן לפי המחייבים מה הוא יסוד החיוב, ומה הוא חייב לעשות להם, עי' בכל זה בערך כיבוד אב ואם - אבי אביו.

בני קטורה

שיטת הרמב"ם שבני קטורה נצטוו במילה לדורות, ושיטת רש"י שרק הששה שבהדור הראשון נצטוו.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט). פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א') (קטע "והנה בני קטורה ולהלן שם).

בענין אם מילת בני קטורה היא רק ביום השמיני ולא קודם.

פר' לך לך, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ה, ל"ג) סק"ט.

שהכריתות ברית שבמילה היא רק ליצחק.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע "מיהו הרמב"ם").

בענין היכא שבא איש מבני קטורה, שנמול כבר לחובתו (לפי הרמב"ם), להתגייר, האם צריכים להטיף ממנו דם ברית.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע "ומעתה" וקטע "והנה הרמב"ן").

בענין אם הנודר מן הערלים אסור גם במולי בני קטורה (לפי הרמב"ם).

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע אחרון).

דברי המדרש שערכים וגבנונים באים מבני קטורה.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע "והנה הרמב"ן").

בנימין

שהוצרך מרדכי לקרוע את בגדיו כי סבו בנימין גרם להשכטים לקרוע את בגדיהם כשנמצא הגביע באמתחתו.

פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע "ובאסתר רבה").

בעל דבר

בענין אם בעל המעשה הוא זה שנחשב הבעל דבר או האם מי שעומד עכשיו להפסיד נחשב הבעל דבר.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם וגו' (ט', ה') [א] סק"ג (קטע "ועי' בב"ק").

בעלי תשובה

הקושי הכי גדול לבעלי תשובה.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר (שמות י"ח, כ"ד) [ב] (קטע "וכבר אמר").

בענין ההרגשה אצל בעלי תשובה שאינם יכולים להגיע למדריגות גדולות כמו אלו שהתחילו בצעירותם.
 פ' בהעלותך, למה נגרע (ט', ז').

בצלאל

"לפי שנתן נפשו על המלאכה (של הארון) יותר משאר חכמים, נקראת על שמו".
 פ' ויקהל, ויעש בצלאל את הארון (ל"ז, א').

ברוך בן נרי

בענין אם קיבלו אנשי כנסת הגדולה את התורה מחגי זכרי' ומלאכי או מברוך בן נרי' או מעזרא.
 פ' בראשית, המן העין (ג', י"א) בהערה הראשונה.

בריאת העולם

בענין 'הסתכל באורייתא וברא עלמא'.
 הקדמה ו'.
 שהעולם נברא בזכות חלה מעשרות ובכורים (כ"ר א', ו').
 פ' כי תבוא, ארמי אובד אבי (כ"ו, ה'), שם, "עוד בענין בכורים".
 בענין האמונה בבריאת העולם יש מאין.
 פ' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד].
 בענין שהכל נברא מיום הראשון, ושוב נתקן ונקבע כל דבר ביומו.
 פ' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [א], שם, ויבדל אלקים בין האור (א', ד'), שם, ויברא אלקים (א', כ"ז).
 "בעשרה מאמרות נברא העולם וכו'" (אבות ה', א').
 פ' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ב] [ג].
 הביאור ב"בראשית נמי מאמר הוא" (ר"ה דף ל"ב ע"א).
 פ' בראשית, בראשית ברא אלקים

(א', א') [ב]. פ' בא, החדש הזה לכם (שמות י"ב, ב').
 בענין המחלוקת בין רבי יעקב ורבנן בחגיגה דף י"ב בענין האור המוזכר ביום הראשון.
 פ' בראשית, ויבדל אלקים בין האור ובין החשך (א', ד').
 בענין מה שהארץ לא עשתה עץ שטעמו כטעם הפרי, וכן בענין מה שחטאה ברמיו של הבל.
 פ' בראשית, עין פרי (א', י"א).
 פ' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט', ה') סק"ב (קטע "ובר מן דין" ולהלן שם).
 בענין מה שאמר הקב"ה נעשה אדם, דהיינו שנמלך בבית דינו.
 פ' בראשית, נעשה אדם (א', כ"ו).

ברכה

בענין המהות של ברכה: דברי האבן עזרא, והרלב"ג, והאברבנאל, והספר העקרים, והשיעורי דעת, והמלבי"ם, והיפה תואר, והמכתב מאליהו, והמהר"ל, בענין אם היא בגדר נבואה, או תפילה, או הכנת המתברך, או שהיא מועילה משום הזכות שיש להמתברך בזה שבגללו התרומם המברך, משום צדיק גוזר והקב"ה מקיים, או שהיא מועילה משום האיכפתיות של המברך.
 פ' תולדות, בעבור תברך נפשי (כ"ז ד').
 ביאור ענין ברכת רבי ישמעאל בן אלישע להקב"ה בברכות דף ז'.
 פ' תולדות, בעבור תברך נפשי (כ"ז ד') סק"ו.
 בענין שכשמברכים אנשים צריכים לברך בכוונה והתרגשות וכובד ראש כמו שיש בתפילה.
 פ' וזאת הברכה, וזאת הברכה (ל"ג, א').

ברכות

ע"י עוד בערך קידוש לבנה.

כללי

שאי אפשר לעשות שליח לברך בלי שישמע ויצא מדין שומע כעונה (ואז לא בעינין שליחות) כי הוי מצוה שבגופו.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סקט"ו

ברכת הנהנין

בענין למה תיקנו ברכות הנהנין.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ונראה שלכך").

ברכות המצות

שיטת הרמב"ם בהל' ברכות שאם לא בירך קודם המצוה א"א לברך אחרי המצוה, ודברי הראב"ד שמשכים עמו, ודברי רבינו יונה בזה.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סקי"ד.

דברי הרמב"ם שהיכא שהקיום נמשך אפשר בדיעבד לברך גם לאחר עשיית המעשה.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סקי"י ולהלן שם.

בענין אם במצות דרבנן הברכה היא על המצוה דרבנן או האם הברכה היא על המצוה דאורייתא לשמוע לדברי חכמים.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "גם י"ל" ולהלן שם).

בענין למה אמרינן בגמ' שבברכה על מצות דרבנן הכוונה ב"וציונו" היא להלאו של לא תסור, ולא אמרו שהכוונה היא להמצות עשה של ועשית ככל אשר יורוך.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "ועוד דאם").

דברי הר"י בן פלאט שהביא הרשב"א שאין מברכים על מצוה שאין בה מעשה כגון השמטת קרקע וכספים (וכגון קידוש החודש, אבודרהם).

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב')

[ג], שם, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע אחרון).

בענין למה אין מברכים ברכת המצות על מצות אמונה, עי' בערך אמונה.

בענין למה אין מברכים ברכת המצות על מצות קידוש היום, עי' בערך קידוש היום.

בענין למה אין מברכים ברכת המצות על מצות קידוש החודש, עי' בערך קידוש החודש - עיבור השנה סק"ד.

בענין למה אין מברכים ברכת המצות על מצות סיפור יציאת מצרים, עי' בערך סיפור יציאת מצרים.

בענין למה אין מברכים ברכת המצות על מצות צדקה, עי' בערך צדקה.

בענין הברכה על הלל, עי' בערך הלל.

בענין הברכה על ספירת העומר, עי' בערך ספירת העומר.

דברי הערוגת הבושם שאין מברכים ברכת המצות על מצות אכילת ערב יום כיפור כי אין הדבר ניכר שעושה כן לשם מצוה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ג].

בענין הא דמברכים על מצות ציצית מעומד.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "וכיסוד").

בענין הא דמברכים על מצות הפרשת חלה מיושב.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "וכיסוד").

דברי המג"א שאפשר להוציא אחר ידי ברכת ציצית אע"פ שהמברך עצמו אינו מתעטף.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "ועיין עוד במג"א").

בענין הא דמברכים ברכת המצות על מצות קיומיות, כגון שחיטה, סוכה כל שבעה, ונטילת ידיים.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סק"ח.

ברכת הגומל

למה מברכים ברכת הגומל, אולי ניצל
בדרך מקרה ולא בהשגחה.
פר' וישב, וישמע ראובן ויצלהו
מידם (ל"ז, כ"א) סק"ה (קטע
"עוד צ"ע").

ברכת אירוסין

בענין המהות של ברכת אירוסין: האם היא
ברכת המצוה או ברכת השבח, ובענין מתי
מברכין אותה האם לפני הקידושין או אחרי
הקידושין, ובענין היכא שקידש ע"י שליח
מי מברך.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סק"ב סק"ח ולהלן שם.
טעמי הראשונים למה אין מברכין ברכת
המצות על קידושין.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סק"ד סק"ח ולהלן שם.
דברי רבינו יונה שאם לא בירכו ברכת
אירוסין בשעת הקידושין אפשר לברך
בשעת הנישואין כי הוי כמו היכא שעוד
לא נתעכל המזון במעיו.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סקי"א סקי"ג.
השיטה שהיכא שאדם אחר (ולא החתן)
מברך ברכת אירוסין לא בעינן עובר
לעשייתן.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סקי"ג.

ברכת להכניסו

בענין אם להכניסו היא ברכת המצות,
ובענין למה מברכין אותה אחרי המילה ולא
עובר לעשייתה.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה
(כ"ד, א') סקי"ג.

ברכת החמה

הדרך שברכת החמה אינה חיוב נפרד, אלא
הרי היא ציור אחד של הדין הכללי
שהרוואה דברים נפלאים בהבריאה מברך
עושה מעשה בראשית, ומש"ה לא חשיב
זמן גרמא.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק
(כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ויש
להביא").

ברע מלך סדום

ביאור השם ברע.

פר' לך לך, ואנשי סדם רעים
וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג) (קטע
"ואולי" וקטע "ובאמת" וקטע
"ברם").

ברשע מלך עמורה

ביאור השם ברשע.

פר' לך לך, ואנשי סדם רעים
וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג) (קטע
"ואולי" וקטע "ובאמת" וקטע
"ברם").

בשר

דברי הרמב"ן בענין למה הי' אסור לאדם
הראשון לאכול בשר.

פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל
עשב זורע זרע וגו' לכם יהי
לאכלה וכו' (א', כ"ט). פר' נח,
מיד כל חי אדרשנו (ט' ה') סק"א
בהערה.

בענין למה הותר לנח.

פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל
עשב וגו' (א', כ"ט).

"מרבבה בשר מרבבה רימה": בענין מתי
לאכול בשר, וכמה.

פר' בשלח, בתת ה' לכם בערב בשר
לאכל (ט"ז, ח').

בתי ערי חומה

בענין אם המכירה היא מכירה על תנאי
שאם יפדה תתבטל המכירה (תנאי ביטול),
או האם היא מכירה על מנת שלא יפדה,
דהיינו שאם לא יפדה אז תהי' המכירה
קיימת (תנאי קיום), או האם היא מכירה
גמורה בלי תנאי רק שהתורה נתנה לו זכות
לפדות. ונפ"מ מכל זה הוא לענין היכא
שלא פדה משום שנאנס.

פר' בהר, ואיש כי ימכר בית מושב
עיר חומה וגו' (כ"ה, כ"ט).

גאונים

דברי הרמב"ם והמאירי על מדריגת הגאונים.

הקדמה, ד' סק"ד בההערה.

בענין מה שמצינו שהראשונים חולקים על הגאונים.

הקדמה, ד' סק"ד ובההערה שם, סקי"ג.

דברי הריב"ש שר"ת יכול לחלוק על הגאונים כי הי' "רב גוברי" וכאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות" (לשון הריב"ש).

הקדמה, ד' סקי"ג (סוף קטע ראשון).

גדעון

בענין מה שנתנו לו מן השמים לשאול אות (שופטים ו', ל"ו).

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה (ט"ו, י"ט) סק"ב (קטע "ועוד הקשה").

גוי - בן נח

בענין אם יום כיפור מהני גם לגוי, ע"י בערך יום כיפור.

בענין אם גוי מצווה לא לגנוב אפילו על מנת למיקט כמו שישאל מצווה, ע"י בערך גניבה וגזילה - גונב או גוזל על מנת להחזיר.

בענין דין הולד היכא שעובד כוכבים או עבד באו על בת ישראל, ע"י בערך ממזר - מהות ממזרות.

מדריגתו

שגוי יכול לעבוד את ה' רק על ידי סייעתא דשמיא משא"כ ישראל מסוגל גם בכחות עצמו.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו', ט) [א].

בענין אם גם גוי הוקש לחמור כמו עבד.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א') (קטע "וע"ע בקידושין" וקטע אחרון).

בענין אם לעכו"ם יש צלם אלוקים.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

בענין הפגם של כל הגוים ערלים, באשה, ובני קטורה.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (בני קטורה).

חיובים כלפיו

בענין אם יש איסור לבזות גוי.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

דינים שונים מדיניו

בענין אם בן נח נהרג על פי עצמו.

פר' בראשית, "בענין עונשו של קי"ן".

בענין אם גוי נמכר בחובו.

פר' לך לך, ולאברם היטיב בעבורה (י"ב, ט"ז) (קטע "ובאמת").

הדרך שמותר גם לגוי שאינו בכור להקריב קרבן, רק שאין על זה שם של עבודה, דשם עבודה קיים רק ע"י כהן או בכור.

פר' תולדות, ויאמר יעקב מכרה כיום בכרתך לי (כ"ה, ל"א) (קטע "ואולי י"ל").

אישות בן נח

הדרך שאישות בן נח אינה מתהווה ע"י קנין אלא ע"י נהיגת אישות.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי' (כ"ד, נ"ז).

הדרך שאישות בן נח היא סוג אחר של אישות מאישות ישראל.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ה.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו'), ט') [א] בהערה השני'.

בענין אם כפירה בהקב"ה הוא בכלל האיסור עבודה זרה של בן נח.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

בענין אם גוי מצווה להאמין בתחיית המתים.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בענין מה היא המצוה של דינים: האם המצוה היא לתקן דינים של בין אדם לחבירו (הרמב"ן), או האם המצוה היא לדון את הגוים על שאר השש מצות (הרמב"ם).

פר' לך לך, ויחלק עליהם לילה (י"ד, ט"ו) (קטע "והנה אם נאמר") (דעת הרמב"ם).

בענין שלפי הרמב"ם שהחויב על ישראל הוא רק לדון את הגוים שהם בני מקומם, אכתי י"ל דמצוה מיהא איכא לדון גם בני מקום אחר, ואפילו אם אין מצוה אבל גם אין איסור להורגם.

פר' לך לך, ויחלק עליהם לילה (י"ד, ט"ו) (קטע "עוד י"ל").

שלפני מתן תורה היו בני נח מצוין בפרו ורבו.

פר' בראשית, וידע אדם (ד', כ"ה).

בענין אם גוי שהרג בשוגג גולה.

פר' נח, מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם (ט', ה').

בענין שכן נח נהרג בדיין אחד על פי עד אחד, ובענין אם הוא נהרג על פי עצמו.

פר' בראשית, "בענין עונשו של קין".

ז' עממים

בענין מלחמת ז' עממים.

פר' בשלח, בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה (י"ז, ח') (קטע "ונראה שי"ל").

בענין אם ישראל הבועל אשת איש של ישראל או אשתו של עכו"ם הרי הוא עובר על ודבק באשתו ולא באשת חבירו, או האם פסוק זה נאמר רק לעכו"ם.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ה. פר' כי תצא, וראית בשבטי אשת יפת תואר (כ"א, י') [ב] בתחילתו וסק"ג.

נכרי שבעל בת ישראל

שיטת ר"ת בגוי שבעל אשת איש: הדרך ששיטתו היא שאינה נאסרת לא להבעל ולא להבועל (אחרי שמתגייר ואחרי שהיא מתגרשת), וכן אינה חייבת מיתה, אבל איסורא איכא לאשת איש לזנות עם גוי, וכן הרי היא נאסרת לבעלה כהן.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א] (קטע "והנה שיטת").

הדרך שלפי ר"ת הרי היא מותרת רק להבועל אבל לבעלה הרי היא אסורה אבל אינה חייבת מיתה.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א] (קטע "והנה שיטת" וקטע אחרון).

מצותיו

דברי רבינו נסים גאון והאבן עזרא שגוי חייב בכל המצות השכליות.

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א. פר' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם (מ"ב, ט') (קטע אחרון).

(שיש דין מסוים שגוים צריכים לקבל על עצמם את הז' מצות, ולא מספיק בזה שיקיים אותן בלי קבלה.

פר' לך לך, ויחלק עליהם לילה (י"ד, ט"ו) [א] קטע "והנה יתכן").

דברי הרמב"ם בהל' מלכים מצריכים לכוף על ז' מצות בני נח.

פר' לך לך, ויחלק עליהם לילה (י"ד, ט"ו) (קטע "והנה יתכן").

ספיקת הגמ' אם גוי מצווה על קידוש השם בנוגע להז' מצות.

בענין אם החרם תחרימם נוהג בלילה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק
(כ"ה, י"ט) [א] סק"ב.

גורל

בענין אם החלוקות של ארץ ישראל
למשפחות וגברים היו על פי ב"ד של ע"א,
וגורל, ואורים ותומים, ומעמד כל ישראל.

פר' ויחי, אפרים ומנשה יהיו לי
(מ"ח, ה') "בענין אפרים ומנשה"
[א] (קטע "ונראה שכוונתו" וקטע
אחרון) [גורל ואורים ותומים]. פר'
מסעי, אלה שמות האנשים אשר
ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד,
י"ז) סק"א סק"ב סק"ג.

דברי הגר"ח שגורל שייך רק כשיש מושג
של חלוקה.

פר' מסעי, "עוד בענין סדר חלוקת
הארץ" סק"ד בהערות.

דברי הדבר אברהם בענין מה שלומדים
מחלוקת ארץ ישראל שגורל קונה.

פר' מסעי, "עוד בענין סדר חלוקת
הארץ" סק"ד.

גיד הנשה

בענין מתי התחיל האיסור של גיד הנשה,
בימי יעקב או בסיני, ואם האיסור התחיל
בימי יעקב האם הוא נשנה בסיני.

פר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר
(י"ז, ט') (קטע "מיהו לכאורה").
פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני
ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג)
סק"א.

בענין המחלוקת בין רבי יהודה ורבנן
בחולין דף ק' אם גיד הנשה נוהג בבהמה
טמאה.

פר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר
(י"ז, ט') (קטע "מיהו לכאורה").
פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני
ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג)
סק"א.

גילוי אליהו

גילוי אליהו בזמנינו.

פר' שופטים, כי הגוים האלה אשר
אתה יורש אותם אל מעננים ואל
קסמים ישמעו וגו' (י"ח, י"ד)
(קטע "והנה יש עוד נקודה").

גירושין

דיני הכתיבה

בענין אם צריכים בכתיבת גט שהאותיות
יהיו מוקפות גויל.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע "ועכ"פ עי' בהגהות").

בענין אם האותיות שעטנ"ז ג"ץ צריכות
זיון בכתיבת גט.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ח]
(קטע אחרון).

גלות

שגוי שהרג בשוגג אינו גולה.

פר' נח, מיד איש אחיו אדרש את
נפש האדם (ט', ה').

גן עדן

בענין מהות גן עדן לפי הרמב"ם ולפי
הרמב"ן.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתוך וקם
העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג'
(קטע "והעיקרים" וקטע "ועוד
כתב הרמב"ן").

גניבה וגזילה

בענין אם צריכים מעשה, נוסף על
קנין

דברי רש"י בב"מ דף י' ע"ב ד"ה גגו וכו'
שלא סגי בקנין גניבה אלא צריכים גם
מעשה.

פר' קדושים, ולא תגזל (י"ט, י"ג).
הסברות לומר שצריכים מעשה רק בשביל
להתחייב בהחייב כפל של גנב אבל לא
בשביל החיוב אחריות של גזלן.

פר' קדושים, ולא תגזל (י"ט, י"ג).

הדרך שאפילו אם בלי מעשה ליכא לאו דלא תגזול אבל חיוב אחריות שפיר איכא, וכן דרך הפכית, והיינו שאפילו אם ליכא חיוב אחריות אבל לאו של לא תגזול שפיר איכא.

פ' קדושים, ולא תגזול (י"ט, י"ג)
(הצד שאפילו אם ליכא חיוב אחריות אבל לאו שפיר איכא).

בענין אם לזה ולא פרע עובר בלא תגזול.
פ' לך לך, ולאברהם היטיב בעבורה (י"ב, ט"ז) בהערה השני'.

הלאו

דברי הרמב"ם שרק במי שבא לעבור על גזילה אמרינן הלעיטהו לרשע וימות.

פ' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א, י"א) (קטע "והלעיטהו").

הדרך שאפילו אם בלי מעשה ליכא לאו דלא תגזול אבל חיוב אחריות שפיר איכא, וכן דרך הפכית, והיינו שאפילו אם ליכא חיוב אחריות אבל לאו של לא תגזול שפיר איכא.

פ' קדושים, ולא תגזול (י"ט, י"ג)
(הצד שאפילו אם ליכא חיוב אחריות אבל לאו שפיר איכא).

מצות השבה

בענין אם החיוב השבה והחיוב אונסין הם בגדר עונש.

פ' קדושים, ולא תכחשו (י"ט, י"א).

החיוב אונסין

בענין אם החיוב תשלומין כשאינן הגזילה בעין נכלל הוא בוהשיב, או האם הוא מהא דכתיב ושילם, או האם הוא משום שלא גרע משואל שכל הנאה שלו וחייב באונסין.

פ' קדושים, ולא תכחשו (י"ט, י"א) (קטע "והנה חזינן").

בענין אם החיוב השבה והחיוב אונסין הם בגדר עונש.

פ' קדושים, ולא תכחשו (י"ט, י"א).

בענין היכא שהוא גוזל חפץ ששוה מנה, האם הוא עובר רק פעם אחת בלא תגזול, או האם יש מנין לאוין כמנין הפרוטות שבו.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח (קטע אחרון).

גונב או גוזל על מנת להחזיר

בענין גונב על מנת לשלם, על מנת להחזיר, על מנת למיקט, על מנת לשלם כפל.

יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו]. פ' קדושים, ולא תגזול (י"ט, י"ג).

דברי הפני שלמה והקובץ שיעורים שמחלקים שרק בגניבה אסור אבל לא בגזילה, וכן שרק לישראל אסור אבל לא לבן נח (ודברי הרמ"ה והריטב"א והב"ח והש"ך בענין זה).

יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו] (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

"מהו ליטול גדישין של שעורין דישראל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים, שלחו לי חבול ישיב רשע גזילה ישלם וכו'" (ב"ק דף ס' ע"ב), ודברי הרא"ש על זה.

יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו] (קטע "שו"ר" ולהלן שם).

קרקע

שיטת הטור שהגזול קרקע ולא נהנה אינו עובר בלא תגזול (אבל אם נהנה הרי הוא עובר בלא תגזול על ההנאה או השכירות).

פ' קדושים, ולא תגזול (י"ט, י"ג).

גזל הרבים

בענין הא דקשה עונשו של גזל הרבים כי כי אי אפשר להשיב השבה גמורה, ובטעם הדבר למה לא סגי בתשובה לסלק מעליו עונשין.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סקי"א.

גניבת נפש

בענין אם השבטים עברו במכירת יוסף על האיסור מיתה של גונב איש ומכרו.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז).

בענין הגונב בנו או אחיו הקטן.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך ג').

שני צדדים בתוס' בענין אם בגניבת נפש מהני הגבהה ברשות הנגנב (או ברה"ר) כמו במקח וממכר.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך א').

הדרך שאפילו אם שפיר מהני אבל צריכים שאח"כ יכניסנו הגנב לרשותו (ומהני אפילו אם הכניסו שלא בדרך מעשה קנין).

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך ב').

בענין אם כוונת הפרשה היא שמוכרו לעבד עברי או לעבד כנעני.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך ז').

בענין אם צריכים שימכרנו דוקא לישראל או האם אפילו לגוי.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך ז' ודרך ח').

בענין גזילת נפש.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)

(דרך ח').

גר תושב

דברי הרשב"א שמותר לתת מתנת חנם לגר תושב.

פר' נת, ארור כנען עבד עבדים יהי

לאחיו (ט', כ"ה) (קטע אחרון).

גרות

ע"י עוד בערך גר תושב.

כללי

ביאור ההוה אמינא שכל המתגייר חייב להביא קרבן פסח.

פר' בא, וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' וגו' והי' כאזרח הארץ (שמות י"ב, מ"ח).

מצות גרות

שגרות היא מצוה.

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט).

הסוברים שלגייר הרי זה בכלל מצות אהבת הגר, והסוברים שזה בכלל המצות של מילה וטבילה שניתנו לישראל.

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "מיהו יש לעיין" ולהלן שם).

בענין אם המצוה היא על הגר או על ב"ד (תלוי בהג"ל).

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "והנה לפי הר"י").

בענין מי מברך בטבילת גר, הגר או ב"ד.

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "ודע").

המחלוקת בין הרמב"ן והר"י אלברגלוני (אלברצלוני) בענין מי מברך בטבילת עבד, העבד או האדון.

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "והנה עיין ברמב"ן").

מילה

בענין אם התכלית של מילת גרות היא כדי לסלק את ערלות הגוף, או האם היא כדי לסלק את המדריגה של כל הגוים ערלים, או האם היא לשם כריתות ברית עם הקב"ה.

פר' לך לך, ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף וגו' (י"ז, י"ב) (קטע "מיהו י"ל" ולהלן שם).

דברי הרמב"ן שאם מל לשם מצוה (כגון כלל ישראל לפני יציאת מצרים שמלו לשם מצות מילה שניתנה לאברהם אבינו) הרי זה יכול אח"כ לעלות למילת גרות.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע "ועי' עוד ברמב"ן" ולהלן שם).

בענין אם לפי הרמב"ן, אחד מבני קטורה שמל לחובתו, אינו צריך למול עוד הפעם כשהוא בא להתגייר, או האם שאני בבני קטורה שלא הי' במילתו ראשונה משום כריתות ברית.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע "ומעתה יש לעיין" וקטע "מיהו עי' ברמב"ן").

מהות וסדר מילה וטבילה וקבלת מצות בענין איך שייך לומר שצריכים לכתחילה שניהם, הלא כבר נעשה גר, ומה יוסיף לנו זה שהוא מקיים עכשיו גם את השני.

פר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "ולכאורה צ"ע וכו'") וקטע אחרון).

דיני גרים

בענין אם יש לגר חלק בארץ ישראל לעתיד לבוא, עי' בערך ארץ ישראל - עוד שאין להם חלק בארץ.

בענין אם "מקרב אחיך" שכתוב בפרשת מלך, מעכב.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] (קטע "וע"ע בתוס").

דברי הרמב"ם שגר נוהג מקצת כבוד באביו גוי.

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א.

גזל הגר

שאינו יכול לתת גזל הגר לכהן יחידי, ואם נתן יוצאו, ובענין למה גזל הגר מתחלק לכל המשמר ולא רק להבית אב של אותו יום.

פר' בחקותי, לכהן תהי' אחוזותו (כ"ז, כ"א).

גרמא וגרמי

בענין השוכר עדי שקר.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "והנה בב"ק" ולהלן שם).

בענין האומר לחבירו (ולא שוכר את חבירו) לומר עדות שקר או להזיק, עי' בערך מסית.

דבר שבערוה (אין דבר שבערוה פחות משנים)

לאסור אשה על בעלה משום סוטה

בענין אם האיסור של נדה נחשב דבר שבערוה, עי' בערך נדה.

הקושיא שאם סוטה לבעלה חשיב דבר שבערוה איך היא נאמנות לומר משארסתני נאנסתי, והתירוצים על זה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"ב.

בענין שסוטה מיקרי בגדר ערוה על בעלה וממילא לאוסרה על בעלה מיקרי דבר שבערוה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"א [ב].

דברי התוס' רי"ד שלהעיד על אשה שהיא גרושה או זונה או שנשבית לפוסלה מן הכהונה הרי זה בגדר דבר שבערוה, והסוברים דלא חשיב דבר שבערוה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [ב] בהערה.

דגים

בענין מה שנבראו הדגים גם מן המים ולא רק מן האדמה, והתוצאה מדבר זה.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "והנה מצינו" ולהלן שם).

בענין למה לא חטאו הדגים בדור המבול.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "והנה מצינו" ולהלן שם).

שלאדם הראשון הי' אסור לאכול דגים כמו בשר.

פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל עשב וגו' (א', כ"ט).
בענין למה לנח הותר.
פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל עשב וגו' (א', כ"ט).
בענין מה שנשמות צדיקים מתגלגלות בדגים.
פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "ואולי").
בענין שאין קרבנות מדגים.
פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "וכן אולי").
בענין לעשות "כפרות" עם דגים.
פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "וכן אולי").
בענין אכילת דגים: מתי וכמה.
פר' בשלח, בתת ה' לכם בערב בשר לאכל (ט"ז, ח').

דגלים

בענין אם דגלים הם מהדברים שמהווים את השם שבט (כי הגדר של שבט אינו דוקא היותם זרעם של אחד מבני יעקב, אלא הגדר של שבט הוא אנשים שמאוגדים יחד עם דגל אחד ונשיא אחד וכדומה), או האם דגלים הוא דין שחל על שבט אחרי שנקבע כבר לשבט.
פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה") [ג] [ד].
בענין למה לא נצטוו לקבוע דגלים מיד בצאתם ממצרים.
פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב', ב').
בענין הא דאפרים ומנשה נחשבו כשני שבטים לענין דגלים.
פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה") וקטע "ולפי זה י"ל").

דוד המלך

בענין דיני מלכי בית דוד, עי' בערך מלך.
בענין מה שבית המקדש נקרא על שמו.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל את הארן (ל"ז, א').
שדוד התנהג כמלך והיו פורצים גדר כדי לעשות לו דרך גם לפני שמלך בחברון.
פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע "מיהו עיין במה").
בענין אם הי' לדוד דין מלך בהששה חדשים שברח מפני אבשלום, ואם פקע, האם זה הי' בגלל המרידה, או האם בגלל שנצטרע.
פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] ובהערה השני' (קטע "מיהו בגליון הש"ס" וקטע אחרון).
בענין אם הטעם למה באותם ששה חדשים שברח מפני אבשלום הי' דינו בכשבה ושעירה כהדיוט ולא בשעיר נשיא הרי זה משום דין מיוחד בשעיר נשיא (דהיינו משום שחסר התנאי של אין על גביו אלא ה' אלקיו) ואין מזה ראי' שפקע ממנו הדין מלך, או האם הי' בגלל שפקע ממנו אז דין מלך.
פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] (קטע אחרון).
הדרך של האבני נזר שלא הי' לדוד דין מלך לפני שקיבלוהו, כי צריכים קבלה, ולכן הוצרך לעוד משיחה מיהודה וישראל לאחר שקיבלוהו, רק שהועילה מה ששמואל משח אותו כדי לחייב את כלל ישראל להמליכו. והשגת בנו של האבני נזר דא"כ למה לא הוצרך לעוד משיחה לאחר המעשה של אבשלום. וכתב דרך אחרת, והיינו שהי' מלך מיד ואין צריכים קבלת העם, ולכן לא הי' זקוק לעוד משיחה אחרי אבשלום, וכל המשיחות שנמשח אחרי שנמשח משמואל היו לפרסומי מילתא לחוד, רק שכל זמן שהי' שאול חי לא היתה מלכותו באיתגליא ומש"ה לא היו נחשבים מורדים במלכות.
פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע "ועיין באבני נזר" וקטע אחרון).

הדרך שמיחה מועילה על אח"כ אפילו כשאינה מועילה על עכשיו, והוצרך דוד לעוד משיחה אחרי מות שאול רק מפני המחלוקת.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע אחרון).

דברי האלשיך והרלב"ג והחינוך על מה שאמר דוד ה' אמר לו קלל".

פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם (ל"ז, כ"א) סקי"ב.

בענין למה דוד לא סולק מן המלכות עבור המעשה של בת שבע, ואילו שאול סולק עבור חטאו.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א) סק"א.

דור המדבר

עיין עוד בערך דגלים.

בענין דינם של שבטי אפרים ומנשה (אם כשבט אחד או כשני שבטים), לענין דגלים, נשיאים, מרגלים, מלחמת מדין, ועוד, עי' בערך אפרים ומנשה.

בענין אם כלל ישראל פחדו בשעת מתן תורה.

פר' כי תשא, ויראו מגשת אליו (ל"ד, ל').

בענין המחלוקת בין רש"י ובין תוס' והרמב"ן אם נשארו נזופין מסיבת העגל גם אחרי לוחות שניות.

פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו (ל"א, י"ח) (קטע "והנה להלן") ובהערה שם.

דברי הרמב"ם שדור המדבר לא ידעו אודות תחיית המתים, ולמה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך וגו' (כ', ב') [ב] סק"ב (קטע "גם קשה ממה").

בענין איך הותרו הדיינים במדבר לדון

בתוך ג' פרסאות של משה רבינו הלא אסור להורות במקום רבו.

פר' יתרו, שרי אלפים (י"ח, כ"א) [ב].

בענין מה שנגזר על דור המדבר שגם לא יראו את ארץ ישראל ולא רק שלא יבואו.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"א.

המ"ד שלא נגזרה הגזירה שדור המדבר ימותו במדבר על שבטו של לוי, והמ"ד שלא נגזרה על היתרים מבן ששים.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"ה (קטע "מיהו בדרכנו") סק"ו סק"ז.

בענין אם מתו דור המדבר בתוך שנתם הס', דהיינו לאחר נ"ט שנים שלמות, או האם רק לאחר ס' שנים שלמות, דהיינו בשנתם הס"א.

פר' לך לך, ונכרתה הנפש ההוא (י"ז, י"ד) סק"ב (קטע "ועיין ביש"ש"). פר' קדושים, ערירים ימתו (כ', כ') סק"ב.

דברי האור החיים שמאו שחטאו במרגלים ה' צפוי שידרדרו עד כדי גזירה של חורבן בית המקדש.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"ג.

בענין מתי קרה המחלוקת של קרח.

פר' קרח, ויקח קרח (ט"ז, א').

בענין מה שאמרו מי יאכלנו בשר (במדבר י"א ד'), והיו מבקשים עלילה.

פר' בהעלותך, מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (י"ד, ה').

בענין אם "עשה לך שרף" הי' בגדר ציווי ומצוה, או רק עצה טובה איך להפסיק את המגיפה.

פר' חקת, עשה לך שרף (כ"א, ח').

בענין המחלוקת אם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, או לבאי הארץ, או לאלו ולאלו.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ג,

ל"ח) [א] [ב]. פר' פנחס, לאלה
תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג).

בענין "ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי
מצרים".

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי
עמכם (כ"ג, ד'), (קטע "הנה
בב"ב" ולהלן שם).

בענין אם יוצאי מצרים יותר מבני ס' קיבלו
חלק בארץ.

פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ
בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"ב סק"ג.

בענין למה היו צריכים עוד כריתות ברית
עם הקב"ה בערבות מואב.

פר' נצבים, אתם נצבים וגו' (כ"ט,
ט').

דור שלנו

בענין מה חדש בעולם התורה בדור שלנו,
וההתייחסות לזה.

פר' יתרו, והודעת להם את הדרך
ילכו בה וגו' (י"ח, כ').

דורות הראשונים

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן אם רק
אלו שנזכרו בפרשיות בראשית ונח האריכו
ימים כל כך, או האם כל האנשים אז היו
חיים כל כך.

פר' בראשית, ויהיו ימי אדם וגו'
(ה', ד').

"עשרה דורות מאדם ועד נח וכו' עד
שהביא עליהם את מי המבול": בענין למה
המתין הקב"ה כל כך עד שהביא את
המבול.

פר' בראשית, ויאמר ה' אמחה וגו'
(ו', ז').

גדר החטא של הדור של אנוש.

פר' בראשית, אז הוחל (ד', כ"ו)
[ב] סק"ב.

"עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו' עד
שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם".

פר' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י) סק"א סק"ב.

בענין מה שדורות הראשונים היו מולידים
בני ח'.

פר' אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים
וגו' (י"ח, ג') (קטע "והרי חזינן").

דורש אל המתים

דברי הב"ח בשם הר"ר פלטיאל, ודברי
החיי אדם, שהמבקש ממת להליץ להקב"ה
בעבורו, "קצת הי' נראה" דורש את המתים.

פר' עקב, ולעבדו ככל לבבכם (י"א,
י"ג) סק"ג.

דיבור

השפעת דיבורו על הזולת

שהמלים של הזולת משפיעים אע"פ
שהשומע יודע גם בלא"ה מעצמו.

פר' וירא, איה שרה אשתך (י"ח,
ט').

דינים שונים בענין דיבור

גדרי "בדיבורו עושה מעשה" (תמורה דף
ג' ע"ב).

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח).

דיבורו של חכם

בענין עדינות הדיבור של גדולי ישראל.

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם
אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני
וגו' (כ"ב, ז').

דיינים

ע"י עוד בערכים: נשיא הסנהדרין, אב בית
דין, סנהדרין.

בענין סמיכה, ע"י בערך סמיכה - סמיכה
להוראה.

בענין מורה הלכה בפני רבו, ע"י בערך רב
ותלמיד - מורה הלכה בפני רבו.

בענין עינוי הדין, עי' בערך עינוי הדין.

מצות מינוי דינים ובתי דינין

שגם מינוי ב"ד הגדול הרי הוא בכלל מצות מינוי שופטים.

פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

בענין אם גם המינוי של ב"ד של ג' סמוכין של קנסות, וכן המינוי של ב"ד של ג' של דיני ממונות, הרי הם בכלל המצוה של שופטים ושטרם תתן לך בכל שעריך, או האם רק ב"ד של כ"ג ושל ע"א.

פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

שאם אינם בכלל המצוה, אז אין צריכים שיהיו בתי דינין קבועים כאלו, אלא אם יש סכסוך יש מצוה של דינות על מי שיודע לדון שידון.

פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

בענין אם גם המינוי של הב' בתי דינין שהיו יושבים על פתח הר הבית ועל פתח העזרה הרי זה בכלל מצות מינוי שופטים.

פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

הדרך ששני בתי דינין הנ"ל היו הבתי דינין של שני השבטים יהודה ובנימין שהיו בירושלים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ויש לומר"). פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

דברי תוס' והרמב"ן שעיר שיש בה שני שבטים צריכה בית דין לכל שבט, ובענין אם כוונתם היא רק להיכא שהעיר שייכת לשני השבטים, כגון ירושלים שהיתה שייכת ליהודה ובנימין, וכן למ"ד שחולקין עיר אחת לשני שבטים, או האם כוונתם היא אפילו היכא שבמקרה גרים בה בני שני שבטים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ועיין עוד

ברמב"ן" וקטע "מיהו מתוס" וקטע "ועוד נראה"). פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א סק"ב.

שהחיוב להעמיד בית דין לכל שבט ושבת נוהג גם בחו"ל ואינו כמו החיוב להעמיד ב"ד לכל עיר ועיר שהוא נוהג רק בארץ ישראל.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "מיהו אכתי קשה").

דברי הרמב"ן בפרשת שופטים שכמו שהי' ב"ד הגדול לכל ישראל כן הי' ב"ד הגדול מבני השבט לכל שבט ושבת.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "והנה הראשונים"). פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"ג.

הדרך שכל הדינים של שבט, כולל הדין של ב"ד לכל שבט ושבת, התחילו רק אחרי הקביעות של הדגלים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ואולי" ולהלן שם).

בענין למה לא העמיד משה בתי דינין גם לפני עצת יתרו משום מצות מינוי שופטים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א].

המצוה לדון

דברי הרמב"ן בבראשית שמצוה על שבט לדון את שבטו קאי גם על "ב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה וכו' אלא לעשות סייג לתורה".

פר' שופטים, שפטים ושטרם תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"ד.

"שמצוה על שבט לדון את שבטו" חל על אפרים ומנשה כל אחד בנפרד, דהיינו שמצוה על שבט אפרים לדון את בני אפרים ומצוה על שבט מנשה לדון את בני מנשה.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים

ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה" וקטע "ולפי זה י"ל").

בענין מאיזה פסוק ילפינן שיש מצוה לדון.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ג]. פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "והנה עיין בכתובת").

לשונות הרמב"ם בענין אם המצות של עניני ממון הכתובים בפר' משפטים הן מצות על הבעל דין לשלם או מצות על ב"ד לדון.

פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ג].

בענין היכא שהבעל דין תובע את חברו, ממתני המצוה לדון חלה על הדיין.

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "ולפי"ו" ולהלן שם).

בענין אם, ועד מתי, מותר לדיין לבצוע (כלומר להציע פשרה).

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז).

איך דנין

גדר "הוו מתונים בדין".

פר' דברים ואצוה את שפטיכם וגו' (א', ט"ז).

דין פרוטה כדין מאה מנה

בענין שיהא "חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, למאי הלכתא, לאקדומי".

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "וגם מדברי" וקטע "ובאמת"), שם, כקטן כגדל תשמעון (א', י"ז).

בענין אם האיסור להקדים את המאה מנה הוא רק כשהתחיל כבר לדון את הפרוטה.

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "וגם מדברי" וקטע "ובאמת").

דעת הרדב"ז שאם הוא יכול לחתוך את

הדין של מנה במעט זמן, ואילו הדין של פרוטה יקח הרבה זמן, מותר לו להקדים את הדין של מנה.

פר' דברים, כקטן כגדל תשמעון (א', י"ז).

שהטעם להנ"ל הוא משום שהאיסור הוא רק כשהוא מקדים את המנה מחמת גודל הסכום, אבל לא אם הוא מקדימו משום טעם אחר או בלי שום טעם.

פר' דברים, כקטן כגדל תשמעון (א', י"ז).

"לא תגורו מפני איש"

בענין שהאיסור להסתלק מן הדין משום פחד מהבעל דין חל רק אחרי שהוא יודע להיכן הדין נוטה.

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "ועיין עוד בדף ו"ו ולהלן שם).

דברי הרמב"ם שאם ה' ממונה לרבים אסור לו להסתלק מחמת פחד הבעל דין אפילו קודם שהוא יודע להיכן הדין נוטה. ודברי ההגהות אשר"י שגם היכא ששניהם חזקים.

פר' דברים, ושפטתם צדק (א', ט"ז) (קטע "ועיין עוד ברמב"ם" וקטע אחרון).

דינא דמלכותא דינא

בענין מהו הטעם לומר שדינא דמלכותא דינא, האם זה משום שהארץ שייכת להמלך וא"כ הרי הוא יכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם (ר"ן), או האם זה משום שבני המדינה "מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא (רשב"ם), או האם זה משום שיש לו כח להפקיר כעין הפקר ב"ד הפקר כי הפקר ב"ד הפקר נאמר על כל שררה ולא רק על ב"ד של ישראל, או האם זה משום שבני נח מצווים על הדינים והכוונה במצות דינים היא שהמלך יתקן דינים, או האם זה משום כיבוש מלחמה דחשיב כאילו המלך כבש אותם במלחמה, דכיון שהמלך שולט

עליהם בארצו הרי זה כמו כיבוש מלחמה (דבר אברהם), "ועל דעת כן הם באים לדור בארצו וכאילו לקחם במלחמה שיש לו בהם קנין הגוף" (רשב"א), או האם זה רק דין דרבנן.

פר' ויגש, ויאסור יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועוד יש לדחות").

בענין אם מה שקובע שיש למלך גוי דין מלך על פי דיני התורה הרי זה העובדא שהקרקע היא שלו על פי דיני התורה, או האם מה שקובע שיש לו דין מלך על פי דיני התורה הרי זה העובדא שנוהג בו דינא דמלכותא דינא, רק שכדי לומר שדינא דמלכותא דינא צריכים שהקרקעות יהיו שלו, או האם מה שקובע שיש לו דין מלך על פי דיני התורה הרי זה הסכמת העם.

פר' ויגש, ויאסור יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועוד יש לדחות").

דברי הר"ן בנדירים שלא אמרין דינא דמלכותא דינא במלך ישראל בארץ ישראל כיון שאין הארץ שייכת לו.

פר' ויגש, ויאסור יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועוד יש לדחות"). פר' שופטים, שום תשים עליך מלך (י"ז, ט"ו) [ג] (קטע "מיהו עי' בר"ן).

דיני ממונות

לשונות הרמב"ם בענין אם המצות של דיני ממונות הכתובות בפר' משפטים הן מצות על הבעל דין לשלם או האם הן מצות על ב"ד לדון.

פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ג].

דיני שמים

דרכו של הקצה"ח שחיוב תשלומין מדיני שמים, ועונש בידי שמים, הרי הם שני דברים נפרדים.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "ומדברי הקצה"ח" ולהלן שם).

דברי המקנה שליכא שום חיוב תשלומין מדיני שמים אלא רק עונש לחוד, רק שהירא לנפשו ישלם כדי להפטר מן העונש.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "ומדברי הקצה"ח").

בענין מדת חסידות לעומת חיוב מדיני שמים: האם הדברים שהם משום מדת חסידות הם דברים שאינו חייב בהם או האם שפיר חייבים בהם כמו על הדברים שהם מדיני שמים רק שאין נענשים עליהם כמו שנענשים על הדברים שהם מדיני שמים ומש"ה רק חסידים מקיימים אותם.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "ולכאורה יש להסביר").

דניאל

בענין אם ה' מאנשי כנסת הגדולה.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א) סק"ב (קטע "והנה באמת" וקטע "ובאמת").

דעת תורה

עי' בזה בערך אמונה.

דשן

תרומת הדשן (לצד המזבח)

השיטה שבתרומת הדשן צריכים בדוקא בגדי כהונה משוחקין, והשיטה שאין צריכים בדוקא משוחקים אבל הרי היא מותרת במשוחקין, והשיטה שתרומת הדשן שוה לכל העבודות ואסורה במשוחקין.

פר' צו, ילבש (ו', ג').

המחלוקת בין רבי אליעזר ותנא דבי רבי ישמעאל אם בעל מום פסול לתרומת הדשן (תנא דבי ר"י) או לא (ר"א), והמחלוקת בין רבי יוחנן וריש לקיש אם לפי רבי אליעזר

תרומת הדשן היא בד' בגדים (ר"י) או האם רק בכתונת ומכנסים (ר"ל).

פר' צו, ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו (ו', ג').

בענין שלפי ריש לקיש שתרומת הדשן היא רק בכתונת ומכנסים האם יש בזה פסול של יתור בגדים אם ילבש גם מצנפת ואבנט.

פר' צו, ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו (ו', ג').

הוצאת הדשן (חוץ לעזרה)

דברי רש"י שאפשר להוציא את הדשן ישר מן המערכה בלי להעלותו לתפוח.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד').

דברי רש"י שלהוציא את הדשן לחוץ להעזרה ממקום המערכה או לסלקן להתפוח צריך קידוש ידים ורגלים, והדרך שאין צריכים קידוש.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד').

דברי הגר"ז בדעת הרמב"ם שהוצאת הדשן (שעושה אחרי שעשה תרומת הדשן על ידי שמרים מקצת דשן ושמו אצל המזבח) מתחלקת לשני שלבים, א', סילוק מן המזבח ונתינתו למטה, ובענין לזה קידוש ידים ורגלים, ב', ההוצאה, והשלב השני הזה אינו בגדר עבודה רק שבכל זאת אין בעלי מום עושים אותו.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "וע"ע בחידושי הגר"ז").

הקושיא שאין אפשר לומר שהוצאת הדשן מן העזרה צריכה קידוש ידים ורגלים לפי הצד שיציאה מן העזרה פוסלת את הקידוש.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "ושוב הסיק").

הבדלה

בענין אם עיקר זמן הבדלה הוא רק במוצאי

שבת, ועד יום ד' הוא בגדר תשלומין, או האם עד יום ד' הוא עיקר הזמן.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ד].

בענין מי שהי' אונן במוצאי שבת ונקבר המת ביום א', האם הוא חייב מעתה להבדיל.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ד].

בענין אם קטן שהגדיל כליל יום ב' חייב להבדיל.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ד] (קטע "והנה יש לעיין").

שיטת הבה"ג שאם אכל לפני הבדלה הרי הוא עדיין יכול להבדיל, אבל רק כלילה ולא למחרת.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ד] (קטע "והנה רעק"א").

הבל - בן אדם הראשון

בענין אם הי' בדמותו וכצלמו של אדם הראשון.

פר' בראשית, ויולד בדמותו כצלמו (ה', ג').

הגר

בענין הדרך שהתיחסה לישמעאל כשהי' חולה וחשבה שהולך למות.

פר' וירא, כי אמרה אל אראה במות הילד (כ"א, ט"ז).

בענין אם קטורה היא הגר.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א').

בענין איך הותר לאברהם אבינו לקחת את הגר הלא הי' אסור לו לקחת כנענית.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א') (קטע "ועיין ביבמות").

בענין אם היתה משוחררת, ומתי נשתחררה, והאם היתה אשתו או פלגשו של אברהם אבינו.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א').

הוראה

עי' עוד בערכים: נשיא הסנהדרין, אב בית דין, סנהדרין.

בענין סמיכה, עי' בערך סמיכה - סמיכה להוראה.

דברי הש"ך שלא אמרינן הלכה ככתראי היכא שיש הבדלי מדריגות ביניהם כמו באמורא נגד תנא. הקדמה, ד' סקי"ג.

הזמה

בענין אם הדין של אם "הרגו אין נהרגין" הרי זה בגלל שאין עונשין מן הדין, או האם יש דרשה מיוחדת של כאשר זמם ולא כאשר עשה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "הנה בתוס" ולהלן שם).

שעדים שזממו לחייב ממון והוזמו מקבלים את העונש של כאשר זמם אפילו אם הוא ציור של כאשר עשה, דהיינו שכבר הוציאו ממון מהבעל דין.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "הנה בתוס" ולהלן שם).

(ספר) הכוזרי

שהגר"א הי' אומר שבמקום ללמוד שער היחוד בספר חובת הלבבות, ללמוד ספר הכוזרי הראשון שהוא "קדוש וטהור ועיקר אמונת ישראל תלויין בו".

פר' יתרו, וישמע יתרו וגו' (י"ח, א') (קטע "יד").

הלל

הדרך שהגדר של קריאת הלל אינה רק סתם קריאה אלא מעשה הלל להקב"ה, ולכן שייך על זה ברכת המצות כי לא מיקרי

שמברכים ברכת המצות על אמירה בעלמא שאין בה מעשה, אלא מיקרי שיש כאן פעולה מסיימת.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "וגם בנוגע" וקטע "מיהו לפ"ז").

שלפי הנ"ל יוצא שאם קרא הלל רק בכונה לקרוא את הפסוקים, ולא נתכוין שהוא מהלל בזה את הקב"ה, אינו יוצא ידי חובתו.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "מיהו לפ"ז").

בענין שהנוסח של הברכה הוא "לקרוא" ולא "להלל".

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "מיהו לפ"ז").

בענין אם הברכה היא על המעשה של קריאת ההלל או האם היא על המצוה דאורייתא לשמוע לחכמים.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "גם י"ל").

המזן

בענין למה לא השתחוה מרדכי להמזן. פר' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה') (קטע אחרון).

הסיבת נחלה

שיטת הרשב"ם שהאיסור נהג בדור באי הארץ גם לאחר שכבר קיבלו את חלקם, ומשמעות לשון הרמב"ן שהאיסור נהג רק עד שעת החלוקה.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ד (קטע "ודע").

בענין אם אע"פ שהלאו נאמר רק לבאי הארץ אבל קפידא מסיימת יש גם לדורות (אבל רק על האב שהוליד רק בנות וגרם בזה להסיבת נחלה אבל לא על הבת עצמה שנשאת לשבט אחר).

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני

הפקר ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ה.

בענין דעת ב"ש שהפקר לעניים הוי הפקר, ודעת ב"ה שאינו הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים.

פר' משפטים, ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א) (קטע "והנה תוס" ולהלן שם).

דברי הראשונים בענין מנלן שהפקר פטור ממעשר.

פר' משפטים, ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א).

הדרך שגם הפקר אינו חוזר ביוכל לפי רבי מאיר בבכורות דף נ"ב ע"ב שסובר שמתנה אינה חוזרת ביוכל.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה וגו' (ל"ו, ז') סק"ד.

הקדש

בענין מקדיש בעל מום למזבח, ע"י בערך מום.

סוגים ומדריגות שונים של קדושה

בענין אם קדושת הקדש וקדושת תרומה הן שני סוגים שונים לחלוטין של קדושה, או האם קדושת הקדש כוללת בתוכה גם קדושת תרומה רק שיש בה גם תוספת קדושה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "ועי' עוד במכות").

בענין אם כשאדם מקדיש הרי הוא נותן את הממונות להקדש ואילו הקדושה היא תוצאה מהממונות, או האם להיפך (וכן יש לחקור דאולי המקדיש פועל את שני הדברים בדרך ישיר).

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (יח, י"ב) [ב] סק"ג.

דברי הרשב"ם שלוקין על הסיבת נחלה, ובענין אם שייך לומר דהוי רק התראת ספק.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ו.

דברי הרמב"ן שהיכא שנשאת לשבט אחר ומתה אין בעלה ובנה יורשים כדי שלא תוסב הנחלה.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ב.

בענין אם גם נישואין לגר אסור משום הסיבת נחלה, או האם מותר כי בכה"ג אע"פ שהנחלה נעקרת משבט אבי אבל לא ניסובה לשבט אחר.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ג.

וכן בענין אם מותרת להנשא לכהן כיון שאין לו חלק בארץ.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ג.

בענין אם ה' אסור להסב גם בדרך מכר ומתנה והפקר.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ד.

הפטרה

בענין למה בשבת שירה מפטירין שירת דבורה ואילו בשביעי של פסח מפטירין שירת דוד (אע"פ שבשניהם קורין את שירת הים).

פר' בשלח, בסופה - "בענין ההפטרה של שבת שירה".

הקטרה

משמעות דברי רש"י במנחות דף ד' ע"א דהיא שהאימורין נמצאים אין כפרה להבעלים כל עוד שלא נקטרו, ותמיהת הגר"ז על זה. והדרך שאינו משום שהקטרה מעכבת את הכפרה אלא משום שהכהנים אינם יכולים עוד לאכול את הבשר והיא שהבשר קיים אכילת כהנים מעכבת את הכפרה.

פר' ויקרא, והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח לה' וכפר עליו הכהן ונסלח לו (ד', ל"א).

הרהור

ביאור המלה הרהור.

פר' וירא, אל אחד ההרים וגו' (כ"ב, ב').

בענין אם מותר להרהר דברים שבכתב בעל פה.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ו.

בענין אם יוצאים ידי מצות תלמוד תורה ע"י הרהור, וכן בענין אם מברכים על זה ברכת התורה.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע".

השגחה

הרבה מקורות בחז"ל ובראשונים ובמפרשי המקרא בענין אם השגחה פרטית נוהגת גם בבעל חי ודומם. וכן בענין אם בנוגע לבני אדם ולישראל יש מציאות שהקב"ה משאיר את הדבר למקרי הטבע. וכן בענין שאפילו אם אינו משאיר דברים למקרים אבל בכל זאת האם על ידי הכח של בחירה אפשר לאדם להרע לעצמו או להזולת בלי שיהי נגזר עליו או על הזולת.

פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע אחרון). פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם (ל"ז, כ"א). פר בא, ליל שמורים (שימורים) הוא לה' וגו' (י"ב, מ"ב) [קטע "ג"]. פר'

כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

דברי התוס' רי"ד שהקב"ה עושה כסברת הצדיקים.

פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז ד') בתחילתו (קטע "ב").

בענין "מהשם מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפץ".

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בכיתך (ל"א, מ"א) [ג].

כללים בענין מתי חוזר בו הקב"ה מדבר טוב שהבטיח.

פר' וישלח, ויירא יעקב מאד (ל"ב, ח').

שאפילו כשאדם זוכה שהקב"ה מבטיח לו ישועה, אכתי יכול להיות שהמצב עוד יחמיר לפני שהוא יראה את הישועה למעשה.

פר' שמות, ומאז באתי אל פרעה וגו' (ה', כ"ג).

התראה

בענין התראה בכך סורר ומורה, ע"י בערך בן סורר ומורה.

הדרך שהיכא שיש רוב צדדים שיעבור על הלאו הרי זה מספיק כדי להחשב התראת ודאי.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ו (קטע "מיהו").

דברי הרשב"ם שלוקין על הסיבת נחלה, ובענין אם שייך לומר דהוי רק התראת ספק.

פר' מסעי, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה (ל"ו, ז') סק"ו.

זוהר

דברי החיד"א שיש שכר על אמירת זוהר בלי להבין.

פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [ג] (קטע "והחיד"א").

זמן

בענין אם זמן הוא בגדר דבר בפני עצמו שנברא.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ב]. פר' בא, החדש הזה לכם (י"ב, א').

בענין החשיבות של זמן.

פר' בא, החדש הזה לכם (שמות י"ב, א').

זמן גרמא

כללי

הדרך שעל מצות שנאמרו לפני הר סיני אין פטור של זמן גרמא.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ותי" ולהלן שם).

בענין מה שצריכים פסוק לחייב נשים במצות מצה.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ותי").

בענין מה שצריכים פסוק לחייב נשים בקרבן פסח.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ותי").

ישובים על שיטת החינוך שנשים חייבות מהתורה בסיפור יציאת מצרים אע"פ שהיא מצוה שהזמן גרמא.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א].

שאע"פ שציוור אחד של המצוה שייך רק בזמן מסוים אבל בכל זאת לא חשיב זמן גרמא כיון שציוורים אחרים שייכים בכל הזמנים.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ושוב" וקטע "ויש להביא" וקטע "מיהו יש לדחות").

הדרך שנשים אינן פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא שהן חובות ציבור.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב]. פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג.

בענין אם נשים שייכות בקרבן ציבור או

לא משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא: דברי ספר אוצר חיים שהן פטורות משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ודברי רעק"א שאין להן חלק בקרבנות ציבור כיון שאינן שוקלות, ודברי החזו"א שאינן חייבות אבל בכל זאת הרי הן מתכפרות בו, ודברי העמודי אור שהן גם חייבות בקרבנות ציבור כיון שהן חובות ציבור ולא חובות יחיד.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב] (קטע "והנה לפי הדרך" ולהלן שם).

המחלוקת בין הרמב"ם והריטב"א אם נשים חייבות בענין בית הבחירה (רמב"ם) או לא (ריטב"א).

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב] (קטע ראשון וקטע "ועיין בריטב"א").

מילה

תירוצי הראשונים למה לא שייך לפטור אשה ממילת בנה משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "והעירוני"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "א").

שאע"פ שהציוור הרגיל של מילה נוהגת רק ביום השמיני, אבל בכל זאת לא חשיב זמן גרמא כיון שמילה שלא בזמנה נוהגת אפילו בלילה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "א").

היכא שהמצוה מוגבלת לזמן מסוים בגלל סיבה צדדית

דוגמא להנ"ל: דברי השל"ה שנשים פטורות מקידוש לבנה משום דהוי זמן גרמא, והקשה ר' שלמה קלוגר בהגהות חכמת שלמה שאין כאן חסרון של זמן אלא שחסר בסוף החודש המציאות של לבנה בחידושה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ג").
 עוד דוגמא: שמחית עמלק אינה נוהגת בשבת, והתם אין זה משום שנאמר בגוף המצוה תנאי של זמן מסוים אלא הרי זה בגלל האיסור של עשיית מלאכה בשבת.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א.

עוד דוגמא: שבנין בית הבחירה אינו דוחה שבת, וגם שם אין זה משום שנאמר בגוף המצוה תנאי של זמן מסוים אלא הרי זה בגלל האיסור של עשיית מלאכה בשבת.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [ב] (קטע "והנה בשלמא").

עוד דוגמא: סמיכת קרבן שאינה נוהגת בלילה, וגם שם אין זה משום שנאמר בגוף המצוה תנאי של זמן מסוים אלא הרי זה משום שצריכים תיכף לסמיכה שחיטה ושחיטת קרבן אינה כשירה בלילה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ב").

זקנה

דברי התוספתא והמדרש ש"איזה הידור אמרה תורה והדרת, לא יעמוד במקומו ולא ישב במקומו ולא יהא סותר את דבריו וכו'" (שהם דברים של מורא ולא של כבוד).

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע "ולפי דרכם").

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן: שיטות התנאים בענין אם צריכים שיהי' חכם, ובאיזו מדה.

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע ראשון).

זקנים

ע"י עוד בערך שופטים.

בענין אם הזקנים שעלו להר סיני היו בגדר סנהדרין.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ועוד י"ל"). פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א].
 בענין מה הי' סופם של הזקנים שעלו להר סיני.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע ראשון וקטע "ועיין בכמדבר רבה").

זרובכל

שהי' מאנשי כנסת הגדולה.

פר' בראשית, המן העץ אשר צויתך וגו' ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי וגו' סק"ב (קטע "מיהו ראיתי").

זריקה

דברי הגרי"ז שחלוק מתן ז' בחטאות הפנימיות ממתן ב' בחטאות החיצוניות לפי ב"ש שסוברים שבחטאות החיצוניות שתי מתנות מעכבות, דבמתן ב' אין שתי המתנות שייכות זו לזו, רק שלהיתר הקרבן צריכים שיהיו ב' מתנות, אבל במתן ז' המנין של שבע מעכב בעצם ההזאות, כי צריכים שיהיו שבע הזאות במנין, דהיינו שזו תהי' ראשונה וזו שני', וההזאה הראשונה צריכה את כל הז' כי בלא"ה לא מיקרי ראשונה.

פר' ויקרא, והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' (ד', ו').

חבר

"וכבוד חברך כמורא רבך".

פר' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז, ט) [א].

חדש - עומר

דברי הספורנו שהקרבן העומר היא הודאה על העבר ותפילה על העתיד.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ב.

בענין למה לא מזכירים מנחת העומר בתפילת מוסף של ט"ז ניסן.
 פר' פנחס, את קרבני לחמי (כ"ח, ב') אות ז'.

חובל

תשלומי נזק וארבעה דברים

בענין שהנחבל עצמו הי' מעדיף שיקיימו עין תחת עין ממש, כי הסכום שהוא מקבל הוא קטן ביחס להסבל של חסרון אברו.
 פר' משפטים, עין תחת עין (כ"א, כ"ד).

מי הנחבל

המחלוקת בענין אם החובל בעצמו עובר בלא יוסיף.

פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "א").

שהחובל בעצמו עובר על כל תשחית.

פר' שופטים לא תשחית את עצה (כ', י"ט) [ד].

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות ולכות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה עמך.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "ב") וקטע "מיהו יש להעיר").

(ספר) חובת הלבבות

בענין אם ללמוד או לדלג שער היחוד.

פר' יתרו, וישמע יתרו וגו' (י"ח, א') (קטע "המצדדים לטובת חקירה - ז", וקטע "מתנגדי החקירה - יד", "טו").

שהגר"א הי' מחבב ספר חובת הלבבות.

פר' יתרו, וישמע יתרו וגו' (י"ח, א') (קטע "מתנגדי החקירה - יד").

חופה

ע"י עוד בערך אישות, ובערך ביאה - ביאה נישואין עושה.

הדרך שלנישואין בעינן מעשה אישות כי

אינן בגדר מעשה קנין אלא עצם הנהיגת אישות פועלת את הנישואין.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי (כ"ד, נ"ז) (קטע "וי"ל").

ההוה אמינא לומר שנישואין מועיל בעל כרחו.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי (כ"ד, נ"ז) (קטע "מיהו גם על הדרך השני").

בענין אם גם בנישואין לא סגי בהמדריגה של דעת מקנה והסכמה אלא בעינן מדריגת רצון גמור וכמו שיש סוברים בנוגע לקידושין.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי (כ"ד, נ"ז) (קטע "גם יש לבאר").

שיטת הראב"ד שהביא הרשב"א בכתובות דף ז' ע"ב שארוסה אסורה בביאה מן התורה עד לאחר נישואין, ודלא כהרשב"א עצמו שם, וכן דלא כרש"י שם, וכן דלא כהמ"מ שרק לפני קידושין אסורה משום איסור עשה מקרא דכי יקח איש אשה ובעלה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ב.

חזיר

ביאור מה שאמרו חז"ל שנקרא שמו חזיר כי עתיד הקב"ה להחזירו לישראל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז').

חזקה

בענין קנין חזקה, ע"י בערך קנין חזקה.

סברת הקובץ הערות שחזקה מהני רק היכא שהאיסור חל בתחילה לעולם, אבל היכא שהאיסור נובע מהמצב של כל רגע ורגע לא אזלינן בתר חזקה להתנהג כאילו האיסור המשיך.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע "מיהו ראיתי").

חילול השם

ע"י בערך קידוש וחילול השם.

חינוך

בענין להכות את בנו לשם מוסר ותוכחה.
 פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח)
 (קטע "והנה כתיב" ולהלן שם).

חכמת יוץ

בענין שלהיות מסודר בגשמיות מועיל
 ללימוד חכמות חיצוניות, אבל מקשה על
 לימוד תורה.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם
 (י"א, י"ט) [א] (קטע "מיהו ראוי
 להתעורר" וקטע "ברם נראה").

חמיו, חמותו

בענין פלגש חמיו, ע"י בערך פלגש.

חמץ

בענין שהקונה חמץ בפסח לוקה משום
 דחשיב לאו שיש בו מעשה, ע"י בערך
 מלקות - לאו שאין בו מעשה.

דברי החינוך שבל יראה ובל ימצא הוא
 כעין זכר להעובדא שלא הספיק בציקם
 להחמיץ, וביאורם של הרמב"ן והאור
 החיים על פסוק ההוא.

פר' בא, ויאפו את הבצק וגו' (י"ב,
 ל"ט).

חנוכה

בענין למה נגד היוונים הגיבו בתקיפות
 משא"כ נגד המן.

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך
 (ל"א, מ"א) [ב].

בענין למה גזר אנטיוכוס על ראש חודש.
 חנוכה, אות ח'.

חנופה

פרטי דינים בענין הלאו של חנופה.

פר' וישלח, כראת פני אלקים
 ותרצנו (ל"ג, י'). פר' משפטים,
 מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב].

הסברא שלא אמרינן חזקה להמשיך את
 האיסור אם נצטרך לנקוט ע"י שקרה
 ונתחדש מעשה מסוים כי יסוד הדין של
 חזקה הוא שנוקטים שלא קרה שום שינוי.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע "גם
 יש לבאר את תירוצם").

הסברא שלא אמרינן חזקה להמשיך את
 האיסור אם נצטרך לנקוט ע"י שיש כאן
 טומאה חדשה.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע
 ראשון).

בענין חזקה העשוי' להשתנות.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע "גם
 יש לבאר שכוונתם").

חזקיהו המלך

בענין מה שלא רצה חזקיהו להוליד.

פר' בראשית, וידע אדם וגו' (ד',
 כ"ה) [א]. פר' נח, ואני הנני מקים
 את בריתי אתכם (ט', ט'). פר'
 מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר
 חלם להם וגו' (מ"ב, ט').

בענין מה שגרר עצמות אחז אביו על גבי
 מטה של חבלים.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו
 (מ"ו, כ"ט) (קטע "וע"ע ברש"י").

המימרא של ר' הלל שאין משיח לישראל
 כי כבר אכלוהו בימי חזקיהו.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה ולא
 יקחת עמים (מ"ט, י').

בענין מה שלא רצה לבוא לפני ישעיהו.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו
 זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
 ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד,
 ד') סק"ה בההערה.

שהמתחבר לרשע עובר על לא תחניפו.
 פ' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ו.

חסד

דברי הרמב"ם שילפינן את הדין הכללי של
 גמ"ח מואהבת לרעך כמוך.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
 העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא
 (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד (קטע
 ראשון).

בענין למה צריכים את האסמכתא של "את
 הדרך זו גמילות חסדים" (ב"מ דף ל' ע"ב)
 הלא יש מצוה דאורייתא של גמ"ח
 מואהבת לרעך כמוך.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
 העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא
 (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד (קטע
 "ונראה שיש להוכיח").

בענין מה שאין חיוב של גמ"ח כלפי רשע.
 פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
 העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא
 (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד.

בענין מה שמותר לשנות בדיבורו כדי
 לקיים מצות גמילות חסדים.

פ' משפטים, מדבר שקר תרחק
 (כ"ג, ז') [ב].

חסיד

בענין אם מעלת הנטי' במקצת לצד הטוב
 של מדה מסוימת היא משום סייג כדי
 להבטיח שישאר במדה בינונית, או האם
 היא בעצמותה בגדר מעלה.

פ' שופטים, לבלתי רום לבבו וגו'
 (י"ז, כ') [ד].

בענין "לא עם הארץ חסיד".

פ' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
 [א] (קטע אחרון). פ' שופטים,
 לבלתי רום לבבו וגו' (י"ז, כ') [ג]
 (קטע "אולם").

הדרך שגם חסיד אינו חייב בהם כי אין זה
 בגדר חיוב אלא בגדר מעלה ומדה טובה,
 ולכן הרי הם נקראים מדת חסידות.

פ' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
 [א] (קטע אחרון).

בענין אם אדם נאמן על עצמו לומר שעבר
 על מדת חסידות או האם אינו נאמן כמו
 היכא שעושה את עצמו רשע.

פ' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
 [א] (קטע "והנה כבר הבאנו"
 ולהלן שם).

בענין אם יש לאדם חזקה שיעשה דברי
 חסידות.

פ' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
 [א] (קטע "אולם").

חסידים - מתנגדים

השוני בין חסידים ומתנגדים בהבנת גדר
 לימוד תורה לשמה.

פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם
 (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה
 נחלקו" ולהלן שם).

הבדל בין דרכיהם בלימוד.

פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם
 (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה נראה
 עוד").

חצוצרות

בענין איזו חצוצרות היו צריכות להיות
 משל כסף, האם רק של משה, או האם גם
 של הכהנים אבל לא של הלויים, או האם
 גם של הלויים.

פ' בהעלותך, ותקעתם בחצוצרות
 (י', י') [ב].

בענין "בגבולין מקום שיש חצוצרות אין
 שופר".

פ' בהעלותך, ותקעתם בחצוצרות
 (י', י') [ב].

בענין שבמקדש כשהיו תוקעים בחצוצרות
 היו תוקעים גם בשופרות עמהם, ובענין אם
 היו עושים כן רק בתעניות או האם גם
 בקרבנות.

פ' בהעלותך, ותקעתם בחצוצרות
 (י', י') [ב].

חצי שיעור

בענין חצי שיעור בגניבה וגזילה, ובמצות השבה.

פ' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה), "הערות בענין הלאו של משקלות" סק"א.

בענין חצי שיעור בהלאו של משקלות.

פ' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה), "הערות בענין הלאו של משקלות" סק"א.

חשך

ע"י בערך אור וחשך.

חשמונאים

בענין למה נעשו (רמב"ן).

פ' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י) [א].

חתן וכלה

עיין עוד בערך חופה.

ביאורים בהמחלוקת בין בית שמאי ובית הלל בענין אם לומר כלה נאה וחסודה או כלה כמות שהיא.

פ' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב].

בענין "יצא חתן מחופתו" למלחמת מצוה. פ' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (קטע "והנה עי"ש" וקטע "והנה בנוגע" וקטע "ולפי דרכינו").

בענין למה ה' חתן פטור מקריאת שמע בזמן הש"ס ולא ה' מחויב לקרות עם כוונה פחותה כמו חתנים בזמן הזה, דהא מוכח שגם זה מספיק כדי לצאת ידי המצוה שהרי חזינן שבזמן הזה חתנים חייבים.

פ' תרומה, ועשית מנרת (כ"ה, ל"א) [א] סק"ב (קטע "והנה שמעתי").

טומטום

בענין אם מילת טומטום שנקרע ונמצא זכר

דוחה שבת, ובענין אם הוא נימול דוקא לשמונה או האם גם קודם לכן.

פ' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט).

יאיר בן מנשה

שה' שקול כרובו של סנהדרין.

פ' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

שממה שנכנס לארץ ישראל יש ראי' שלא נגזרה גזירת המרגלים על היתרים מבני ס'

פ' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

יבום וחליצה**יבום בימי קדם**

בענין המנהג בימי קדם ליבם גם שאר קרובות, כל שאינן אסורות משום ערוה.

פ' וישב, ויבם אתה (ל"ח, ח').

גדר מצות יבום וגדר קנין יבום

בענין אם מה שהיבם יורש את נכסי האח המת הרי זה חלק מגוף היבום וכדברי רבינו בחיי שנביא להלן כאן, או האם הוא דין צדדי שהתורה זיכתה בו את היבם.

פ' כי תצא, יקום על שם אחיו המת (כ"ה, ו').

טעם המצוה

דברי רבינו בחיי שמצות יבום היא כדי שישארו אשתו וממונו של המת אצל אחיו ולא ימשלו בהם זר כי כן היא בודאי רצונו של המת.

פ' כי תצא, יקום על שם אחיו המת (כ"ה, ו').

הלאו של יבמה לשוק

בענין אם היבמה נאסרת לשוק מתחילה רק עד חליצה, או האם היא נאסרת לעולם רק שהחליצה מפקיעה את האיסור.

פ' אחרי מות, "עוד בענין אם האיסור של אשת איש והאיסור של קרובות חלים מיד לעולם וכו'".

דברי המרדכי שהשאלה אם יבמה לשוק מיקרי דבר שבערוה תלוי' באם קידושין תופסין ביבמה לשוק.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה תוס'").

זיקה

בענין אם זיקה יכולה לתפוס בעריות או האם אינה יכולה לתפוס כמו שקידושין אין תופסין בעריות.

פר' אחרי מות, "בענין אין קידושין וזיקה תופסין בעריות".

קרובי זקוקתו וקרובי חלוצתו

בענין יסוד הדין האמור בזה שקרובי אשתו אסורות לו גם לאחר מיתת אשתו משא"כ קרובי זקוקתו דיש סוברים שקרובי זקוקתו מותרות לאחר מיתת הזקוקה (דהיינו משום שהמעשה קידושין אוסר את הקרובות לעולם, אבל בנפילה ליבום הקרובות אסורות משום הזיקה של כל רגע).

פר' אחרי מות, "חילוק בין יסוד הדין של קרובי אשתו ליסוד הדין של קרובי זקוקתו", שם, "עוד בענין אם האיסור של אשת איש והאיסור של קרובות חלין מיד לעולם וכו'".

מאמר

בענין גדרי מאמר לפי ב"ש לפי הלשון בגמ' שהוא קונה קנין גמור: האם הוא מדאורייתא או מדרבנן. וכן האם היא חייבת מיתה משום אשת איש אם זינתה. וכן האם מאמר נחשב סוג חדש של אישות ולא האישות של פרשת כי יקה איש אשה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ג.

יבש גלעד

בענין למה נתחייבו אנשי יבש גלעד מיתה.

פר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

יהודה בן יעקב

בענין למה בתחילה, כשנמצא הגביע באמתחת בנימין וחשבו שכולם יהיו עבדים, לא התווכח יהודה עם יוסף, אלא רק אחרי שיוסף אמר שרק בנימין ישאר לעבד.

פר' ויגש, ויגש אליו יהודה (מ"ד, י"ח).

יהושע

ביאור "יהושע בן נון נער", וביאור "משרת משה מבחוריו".

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער (ל"ג, י"א).

בענין מצבו של יהושע במעשה המרגלים לעומת כלב בן יפונה.

פר' וירא, איה שרה אשתך (י"ח, ט') (קטע אחרון). פר' שלח, ועבדי כלב עקב וגו' (י"ד, כ"ד).

בענין מה שמשה רבינו שינה את שמו על שם "י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

פר' שלח, ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג, ט"ז).

בענין כמה שנים פרנס יהושע את ישראל.

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער (ל"ג, י"א) (קטע "והנה מדבריי" ולהלן שם).

בענין הדין מלך של יהושע.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "וכן יהושע" ולהלן שם). פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע ראשון). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [א] סק"ג (קטע "וכן משמע"). פר' וזאת הברכה, ההפטר סק"ב.

בענין אם נמשח למלכות, ואם לא נמשח למה לא נמשח.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "וכן יהושע" ולהלן שם). פר' כי תשא, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט) (קטע "והנה עיין לעיל").

בענין קירון עור פניו כפני לבנה.

פר' כי תשא, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט) (קטע "והנה עיין לעיל" וקטע אחרון).

ביאורים שונים במהות מסירת התורה ליהושע.

הקדמה, ג' (קטע אחרון).

הדרך שגם יהושע הוא במקום שבעים ואחד כמו שמשח הוא במקום שבעים ואחד.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ב בהערה, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ג.

שיהושע ואלעזר היו בגדר מחלקים של ארץ ישראל (ביחד עם נשיאי השבטים). ובענין אם היו צריכים להם משום השררות של מלך וכהן גדול או האם הי' משום מדריגתם הרוחנית.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

הדרך שיש לשירת האזינו שני דינים: א', שהוא חלק מהספר תורה, ב', דין נפרד כעין כתובים. ומשה הי' ממונה על הדין הראשון, ויהושע על הדין השני.

פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ג (קטע "ומעתה י"ל").

יהרג ובל יעבור

בענין הא דאם עבר ונתרפא בעבודה זרה הרי הוא חייב מיתה.

פר' נשא, והיא לא נתפשה (ה', י"ג) (קטע "ברם").

בענין אם רשאי ליהרג אפילו היכא שרשאי לעבור.

פר' כי תשא, מה עשה לך העם הזה (ל"ב, כ"א).

"קסבר רבי מאיר העדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תיהרגו, יהרגו ואל יחתמו שקר", ובענין היכא שמאנסיים אותו לעבור על שאר העבירות שבין אדם לחבירו.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע ראשון ולהלן שם).

"לא סוף דבר שאמר לו הרוג את איש פלוני אלא אפילו אמר לו חמוס את איש פלוני" (יהרג ואל יעבור) (ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ב).

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "וע"ע במהר"ץ חיות").

הסוכרים שיש רק מדת חסידות למסור נפש כדי שלא להעיד שקר להפסיד את חבירו, והסוכרים שרק לגדול הדור יש מדת חסידות.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [ב] (קטע "והנה כבר הבאנו" ולהלן שם).

בענין יהרג ואל יעבור על מלבין פני חבירו ברבים.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב]. פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"א. פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "וע"ע בסוטה").

בענין אם מותר לו להרוג את עצמו כדי שלא להלבין, וכן כדי שלא לעבור על שאר העבירות שדינן הוא יהרג ובל יעבור.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב].

דברי הרמב"ם ועוד, שאם אונסין אותו לכפור במציאות ה' או באחדותו, חייב ליהרג.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד.

דברי הריטב"א שחייב למסור נפש אם אונסין אותו לכפור אפילו באות אחת מן התורה, וכן לעבור עבירה מתוך כפירת נתינתה מהקב"ה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[ב] סק"ד (קטע אחרון).

הדרך שיש חיוב של יהרג ובל יעבור על כפירה באחד מעיקרי הדת משום דמיקרי אביזרייהו דעבודה זרה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[ב] סק"ד.

פסקו של הרמ"א שיהרג ואל יעבור גם על איסור לאו דעבודה זרה ועריות, ודברי ספר תוספות יום הכפורים שרק על חיוב מיתה אבל לא על לאו וכגון הלאו של עשיית פסל, ודברי האור החיים שדקדק לומר שלא על עשיית פסל לאחריים. ומשמע שלעצמו חייב גם ליהרג.

פר' כי תשא, מה עשה לך העם הזה (ל"ב, כ"א).

יואב בן צרוי

בענין מה ששלמה הרג את יואב משום מורד במלכות (סנהדרין דף מ"ט ע"א ותוס' שם): האם ה' נחשב מורד בדוד או מורד בשלמה.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע "ועי' גם").

יובל

עי' בערך שמיטה - יובל.

שיטת הצרפתים שהביא הרמב"ן בחומש שקודם מתן תורה אם עכו"ם בא על בת ישראל הולד ה' גוי כמו האב.

פר' שמות, ויעש להם בתים (א', כ"א) (קטע "ברם הדרך הנ"ל" ולהלן שם).

יוחסין

שיטת הצרפתים שהביא הרמב"ן בחומש

שקודם מתן תורה אם עכו"ם בא על בת ישראל הולד ה' גוי כמו האב.

פר' שמות, ויעש להם בתים (א', כ"א) (קטע "ברם הדרך הנ"ל" ולהלן שם).

יוכבד

שיוכבד היתה מבאי הארץ.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו) בהערה הראשונה.

"ויעש להם בתים" - בתי כהונה ולוי' ומלכות: בענין איך היו דברים אלו בגדר מדה כנגד מדה.

פר' שמות, ויעש להם בתים (א', כ"א).

יום טוב

כללי

שבכל שנה, בזמן המועד, מתחדשת השפעה מלמעלה בעניני המועד ונמשכת לכל השנה.

פר' ואתחנן, היום על לבבך (ו', ו').

ביאור "כל המועדים עתידים ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים".

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז').

הדעה ש"חוץ מיום הכיפורים" כולל גם ראש השנה, דגם ראש השנה לא יתבטל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ובפי"ג").

שמחת יום טוב

דברי הרמב"ם בענין עונג יום טוב.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') (קטע אחרון).

יום כיפור

בענין העשרה קידושין, עי' בערך קידוש ידים ורגלים - עשרה קידושין של יום כיפור.

כשרות רק בכהן גדול, ועוד נתחדש דין מסוים של כהונה לעבודת יוה"כ שהיא בכהונה גדולה דוקא.

פר' אחרי מות, בזאת יבא אהרן אל הקדש (ט"ז, ג') (קטע "ועי' בחידושי רבי ארי' לייב" ולהלן שם).

בענין למה הי' צריך לכפר את קודש הקדשים, הלא השעיר הנעשה בפנים בא בשביל טומאת מקדש וקדשיו, וזה ודאי שאפילו אם נכנס טמא למקדש אבל לא נכנס לקודש הקדשים.

פר' אחרי מות, וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל וגו' (ט"ז, ט"ז).

בענין "ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים".

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד ביתו (ט"ז, ו').

יונתן בן שאול

דברי הרמב"ן בענין למה נתחייב יונתן מיתה על אכילת הדבש ועבר בזה גזירת אביו.

פר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

יוסף

עיין עוד בערך אפרים ומנשה.

בענין דרכו של יוסף בעבודת השם.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "ובאמת מציינו").

בענין מה שנקרא נער.

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער (שמות ל"ג י"א) (קטע "ובכ"ר").

"בענין מהותו של יוסף" (יתר על המדה).

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף".

ביאור "כל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים".

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז').

הדעה ש"חוץ מיום הכיפורים" כולל גם ראש השנה דגם ראש השנה לא יבטל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ובכ"ר").

בענין אם יום כיפור מהני גם לגוי.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ט.

בענין החיוב המיוחד לשוב ביום כיפור: מנלן חיוב זה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"י.

הדרך שכדי לקיים מה שכתוב "מקרא קדש" ביום כיפור צריכים לשוב.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"י.

דברי רש"י בביאור מה שכתוב "מקרא קדש" ביום כיפור.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"י.

דברי הערוגת הבושם שאין מברכים על אכילת ערב יום כיפור כי אין הדבר ניכר שעושה כן לשם מצוה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ג].

שיטת הבעל המאור שהכהן גדול הי' עושה גם תרומת הדשן ביוה"כ. ושיטת הרמב"ן שלא הי' עושה מכשירי עבודה כגון תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי ומנורה. ושיטת הרמב"ן שהי' חייב לעשות רק עבודת היום של יום כיפור אבל לא התמיד ויתר העבודות של כל יום, אבל למצוה הי' צריך לעשות גם אלו. ודברי הריטב"א בענין זה.

פר' אחרי מות, בזאת יבא אהרן אל הקדש (ט"ז, ג').

דברי הגמ' ביבמות שכהן הדיוט נחשב זר אצל עבודת יוה"כ. ודברי חידושי רבי ארי' ליב שנאמרו שני דינים, חדא שעבודת היום

בענין ריבוי בכיותיו.

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"א סק"ז.

בענין הבחינה של אב שהיתה ליוסף בניגוד
ל"אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות
דף ט"ז ע"ב).

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"ב סק"ח סקי"א.

דברי רש"י שראובן ה' הבכור לעבודה ולא
יוסף.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה"
(קטע "וכן מבואר מרש"י" וקטע
"מיהו אכתי נשאר קשה").

בענין המלכות של יוסף לעומת המלכות
של יהודה.

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"ה.

בענין שקיבל נחלה גם בתוך נחלתם של
שבטים אחרים.

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"ט.

ביאור הבחינה של להבה שהיתה ליוסף
("והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה").

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"י.

בענין מה שנקרא יוסף על שם "יוסף לי ה'
בן אחר".

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סקי"ב.

בענין משכן של שילה בחלקו של יוסף.

פרק ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סק"ו.

ביאור "וישמע ראובן ויצילהו מידם".

פר' וישב, וישמע ראובן ויצלהו
מידם (ל"ז, כ"א) סק"ח.

בענין מתי נתן יעקב אבינו את העיר שכם
ליוסף.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)
(דרך ב').

בענין אם השבטים עברו במכירת יוסף על
האיסור מיתה של גונב איש ומכרו.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז).

בענין אם יוסף נמכר על ידי האחים או על
ידי המדנים.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז)
(דרך ו').

בענין מה שאמר ב' פעמים וזכרתי.

פר' ויגש, ואנכי אעלך גם עלה
(מ"ו, ד').

בענין מה שהשתוקק יעקב לראות את יוסף,
והדגיש את הענין של ראי'.

פר' ויגש, "בענין מהותו של יוסף"
סקי"א.

דברי הרמב"ן בענין למה לא גילה יוסף
להאחים מיד שהוא יוסף כדי למעט צער
אביו.

פר' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות
אשר חלם להם וגו' (מ"ב, ט').

בענין למה העליל על האחים דברי שקר
שהם מרגלים, ולא העליל עליהם שמכרו
את אחיהם.

פר' מקץ, ויאמר אלהם מרגלים
אתם (מ"ב, ט') [ב].

מדריגת יוסף של "מושל בכל ארץ מצרים".

פר' ויחי, ויחי יעקב בארץ מצרים
(מ"ז, כ"ח).

פשר בכייתו ובכיית בנימין על חורבן בתי
המקדש ומשכן שילה.

פר' ויצא, וישק יעקב לרחל וישא
את קלו ויבך (כ"ט, י"א) (קטע
"וכן מצינו" וקטע "ונראה שזהו").

דברי התרגום שזכה לקיום החלומות כי
קיים מילי דאורייתא בסתרא.

פר' ויחי, ותשב באין קשתו (מ"ט,
כ"ד).

בענין מה שאסר מרכבתו לצאת לקראת
אביו, והשתחוה לפני יעקב, ועסק בקבורתו,
אע"פ שהי' מלך.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו
(מ"ו, כ"ט).

ביאור "התחת אלקים אני".

פר' וישב, וישמע ראובן ויצלהו
מידם (ל"ז, כ"א) סק"ט.
בענין למה הרחיק את אחיו לאחר מיתת
יעקב אבינו ושוב לא אכלו על שולחנו.
פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה
וגו' (ג', כ') [א] (קטע "והנה רש"י
כאן" וקטע "ברם בכראשית רבה").

ילפותות

מקשינן הכאה לקללה

בענין "מקשינן הכאה לקללה", ובענין למה
לא מקשינן רציחה לקללה.

פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [א]
(קטע "מיהו יש להעיר").

בענין המדות: צד השווה (מה הצד),
ק"ו, מה מצינו (בנין אב), ובענין
"פירכא", ו"יוכח".

דברי תוס' בב"ק דף ה' ע"ב דפרכינן פירכא
דלא שייך.

פרק אמור, איש מזרעך לדרתם
אשר יהי בו מום לא יקרב להקריב
לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [א].

אין עונשין ואין מזהירין מן הדין

הטעמים למה אין עונשין ואין מזהירין מן
הדין.

פר' יתרו, זכור את יום השבת
לקדשו (כ', ח') [א] (קטע
"ומעתה"). פר' ויקרא, ונרצה לו
לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ד
(קטע "ברם יש ליישב"). פר'
שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א,
ד') [ב] (קטע "ובנוגע").

בענין אם היכא דהוי בגדר "יש בכלל
מאתים מנה" שייך לומר שאין עונשין ואין
מזהירין מן הדין.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו
(י"א, ד') [ב].

בענין הא שסובר אביי בסנהדרין דף ע"ו
ע"א שהיכא דהוי בגדר גילוי מילתא

מזהירין ועונשין מן הדין, ורבא שם חולק
על זה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו
(י"א, ד') [ב] (קטע אחרון). פר'
אחרי מות, איש איש אל כל שארו
לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו')
סק"ח.

דברי המגיד משנה שהיכא שבלא"ה אסור
באיסור עשה, מזהירין מן הדין.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו
(י"א, ד') [ב] (קטע ראשון).

שיטת הרמב"ם שאין עונשין מגזירה שוה.
פר' כי תצא, ויכרו אתו (כ"א, י"ח)
(קטע "וע"ע").

דברי המכילתא שאין עונשין ממון מן הדין.
פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו
(י"א, ד') [ב] (קטע "הנה תוס'
כב"ק"). פר' קדושים, ולא תכחשו
(י"ט, י"א) (קטע "וע"ע בדף ב").

בענין אם גם בגוי אמרינן אין עונשין מן
הדין.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו
(י"א, ד') [ב] (קטע "ועי' עוד
כב"ק דף ל"ח").

בענין אם הלכה למשה מסיני חמורה כמו
לאו הכתוב בתורה.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת
יפת תואר (כ"א, י') [ב] סק"א.

אסמכתא

דברי הריטב"א בר"ה דף ט"ז שאסמכתות
הרי הן בכלל כוונת הפסוק, רק שלא בדרך
חיוב, ודעת הרמב"ם בזה.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת
שמע" (קטע אחרון), שם, "בענין
דקדוק בקריאת שמע" (קטע
"ואולי").

יעקב אבינו

דרכו בעבודת השם.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
(מ"א, ג"א ג"ב) (קטע "ובאמת
מצינו").

בענין העובדא שאע"פ שהיו לו חיים מלאים צרות, אבל אנחנו מסתכלים עליו כאדם מאושר.

פ'ר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (ל"א, מ"א) [ד] (קטע "וכן הי' עם יעקב").

בענין הדרך שיעקב קנה מעשו את הזכות של עבודה בבכורות.

פ'ר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה רש"י").

הדרכים שיעקב קנה ממנו הזכות לירש יותר בנכסי האב, א"נ להחשב ראש המשפחה.

פ'ר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" בההערה השני'.

שמרדכי הוצרך לזעוק זעקה גדולה ומרה כי יעקב גרם כן לעשו כשנודע לעשו שיעקב נתברך במקומו.

פ'ר' תולדות, ויבן עשו את הבכרה (כ"ב, ל"ד) (קטע ראשון).

בענין בכייתו כשנפגש עם רחל.

פ'ר' ויצא, וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך (כ"ט, י"א).

בענין איך נשא שתי אחיות, הלא קיים את התורה.

פ'ר' וישלח, עם לבן גרתי (ל"ב, ה').

בענין מה שנענש על הכ"ב שנים שלא קיים מצות כיבוד אב ואם.

פ'ר' תולדות, אחות נביות (כ"ח, ט').

בענין למה נגד לבן הגיב בתקיפות, אבל נגד עשו הגיב בהכנעה וריצוי.

פ'ר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א) [ב].

בענין שלא התמרמר נגד הקב"ה על שצריך לעסוק בבית לבן בדברים בטלים, וזאת אחרי שישב ולמד כל כך הרבה.

פ'ר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (ל"א, מ"א) [ג].

ששהו בו בבית לבן היתה ה"מעשה אבות סימן לבנים" על הגלות הארוכה שלנו.

פ'ר' וישב, וישב יעקב (ל"ז, א') [א].

בענין הויכוח בין יעקב ללבן בסוף פ'ר' ויצא.

פ'ר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א) [א].

מדת הסדר של יעקב אבינו.

פ'ר' וישלח, ויותר יעקב לבדו (ל"ב, כ"ה) סק"ב.

בענין מה שהכין את עצמו למלחמה נגד עשו, וכן בענין מה שהשתדל להקבר בארץ ישראל, ולא סמך על ההבטחות של הקב"ה.

פ'ר' ויגש, ואנכי אעלך גם עלה (מ"ו, ד').

ביאור "ביקש יעקב לישב בשלוה", ולמה קפצה עליו עבור זה רוגזו של יוסף.

פ'ר' וישב, וישב יעקב (ל"ז, א') [א] [ב].

בענין מה שהי' קורא קריאת שמע בשעה שבא יוסף לקראתו.

פ'ר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע אחרון).

בענין אם יעקב הי' חייב לכבד את יוסף ולירא ממנו מחמת היותו מלך.

פ'ר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע אחרון).

בענין המדריגה של "יחי יעקב בארץ מצרים".

פ'ר' ויחי, ויחי יעקב בארץ מצרים (מ"ז, כ"ח).

בענין מה שאמר יעקב שיוסף לא ישא מטתו.

פ'ר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועי' בפרשת ויחי").

הטעם למה יעקב אבינו, וכן משה רבינו ויהושע ושמואל, הוכיחו רק לפני מותם.

פר' ויחי, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו' (מ"ט, א').
בענין מה שבניו נשאו אותו כסדר הדגלים רק מגורן האטרד ואילך.
פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב', ב') (קטע "גם יש לעיין" וקטע "ושמעת").

יפת

הדרך שיפת הי' בכורו של נח.
פר' בראשית ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם וגו' (ה', ל"ב). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" בההערה הראשונה (והשלישית).

יפת תואר

הנה יש ללמוד מפרשת יפת תואר כמה עצות בנוגע להמערכה נגד יצר הרע, ופרטתי אותם בערך יצר הרע עיי"ש.

בענין למה מגיע לנושא יפת תואר עונש שסופה להיות שנואה ושתוליד לו בן סורר ומורה, הלא התורה התירה אותה.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "ולפ"ז יש לבאר").

בענין אם פרשת יפת תואר נוהגת גם ביפת תואר שהיא מהז' עממין.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א י') [ב] סק"ב.

החידוש שיש בפרשת יפת תואר שהותר האיסור לבעול נכרית בפרהסיא.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א י') [ב] סק"א.

החידוש שיש בפרשת יפת תואר שהותר הלאו של לא תתחתן כס וגו' בתך לא תקח לבנך.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א י') [ב] סק"ב.

החידוש שיש בפרשת יפת תואר שהותר האיסור של ודבק באשתו ולא באשת חברו.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א י') [ב] סק"ג.

החידוש שיש בפרשת יפת תואר שמועילה הגירות אע"פ שהיא בעל כרחא, והסוברים שבאמת אי אפשר לגיירה בעל כרחא.

פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע "והנה הענין") [ב] סק"ד.

בענין הנ"ל: שיטת הרמב"ם שבסוף הזמן אינו יכול לגיירה ולנושאה בעל כרחא אלא אם אינה רוצה להתגייר הרי הוא חייב לשלחה. ודברי רש"י והרמב"ן שבסוף הזמן לא בעינן דעתה. ודברי המנ"ח שלא נתכוונו לומר שהוא יכול לגיירה בעל כרחא, אלא רק לנושאה בעל כרחא, וקידושין תופסין בה לענין שאם היא מזנה הרי היא בחנק, אבל הרי הוא יכול לשלחה בלא גט. והשיטה שיכול גם לגיירה בעל כרחא.

פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע "והנה הענין") [ב] סק"ד.

יפתח הגלעדי

בענין מיתת בתו.

פר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

יצחק אבינו

בענין מה שנקרא נער.

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער וגו' (שמות ל"ג י"א) (קטע "והנה בשעת העקידה").

בענין מה שיצחק זכה בעבודה אע"פ שלא הי' ראשית אונו של אברהם אבינו.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "ובאמת יש להוכיח").

בענין עדינות דיבורו עם אברהם אבינו בשעת העקידה.

פר' וירא, ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש וגו' (בראשית כ"ב, ז').

מדת האיפוק שאפשר ללמוד מיצחק ורביקה.

פר' תולדות, וירא עשו וגו' (כ"ח, ו' - ח').

יציאת מצרים

ע"י עוד בערכים, עמרם, יוכבד, משה רבינו, אהרן הכהן, פרעה - מצרים, סיפור יציאת מצרים.

הסוברים שמצות אנכי היא להאמין ביציאת מצרים ע"י הקב"ה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [א] סק"ה סק"ז סק"ד.

בענין אם היתרים מבני ס' היו בכלל המנין של יציאת מצרים.

פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו' (כ"ו, נ"ג) סק"ג.

ביאור הלשונות, "בא אל פרעה", "לך אל פרעה", ו"התיצב לפני פרעה".

פר' בא, בא אל פרעה (י', א').

ביאור "לכתך אחרי במדבר".

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו', ט') [א] (קטע "והנה מצינו" ולהלן שם). פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ונראה לומר עוד").

בענין המהות של הנס של קריעת הים וההצלה ממיתת טביעה.

פר' בשלח, אז ישיר משה (ט"ו, א').

בענין אם הנסים של קריעת הים לפני ישראל וחזרתו על המצרים (וכן שאר כל הנסים) נתחדשו אחרי מעשה בראשית, בזמן יציאת מצרים, או האם הושטלו בהים בתחילה במעשה בראשית.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"ב סק"ג.

ביאור התיאור של נס ים סוף בברכת אמת ואמונה בערבית.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"ה.

בענין דברי הרמב"ן שהגאולה מגלות מצרים נשלמה ע"י הקמת המשכן.

פר' שמות, ואלה שמות (א', א').
פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב', ב') (קטע "והנה הרמב"ן").

הדרך שעד שעזבו את הר סיני, הי' עוד מצבם בגדר בריחה ממצרים, ורק כשעזבו את הר סיני התחילה העלי' לארץ ישראל.

פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב', ב') (קטע "ונראה שגם" וקטע "מיהו לפי דברינו").

יצר הרע

בענין שהיצר הרע משיב על איסור כלאים, ע"י בערך כלאים.

שיש שני סוגים של יצר הרע: יצר הרע רוחני כעין מלאך, ויצר הרע של טבע הגוף.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "וע"ע בספר אור ישראל" ולהלן שם. פר' וירא, כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה (י"ט, כ"ב).

בענין ההספד על היצר הרע לעתיד לבוא.

פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א) (קטע "ועיין עוד בסוכה").

בענין בכיית הצדיקים בשעת שחיטת יצר הרע.

פר' וישב, וישב יעקב (ל"ז, א') [א].

שגם אחרי שנכשל בהתנהגות לא הולמת, התורה נותנת לאדם דרך איך להמשיך כמו שרואים בפרשת יפת תואר.

פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע "א" פרשת יפת תואר").

לא לתת להיצר הרע יותר ממה שביקש, אלא אדרבה ישתדל להוריד ממה שביקש, כמו שאפשר ללמוד מפר' יפת תואר.

פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע "ב" גם חזינן").

לדחות את היצר הרע לזמן יותר מאוחר, כמו שמצינו בפר' יפת תואר.

פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע אחרון).

יקטן

שהי' צדיק.

פר' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א, י') סק"ב (קטע ראשון).

יראת שמים

ביאור דברי ר"ח בן דוסא שכל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת, וכן דברי ר"א בן עזרי' שאומר כעין הנ"ל בנוגע למי שחכמתו מרובה ממעשיו.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') (קטע "ועל פי"') [א].

ירבעם

בענין אם ירבעם הי' חייב לכבד את רחבעם.

פרשת וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה (קטע "מיהו לפי דברינו").

בענין מה שהוכיח את שלמה ברכים.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ה (קטע "והנה עיין בסנהדרין" וקטע אחרון).

ירושה

בענין "מכח אבוה דאבא קאטינא".

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [א] (קטע "ובענין"). פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, ג"ג) סק"א (קטע "ובענין").

שכמו דאמרינן מכח אבוה דאבא אתינא הה"נ שי"ל מכח בן בני אתינא, וכמו דאמרינן בני בנים הרי הם כבנים ה"ה דאמרינן שאבי האב הרי הוא כאב, וכן

בענין שלפ"ז הרי הוא יורש מנכדו בדרך ישיר ולא דרך משמוש הבן בקבר.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [א] (קטע "ועוד תניא"). פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, ג"ג) סק"א (קטע "ועוד תניא") ובהערה הראשונה שם, סק"ו סק"ז (קטע "מיהו הרשב"א" וקטע "מיהו לכאורה").

ירושלים

כללי

שיש דין מיוחד שבירושלים ימלוך רק זרע דוד.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א].

מוסיפים על העיר ועל העזרות

בענין הא דאין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא ע"פ ב"ד של ע"א: מאיפוא ילפינן כן.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע "והנה עיין").

בענין אם צריכים להם משום השם ב"ד שלהם, או האם צריכים אלו שממונים על כל דבר שבקדושה, והממונים הם ב"ד הגדול של ע"א.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע "והנה יש לדחות").

בענין אם השתי תודות של מוסיפים על העיר ועל העזרות הן קרבן ציבור, או האם הן קרבן יחיד, דהיינו שהן של מי שרוצה לנדב אותן, וממילא אינן טעונות שירה.

פר' צו, "בענין שירה על קרבן תודה" סק"א.

בענין אם השתי תודות נחשבות קרבן חובה או קרבן נדבה כיון שאין חיוב להוסיף.

פר' צו, "בענין שירה על קרבן תודה" סק"א.

יתרו

בענין מדריגתו של יתרו לעומת המדריגה שהתורה דורשת מישראל.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א').

כבוד הבריות

הדעה בראשונים שהכוונה בזקן ואינו לפי כבודו בקרא דוהתעלמת אינה לזקן שקנה חכמה ומשום כבוד תורתו, אלא הכוונה היא לזקן בעלמא שהוא מכובד בעיני הבריות ומשום כבוד הבריות, ודעת הרא"ש שהכוונה היא לזקן שקנה חכמה ומשום כבוד תורתו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה יש" וקטע "ומעתה").

שני תירוצים בתוס' בענין אם כבוד הבריות דוחה איסורים דאורייתא בשו"א ת רק במקרה של בזיון גדול או האם אפילו בסתם בזיון כמו שמצינו לענין ממון שלזקן ואינו לפי כבודו מותר להתעלם מאבידה אע"פ שלהשיב אבידה אינו בגדר בזיון גדול.

כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ג.

בענין שבהדין של כבוד הבריות נאמר רק דין של פטור אבל אינו חייב להקפיד על כבוד הבריות שלו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה לשון").

בענין שנאמרו שני דינים בנוגע להחיוב לכבד כהן גדול ומלך ות"ח, דין אחד של כבוד כהן גדול וכבוד מלך וכבוד ת"ח, ודין שני שהכבוד הבריות שלהם הוא יותר גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו].

בענין אם הטעם למה הם פטורים מלהעיד הרי זה משום הדין המיוחד של כבוד מלך וכבוד כהן גדול, או האם זה משום

דברי השט"מ שמזמור לתודה הוא השיר שהלויים שרים על התודות של מוסיפין על העיר והעזרות, ודעת החתם סופר שהוא שירת הלויים על תודת יחיד, ודעת החיי אדם והאבני נזר והאור שמח שהוא שירת הבעלים על התודה שלהם (ושבעלים אומרים אותו בשעת סמיכה, חיי אדם ואבני נזר).

פר' צו, "בענין שירה על קרבן תודה".

ירושלמי

מהות הירושלמי: דברי הספר "דורות הראשונים" שהירושלמי לא נערך, ודברי הקובץ הערות שנוקט ששפיר נערך.

הקדמה, ד' סק"ט סק"י.

בענין למה הבבלי יכול לחלוק על הירושלמי.

הקדמה, ד' סק"ח סק"ט סק"י.

בענין אם הירושלמי יכול לחלוק על התוספתא.

הקדמה, ד' סק"ז.

דברי הרי"ף שההלכה היא כהבבלי נגד הירושלמי משום שהלכה היא ככתראי.

הקדמה, ד' סק"י.

ירח

ע' בערך מאורות.

ישעיהו

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה בהערה.

ישר

בענין מדת ישר, ע' בערך מדות - ישר.

בענין מה שהאותיות "שיר" הרי הן כאותיות "ישר", ע' בערך שירה.

בענין מה שספר תורה נקרא ספר הישר, ולמה, ע' בערך תורה - יסודות ומדריגות בלימוד תורה.

שהכבוד הבריות שלהם הרי הוא יותר גדול, וכן יש לדון כהנ"ל בנוגע למה שתלמיד חכם פטור מלבוא לדון בפני ב"ד דזוטרי מינ".

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין בשבועות" ולהלן שם).

לכתחילה שכולם יהיו כהנים ולוים, וכן האם צריכים לכתחילה גם כהנים וגם לוים (אבל בדיעבד הרי אפילו אם כולם ישראלים הרי זה כשר).

פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב'). פר' שופטים, וכאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי' בימים ההם וגו' (י"ז, ט').

כהונה

בענין הלאו על נטילת כהנים ולוים נחלה בארץ, עי' בערך ארץ ישראל - איסור נטילת שבט לוי חלק בארץ ישראל.

עי' עוד בערך בגדי כהונה.

כללי

בענין שכהונה היא לשם לקרב את הקב"ה לכלל ישראל. ובענין למה אירעה מחלוקת דוקא סביב המשכן והכהונה, דהיינו מחלוקתו של קרח.

פר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (ט"ז, ה') [א] (קטע "ונראה עוד").

בענין אם לכהן יש גם דין של לוי.

פר' אמר, אמר אל הכהנים (כ"א, א').

שהכהנים נקראים מלאכים.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בההערה.

בענין שאין מושחין כהנים להיות מלכים.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] (קטע "ועיין ברמב"ן").

בענין הקשר שבין כהונה לתורה.

פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב').

בענין מה שצריכים להושיב כהנים ולוים בב"ד הגדול: האם לכתחילה מספיק במקצת כהנים ולוים, או האם צריכים

מתנות כהונה

עי' עוד בערך תרומות ומעשרות - כללי.

זונה, גרושה

השיטה שנכרית אסורה לכהן משם זונה רק לאחר גירותה אבל בגירותה אין לאו של זונה.

פר' כי תצא, וראית בשבי אשת יפת תאר (כ"א, י') [ב] (סק"א סק"ב).

השיטה שאין לאו של זונה על נכרית היכא שיודעים שלא זינתה.

פר' כי תצא, וראית בשבי אשת יפת תאר (כ"א, י') [ב] (סק"ד).

בענין אם כהנת שזינתה אוכלת במעשר.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א') (קטע "ומעתה יוצא" ולהלן שם).

דברי הירושלמי בענין אם בכהן שנשא גרושה יש חיוב של פדיון הבן.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א') (קטע "והנה מש"כ הקו"ש").

מהות העשה של קדושים יהיו ועל מה קאי

בענין אם העשה של קדושים יהיו שנאמר לכהנים הרי הוא בגדר קיום עשה או האם הוא בגדר איסור עשה.

פר' אמור, קדושים יהיו וגו' (כ"א, ו') [א]. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע "עי' בקובץ הערות" ולהלן שם).

בענין מה שעשה דוחה ל"ת ועשה בתגלחת כהן מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע אחרון).
פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע אחרון).

בענין אם העשה של קדושים יהיו קאי רק על טומאה (משום שיש גזירה שוה שמלמדת שקאי על טומאה) או האם קאי גם על כהן שקרח קרחה והשחית פאת זקנו כי גם אלו כתובים לעיל מיני'.

ובענין שלא קאי על מה שכתוב למטה ממנו בפרשת כהן גדול ולכן אלמנה מן האירוסי' לכ"ג היא רק בלאו ולא בעשה.

וכן בענין אם קאי על דברים שכתובים אחריו בכהן הדיוט כגון חללה לכהן הדיוט.

פר' אמור, קדשים יהיו וגו' (כ"א, ו') [ב].

וקדשתו

בענין אם הדין של וקדשתו הוא ביסודו דין כבוד השי"ת, או האם הוא דין כבוד לקדושת הכהונה, או האם הוא הכנה וכניסה לעבודה, דמה שהוא מורם מעם קובע שהוא מיוחד לעבודה.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ב סק"ג.

בענין וקדשתו כלפי כהן בעל מום.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה השני'.

המחלוקת בין הרמב"ם והמרדכי בענין אם כהן הדיוט יכול למחול על כבודו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ב סק"ג.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם הראב"ד שאפילו מי שיכול למחול על כבודו (כמו כהן למ"ד שכבודו מחול) אינו יכול למחול על בזיונותו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

נשיאות כפים

בענין שזר אסור מן התורה לישא את כפיו, ובענין מה שכתבו תוס' בשם הר"י שאינו יודע בזה איסור אם לא משום ברכה לבטלה.

פר' נשא, כה תברכו (ו', כ"ג).

בענין אם כשכמה כהנים מברכין יש כאן יותר ברכה מאם כשרק כהן אחד מברך.

פר' נשא, כה תברכו (ו', כ"ג).

בענין מה שאומרים ה"רבוננו של עולם" בעת שהכהנים מנגנים בסופי הפסוקים, דלמה חשיב עוד באמצע הברכה.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [ב] סק"ג.

כהן גדול

בענין הדין של כהן גדול לענין גלות, עי' בערך גלות.

כללי

שכהן גדול דומה למלאך.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בההערה.

מינויו וסילוקו

המחלוקת בין תוס' והרמב"ם בענין אם מינוי כהן גדול הוא ע"י מלך ואחיו הכהנים או ע"י סנהדרין הגדולה, ובענין למה אין צריכים גם נביא.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [א].

גדלהו משל אחיו

בענין דברי הרמב"ם שהשיעור של גדלהו משל אחיו הוא שיהי' יותר עשיר משאר הכהנים.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ג].

כבוד כהן גדול

בענין שבכהן גדול נאמר שגם הוא עצמו חייב לכבד את עצמו (משא"כ במלך לא נאמר חיוב כזה).

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ה].

בענין שיש דין מיוחד של כבוד כהן גדול מהא דכתיב והכהן הגדול, וכן יש דין שני שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ו].

בענין אם הדין המיוחד של כבוד כהונה גדולה הוא לכבד את הגבור או לכבד את מדריגתו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ב.

בענין דברי רבי יהודה ורבנן בענין אם כהן גדול יכול למחול על כבודו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ג סק"ה.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם הראב"ד שאפילו מי שיכול למחול על כבודו (כמו כהן גדול למ"ד שכבודו מחול) אינו יכול למחול על בזיונותו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם. פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

בענין אם הטעם למה הוא פטור מלהעיד הרי זה משום הדין של כבוד כהן גדול, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הרי הוא יותר גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ו].

שכהן גדול מעיד באיסורין משום שאין חכמה וגו' נגד ה'.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ו] (קטע "והנה עיין בדף י"ח" וקטע "ואולי").

כבודו נגד כבוד אחרים, קדימתו לאחרים

בענין אם המלך חייב לכבד את הכהן גדול,

הדרך שת"ק שלא הזכיר שמגדלין אותו משל אחיו, ואחרים שאמרו מגדלין אותו משל אחיו, איירי אחרי המינוי, אבל לפני המינוי לכו"ע צריכים לגדלו. והדרך שאיירי לפני המינוי אבל לאחר המינוי לכו"ע אין חיוב לגדלו. והדרך שפליגי בשניהם.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ד].

הדרך שהכוונה בהכהן הגדול מאחיו היא גם שהכהנים האחרים מגדלין אותו ע"י שהם מאלו שממנים אותו להיות כהן גדול, ושלכן צריכים מינוי ע"י אחיו הכהנים.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [א] (קטע "גם צ"ע").

שגם על מרובה בגדים נאמר הכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ב] (קטע "והנה הך דין" וקטע "וכן מוכח" וקטע "ולפי זה בודאי").

בענין אם חייבים לגדל מרובה בגדים שעובד גם בציור שיש גם משוח.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ב] (קטע "ולפי זה בודאי").

שגם במקדש שני הי' נוהג הדין של הכהן הגדול מאחיו, בנוי וכת וחכמה ועושר, וגדלהו משל אחיו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ב] (קטע "וכן מוכח").

שהדין של גדלהו משל אחיו אינו נוהג רק בכהן גדול אלא הרי הוא נוהג גם במלך ובנשיא ובראש ישיבה וכדומה.

פר' אמור, וקדשתו קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ה, שם, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ב] (קטע "ובאמת הדין הנ"ל" ולהלן שם).

בענין מה שהרמב"ם הביא גדלהו משל אחיו רק בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י"י) [ב] (קטע "ודע").

וכן בענין אם הכהן גדול חייב לכבד את המלך.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [ב]. (פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' [ל"ד, ד'] סק"ה.)

שלענין השבת אבידה והצלה מלך עדיף מכהן גדול.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [ב].

העשה של בתולה לכהן גדול, והלאו של אלמנה

דברי רעק"א שרק הכהן גדול מצווה על העשה של בתולה בעמיו יקח אשה, ולא האשה, אבל האשה שפיר עוברת על הלאו של אלמנה לא יקח.

פר' אמור, והוא אשה בבתולי' יקח (כ"א, י"ג) [ב].

דעת הרשב"א שהעשה של בתולה לכהן גדול הוא בגדר איסור עשה שאוסר בעולה. ודעת הרמב"ם שבבתולה לכהן גדול נאמר גם קיום עשה שיקח בתולה. ודעת הרמב"ן ש"והוא אשה בבתולי' יקח" הרי זה איסור עשה שאוסר בעולה, אבל "כי אם בתולה בעמיו יקח אשה" הרי זה ציווי חיובי שיקח בתולה.

פרק אמור, והוא אשה בבתולי' יקח (כ"א, י"ג) [א].

דינים שונים

טעמים למה כהן גדול לובש בגדי כהונה (אע"פ שיש בהם כלאים) גם שלא בשעת עבודה.

פר' תצוה, ועשה בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א.

כוזרי

עי' בערך הכוזרי.

כופר

יסוד הדין של תשלומי כופר: ממונא או כפרה או קנס, ודינים שמסתעפים מזה

בענין אם כופרא הוא ממונא או כפרה.

פר' ראה, כי פתח תפתח את ידך לו (ט"ן, ח') [א] סק"א.

דברי הקובץ ביאורים שכיון שכופרא כפרה מספיק בע"א כדי לחייבו כופר ואין צריכים ב' עדים כי יש לזה דין של איסור ולא של ממון.

פר' ראה, פתח תפתח את ידך לו (ט"ו, ח') סק"א.

דברי המ"מ שלפי הרמב"ם מכיון שכופרא כפרה, ספק כופר לחומרא.

פר' ראה, פתח תפתח את ידך לו (ט"ו, ח') [א] סק"א.

כושן רשעים

ביאור השם כושן רשעים.

פר' לך לך, ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג) (קטע "ולפ"ז").

כיבוד אב ואם

כללי

דברי החינוך שמשרשי מצות כיבוד אב הוא שישכיל מזה שצריך להכיר טובה גם להקב"ה.

פר' תולדות, אחות נביות (כ"ח, ט') סק"ב (קטע "מיהו יש לבאר").

בענין אם חשיב בין אדם לחבירו או בין אדם למקום.

בהמקומות הנ"ל.

דברי האבן עזרא שגוי חייב לכבד את אביו ואת אמו כי כן הוא שיקול הדעת (ודברי רבינו נסים גאון שגוי חייב בכל המצות השכליות).

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א (קטע "עוד יש ליישב"). פר' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם (מ"ב, ט') (קטע אחרון).

דברי הרמב"ם שגר נהג מקצת כבוד באביו גוי.

פר' נח, וימת תרה בחרן (י"א, ל"ב) סק"א (קטע "מיהו עי' ברמב"ם").

כבוד ומורא

שכבוד הוא ע"י קום ועשה, ומורא הוא ע"י שוא"ת.

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע "ומה שכתבנו" וקטע "ולפי דרכם"). פר' שופטים, שום תשים עליך מלך [ב] (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

הסברא שגדר המצוה הוא שהתורה קבעה חוב של נתינת כבוד ומורא להאב, ולכן אין לזה גדר מצוה כלפי שמיא אלא גדר חוב להאב, ולכן יכול האב למחול.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

הסברא שאם הוא עובר על מילי דמורא הרי זה מיקרי שהוא עובר על כיבוד, וביאורים בזה.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך (י"ז, ט"ו) [ב] בהערה.

מקלה

דברי רבינו יונה והחרדים שהיכא שהוא עובר על מילי דמורא הרי הוא נקרא גם בגדר מקלה.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב (קטע "מיהו לכאורה").

בענין אם עוברים על מקלה אביו ואמו רק אם עושים מעשה או לכה"פ רמיזה, או האם אפילו אם הוא בז להם בלבד.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"א.

הדרך שהאיסור של מקלה הוא איסור כלפי שמיא.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

ציורים שונים בענין כבוד ומורא

דברי הרמב"ם ש"לא יקראנו בשמו" הרי זה בכלל מילי דמורא ושנוהג אפילו לאחר מותו.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך (י"ז, ט"ו) [ב] (קטע "ולכאורה יש להוכיח").

בענין אם יש מצד כיבוד אב חיוב לקבור את אביו (מלבד המצוה של קבורה).

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועי' בפרשת ויחי").

"אתה ואמך חייבים בכבוד אביך"

בענין למה אמרינן ש"אתה ואמך חייבים בכבוד אביך", הלא גם האב חייב לכבוד את האם וכמו שאמרו "והמכבדה יותר מגופו", וא"כ נימא שאתה ואביך חייבים בכבוד אמך.

פר' לך לך, ויט אהלה (י"ב, ח').

בענין אתה ואמך חייבים בכבוד אביך: בענין אם הכוונה היא שמשום כך אמו חייבת לוותר, או האם זה בגדר ראי' שכבוד אביו עדיף.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ד.

ביאור הדין שאם נתגרשה אמו שניהם שקולים.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ד.

משל אב או משל בן

בענין היכא שאין להאב, דחייב הבן אפילו למ"ד משל אב, האם זה חיוב של צדקה או האם זה חיוב של כיבוד אב. ודעות הפוסקים דאפילו אם הוי משום צדקה אבל הרי הוא צריך להקדים אביו לשאר עניים, וכן לתת לו הכל אע"פ שבעלמא עדיף לפזר בין כמה עניים.

פר' ראה, פתח תפתח את ידך לו
(ט"ו, ח') [ב] (קטע "ובשו"ת").

לאחר מיתת האב

דברי התוס' ר"י הזקן שמילי דמורא אינם
נוהגים לאחר מיתת האב.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך
(י"ז, ט"ו) [ב] (קטע "והנה עי'
בתוס' ר"י הזקן" ולהלן שם).

הסברא שארור מקלה שפיר נוהג גם לאחר
מיתה.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך
(י"ז, ט"ו) [ב] (קטע "ולכאורה").

מחילת האב

בענין אם מחילה מועילה משום שרצונו של
אדם הוא כבודו, או האם היא מועילה
משום שהאב מוחל להבן את מה שהוא
משועבד לו ומחילה הרי מהני על שיעבוד,
או האם היא מועילה משום דהוי בגדר
הריני כאילו התקבלתי, או האם היא
מועילה משום שהיכא שאין האב מקפיד
לא ציוותה התורה.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד.

בענין אם האב יכול לחזור בו אחרי שכבר
מחל.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע "ועי'
בשו"ת" וקטע "ולכאורה נראה").

הדרך שאב שמחל על כבודו כבודו מחול
משום שהדין כבוד הוא חיוב אישי
להגברא, דהיינו לאביו, ואינו חיוב כלפי
שמיא או חיוב לכבוד מעלה מופשטת
מסוימת.

פר' אמור, (וקדשתו וגו' קדש יהי'
לך (כ"א, ח') סק"א.

בענין שיש מצוה לכבודו גם אחרי שמחל.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע
"מיהו לכאורה" וקטע "ולכאורה")
סק"ה.

דברי הספר חסידים שהא דאמרינן כבודו
מחול הרי זה רק מדיני אדם אבל לא מדיני
שמים.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע
"מיהו לכאורה") (וחילוקי
החיד"א בענין זה).

בענין אם מהני מחילה על מילי דמורא.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם
הראב"ד שאע"פ שאב יכול למחול על
כבודו אבל על בזיונות לא מהני מחילה.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי'
לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם.
פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

דברי הספר חסידים שטוב להאב למחול
להבן בנוגע לדברי שימוש שבתוך הבית כי
אי אפשר שלא ישל הבן בכיבוד אב.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ה.

הדרך שלא שייך לומר שרצונו של אדם
הוא כבודו אלא כשהאב עושה לעצמו אבל
לא כשהוא מצוה להבן לעשות לו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי'
לך (כ"א, ח') בהערה האחרונה.
פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע
"וי"ל שרצונו").

הדרך שלא שייך לומר רצונו של אדם הוא
כבודו אלא כשיש תועלת להאב מזה.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע "א"נ
י"ל דלא שייך").

הדרך שרצונו של אדם הוא כבודו אינו
דחשיב ממש כבוד חיובי להאב, אלא
הכוונה היא רק דלא חשיב אי כבוד להאב.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו
ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע
"וי"ל שרצונו").

בענין ההיתר של בן להסב בליל פסח לפני אביו.

פר' כי תבוא, ארוור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב (קטע אחרון).

בענין להוציא קוץ מבשר אביו.

פר' כי תבוא, ארוור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ג.

אביו רשע

בענין כיבוד אב כלפי אביו רשע: שיטת הרמב"ם שחייב בכבוד אביו רשע, ושיטת הטור שפטור.

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"ב.

בענין אם מודה הרמב"ם באפיקורס ורשע גמור.

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"ב.

כיבוד אב ומצוה לעשות

בענין "אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות".

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"ד.

השיטה שאם כבר התחיל בכבוד אביו לא יפסיק אפילו למצוה שאי אפשר להעשות ע"י אחרים כי עוסק במצוה פטור מן המצוה.

פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"ד. פר' תולדות, אחות נביות (כ"ח ט') סק"ב (קטע "ונראה לבאר" ולהלן שם). (פר' בא, בא אל פרעה [י', א'] (קטע "ושמעתי").

"גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם": בענין למה פרטו במיוחד תלמוד תורה, הלא כן הוא בכל מצוה שאי אפשר להעשות ע"י אחרים.

פר' תולדות, אחות נביות (כ"ח, ט') סק"ב.

אבי אביו ואבי אמו

המחלוקת אם חייב לכבד את אבי אביו ואת אבי אמו, ובענין מה הוא חייב לעשות להם לפי המחייבים.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"א סק"ג.

הדרך שכתב הגר"א שחייב אדם לכבד את אבי אביו אבל לא את אבי אמו.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ג.

בענין אם טעם החיוב לכבד אבי אביו הוא משום שיש בזה כבוד לאביו, או האם הוא חיוב עצמי.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ב ולהלן שם.

מלך

בענין אם מלך חייב לכבד את אביו.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט).

בענין אם אביו של המלך חייב לכבד את בנו המלך.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע אחרון).

כיסוי הדם

בענין הדין שאם אין לו עפר לכסות את הדם לא ישחוט.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] בהערה.

כישוף

בענין אם אפשר להרע לאדם ע"י כישוף אפילו אם לא נגזר עליו.

פר' וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (ל"ז, כ"א) סק"ח.

כלב בן יפונה

בענין מה שביקש מהאבות שיבקשו עליו רחמים.

פר' עקב, ולעבדו ככל לבבכם (י"א, י"ג) סק"ב (קטע "ובסוטה") סק"ה (קטע ראשון).

בענין נסיונו של כלב במעשה המרגלים, לעומת מצבו של יהושע בן נון.
 פ'ר' שלח, ועבדי כלב עקב וגו' (י"ד, כ"ד).

כלל ישראל

בענין אם גם קודם מתן תורה הי' הולד של בת ישראל מתיחס אחרי אמו ולא אחרי אביו עכו"ם או האם אז התיחס הולד אחרי אביו עכו"ם.

פ'ר' שמות, ויעש להם בתים (א', כ"א).

הדרך שכדי לזכות לכל המדריגות של כלל ישראל צריכים אחדות.

פ'ר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ב] (קטע "ובאמת נראה" ולהלן שם).

דברי החפץ חיים בשם הסמ"ג בשם הירושלמי שכל כלל ישראל הם כגוף אחד ולא כעצמים נפרדים.

פ'ר' תזריע, "בענין למה אין לבעל לשון הרע חלק לעולם הבא" (קטע "והנה עיין").

כעס

ע' בערך מדות - כעס.

כתב - על פה (דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה וכו')

שבלוחות הראשונות היו כל דברי תורה שבעל פה כתובים בדרך נס על הלוחות.

הקדמה, ב' סק"ב בהערה הראשונה, ג' בהערה.

גדר דברים שבכתב וגדר דברים שבעל פה.

הקדמה, ב' סק"ג.

גדר תורה שבעל פה וגדר "תלמוד".

הקדמה, ג'.

בענין אם נביאים וכתובים נחשבים תורה שבכתב או תורה שבעל פה שנצטוו אח"כ לכותבם.

הקדמה ב' סק"ב סק"ג. פ'ר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו"

סק"ב (קטע "ונראה" ולהלן שם). פ'ר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע אחרון).

בענין האיסור לומר דברים שבכתב בעל פה ודברים שבעל פה בכתב.

הקדמה, ב'. פ'ר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז). פ'ר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב.

הטעמים שכתבו תוס' והב"י למה אסור לכתוב תורה שבעל פה, ולומר דברים שבכתב בעל פה.

הקדמה, ב' סק"א.

הדרך ששני האיסורים הם ביסודם גדר אחד.

הקדמה, ב' סק"א. פ'ר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ד. (פ'ר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב קטע "מיהו בדברינו הנ"ל").

דברי רבינו יונה שמכיון שהותר לומר בעל פה פרשיות קריאת שמע לשם מצות קריאת שמע, מותר גם לאחר שעבר זמן ק"ש.

הקדמה, ב' סק"א. פ'ר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ד. (פ'ר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב קטע "מיהו בדברינו הנ"ל").

בענין דברי תוס' בתמורה שמותר לומר נביאים וכתובים בעל פה.

הקדמה, ב' סק"א סק"ב סק"ד. פ'ר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ג. (פ'ר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה"). פ'ר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע אחרון).

בענין ההיתר לומר דברים שבכתב בעל פה בדרך תפילה.

פ'ר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ב.

לא תחמוד ולא תתאוה

טעם הלאוין.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ז].
בענין אם גוף האיסור הוא החימוד שבלב,
או ההשתדלות לקבל את החפץ מחבירו, או
הלקיחה שעושה לבסוף.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [א].
בענין דברי הרמב"ם שאין לוקין על לא
תחמוד כי הוא לאו שאין בו מעשה, והשגת
הראב"ד עליו.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [א].
שיטת הרמב"ם שעובר בלא תחמוד אפילו
אם לבסוף נתרצה חבירו ואמר רוצה אני,
ושיטת הראב"ד שדוקא אם לא נתרצה.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [א].
המחלוקת ראשונים אם עוברים על לא
תחמוד דוקא אם אינו נותן דמים או האם
גם כשנותן דמים.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו].
דברי הקובץ שיעורים שהמ"ד שסובר
שעוברים על לא תחמוד דוקא אם אינו נותן
דמים אבל אם נותן דמים אינו עובר, הרי
זה רק בנותן הדמים לפני שלוקח את
החפץ.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ו].
דברי הפוסקים התמוהים שעובר על לא
תחמוד גם אם הוא חומד להשיג במקום
אחר דבר שהוא כמו של חבירו, כגון
להתעשר כמו חבירו.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ב].
דברי הפוסקים התמוהים שעובר על לא
תחמוד גם אם הוא חומד דבר של חבירו
שאי אפשר בכלל להוציאו מחבירו ולהשיגו
כמו יופי עיניו או שער.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ב].
בענין אם מותר לחמוד ולהפציר בחבירו
שיתן לו מתנה.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ג].
בענין מה הוא הציור של חומד אשת רעהו

השיטה שאין איסור לומר דברים שבכתב
בעל פה אלא כשהוא מוציא אחרים ידי
חובתם.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ד.

בענין ההיתר לכתוב מגילת סתרים.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ה.

בענין איך הותרו ללמוד תורה שבכתב
במדבר הלא עדיין לא נכתב לפי מ"ד אחד.

הקדמה, ב' סק"ג. פר' כי תשא,
כתב לך את הדברים האלה (ל"ד,
כ"ז) סק"ז.

בענין אם מותר להרהר דברים שבכתב בעל
פה.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ו.

בענין איך הותרו לומר שירת האזינו
("שימה בפייהם") הלא דברים שבכתב אי
אתה רשאי לאומרם בעל פה.

פר' האזינו "בענין מהותה של
שירת האזינו" סק"ב.

בענין דברי תוס' שסומא מותר לומר דברים
שבכתב בעל פה משום עת לעשות לה'.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"א סק"ח.

בענין אם ההיתר של עת לעשות לה' נאמר
רק למי שחייב במצות תלמוד תורה.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ח.

כתיבה

ע"י עוד בערך ספר תורה - מעשה הכתיבה.

דברי הרשב"א שמחיקת הגג של האות חית
כדי לעשות שתי אותיות זיין אינה בגדר חק
תוכות אלא כתיבה ממש, וכן מחיקת
העוקץ של האות דלת כדי לעשות את
האות ריש אינה בגדר חק תוכות.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע "ברם").

(דהיינו איך שייך להפציר עד שלוקחו וכלשון הרמב"ם בלא תחמוד).

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ג] [ד].

בענין אם לא תחמוד קאי רק על דבר שיש בו לחבירו בעלות של ממון.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ג].

בענין אם עוברים בלא תחמוד היכא שמפציר בהבעלים לתת לאדם אחר ולא לעצמו.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ח].

בענין דברי המכילתא ש"אתה חומד בתו לבנך או בנו לבתך".

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ד] [ח].

בענין היכא שחומד שחבירו ישכיר לו בית שמושכו כבר לחבירו (דברי המהרש"ך, והמל"מ, והנצי"ב).

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ד].

בענין למה מותר להפציר בחנווני למכור לו ולא לחבירו.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ד].

בענין אם יש לא תחמוד כלפי גוי.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ה].

דברי הרמב"ם שעל לא תתאוה עוברים על ידי שהוא מתכונן להשתדל לקבל את החפץ אפילו אם עוד לא השתדל.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [א] [קטע "הרי שהרמב"ם" (ב) [קטע "ובאמת").

לא תתחתן במ

המחלוקת בין רבנן ורבי שמעון בן יוחי, דלפי רבנן הלאו נאמר רק על הז' אומות, ולפי רשב"י על כל האומות.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א, י') [ב] סק"ב (קטע "גם נוכל לומר").

בענין אם עוברים על לא תתחתן במ רק בדרך חיתון.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א, י') [ב] סק"ב.

בענין אם הלאו נאמר בגיותן או בגירותן.

פר' כי תצא, וראית בשבי' אשת יפת תאר (כ"א, י') [ב] סק"ב.

לוט

השתלשלות מדריגותיו של לוט.

פר' לך לך, וילך אתו לוט (י"ב, ד').

לויים

בענין הלאו של נטילת כהנים ולויים נחלה בארץ, עי' בערך ארץ ישראל - איסור נטילת שבט לוי חלק בארץ ישראל.

בענין ערי הלויים, עי' בערך ערי מקלט.

בענין אם לכהן יש גם דין לוי.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א').

בענין "שבטו של לוי לא איקרו קהל".

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] [קטע "וע"ע בתוס' הרא"ש").

בענין אם הלויים הם יותר קדושים משאר ישראל, או האם הם רק הובדלו.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים וגו' (ג', י"ב) [א].

בענין אם יש "וקדשתו" כלפי לויים.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א].

בענין מנלן שלוי קודם לישראל לעלות לתורה.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] [קטע "א"י" ולהלן שם וקטע "ה"י" ולהלן שם).

בענין מה שלוי קודם לישראל לענין הצלה.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] [קטע "א"י" ולהלן שם וקטע "והנה כבר הבאנו שהקו"ש").

שטוב להקדים לוי לישראל גם לענין ברכת המזון, והמוציא, ונתינת צדקה. וכן הרי הוא קודם לענין להיות חזן.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] (קטע "ה" ולהלן שם).

בענין הלאו של השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך על אדמתך.

פר' ראה, השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך על אדמתך (י"ב, י"ט).

בענין אם הלויים הם שלוחי דירן, או שלוחי דשמיא, או האם עבודתם היא לצורך עצמם כי זהו הוא קיום דינם.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [ב].

בענין מה שקנס עזרא את הלויים לענין מעשר ראשון.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א').

בענין מה שצריכים להושיב כהנים ולויים בב"ד הגדול: האם לכתחילה מספיק במקצת כהנים ולויים, או האם צריכים לכתחילה שכולם יהיו כהנים ולויים, וכן האם צריכים לכתחילה גם כהנים וגם לויים (אבל בדיעבד הרי אפילו אם כולם ישראלים הרי זה כשר).

פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב'). פר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי בימים ההם וגו' (י"ז, ט').

המ"ד שסובר שלא נגזרה גזירת דור המדבר על הלויים.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"ה (קטע "מיהו בדרכנו") סק"ו סק"ז.

לילה

שלילה הוא זמן של הסתר פנים.

פר' נח, ויום ולילה לא ישבתו (ח', כ"ב) (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין שלא יצא לדרך בלילה.

פר' מקץ, הבקר אור והאנשים שלחו (מ"ד, ג').

בענין הא דת"ח אל יצא יחידי בלילה, וכן שת"ח צריך שמירה בלילה.

פר' מקץ, הבקר אור והאנשים שלחו (מ"ד, ג') (קטע "ובחולין" ולהלן שם).

לפני עור לא תתן מכשול

בענין לפני עור, ובענין מסייע ידי עובר במזיד, ומסייע ידי מומר, ומסייע ידי גוי.

פר' כי תצא, וראית בשבי (כ"א, י') [א] (קטע "והלעיטהו").

דברי הנצי"ב שאע"פ שמנדים את מי שעובר על לפני עור, אבל אם הכניס את חברו למצב של "נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר כשר" אין מנדים אותו, כי כיון שרק נתכוין לאכול בשר חזיר, בלי שעשה כן בפועל, אינו איסור חמור, אבל על לפני עור הרי הוא שפיר עובר גם על זה.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ג.

דברי חזיר"א שאין לפני עור על להכשיל אדם בדבר שחייב בו רק מדיני שמים.

פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ה (קטע "ובברכי יוסף").

לקט שכחה ופאה

בענין אם לקט שכחה ופאה לאחר ההפרשה הרי הם עדיין ממון בעלים או האם הם ממון עניים או האם הם הפקר לעניים.

פר' משפטים, ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א) (קטע "והנה תוס" ולהלן שם).

בענין מנין שמתנות עניים פטורות מתרומות ומעשרות.

פר' משפטים, ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א).

לשון הקודש - שאר לשונות

בענין ביאור המלה "נער", עי' בערך נער.
 ביאור המלה "כל" קמוצה, והמלה "כל" עם חולם.
 פ'ר' שמות, וימת יוסף וגו' (א', ו')
 סק"ג (קטע "ונראה להוסיף").
 ביאור השורש דר.
 פ'ר' שמות, וימת יוסף וגו' (א', ו')
 סק"ג.
 ביאור השורש הר.
 פ'ר' וירא, אל אחד ההרים (כ"ב, ב').
 ביאור השורש טבע.
 פ'ר' בשלח, אז ישיר (ט"ו, א').
 ביאור השורש כסף.
 פ'ר' תרומה, זהב וכסף (כ"ה, ג').
 ישר - שיר.
 פ'ר' וילך, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו' (ל"א, י"ט).
 ביאור השורש נחש.
 פ'ר' תרומה, וצפית אתו נחשת (כ"ז, ב') (קטע "והנה מצינו" ולהלן שם).
 ביאור השורש נס.
 פ'ר' וירא, והאלקים נסה את אברהם וגו' (כ"ב, א') סק"א.
 ביאור השורש סג.
 פ'ר' שמות, וימת יוסף וגו' (א', ו') סק"ה.
 ביאור השורש עז והשורש זע.
 פ'ר' תרומה, וצפית אתו נחשת (כ"ז, ב') (קטע "והנה מלשון" ולהלן שם).
 עזב - סור.
 פ'ר' במדבר, איש על דגלו לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב', ב').
 ביאור השורש עין.
 פ'ר' חיי שרה, ואבא היום אל העין (כ"ד, מ"ב).
 ערום - רעם, מת - תם.
 פ'ר' נח, את האלקים התהלך נח (ו',

ט') [ב].

ביאור השורש שג.
 פ'ר' שמות, וימת יוסף וגו' (א', ו') סק"ה.
 ביאור השורש שחן.
 פ'ר' תרומה, וצפית אתו נחשת (כ"ז, ב') (קטע "והנה ההיפוך").
 ביאור שמות הרודפים "רגל" ו"פעם".
 פ'ר' משפטים, שלש רגלים (כ"ג, י"ד).
 בענין המושג "תמיד", וביאור התואר "מתמיד" (ולא "תומד").
 פ'ר' תצוה, להעלת נר תמיד (כ"ז, כ').
 החילוק בין "מצח נחושה", ל"קשה עורף".
 פ'ר' תרומה, וצפית אתו נחשת (כ"ז, ב') (קטע "ונראה עורף").
 שהמלה "בן" והמלה "בינה" הן מלשון בנין, והמלה "זכר" (עם קמץ) היא מלשון זכר (עם צירי וסגול).
 פ'ר' בראשית, ויולד בן (ח', כ"ח).
 פ'ר', בחקותי, ונתתי שלום בארץ (כ"ו, ו').
 החילוק בין "עומד" ל"ניצב", וביאור המלה "מצב".
 פ'ר' נצבים, אתם נצבים וגו' (כ"ט, ט').

לשון הרע

בענין שאין לבעלי לשון הרע חלק לעולם הבא.
 פ'ר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.
 בענין למה אין לו חלק לעולם הבא.
 פ'ר' תזריע, "בענין למה אין לבעל לשון הרע חלק לעולם הבא".
 ביאור "כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר".
 פ'ר' תזריע, "בענין למה המספר לשון הרע הרי הוא כאילו כפר בעיקר".
 שבעל לשון הרע להוט אחרי פירווד ומחלוקת.
 פ'ר' תזריע, "בענין למה המספר

כללי

בענין שבעל מדריגה שאינו נוהג כמדריגתו הרי הוא יותר גרוע מאדם פשוט.

פר' תרומה, ועשית מנרה (כ"ה, ל"א) [א] סק"ב.

דברי ר"ח ויטל שמדות הן היסוד שעליו שייך לבנות קיום מצות, ודברי הרמב"ם שמנה אותן למצוה במנין תרי"ג מקרא דוהלכת בדרכיו.

פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב].

ש"התורה לא תשכון אלא במי שאין בו מדות רעות אלא מלא מדות טובות."

פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ב] (קטע "וכן בריש פרק ו").

שהיסוד של כל המדות הרעות הוא השקר שבהן.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [א].

דברי ר' ישראל מסלנט שלימוד תורה מטהרת את המדות בשני דרכים: א', בדרך סגולי, ב', שלימוד דברי תורה על מדה מסוימת מטהרת בדרך הטבע.

פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "והנה לימוד תורה").

בענין אם מעלת הנטי' במקצת לצד הטוב של מדה מסוימת היא משום סייג, או האם היא בעצמותה בגדר מעלה.

פר' שופטים, לבלתי רום לבבו וגו' (י"ז, כ') [ד].

בענין הכח של נגיעה עצמית.

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בכיתך (ל"א, מ"א) [א]. פר' בשלח, מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (י"ד, ה'). פר' בהעלותך, מי יאכלנו בשר (י"א, ד').

בענין החולשה להמשך אחרי מה שהעין רואה ולא אחרי עיני השכל.

פר' שלח, ולא תתורו וגו' ואחרי עיניכם (ט"ו, ל"ט) [ב].

לשון הרע הרי הוא כאילו כפר בעיקר".

שאם התרה אדם בינוני לא לעבור עבירה, ועבר, אע"פ שמתר לשנאותו ואינו צריך לתלות שמא עשה תשובה, אבל אסור לספר עליו לשון הרע.

פר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך (י"ט, ט"ו) סק"ב (קטע אחרון).

בענין אם מותר לבקש מחילה מחבירו על שדיבר עליו לשון הרע (או שאר חטאים שחטא כנגדו) או לא כיון שהוא מצערו על ידי שמודיע לו שהרע לו.

פר' קדושים, לא תשנא את אחיך בלבבך (י"ט, י"ז) ובההערה.

מאורות

דברי הרמב"ם שהמאורות הם בעלי דעה. פר' בראשית, עין פרי (א', י"א) (קטע "מיהו עי' ברש"י").

בענין מה שהירח קטרגה ונתמעטה.

פר' בראשית, עין פרי (א', י"א) (קטע "מיהו עי' ברש"י"). פר' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט', ה') סק"ב (קטע "וכן צ"ע").

מבול

בענין מה שגם בעלי חיים נשמדו.

פר' בראשית, הנה נתתי לכם את כל עשב וגו' (א', כ"ט).

מגדף

הדרך שרק במגדף, קיום המצוה של המיתת ב"ד מתיחס לכל העדה.

פר' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [ב]. פר' כי תצא, ותלית אתו על עין (כ"א, כ"ב) [א] (קטע ראשון).

מגילה

עיי' בערך פורים - מגילה.

מדות

עיי' עוד בערך אהבת לרעך כמוך.

בענין דיבור, עיי' בערך דיבור.

איפוק וסבלנות

בענין שאפשר ללמוד מיצחק ורבקה את מדות האיפוק וסבלנות.
 פר' תולדות, וירא עשו וגו' (כ"ח, ו' - ח').
 בענין הכח של אדם גדול לעסוק גם בדברים קטנים.
 פר' וישלח, ויותר יעקב לבדו (ל"ב, כ"ה) סק"א.

ביטול העצמיות והאנוכיות

בענין שביטול העצמיות הוא היסוד של עבודת השם, וכן הרי זה הדרך היחידי איך להיות מאושר.
 פר' וירא, והאלקים נסה את אברהם (כ"ב, א') (קטע "וזה"י ולהלן (שם).
 הדרך שכדי לזכות לכל המדרגות של כלל ישראל צריכים אחדות.
 פר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ב] (קטע "ובאמת נראה").

גאווה וענוה

לראות את זכותו של חבירו ולא את הזכות של עצמו.
 פר' בא, ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף (י"ב, ז').
 בענין ש"כל שיש בו גסות הרוח הרי הוא כופר בעיקר, וראוי לגדעו כאשירה, ואין עפרו ננער".
 פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").
 שענוה ושפלות מביאות לידי רוח הקודש.
 פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").
 "איזהו בן עולם הבא כל שהוא שפל ברוך וענוותן".
 פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").

הסוגיא בסוטה, ופסקי הרמב"ם ועוד, בענין ענוה ושפלות רוח.
 פר' שופטים, לבלתי רום לבבו וגו' (י"ז, כ') [א] - [ד].
 בענין מקצת שבחו בפניו.
 פר' נח, כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (ז', א').
 שכדי להשתייך לארץ ישראל צריכים המדות של ענוה והכנעה.
 פר' שלח, כי טובה הארץ מאד מאד (י"ד, ז').

הכנעה

בענין הכח לקבל תוכחה.
 פר' בראשית, המן העץ וגו' (ג', י"א) סק"א. פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר (י"ח, כ"ד) [ב].
 שכדי להשתייך לארץ ישראל צריכים את המדות של ענוה והכנעה.
 פר' שלח, טובה הארץ מאד מאד (י"ד, ז').

ישר

בענין מדת ישר.
 פר' חיי שרה, עבד אברהם אנכי (כ"ד, ל"ד) (קטע "ועיין באבות").
 בענין אם מדרגת צדיק היא גדולה ממדרגת ישר, או האם מדרגת ישר היא גדולה ממדרגת צדיק, וההבדל ביניהן.
 פר' שלח, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי וגו' (י"ד, כ"ד) (קטע "והנה בדברינו ה"ל נקטנו").

כעס

בענין מדת הכעס.
 פר' שופטים, לבלתי רום לבבו וגו' (י"ז, כ') [ג] "עוד בענין הנ"ל" (קטע "והנה מלשון").
 שכל הכועס הרי הוא כמו עובד עבודה זרה.
 פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").

סדר

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "מיהו לפ"ז" וקטע אחרון).

מדת הסדר.

פר' וישלח, ויותר יעקב לבדו (ל"ב, כ"ה) סק"ב.

פרישות

בענין אם פרישות מעולם הזה היא דבר מעולה.

פר' נשא, וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש (ו', י"א).

בענין שנזיר נקרא חוטא.

פר' נשא, וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש (ו', י"א).

בענין "נדרים סייג לפרישות".

פר' נשא, וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש (ו', י"א).

ביאור הציונים של חז"ל בענין אכילת בשר תאוה.

פר' אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים (י"ח, ג').

קנאה

בענין קיום מצות כדי להצטיין יותר מאחרים.

פר' נח, תמים הי' בדורותיו ו', ט' (קטע "מיהו יש לומר" ולהלן שם).

בענין קנאת בחור מרעהו.

פר' שלח, ולא תתורו וגו' ואחרי עיניכם (ט"ו, ל"ט) [ב].

שמח בחלקך - שונא מתנות

שהמדה שאינו רוצה ליהנות מהזולת מונעת את האדם מגזילה.

פר' נח, והנה עלה זית טרף בפ' (ח', י"א).

יד. תמימות

בענין שהחכמה האמתית היא מדת התמימות.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו', ט') [ב].

מדין

בענין למה במלחמת מדין שלח משה אלף למטה יוסף ולא אלף לאפרים ואלף למנשה כל אחד לחודי'.

מדת סדום

ע"י בערך סדום.

מורם

פסקו של הרמב"ם שהמקדיש בעל מורם למזבח לוקה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

מומר

ע"י עוד בערך רשע.

מוסיפים על העיר ועל העזרות

ע"י בערך ירושלים - מוסיפים על העיר ועל העזרות.

מוסר (תוכחה)

החילוק בין מוסר לתוכחה.

פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח) (קטע "ועכ"פ לפי דרכנו" ולהלן שם).

מוציא שם רע

דברי הרמב"ם שהאזהרה להמלקות של מוציא שם רע הוא הלאו של לא תלך רכיל.

פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח) (קטע "מיהו העירוני").

מזבח

דברי הרמב"ם שהתפוח אינו מקום מיוחד על המזבח אלא הרי הוא ציבור של דשן, ודעת הראב"ד שהוא מקום מיוחד בנוי על המזבח.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

מזוזה

בענין שרטוט, ע"י בערך שרטוט.

ע"ע בערך ספר תורה - מעשה הכתיבה, שהובאו עוד דינים בנוגע לכתיבת מזוזה.

דיני כתיבת מזוזה

בענין אם יסוד הדין של כתיבת תפילין ומזוזות הוא לכתוב את הפרשה בהצורה שהיא כתובה בהספר תורה, או האם נאמר בהם דין חדש של כתיבה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ט]
[יא] [יט] (קטע "ועיין עוד" וקטע "ועוד ביאר").

הדרך שיסוד הדין של כתיבת מזוזה אינו כתיבת פסוקים, או כתיבת יחידה אחת של פרשת שמע ופרשת והי' אם שמוע, אלא יסוד הדין הוא כתיבת פרשיות, ומש"ה היינו חושבים שכל פרשה היא מצוה בפני עצמה, ולכן צריכים את המשנה ששתי הפרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [א] (קטע אחרון).

בענין הא דאין כותבין תפילין ומזוזות על שני עורות: האם מהני תפירה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ]
סק"ב.

הסוברים שהדין שבתפילין ומזוזה צריכים "כסדרן" הרי זה קאי על המעשה כתיבה, דאי אפשר למחוק מילה באמצע ולכותבה פעם שני כי אז הפרשה לא נכתבה כסדרה. והסוברים שאין קפידא בהנ"ל, אלא רק שהפרשיות יהיו כסדרן, ולא שהפרשה השני' תהי' למעלה והפרשה הראשונה למטה, וכן שבתוך הפרשה המלים והפסוקים יהיו מסודרים כסדרם. והשיטה שגם לפ"ו א"א בתפילין ומזוזה לתלות מלה או אות ששכח לכתוב בין השיטין, והטעם למה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [י].

בענין מזוזה שכתבה כצורת שירה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יא].

בענין "על הארץ בשיטה אחרונה".

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יב]
[יג].

בענין "עושה פרשיות" (של מזוזה) סתומות" (לשון רבים).

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט')
[י"ט].

בענין שיעור הגליון שצריכים להשאיר במזוזה, והטעם לזה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יד].

בענין כתיבת "שד-י" מבחוקין.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יד].

בענין איך לגלול את המזוזה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יד].

דיני קביעת מזוזה

"ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה": בענין איך שיך לעשות מזוזה מס"ת.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ].

מזיק

בענין אם תשלומי היזק הם בגדר עונש על זה שעבר על האיסור להזיק, או האם הם בגדר חוב של ממון עבור ההיזק.

פר' קדושים, ולא תכחשו (י"ט, י"א) (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

בענין אם יש מצות עשה על המזיק לשלם חוץ מעצם החיוב ממון או האם המצוה היא על ב"ד לדוננו.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ג].

השיטה שהכוונה באסור להציל עצמו בממון חבירו היא רק שאסור להציל עצמו בחנם, אלא הרי הוא חייב לשלם אח"כ לחבירו, והשיטה שהוא חייב למסור נפש ממש ולא להציל את עצמו.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה')
[א] [ב].

מחוסר זמן

בענין אם טעם התורה למה פסלה קרבן פחות משמונה ימים הוא משום חשש נפל או האם כדי שתעבור עליו שבת.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו' (קטע "והבית יוסף" ולהלן שם).

מחטיא את הרבים

שאין מספיקין בידו לעשות תשובה.

פר' וארא, ואני אקשה את לב פרעה וגו' (ז', ג') סק"ג סק"ד סק"ה.

מחילה

דברים שמחילה אינה מועלת בהם

דברי הרשב"א בב"ב דף כ"ח ע"ב שמחילה מועלת רק על חובות, אבל לא על חפצים, אלא צריכים קנין.

פ' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע "גם יש מקום").

מחילת עונות לחבירו

בענין אם מותר לבקש מחילה מחבירו על שדיבר עליו לשון הרע (או שאר חטאים שחטא כנגדו) או לא כיון שהוא מצער על ידי שמודיע לו שהרע לו.

פ' קדושים, לא תשנא את אחיך בלבבך (י"ט, י"ז) ובהערה.

בענין האומר לחבירו שמוחל לו אבל בלבד יש עוד קפידא: האם חלה המחילה.

פ' וירא, ויתפלל בערך (כ', ז').

בענין אם המהות של מחילת עונות שחטא כנגדו חבירו היא מחילה ממש לחבירו, או האם היא הודעה להקב"ה שאינו מקפיד ואז הקב"ה מוחל.

פ' וירא, ויתפלל בערך (כ', ז').

מחלוקת

ע' בערך תורה - תורה שבעל פה וסדר מסורת התורה, שהבאנו כללים בענין אם אפשר לחלוק על דור קדום.

"כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהי' כקרח וכעדתו": בענין אם הכוונה היא ללאו גמור מהתורה או האם הכוונה היא רק לאסמכתא. ושיטת הרמב"ן שהוא לאו גמור אבל רק בחולק על הכהונה.

פ' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [א].

בענין למה מחלוקתו של קרח היתה דוקא סביב המשכן והכהונה.

פ' קרח, ויקח קרח (ט"ז, א') (קטע אחרון), שם, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [א].

בענין מחלוקת לשם שמים.

פ' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [ג].

בענין "מותר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת".

פ' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [ב].

מחצית השקל

ביאור הענין של נתינת מחצית השקל.

פ' כי תשא, זה יתנו (ל', י"ג).

מילה

בענין אם אברהם אבינו הי' נחשב ישראל וכן קיים כל התורה כולה רק לאחר שמל, עי' בערך אברהם אבינו.

בענין תירוצי הראשונים למה לא שייך לפטור אשה ממילה משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, עי' בערך זמן גרמא - מילה.

בענין ברכת להכניסו, עי' בערך ברכות - ברכת להכניסו.

בענין מילת גרים, עי' בערך גרות מצות גרות, ועוד להלן שם בערך גרות - מילה.

כללי

בענין אם אנחנו מצווין גם בהציווי שנצטוו בו אברהם אבינו, או האם הציווי שלנו הוא רק הציווי שבפרשת תזריע.

פ' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט'). פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ט.

שיטת הרמב"ם שבני קטורה נצטוו במילה לדורות, ושיטת רש"י שרק הששה שבהדור הראשון נצטוו.

פ' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט). פ' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א') (קטע "והנה בני קטורה").

בענין אם מילת בני קטורה היא רק ביום השמיני ולא קודם.

פ'ר' לך לך, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ה, ל"ג) סק"ט.

בענין אם מילת טומטום שנקרע ונמצא זכר דוחה שבת, ובענין אם הוא נימול דוקא לשמונה או האם גם קודם לכן.

פ'ר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט).

בענין המחלוקת בשבת דף קל"ה אם יוצא דופן נימול דוקא לשמונה או האם גם קודם לכן.

פ'ר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט) (קטע "וע"ע בשבת" ולהלן שם). פ'ר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ט.

מילת עבדים

הדרך שהמצוה של מילת עבדיו שניתנה לאברהם אבינו היתה גם לטובלם, כי המצוה היתה לגיירם ועי"ז להפקיעם מ"כל הגוים ערלים".

פ'ר' לך לך, ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר וגו' (י"ז, י"ב). פ'ר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) בההערה.

הדרך שכתב הקרן אורה שנעשה עבד כנעני על ידי מילה לחוד או טבילה לחוד, ושמהתורה אין צריכים שתיהן אלא רק מדרבנן, וכמה פרטי דינים בענין זה.

פ'ר' לך לך, ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר וגו' (י"ז, י"ב) (קטע "והנה כל דברינו").

המחלוקת בין הרמב"ן והר"י אלברגלוני (אלברצלוני) בענין מי מברך בשעת טבילת עבד, העבד או ב"ד.

פ'ר' עקב, ואהבתם את הגר (י', י"ט) (קטע "והנה עיין ברמב"ן").

מיתות בית דין

בענין קבורת הרוגי ב"ד, ע"י בערך קבורה סק"ב סק"ג וסק"ד.

הגדרת המצוה

שיטת הרמב"ם שד' מיתות ב"ד הן ד' מצות, והמצות הן על ב"ד, ושיטת הרמב"ן שכולן הן מצוה אחת מובערת הרע מקרבך אשר לפ"ז הרי זו מצוה לכל ישראל.

(פ'ר' נח, מיד כל חי' אדרשנו [ט], ה' [פ'ר' סק"א קטע "ועי' בחולין"]. פ'ר' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, כ') [ג] (קטע "וכהנ"ל משמע"). פ'ר' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [ב]. פ'ר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א]. דברי רש"י שהמצוה מתיחסת לכל העדה. מיהו יתכן שכוונתו היא רק למגרף.

פ'ר' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [א] [ב]. פ'ר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א] (קטע ראשון).

בענין אם כוונת החינוך היא שהמצוה היא מה שדנו אותו למיתה, או האם כוונתו היא שהמצוה היא מה שהוא מומת על פיהם.

פ'ר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א] (קטע "ויש לעיין" ולהלן שם).

דברי הרשב"א שהמצוה מתקיימת אפילו אם נהרג ע"י ממת גוי.

פ'ר' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [ב].

זמן המצוה

בענין מה שהרמב"ם שלא הביא שיש דין מיוחד של מיתת ב"ד ביום.

פ'ר' ראה, ואת כל שללה תקבץ וגו' (י"ג, י"ז).

ח. חוץ לב"ד ורחוק מב"ד

בענין מה שהרמב"ם לא הביא את הדין של חוץ מג' מחנות.

פ'ר' ראה, ואת כל שללה תקפץ וגו' (י"ג, י"ז) (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

"לא תלין" ו"קבור תקברנו"

ע"י בערך קבורה.

דיני הרוגי ב"ד

בענין אם יש להרוגי ב"ד חלק לעוה"ב, ע"י בערך עולם הבא.

מכות מרדות

הדרך שלא מסתבר לומר שרבנן תיקנו מכות מרדות בציוור של איסור דרבנן היכא שבהציוור של איסור דאורייתא ליכא מלקות מהתורה.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [א] סק"ב.

מכירה

הסוגיא של תליוהו וזבין.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי (כ"ד, נ"ז) (קטע "גם יש לבאר").

מכנה שם לחבירו

ע"י בערך אהבת לרעך כמוך - המכנה שם לחבירו.

מלאך

בענין אם שייך יצר הרע וחטא במלאכים. פר' וירא, כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה (י"ט, כ"ב).

תשובת רב שרירא גאון שיש למלאכים בחירה לעשות דברים מסוימים לפי רצונם, ודברי הגר"ח מואלאזין ועוד, שאין להם.

פר' וירא, כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה (י"ט, כ"ב) (קטע "ובתשובות" ולהלן שם). פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג) (קטע "ובתשובות").

שאצל מלאכים קיום ציווים הוא עצם תכליתם, ולא אמצעי כדי להגיע להמדריגה של יושבים ונהנים מזיו השכינה.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א.

שכל זמן שיש עונש גלות על ישראל, יש צער ויסוריין גם להמלאכים, כי החיות של

המלאכים היא מהתורה ומהמצות שישראל לומדים ועושים, ועכשיו שאנו בגלות וחסרות לנו כמה מצות, חסר להמלאכים השפע.

פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג) סק"ה (קטע "וראיתי").

בענין אם מותר לבקש ממלאכים להליץ.

פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג).

שמושלם במעלות נקרא מלאך.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בההערה.

בענין מה שהנביאים נקראים מלאכים.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג.

שתלמידי חכמים נקראים מלאכים.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בההערה.

מלבין פני חבירו ברבים

ע"י בערך אהבת לרעך כמוך - המלבין פני חבירו ברבים.

מלוה

בענין אם הלוח חייב להשכיר את עצמו או לקבל מתנות כדי לשלם את החוב.

פר' לך לך, ולאברם היטיב בעבורה (י"ב, ט"ז) סק"א (קטע "מיהו עדיין").

מלחמה

ע"י עוד בערך משה מלחמה.

בענין אם הביאה הראשונה של יפת תואר מותרת בשעת מלחמה, ע"י בערך יפת תואר.

שאינן מוציאות אפילו למלחמת מצוה אלא על פי המלך.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [א] (קטע "אמנם אכתי").

שאע"פ שלהשופטים הי' כח לערוך מלחמות, אבל לאחר שמינו מלך ניטלה מהם הרשות, ולכן שמואל לא הי' יכול לערוך מלחמה אחרי שהמליכו את שאול.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [א] (קטע "אמנם אין להקשות").

הדרך שבאמת מצד הדין הי' צריך להיות אסור לערוך מלחמה כי יש בזה סכנת נפשות ואסור להסתכן, רק שהתורה התירה מלחמה, ולכן שייך שהתורה תקפיד אפילו במלחמת מצוה על תנאים מסוימים, כי בלי התנאים ההם שהציבה התורה לא התירה התורה וממילא נשאר על מקומו האיסור לא להסתכן, ולא היינו יכולים להתיר משום המצוה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "אולם" וקטע "מיהו נראה"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [א] (קטע אחרון).

דברי רש"י בברכות שרשות ע"א היא כדי שיתפללו עליהם.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "מיהו נראה").

בירוים בענין מה נקרא מלחמת מצוה ומה נקרא מלחמת הרשות.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח').

בענין אם מלחמת עמלק נחשבת מלחמת מצוה או מלחמת הרשות, לענין אם צריכים רשות ב"ד הגדול, וכן לענין אם חוזרין מעורכי המלחמה (מי שאירש אשה או בנה בית או נטה כרם או הירא ורך הלבב), כמו שהיא נחשבת מצוה לענין שעוסק במצוה

פטור מן המצוה ובענין אם צריכים למחות אותם בדוקא ע"י מלחמה או האם סגי בכל דרך וממילא המלחמה היא רק בגדר הכשר (מצוה).

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח'). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "ולעיל").

שמלבד ממצות החרמת ז' עממים הי' קיים גם קיום מיוחד של ירושת הארץ ע"י מלחמה דוקא מקראי דכיבוש והורשה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ונראה שי"ל"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "ולעיל").

שמלחמת עזרת ישראל מיד צר היא מלחמת מצוה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ומעתה").

בענין אם חוזרים בה מעורכי המלחמה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ולפי דרכינו").

בענין אם מלחמה למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו חשיבא מלחמת מצוה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ועיין בסוטה" וקטע "והנה עיי"ש").

בענין מלחמת עיר הנידחת.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "והנה עיין עוד ברמב"ם" ולהלן שם).

בענין אם מצות מלחמת עמלק, ומצות החרם תחרימם, נוהגות בלילה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ב.

מלך

בענין משיחתו, עי' בערך שמן המשחה - משיחה בסק"ג.

בענין שעיר נשיא, עי' בערך קרבן שעיר נשיא.

כללי

דברי הכסף משנה ששאל הי' המלך הראשון על ישראל.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "והנה עי' בכ"מ" ולהלן שם) ובהערה שם. (פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" קטע ראשון). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "ובאמת"). (פר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ב.)

בענין הדין מלך של משה רבינו, עי' בערך משה רבינו.

בענין הדין מלך של יהושע, עי' בערך יהושע.

בענין הדין מלך של עלי הכהן, עי' בערך עלי הכהן.

בענין הדין מלך של שמואל הרמתי, עי' בערך שמואל הרמתי.

בענין הדין מלך של שאול, עי' בערך שאול המלך.

שיש שני סוגים של מלך: א', על ידי שום תשים עליך מלך, ב', מאליו מחמת מדריגתו.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "והנה יש לתרץ").

ששייך מלך תחת מלך.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע ראשון). פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א].

ששייך מלך על שבטו לחוד.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א].

תכונת הנפש שמלך זקוק לה.

פר' בראשית, ותשב באיתן קשתו (בראשית מ"ט כ"ד).

הכשרים למלכות, והתנאי של יהודה ושל בית דוד

בענין מקרב אחיך, עי' בערך גרות - דיני גרים.

בענין שמלכות ישראל היתה עתידה להתבטל.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] (קטע "והנה נראה פשוט").

בענין שאסור להמליך שלא מיהודה אפילו על חלק מישראל.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א].

אבל האיסור שלא להמליך שלא מבית דוד הוא רק אם המליכו על כל ישראל ולא השאירו ניר לדוד.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א].

שיש דין מיוחד שבירושלים ימלוך רק זרע דוד.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [א] (בסופו).

בענין אם שבט יהודה מעכב.

פר' ויחי לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב].

בענין אם צריכים נביא להעמדת מלך.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב]. פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [א] (קטע "ועוד יש לעיין" ולהלן שם). פר' שופטים, שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך וגו' (י"ז, ט"ז) [א].

בענין שאין מושחין כהנים להיות מלכים.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה

(מ"ט, א') [ב] (קטע "ועיין ברמב"ן").

מינוי וסילוק מלך

בענין שיש תנאי שצריכים הסכמת ישראל להעמדת המלך, ולא עוד אלא גם אח"כ פקע ממנו דין מלך ע"י מרידת העם.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] (קטע אחרון).

הסברא שאפילו אם לא פקע ממנו דין מלך אבל לא שייך לחייב במצב כזה משום מרידה במלכות.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] בהערה השני' (קטע "ועי' גם ברד"ק").

בענין מתי חל הדין מלך של דוד המלך, לאור התנאי הנ"ל של קבלת ישראל.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] בהערה השני' (קטע "ועי' באבני נזר" וקטע אחרון).

בענין שנשיא שנצטרע פקע ממנו דין מלך.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] בהערה השני' (קטע "מיהו בגליון הש"ס").

גדלהו משל אחיו

שהדין של גדלהו משל אחיו אינו נוהג רק בכהן גדול אלא הרי הוא נוהג גם במלך ובנשיא ובראש ישיבה וכדומה.

פר' אמור, וקדשתו קדש יהי לך (כ"א, ח') סק"ה, שם, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע "ובאמת הדין הנ"ל ולהלן שם).

בענין מה שהרמב"ם הביא גדלהו משל אחיו רק בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע "ודע").

כבודו ומוראו

שיש חיוב של כבוד מלך ויש חיוב של מורא מלך.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך [ב] (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

בענין אם כבוד מלך הוא ביסודו כבוד להמלך עצמו, או כבוד להציבור שהוא עומד בראשו, או כבוד להשררה שלו. והשאלה הנ"ל היא איזה מהדברים הנ"ל חייבים לכבד, אבל יש גם לחקור למי הם חייבים את החיוב הזה לכבד את הגברא או את הציבור או את השררה, דהיינו האם הוא בגדר חיוב להמלך או להציבור או האם הוא בגדר מצוה כלפי שמיא, והמלך או הציבור הרי הם רק החפצה של מצוה.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי לך (כ"א, ח') סק"ד. פר' שופטים, שום תשים עליך מלך [ב] (קטע "והנה עי' בהידושי רבינו יונה").

בענין שבמלך נאמר רק שאחרים צריכים לנהוג בו כבוד, וכל הטעם למה הוא צריך לנהוג כבוד בעצמו הרי זה כדי שלא יזלזלו בו אחרים (ובזה שונה הוא מכהן גדול שנאמר בו דין עצמי שינהוג כבוד בעצמו).

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ה] (קטע "אמנם עיין ולהלן שם).

בענין אם אמרינן שעשה דכבוד מלך עדיף משאר עשה כמו דאמרינן שעשה דכבוד התורה עדיף משאר עשה.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה עיין בתוס' בשבועות" וקטע "ואולי").

בענין כבוד ומורא מלך לאחר מותו.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך [ב].

בענין אם מוכח מ"אין נושאים אלמנתו", ומזה שאבישג היתה אסורה לאדונייהו, שמילי דמורא נוהגים גם לאחר מיתה.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך [ב] (קטע ראשון וקטע "והנה עיין ברמב"ם").

מחילה על כבודו

בענין מה שמלך יכול למחול על כבודו

במקום מצוה, אם אינו בזיון גדול, א"נ כשהוא מבזה את עצמו ואינו מתבזה מאחרים.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ברם יש לדחות"). פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי לך (כ"א, ה') סק"ג (קטע אחרון).

כבודו נגד כבוד אחרים, וכן קדימתו לאחרים

בענין אם מלך חייב בכיבוד אב.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט).

בענין אם אביו של מלך חייב לעמוד בפניו.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע אחרון).

בענין אם המלך חייב לכבד את הכהן גדול, ובענין אם הכהן גדול חייב לכבד את המלך.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [ב]. פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה.

שלענין השבת אבידה והצלה מלך עדיף מכהן גדול.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [ב].

בענין אם המלך חייב לכבד נביא, והאם נביא חייב לכבד את המלך.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה.

בענין אם המלך קודם לנביא לענין הצלה.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה בהערה.

בענין אם מלכי יהודה וישראל חייבים לכבד אחד את השני, וכן האם בני המלכות

של אחד מהם חייבים בכבוד המלך השני, ושהטעם לחייב הוא בגלל שחייבים לכבד מי שיש לו דין מלך אפילו אם אין הוא מלך עליו.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ה (קטע "מיהו לפי דברינו").

מורד במלכות

בענין המורד בשר ומושל כשאינ מעליו מלך.

פר' בראשית, והוא ימשל בך (ג', ט"ז).

זכותי המלך

שיטת הרמב"ם שאע"פ שבמטלטלין הרי המלך לוקח רק מחצה בכיזה אבל כל הארצות שכובש הרי הן שלו.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ג]. פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע "ובדעת הרמב"ם" ולהלן שם).

הדרך שאינו קונה את הקרקע לאלתר בלא קנין, אלא הרי היא ברשות כולם, אבל בכל זאת הרי הוא יכול לחלק אותה אז לעבדיו בתורת חלוקה.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ג] (קטע "ויש לומר"). פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע "מיהו לכאורה").

בענין הא שלענין חלוקת ביזת מטלטלין הזכיר הרמב"ם אנשי הצבא ואלו שיושבים על הכלים, ואילו לענין קרקע הזכיר עבדיו ואנשי המלחמה.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ג] (קטע אחרון). פר' מטות, ויתן להם משה וגו' (ל"ב, ל"ג) (קטע "מיהו לכאורה").

דברי הרמב"ן בפר' בחקותי "שכל מלך ישראל או סנהדרי גדולה במעמד כל ישראל, שיש להם רשות במשפטם אם יחרימו על עיר בהלחם עלי' וכן אם יחרימו על דבר, העובר עליו חייב מיתה".

פר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

להעיד, ולדון, ואם דנין אותו

בענין מה שמלך פטור מלהעיד משום שאינו לפי כבודו: האם הכוונה היא שהעמידה בפני ב"ד אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינה לפי כבודו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

בענין אם הטעם למה הוא פטור הרי זה משום כבוד מלך, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הרי הוא יותר גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ואולי יש לומר").

בענין אם אמרינן שמלך מעיד באיסורין משום שאין חכמה וגו' נגד ה' כמו שאומרים בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה עיין בתוס' בדף י"ח" וקטע "ואולי יש לומר").

התפקידים של המלך

בענין שמלך צריך לשפוט את העם וללחום את המלחמות של העם.

פר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ב.

בענין הכח של מלך להעניש רוצח וגם גנבים וכדומה בעונש יותר חמור מדין התורה, וכן לדון בעל כרחו של הבעל דין, וכן בלי עדים, וכן למנות דיינים. ובענין אם יש לו כח גם להפקיר ממון, וכן להעניש גם על עבירות שבין אדם למקום. וכן בענין כחו לתקן שאר תיקוני המדינה. וכן האם אמרינן דינא דמלכותא דינא גם במלך יהודי בארץ ישראל. וכן האם יש חילוק בענינים אלו בין מלכי ישראל למלכי בית דוד.

פר' שופטים, שום תשים עליך מלך (י"ז, ט"ו) [ג]. פר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ב (לשפוט את קטטות העם).

שגם למלחמת מצוה אין מוציאין אלא על פי המלך (ולא רק למלחמת רשות).

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] (קטע "אמנם אכתי").

בענין שאע"פ שכל הציבור חייב במחיית עמלק ובנין בית המקדש, אבל ניהול הדבר מסור להמלך, ואולי אין העם חייבים להתאמץ בדבר שלא בהנהגתו של המלך.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] (קטע "והנה לעיל").

לא ירבה לו נשים

בענין לא ירבה לו נשים: דברי הרמ"ה שמה שרבי יהודה מתיר לישא אחת ומסירה את לבו (ודלא כרבי שמעון) הכוונה היא רק לאשה סתם אבל לא למוחזקת לרשעה.

פר' שופטים, ולא ירבה לו נשים וגו' (י"ז, י"ז).

לא ירבה לו כסף וזהב

שיטת הר"ן שיותר מלך להרבות כסף שהקנו לו מן השמים שלא בדרך מסים, והמשמעות מדברי הרמב"ם שהוא חולק על זה.

חומש: פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ובאמת כן נראה"). פר' שופטים, וכסף וזהב לא ירבה לו (י"ז, י"ז).

בענין אם מותר לקחת לצורך חיילותיו, בדרך מס, אפילו יותר ממחצית הביזה, ורק לעצמו אסור לו לקחת יותר ממחצית.

פר' שופטים, וכסף וזהב לא ירבה לו (י"ז, י"ז).

הספר תורה של המלך

שהספר תורה המיוחד שהוא כותב אחר שנעשה מלך צריך להכתב לשמו של המלך

מלך עכו"ם

בענין אם מה שקובע שיש לו דין מלך עכו"ם הוא העובדא שהקרקע היא שלו, או האם הקובע הוא העובדא שנוהג בו דינא דמלכותא דינא, או האם הקובע הוא העובדא שיש הסכמת העם.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע "ועוד יש לדחות" וקטע "ברם הרמב"ם").

מלקות

לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו

דברי הרמב"ם שקונה חמץ בפסח לוקה.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [א] סק"ג.

שיטת החינוך שאם אפשר בלא מעשה אז אפילו אם עשה מעשה הרי זה נחשב בגדר אין בו מעשה ואינו לוקה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

שיטת המ"מ בדעת הרמב"ם (היפך משיטת החינוך) שהיכא שאפשר ע"י מעשה אז אפילו אם עשה שלא ע"י מעשה הרי זה נחשב לאו שיש בו מעשה ולוקה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

שעקימת שפתיו חשיב מעשה היכא שבדיבורי קעביד מעשה רק היכא שנתכוין ע"י הדיבור לעשות את המעשה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "ותי").

השיטה שגם על מחשבה שייך לומר דחשיב מעשה היכא שבמחשבתו קעביד מעשה, והחולקים על זה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם במנ"ה" וקטע "ודע").

בענין היכא שחלק מהאיסור הוא ע"י מעשה וחלק שלא ע"י מעשה, האם לוקין או לא.

פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [א].

משא"כ הספר תורה שכל הדיוט כותב (ושניהם צריכים להיות שייכים לו).

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [א].

משמעות דברי הרמב"ם שאם לא כתב בהיותו הדיוט, אשר בכה"ג הרי הוא כותב שנים אחרי שנעשה מלך, הרי גם הראשון בכה"ג צריך להיות לשמו.

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [א].

דברי הרמב"ם שאם לא כתב בהיותו הדיוט, הרי הוא יכול להשתמש בספר תורה שהניחו לו אבותיו בשביל חובת הדיוט, וצריך לכתוב רק ספר תורה אחד בשביל חובת מלך, ואילו הדיוט בעלמא אינו יוצא בספר תורה שהניחו לו אבותיו אלא צריך לכתוב משלו.

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [ב].

בענין כמה מהתורה חייב הוא לכתוב בהספר השני, האם כל התורה, או רק משנה תורה, או רק עשרת הדברות, או רק רשימה של המצוות.

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [ג].

בענין אם הוא תולה את הספר השני בורועו או האם אדם אחר ה"י מוליכו עמו תמיד.

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [ג].

עוד דיני מלך

הדרך שאע"פ שמרבים שמשוח מלחמה, וכן שאר אנשים שצורך הציבור בהם, שואלים באורים ותומים, אבל אכתי צריכים לרבות מלך וב"ד, כי משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים רק כשיש צורך הציבור בשאילתם, משא"כ מלך וב"ד שואלים גם לצורך עצמם.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [א].

מלקות על עבירות שונות

שיטת הרמב"ם שמקדיש בעל מום למזבח לוקה.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

דברי הרמב"ם בענין למה לוקין על תמורה ולא אמרינן לענין תמורה שלא שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

ע"ע בערך עבירות - גופים ושמות והתראות מחלקים.

ממזר

בענין יסודו של הקובץ הערות הנ"ל שאין קידושין תופסין גם היכא שאין כאן האיסור של הערוה אם יש כאן מיהא השם של הערוה כי מספיק בזה שיש כאן הסיבה של האיסור: הדרך שכן הוא רק בקידושין רגילין אבל לא ביבום, כי זיקה וקנין יבום שפיר יכולים לחול כל היכא שאין האיסור בפועל, והדרך שגם יבום הרי הוא כמו קידושין.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') "בענין אין קידושין וזיקה תופסין בעריות".

מנהיג

בענין עצת יתרו איך להיות מנהיג, וסברת מרע"ה.

פר' יתרו, נבל תבל וגו' (י"ח, י"ח).

בענין המהות של השרי אלפים והשרי מאות והשרי חמשים.

פר' יתרו, שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת (י"ח, כ"א) [א].

מנורה

דברי הרמב"ם שכולל עשיית המנורה והשולחן במצות בנין בית הבחירה, ודברי

הרמב"ן שעשייתן אינה נמנית למצוה אלא רק הדלקת הנרות והנחת לחם הפנים נמנות למצוה.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ה, י') [א].

בענין שהמנורה היא כנגד תורה.

פר' תצוה, ואתה תצוה (כ"ז, כ').
פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב').

בענין מה שנתקשה משה במעשה המנורה.

פרק תצוה, ואתה תצוה (כ"ז, כ').
ביאור הדין של מקשה.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [ג].

בענין אם גם הנרות היו צריכים להיות מקשה.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [ד].

בענין אם לכתחילה צריכה המנורה להיות של זהב או האם אפשר לעשותה משאר מתכות גם לכתחילה.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [ה].

בענין הא דמנורה של זהב פסולה כשאינה מקשה משא"כ כשהיא נעשית משאר מתכות.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [א] סק"א.

בענין אם מנורה של זהב פסולה בלי גביעים כפתורים ופרחים או האם היא כשירה כמו שמנורה שנעשית משאר מתכות אינה צריכה גביעים כפתורים ופרחים.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [א] סק"א.

בענין אם כשאינה נעשית מזהב, לא רק שאינה צריכה גביעים כפתורים ופרחים, אלא יש קפידא שבדוקא לא יעשו בה גכו"פ.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [א] סק"א בהערה, שם [ב] (קטע אחרון).

בענין אם מותר לעשות חוץ למקדש מנורה של זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [א] סק"א.

פסקו של הרמב"ם שכל הגביעים כפתורים ופרחים היו משוקדים.

פר' תרומה, ועשית מנרת וגו' (כ"ה, ל"א) [ב] (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

מנורת המאור

שהג"ר א' הי' מחבב ספר מנורת המאור. פר' יתרו, וישמע יתרו וגו' (י"ח, א') (מתנגדי החקירה קטע - "טז").

מנחות

קידוש קומץ ונשפך

הדרך שנאמר בקבלת הדם והקומץ שני דינים, חדא קידוש דם וקומץ ע"י הכלי, ועוד עבודת קבלה.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב').

בענין אם צריכים לשמה בקידוש קומץ (ובקבלת הדם) בגלל הדין של עבודת קבלה או האם בגלל הדין של קידוש.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "והנה השתא" ולהלן שם).

הדרך שבמנחה אין מושג של עבודת הקבלה על הקומץ, דהיינו שיקבלנו מן המנחה, אלא יש רק דין של קידוש קומץ.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "ועיין עוד בחי' הגרי"ז").

בענין דברי הרמב"ם שקומץ שחלקו לשני כלים אינו קדוש, וחוזר ומקדש.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב').

הדרך שמה שקומץ שחלקו לשני כלים אינו קדוש הרי זה חסרון רק בהדין של קידוש קומץ אבל לא בעבודת הקבלה.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "וי"ל עוד" ולהלן שם).

מנחש

בענין הא שאע"פ שניחוש אסור אבל "סימן מותר".

פר' שופטים, כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו וגו' (י"ח, י"ד).

מסילת ישרים

שהג"ר א' הי' אומר שבמקום ללמוד שער היחוד בחובת הלכות ללמוד ספר מסילת ישרים.

פר' יתרו, וישמע יתרו וגו' (י"ח, א') (מתנגדי החקירה - קטע "טז").

מסית

בענין אין טוענין למסית.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד).

הנה אע"פ שאין שליח לדבר עבירה והשליח חייב ולא המשלח, אבל יש לעיין אם שייך לחייב את המשלח מדיני שמים מדין מסית. ויש שלשה דרכים בנוגע למסית לשאר עבירות (ולא לעבודה זרה):

א', הדרך שהמיסת להעיד שקר (או לעבור שאר עבירות) אינו כמו מסית לעבודה זרה שאין טוענין בשבילו דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, אלא שפיר טוענין בשבילו, ומש"ה הרי הוא פטור מתשלומין לא רק מדיני אדם משום דהוי בגדר גרמא אלא הרי הוא פטור מתשלומין אפילו מדיני שמים (ודלא כשאר גרמא דחייב מדיני שמים) וכמו שסוברים תוס' בב"ק דף נ"ו.

ב', הדרך דחשיב שפיר כמו מסית לעבודה זרה וממילא אין טוענין בשבילו, ומש"ה שפיר חייב בדיני שמים וכמו שמבואר בקידושין דף מ"ג ע"א שהמסית לעבור עבירה נענש בדיני שמים. ות"ק שם שסובר שחייב רק בדינא זוטא הרי זה כי הוא סובר

מצות טהרת מצורע

דברי הבית הלוי שגם המגלח מקיים את המצוה של תגלחת מצורע.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [א]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"א.

בענין מה שאינו יוצא ידי המצוה של תגלחת מצורע כל עוד שנשארו ב' שערות.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע ראשון). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

הדרך שלאחר גמר התגלחת, נחשבת כל התגלחת בכלל המצוה.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע "והנה הערל"נ עצמו"). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב (קטע "והנה הערל"נ עצמו").

בענין מה שעשה דוחה ל"ת ועשה בתגלחת כהן מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע אחרון). פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע אחרון).

בענין מה שעשה דוחה לא תעשה ועשה בתגלחת נזיר מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א]. פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"א סק"ב. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג').

בענין אם העשה של תגלחת מצורע נחשב עשה ששונה בכל משום שכל אחד עלול להיות מצורע, או האם אינו נחשב שזה בכל כי נאמר רק על מי שהוא למעשה מצורע.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ג].

שאינו נקרא מסית, רק שבכל זאת אע"פ שאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אכתי מתחייב בעונש זוטא.

ג', הדרך שבשאר עבירות לא חשיב בגדר מסית, ומש"ה פטור מתשלומין כי טוענין בשבילו ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, רק דלא מהני דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אלא לפוטרו מעונש לחבירו כגון תשלומין (וכן הנחש הי' פטור מ"דאיבה אשית" אילו לא הי' בגדר מסית לע"ז והיינו טוענין בשבילו), אבל לא לפוטרו מעונש מדיני שמים.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד).

בענין אם להנחש הי' דין של מסית לעבודה זרה מפני שאמר והייתם כאלקים וגו'.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "והנה קושייתו").

מצה

הדרך שסיפור יציאת מצרים אינו מצוה העומדת בפני עצמה אלא כל עיקרה הוא דין איך אוכלים מצה וכמו שדרשו לחם עוני לחם שעונים עליו דבריו הרבה.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ובספר").

בענין מה שצריכים פסוק לחייב נשים במצות מצה.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ותי").

מצוות

עי' בערך קיום מצות.

מצורע

עיין עוד בערך נגעים.

בענין חטאת ועולת מצורע, עי' בערך קרבן חטאת יחיד - חטאות נזיר ומצורע.

בענין אשם מצורע, עי' בערך קרבן אשם.

בענין נשיא שנצטרע לענין קרבן שער נשיא, עי' בערך קרבן שער נשיא

מצפור של עבודה זרה או עיר הנדחת או צפור שהרג את הנפש.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "והנה עיין בחולין" ולהלן שם).

מצרים

עיין עוד בקובץ פרעה – מצרים.

כללי

בענין אם חזרו המצרים למצרים אחרי שבלבל סנחריב את כל העולם.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [א] ובהערה שם.

הלאו שלא לשוב למצרים

בענין אם הלאו שלא לשוב למצרים הוא על הארץ או על המצרים.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [א].

ביאור דברי הרמב"ם שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי ב"ד מותר לחזור: בענין מה שתלה את הדבר במלחמה על פי ב"ד.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [א], שם [ב].

בענין אם הרמב"ם מתיר גם כשכבשו רק חלק קטן מארץ מצרים.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ג].

שאפילו אם מותר גם כשכבשו רק חלק, אבל האם מותר מיד אחרי שנכנסו להמקום ההוא אע"פ שעוד לא ערכו עליו את המלחמה.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ג].

לשונו שכתב שהאיסור הוא "לשוב לה יחידים או לשכן בה כשהיא ביד עכו"ם", דמשמע שיש שני ציורים של היתר, א', אם רבים שבו, ב' אפילו יחיד אם כבשוה. וקושיא על זה.

פר' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ג].

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המגלח את המצורע הוא זה שעובר על הלאו, ואין הוא זה שמקיים את העשה, אלא המצורע הוא זה שמקיים את העשה (עי' לעיל כאן בסק"ג בדברי הבית הלוי שהבאנו שם) (וכן קשה גם על תגלחת נזירות).

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [א]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"א.

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המצוה מתקיימת רק בסוף כשלא נשארו ב' שערות (עי' לעיל כאן בסק"ג), ואילו על הלאו הרי הוא עובר כבר קודם.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

עמידה בשער נקנור

דברי רש"י שהטעם למה אי אפשר להוציא את הדם של אשם מצורע לשער ניקנור הרי זה כי הוא נפסל שם ביוצא.

פר' מצורע, והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני ה' (י"ד, י"א).

דברי הגרי"ז שמה שהמצורע צריך לעמוד בשער ניקנור אין זה רק כדי שהבהונות יוכלו להיות בפנים העזרה, אלא יש כאן קיום עצמי בזה גופא שהוא עומד שם, ומש"ה שייך להצריך שיעמוד שם מתחילת העבודה של קרבנותיו, וכן שיהיו פניו למערב, אבל שמתוס' מבואר שאין קיום כזה.

פר' מצורע, והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני ה' (י"ד, י"א).

צפורי מצורע

בענין למה אי אפשר להביא צפור מצורע

דברי הירושלמי שלישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ופרקמטיא ולכבוש את הארץ.

פ' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ב].

בענין מהות ההיתר הנ"ל: האם הוא משום דהוי בדרך ארעי או האם משום שאינו חוזר בגלל סיבה שתלוי דוקא בארץ מצרים.

פ' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ב].

בענין אם יסוד ההיתר של דרך ארעי הוא שאין זה נחשב בגדר המעשה איסור כי המעשה איסור הוא "לשוב" ולא "לראותם", או האם גם שהי"י ארעית חשיבא המעשה איסור וכדכתיב "לראותם" רק שבקרא ד"לשוב" התורה התירה את המעשה איסור כיון שחוזר רק בדרך ארעי.

פ' בשלח, לא תספו לראתם עוד עד עולם (י"ד, י"ג) [ב].

מרגלים

בענין למה כששלח משה מרגלים, שלח מאפרים ומנשה כל אחד לחודי, ולא שלח מרגל אחד לכל שבט יוסף.

פ' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "ולפ"ז מובן").

דברי הקו"ש שבנשים נאמר רק שאין להן זכות חלוקה בארץ, אבל במרגלים (ועדת קרח) נאמר שבכלל לא תהי' להם נחלה בארץ, והופקעו לגמרי מאחוזת נחלה אפילו ע"י ירושה.

פ' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [א] (קטע "ועיי"ש בקובץ" וקטע אחרון). פ' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע "ועיי"ש בקובץ" וקטע אחרון).

עוד בענין שלא הי' למרגלים (ועדת קרח) חלק בארץ.

פ' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [ב].

ביאור ההבדל בין המרגלים ששלח משה

לבין המרגלים ששלח יהושע, ואשר משום כך המרגלים ששלח יהושע לא נכשלו.

פ' שלח, וראיתם את הארץ (י"ג, י"ח).

מרדכי

ע"י עוד בערך פורים - מגילה.

שהוצרך לקרוע את בגדיו כי סבו בנימין גרם להשבים לקרוע את בגדיהם כשנמצא הגביע באמתחתו.

פ' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע "ובאסתר רבה").

שהוצרך לזעוק זעקה גדולה ומרה כי יעקב גרם כן לעשו כשנודע לעשו שיעקב נתברך במקומו.

פ' תולדות, ויבו עשו את הבכורה (כ"ה, ל"ד) (קטע ראשון).

בענין למה לא השתחוה להמן.

פ' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה') (קטע אחרון).

מרה

דברי הרמב"ן שהמצות שנצטוו במרה היו כדי להתרגל במצות, כלומר לשם חינוך להמצות שיקבלו אחר כך בהר סיני (משא"כ מצות אחרות שנצטוו בהן לפני הר סיני, כגון מילה וגיד הנשה והחודש הזה לכם ועוד, לא היו לשם חינוך אלא מצות עצמאיות בפני עצמן).

פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ג (קטע "ויש ליישב בדוחק").

הסוברים שגר שמל ולא טבל חייב לשמור שבת כמו שבני ישראל שמרו שבת במרה כשהיו בין מילה לטבילה.

פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ו.

מרים

"ויעש להם בתים" - בתי כהונה ולוי ומלכות: בענין איך היו דברים אלו בגדר מדה כנגד מדה.
פר' שמות, ויעש להם בתים (א', כ"א).

משה רבינו

כללי

בענין המחלוקת בין רש"י והרמב"ן מתי נהג משה את מנהגו של "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה", האם לפני הלוחות השניות או האם אחריהם עד שהוקם המשכן.

פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו (ל"א, י"ח) (קטע "והנה להלן" ולהלן שם).

בענין שהשמונה פסוקים האחרונים שבתורה הקב"ה אמר ומשה כתב בדמע.

פר' וזאת הברכה, וימת שם משה (ל"ד, ה') (קטע ראשון ולהלן שם), שם, "עוד בענין השמונה פסוקים" [א] [ב].

בענין שהמשכן נקרא על שמו.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל את הארן (ל"ז, א').

בענין שהתורה ניתנה לו במתנה.

פר' ואתה תצוה, ואתה תצוה וגו' ויקחו אליך וגו' (כ"ז כ') (קטע אחרון).

משה ואהרן

הדרך שמשה ואהרן שקולים היו כי משה הי' רבו ואהרן הי' אחיו הגדול, ועוד דרכים בענין שהיו שקולים, ובענין אם היו שקולים גם קודם מתן תורה.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו).

בענין אם היו שקולים גם קודם מתן תורה.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו', כ"ו) (קטע "ולפי דברי").

משה במקום ע"א קאי

בענין משה במקום ע"א קאי.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ועוד י"ל"), שם, וישמע משה לקול חתנו (י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ויש לומר"). פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [א] (קטע "מיהו עי' בתוס'"). פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע "ובדברי"). פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ (ל"ד, י"ז) [א], שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ג. פר' שופטים, שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך וגו' (י"ז, ט"ז) [א].

הדין מלך שלו

בענין הדין מלך של משה רבינו.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב]. פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו (ל"א, י"ח) (קטע "מיהו קשה"), שם, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט) (קטע "והנה עיין לעיל" וקטע "ולפי").

בענין למה לא נמשח כיון שהי' מלך.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "והנה עי' בכ"מ" ולהלן שם). פר' כי תשא, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט) (קטע "והנה עיין לעיל" וקטע "ולפי").

בענין מה שמצינו שהדין כבוד של משה הי' רק משום שהי' נשיא הסנהדרין ולא משום שהי' מלך.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב].

בענין אם כחו של משה רבינו לתת לבני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה את עבר הירדן הי' משום ציווי הקב"ה, או מחילת ישראל, או משום שכל ארצות הכיבוש הרי הן של המלך.

פר' מטות, ויתן להם משה וגו'

(ל"ב, ל"ג), שם, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל או האם הוא נתקדש ע"י כיבוש רבים".

הדין כהן שלו

השיטה שמשה שימש רק בו ימי המילואים (הצ"ק בדעת רבי יוסי ב"ר חנינא בזבחים דף י"ט ע"ב), והדעה ששימש גם ביום ח' ביחד עם אהרן ובניו (הצ"ק בדעת רבי יונתן שם), והדעה ששימש ביום ח' רק לפני שנתקדש אהרן (הגור ארי"), והדעה שנתכהן כל ימיו (היש אומרים בהגמ' בזבחים דף ק"ב ע"א).

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"א סק"ב (סק"ג).

דמיונו למלאך

בענין מה שמשה רבינו הי' שייך לקיום ציונים של הקב"ה על דרך מלאכים.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד').

בענין מה שהי' למשה רבינו ציווי מהקב"ה לקיים לאחר מיתתו.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד').

עבד ה'

בענין מדריגת עבד ה' של משה רבינו.

פר' בהעלותך, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה (י"ב, ח'). פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א.

ענו

בענין מה שהי' ענו מכל האדם.

פר' בהעלותך, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה (י"ב, ח').

בענין מה שקיבל עצת יתרו.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר (י"ח, כ"ד) [ב].

מדריגתו בנבואה

המחלוקת בין רש"י והרמב"ם בענין למה פירש משה מן האשה.

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"א.

הדרך שפירש מן האשה רק ממתן תורה ואילך (כבלי ורמב"ם), והדרך שפירש ממראה הסנה ואילך (מדרש רבה וספר העיקרים).

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"א סק"ב.

הדרך שזכה להמדריגה המיוחדת של נבואה שלו ממראה הסנה ואילך (ספר העיקרים), והדרך שזכה לה רק ממתן תורה (רמב"ם).

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ב.

משמעות תמוהה בדברי הרא"ש ששמה נקרא נביא בקביעות רק מהלוחות השניות ואילך.

פר' כי תשא, פסל לך (ל"א א'). פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ד.

ביאור "פנים אל פנים", ו"פה אל פה".

פר' בהעלותך, פה אל פה אדבר בו (י"ב, ח').

ביאורו של הרמב"ן בדברי הספרי (לפי גירסתו) ששמה לא הי' יודע מה ידבר (הקב"ה) עמו ומתי ידבר עמו משא"כ בלעם ששפיר הי' יודע.

פר' בלק "בענין נבואת בלעם".

בענין קירון עור פניו.

פר' כי תשא, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט). פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ב (קטע "והנה מדברי הרמב"ם" ולהלן שם).

בענין אם קרן עור פניו כבר בהלוחות הראשונות.

פר' כי תשא, כי קרן עור פניו (ל"ד, כ"ט). פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ב (קטע "מיהו צ"ע על הרמב"ם" ולהלן (שם).

הדרך שכל הנביאים קיבלו כחם בתולדה ממרע"ה.

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ג.

ביאור הלשון שמושה רבינו הי' "רבן של כל הנביאים".

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי (ה', כ"ה) סק"ג.

דברי המשך חכמה שניטלה ממנו הבחירה לענין מסירת התורה, ולא הי' ביכולתו לשנות מדברי הקב"ה, כי אל"כ לא היתה סיבה להאמין לו כי מי יימר שלא שינה.

פר' חקת, המה מי מריבה (כ' י"ג) סק"ד. פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ד.

בענין מה שעד שלא כלו מתי מדבר לא הי' הדיבור עם משה (ב"ב דף קכ"א).

פר' קרח, ויקח קרח (י"ז, א') (קטע "והנה בכ"ב" ולהלן (שם).

מיתתו

בענין אם הי' בכלל גזירת המרגלים.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז).

בענין מה הי' חטאו במי מריבה.

פר' חקת, המה מי מריבה (כ', י"ג).

בענין למה חשב משה רבינו שהותרה הגזירה שנגזרה עליו לאחר שראה שנכנס לעבר הירדן.

חומש פר' מטות, "בענין אם עבר

הירדן היא מעיקר ארץ ישראל או האם נתקדש ע"י כיבוש רבים" (קטע "ועיין בפרשת דרכים" ולהלן (שם).

בענין למה זכה משה לראות את ארץ ישראל.

פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"א.

ביאור "לא מת משה".

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ב.

דברי רש"י על "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו" שכמה פסיעות היו ופסען משה בפסיעה אחת.

פר' בראשית, המן העיץ (ג', י"א) סק"ג.

משוח מלחמה

הדרך שאע"פ שמרבים משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים באורים ותומים, אבל אכתי צריכים לרבות מלך וב"ד, כי משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים רק כשיש צורך הציבור בשאילתם, משא"כ מלך וב"ד שואלים גם לצורך עצמם.

פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [א].

משיח

ביאור דברי רבי הילל שאין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו' (מ"ט, י') סק"א.

דברי הרמב"ן, ומשמעות דברי הרמב"ם, ודברי האברבנאל, שמטרת ביאת משיח היא ענין של שכר.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו' (מ"ט, י') סק"א (קטע "ובישוב").

דברי הרמב"ם שצריכים להכות למשיח, נוסף על מה שמאמינים בביאתו.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו' (מ"ט, י') סק"ב.

דברי הרמב"ם שצריכים להאמין שמשיח יהי' מזרע דוד.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו' (מ"ט, י') סק"א (קטע "ועכ"פ").

משיחה

עי' בערך שמן המשחה - משיחה.

משכן

בענין שהמשכן של מטה הי' מכוון כנגד המשכן של מעלה.

הקדמה ו' (קטע "ועוד אמר הנצי"ב").

חילוק מהותי בין מתן תורה להקמת המשכן.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [ב].

שכרי לזכות להמשכן היו כלל ישראל צריכים להיות במצב של אחדות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב] (קטע "ובאמת"). פר' כי תשא, זה יתנו (ל', י"ג). פר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (ט"ז, ה') [א].

דברי הרמב"ן שגמר ושלימות הגאולה ממצרים הי' על ידי הקמת המשכן.

פר' שמות, ואלה שמות (א', א'). פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו (ל"א, י"ח) (קטע "והנה כבר הבאנו"). פר' במדבר, איש על דגלו וגו' (ב', ב') (קטע "והנה הרמב"ן" וקטע "מיהו לפי דברינו").

בענין אם המשכן הי' בגדר "לכתחילה", או האם הי' בגדר "בדיעבד" כי אלמלא חטא העגל היתה השכינה שורה בשוה בכל המחנה.

פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו

לדבר אתו (ל"א, י"ח). פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [ב] (קטע אחרון).

בענין אם משה נצטוה על בנין המשכן לפני חטא העגל (ולא הי' בגדר בדיעבד) כמו שנראה מסדר הפרשיות, או האם נצטוה אחרי הלוחות השניות.

הקדמה, א' (קטע "ולאחר אותו יום כיפור"). פר' כי תשא, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו (ל"א, י"ח) (קטע "וע"ע").

בענין הסתירה בין מה שמשמע שרק המשכן הי' מקום השראת השכינה ובין מה שכתוב כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך דמשמע בכל המחנה ולא רק בהמשכן.

פר' ויקרא, ויקרא אל משה וגו' (א', א').

בענין שלא הי' בכח חכמתם הטבעית של החכמים לעשות את המשכן וכליו, אלא הי' בהשפעה נסית.

פר' פקודי, ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וגו' כאשר צוה ה' את משה וגו' (מ', י"ח - י"ט).

דברי האור החיים ש"כל פרט" בהמשכן וכליו הי' נחשב "מצוה בפני עצמו", ושלכן כתוב על כל דבר בנפרד כאשר צוה ה' את משה.

פר' פקודי, כאשר צוה ה' את משה (מ', י"ט).

בענין שהמשכן נקרא על שם משה.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל את הארן (ל"ז, א').

בענין למה משה הקים ופירק את המשכן כל יום משבעת ימי המילואים.

פר' פקודי, ביום החדש הראשון וגו' (מ', ב').

בענין מה שהמשכן שבמדבר נגנו דלא כשאר המקדשים שנחרבו.

פר' פקודי, ביום החדש הראשון וגו' (מ', ב').

דברי הר"י מאורליינש שבשבעת ימי

המילואים הי' להמשכן דין של במה (כיון שפירק אותו משה בכל יום), ולא היו צריכים בגדי כהונה, ושלפ"ז לא היו צריכים קידוש ידים ורגלים.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג (קטע "והכלי חמדה").

השיטה שמשה שימש רק בו' ימי המילואים (הצ"ק בדעת רבי יוסי ב"ר חנינא בזבחים דף י"ט ע"ב), והדעה ששימש גם ביום ח' ביחד עם אהרן ובניו (הצ"ק בדעת רבי יונתן שם), והדעה ששימש ביום ח' רק לפני שנתקדש אהרן (הגור ארי'), והדעה שנתכהן כל ימיו (היש אומרים בהגמ' בזבחים דף ק"ב ע"א).

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"א סק"ב (סק"ג).

בענין אם נדב ואביהו שימשו ביום ח'.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג.

דברי החת"ס שבשמונת ימי המילואים לא הי' צורך לקידוש ידים ורגלים כי היתה שם טבילה, ושקשה על זה מהכהן גדול ביוה"כ שהי' מקדש את ידיו ורגליו אע"פ שגם טבל.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג (קטע "ובשו"ת" ולהלן שם).

בענין הנס שהקול הי' נפסק בסוף המשכן ולא הי' נשמע בחוץ.

פר' ויקרא, ויקרא אל משה וגו' (א', א').

בענין למה אירעה מחלוקת דוקא סביב המשכן, דהיינו מחלוקתו של קרח.

פר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (ט"ז, ה') [א].

שגם כלפי המשכן הי' חיוב של מורא מקדש כמו כלפי בית המקדש.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני הי' (י"ט, ל')

[ב] (קטע "והנה גם" וקטע אחרון)).

בענין אם מותר לעשות כתבניתו.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני הי' (י"ט, ל') [ב] (קטע "והנה גם" וקטע אחרון).

משניות

בענין שהדבר ראשון שמוזכר בששה סדרי משנה הוא הענין של קפידא על זמן ("מאימתי").

פר' בא, החדש הזה לכם (שמות י"ב, א').

משקלות

דברי החינוך שהלאו של לא תעשו עול במשפט נאמר גם על פחות משה פרוטה. ודברי הסמ"ג שנוהג רק על שוה פרוטה. ושהרמב"ם לא הזכיר פחות שוה פרוטה. ושמשום איסור חצי שיעור בודאי איכא.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"א.

בענין למה לא כלל הרמב"ם בכלל הלאו הא שעוברים משעת עשי'.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ג.

המחלוקת בין הבבלי והספרא בענין אם "משעת עשי'" ו"טומן משקלותיו במלח" הוא בלאו או רק בעשה.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ג.

המחלוקת בין הרמב"ם והטור בענין היכא שהמשקל שלם רק שהטעהו בשעה ששקל, האם הוא עובר בכה"ג על הלאו של משקלות.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ד סק"ה.

מתמיד

בענין המושג תמיד, וביאור התואר "מתמיד" (ולא "תומד").
 פר' תצוה, להלעלת נר תמיד (כ"ו, כ').

מתנה

בענין שונא מתנות יחי', עי' בערך מדות - שמח בחלקו, שונא מתנות.

נבוכדנצר

בענין למה נענש, הלא כן נגזר על כלל ישראל.

פר' לך לך, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (ט"ו, י"ד). (פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי [כ"ח, ט"ז] קטע אחרון.) (פרשת וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" [ל"ז, כ"א] סקי"ז קטע ראשון וקטע "ברם לכאורה"). פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] (קטע "והנה הרמב"ן"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

נביא

בענין מדריגת הנבואה של משה רבינו, עי' בערך משה רבינו - מדריגתו בנבואה.

מהות נבואה

בענין מה שהנביאים נקראים מלאכים. פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג סק"ה (קטע אחרון). שנביא נקרא איש אלוקים.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בהערה.

דברי הרמב"ם שבשעת הנבואה דעתו של הנביא מתערבת בדעת המלאכים הנקראים אישים.

בענין אם היכא שלא עשה הכרעה או גירומין הרי הוא עובר בעיקר הלאו של משקלות.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ה.

בענין היכא שעשה איפה יותר קטנה, באופן שאם גודשין בה הרי היא מגיעה למדת איפה רגילה בלי הגדשה, והוא הגדיש, באופן שנתן לו מדה של איפה מחוקה, האם נאמר שהיכולת להגדיש הרי היא חלק מהמדה וא"כ נמצא שמדתו חסירה כי ע"י הגדשה לא יהי' יותר מאיפה. גם יש לצדד דנקראת מדה חסרה בגלל העובדא שעל ידי מחיקה תהי' פחותה מאיפה, אע"פ שהוא מקום שנהגו להגדיש.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) בהערה השני'.

בענין הלאו של לא יהי' לך בכיסך איפה ואיפה, שהוא לאו על השהי'.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ג.

בענין אם הוא עובר היכא שטמן את המשקל במלח והוציאו לפני שנשתנה.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ג.

שהיכא שעשה משקל שקר לאדם אחר הרי הוא עובר בלא תעשו.

פר' קדושים, לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (י"ט, ל"ה) סק"ג.

מת

ביאור מה שמת נעשה חפשי מן המצות.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע ראשון).

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו
זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד,
ד') סק"ג.

דברי האברבנאל שנבואה היא בגדר נס.
פר' בלק, וישלח מלאכים אל בלעם
בן בעור וגו' (כ"ב, ה') (קטע
והאברבנאל").

ביאור "פנים אל פנים", ו"פה אל פה".
פר' בהעלותך, פה אל פה אדבר בו
(י"ב, ח').

ביאור מה שכלל ישראל שמעו את הדברות
פנים אל פנים.

פר' ואתחנן, פנים אל פנים דבר ה'
עמכם מתוך האש (ה', ד').

סתירה בענין כמה מעשרת הדברות שמעו
מפי הגבורה וביאור הדבר.

פר' ואתחנן, אנכי עמד בין ה'
וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את
דבר ה' (ה', ה').

גדר מדריגת בלעם בנבואה.

פר' בלק, "בענין נבואת בלעם".

הכשר הנביא וקבלתו ממשה רבינו

דברי הרמב"ם שצריכים לנבואה כל
המעלות השכליות ורוב מעלות המדות.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו
זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד,
ד') סק"ג בההערה.

דברי הגמ' בנדירים שאין נבואה שורה אלא
על גבור ועשיר וחכם וענו, ודברי הרא"ש
שהכוונה היא רק לנביא בקביעות, ודברי
הגמ' בשבת שרק על חכם גבור ועשיר
ובעל קומה.

פר' כי תשא, פסל לך (ל"ד, א').
פר' ואתחנן, ועתה פה עמד עמדי
(ה', כ"ה) סק"ד.

דברי הרמב"ם שנבואה שורה רק על
הכובש את יצרו ועל השמח בחלקו.

פר' כי תשא, פסל לך (ל"ד, א').

ביאור הלשון שמשה רבינו הי' "רבן של
כל הנביאים".

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי
(ה', כ"ה) סק"ג.

הדרך שכל הנביאים קבלו כחם בתולדה
ממרע"ה.

פר' ואתחנן, ואתה פה עמד עמדי
(ה', כ"ה) סק"ג.

הדרך שעצם תוכן הנבואה שלהם קיבלו
בהשפעה ממה שכבר קיבל מרע"ה את
הנבואות ההן מסיני.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד
בדברי השט"מ").

דברי רבינו בחיי בריש אבות שנביאים
וכתובים נאמרו למשה מסיני (וכן איתא
בברכות דף ה' ע"א), ומחזור ויטרי שם.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' גם
ברבינו בחיי").

דברי השמות רבה שמה שהיו הנביאים
עתידיים להתנבאות קבלו (נשמותיהם) בהר
סיני.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד
בשמות רבה").

בענין למה דברי נבואה נקראים דברי
קבלה.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד
בדברי השט"מ").

דינים שונים הנוהגים בו

בענין ההיתר של הנביאים להכלים ברבים.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ה.

בענין אם יש חיוב לכבד נביא.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו
זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד,
ד') סק"ה.

בענין אם המלך חייב לכבד נביא, ובענין
אם נביא חייב לכבד את המלך.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו
זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד,
ד') סק"ה.

בענין אם צריכים נביא להעמדת מלך.
 פ' ויחי, לא יסור שבט מיהודה
 (מ"ט, י') [ב]. פ' אמור, והכהן
 הגדול מאחיו (כ"א, י') [א] (קטע
 "ועוד יש לעיין" ולהלן שם). פ' שופטים,
 שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו וגו' (י"ז, ט"ו) [א].

בענין אם תנא יכול לחלוק על נביא בהלכה.
 הקדמה, ד' סקי"ב.

נגעים

פסקו של הרמב"ם (ומקורו הוא תו"כ) שבעל מום כשר לראות נגעים.

פ' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי בו מום לא יקרב להקריב להם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע אחרון).

בענין שהנגע מכפר.

פ' מצורע, ועשה הכהן את החטאת (י"ד, י"ט) (קטע "וע"ע ביד דוד בזבחים" ולהלן שם).

נדה

בענין יבמה שהיא נדה, עי' בערך יבום וחליצה – ערוה שנפלה ליבום.

בענין אם האיסור של נדה לבעלה הוא ביסודו משום טומאה או האם המעשה ביאה אסור מחמת עצמו.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה לכאורה" ולהלן שם).

בענין אם הראי' הראשונה מטמאה אותה עד שתפסיק לראות, או האם כל ראי' וראי' מטמאה אותה בטומאה חדשה.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע ראשון).

דברי הקובץ הערות שבנדה אין הגדר שהראי' מטמאה אותה לעולם רק שאח"כ מתחדשת טהרה, אלא הרי היא טמאה בגלל המצב של כל רגע ורגע.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע "מיהו ראיתי").

המחלוקת בין תוס' והרשב"א בענין אם האיסור של נדה נחשב דבר שבערוה לענין עד אחד נאמן באיסורין ואין דבר שבערוה פחות משנים.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה תוסי" ולהלן שם).

הדרך שנדה אינה בגדר ערוה כי המושג של ערוה הוא שהיא אסורה רק לאדם אחד ומותרת לכו"ע (וכן אשת איש מותרת מיהא לבעלה), ולא כשהיא אסורה לכל אחד מישראל כמו נדה.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "עוד י"ל" ולהלן שם). עוד סברא למה נדה לא חשיבא ערוה.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה תוסי" וקטע "והנה לכאורה").

בענין אם אשה מותרת לבעלה כשיש ספק ספיקא לטובת הצד שאינה נדה.

פ' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "מיהו זה אינו").

נדריים

בענין ביאור איסור גברא ואיסור חפצא, עי' בערך איסורי אכילה, ובערך איסורי הנאה. בענין נדר לבטל או לקיים מצות, עי' בערך אין איסור חל על איסור.

בל יחל, ככל היוצא מפיו יעשה, האיסור חפצא

בענין אם בל יחל הוא על עשיית המעשה או על חילול הדיבור.

פ' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א.

הדרך שהאיסור של כל יחל הוא איסור גברא גם בנדר, רק שחויץ מזה יש גם איסור חפצא שאינו מוזכר בהתורה אלא שהנודר עצמו יוצר אותו ע"י הנדר.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א סק"ב.

הדרך שהעשה של ככל היוצא מפיו יעשה הרי הוא בגדר קיום עשה ולא רק איסור עשה.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם (כ"א, ז') [א] (קטע ראשון וקטע אחרון). פר' נשא, קדש יהי גדל פרע שער ראשו (ו', ה') סק"א. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג').

דינים שונים

בענין שני נדרים מצטרפין.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"ד.

ד. נדרי הקדש

בענין שהקדש הוא ענין של נדר, ובענין מה נכלל ב"נדרי הקדש".

פר' חקת, וידר ישראל נדר וגו' (כ"א, ב').

שיטת הרמב"ן ש"הרי עלי" מתפרש "הרי הוא לאחר זמן".

פר' חקת, וידר ישראל נדר וגו' (כ"א, ב').

הפלאה

בענין אם הנודר מן הערלים אסור בנשים גויות, וכן במולי בני קטורה.

פר' לך לך, והקמתי את בריתי אתו (י"ז, י"ט) (קטע אחרון).

התפסה

דברי הריטב"א שהתפסה בדבר האסור לא מהני משום שהם איסורי גברא.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ב (קטע "מיהו יש הרבה"). פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א]

(קטע "והנה הריטב"א" ולהלן שם).

דברי הר"ן דהיכא שאין הדבר אסור לכל אדם (כגון בשר שלמים אחרי זריקה דאסור רק לטמאים) הרי זה מראה שאין האיסור מחמת דיבורו אלא מצד התורה והרי זה בגדר דבר האסור, ולא מהני בו התפסה.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"ג (קטע ראשון).

דברי האתון דאורייתא שאם הי' בתחילה אסור באיסור שהוא בגדר דבר האסור, אע"פ שנתחלף האיסור לדבר הנודר, אי אפשר להתפיס בו כיון שההחלפה לא חידשה בו איסור.

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "ושוב כתב וז"ל, אולם").

בענין שאילת הגמ' אם בעיקרו קמתפיס או בהיתרא קמתפיס.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"ג סק"ד.

בענין הא דא"א להתפיס בתרומה וחלה.

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א].

הביאורים שכתבו הראשונים במאי דאמרינן שאפשר להתפיס בחטאות ואשמות משום שאפשר להתפיסם בנדר, דהיינו הביאור שהכוונה היא להעובדא שצריכים להקדישם, והביאור שהכוונה היא להעובדא שמצינו שנוזר מביא חטאת ואשם וחשיכי באים בנדר כיון שנדר נזירות מדעתו (הרמב"ם).

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי קדש לה' (כ"ז, ל"ב). פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"ד.

המתפיס בככור או מעשר

בענין המחלוקת בין רבי יעקב ורבי יהודה אם אפשר להתפיס בככור.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי קדש לה' (כ"ז, ל"ב) סק"ג.

דברי הרמב"ם שמתפס במעשר בהמה מהני כי קדושתו היא בידי אדם.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי קדש לה' (כ"ז, ל"ב).

קדושה, מעילה בקונמות, פדיון

בענין מעילה בקונמות (בקונם כללי ובקונם פרטי), פדיון, ויצאיה לחולין ע"י מעילה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ג (בענין מעילה בקונמות).

בענין אם רבנן שסוברים אין מעילה בקונמות מודים שיש בהם קדושה רק שאין מעילה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ג. פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "וכהגדרת הגרש"ש). פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א (קטע "מיהו באמת").

דיני מודר הנאה

בענין אם סוברים שכהני שלוחי דידן, האם מותר להכהן המדיר להקריב קרבן ציבור, או לא כיון שהמודר הוא בכלל הציבור.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [ב] (קטע "ואולי י"ל").

היתר חכם

בענין אם היתר חכם מהני משום שאיגלאי שהנדר הי' טעות, או האם הוי בגדר עקירה למפרע, או האם הוי בגדר עקירה מכאן ולהבא למפרע.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ב] (קטע "ועכ"פ צ"ע באמת" ולהלן שם).

בענין אם בשבועה מהני היתר חכם או הפרת האב והבעל.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"ה.

הפרת אב ובעל

בענין אם בשבועה מהני היתר חכם או הפרת האב והבעל.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"ה.

בענין בעל מיגו גיזו.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ב] (קטע "ואולי" ולהלן שם).

הדרך שבעל מיגו גיזו פירושו הוא רק שהוא מפסיק את הנדר מכאן ולהבא, אבל לא שהוא מבטל את ההפלאה הראשונה על הזמן הזה מכאן ולהבא.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ב] (קטע "ואולי" וקטע "ברם").

דברי הר"ן בנדרים דף כ"ז שנדר שבטל מקצתו בטל כולו אמור רק כשנתבטל על ידי היתר חכם אבל לא כשנתבטל על ידי הפרת בעל.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ב] (קטע אחרון).

דברי הר"ן ששתיקה ביום שמעו מקיים את הנדר כי נקטינן שבמשך היום קיים בלבנו.

פר' מטות, והחריש לה אבי' וגו' (ל', ה').

המחלוקת ראשונים אם שאלת חכם על הקמה מהני רק ביום ההקמה.

פר' מטות, והחריש לה אבי' וגו' (ל', ה').

בענין אם אפשר לשאול על שתיקה ביום שמעו.

פר' מטות, והחריש לה אבי' וגו' (ל', ה').

שיטת הרמב"ם שהאב מפר כל נדרי בתו

ולא רק נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבניה, והחולקים עליו.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו').

המחלוקת אחרונים אם גם בנערה המאורסה סובר הרמב"ם שהאב מפר לבדו נדרים שאינם של עינוי נפש או דברים שבינו לבניה.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו').

דעת רבינו יחיאל שלפני שנתארסה האב מפר כל נדרי' אבל לא לאחר שנתארסה אפילו אם מת הארוס.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו') (קטע "והנה עי' בטור" ולהלן שם).

ביאורו של הפרישה בכונתו.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו') (קטע "מיהו עי' בפרישה").

בענין אם הטעם למה גם הארוס צריך להפר הרי זה כי היא נודרת על דעת הארוס.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו') (קטע "והנה יש לתלות" וקטע "ולכאורה יש להוכיח").

בענין אם יסוד הדין של מת הארוס נתרוקנה הרשות אצל האב הוא שהאב מקבל את הכח של הארוס או האם זה כח חדש.

פר' מטות, ואם הניא אבי' אותה וגו' (ל', ו') (קטע "והנה נראה").

נזירות

מהות נזירות

בענין אם נזירות הוא איסור גברא כמו שבועה, דהיינו שהוא אוסר על עצמו לשתות יין, או האם הוא איסור חפצא כמו נדר, דהיינו שהוא אוסר פיו לשתית יין וידו לתגלחת ושערו וגופו לנגיעה

במתים (אי נמי שהוא אוסר את היין עליו וכן השער לתגלחת וכן מתים לנגיעה), או האם הוא תואר קדושה שהוא מחיל על עצמו והתורה היא שעושה את האיסורים.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ב (קטע "וכן בדף כ"ב"). פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו וגו' (י"ד, ט') [ג]. פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] [ג]. פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (יח, י"ב) [א] (קטע "וכן בדף כ"ב").

דברי הגרש"ש שכתב עוד צד, והיינו שהוא מקבל על עצמו לנהוג מנהג פרישות, ושוב קבעה התורה מה הם פרטי הפרישות.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"א.

דברי האבני מילואים שאם נזירות מיקרי איסור ששזה בכל הרי זה תלוי בהצדדים הנ"ל.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ג].

הדרך שהאיסורים של יין ותגלחת הרי הם דינים נוספים ולא חלק מעצם הקדושת נזירות.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ג] (קטע "ויש לבאר").

בענין כוונת הפסוק "קדוש הוא לה".

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"ב.

בענין אם נחשב שהנזיר נדר לעשות תגלחת נזירות, או האם זה נחשב שהתורה חייבה אותו לעשות כן בסוף נזירותו ואינה מחמת שהוא נדר כן.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"ח.

בענין אם נחשב שהנזיר נדר את הקרבנות שהוא חייב בהם בסוף הנזירות, או האם זה נחשב שהתורה חייבה אותו בהם ואינם מחמת שהוא נדר כן.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי קדש לה' (כ"ז, ל"ב) (קטע "מיהו הרמב"ם" ולהלן שם). פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [א] סק"ג ולהלן שם.

הלאוין והמצות

מחלוקת הסוגיות בענין אם איסורי נזיר נחשבים לאוין השוים בכל כיון שכל אחד יכול להזיר נזירות, או האם אינם נחשבים לאוין השוים בכל כי נאמרו רק למי שהוא למעשה נזיר.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלה את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ג].

מחלוקת הסוגיות בענין אם איסורי נזיר נחשבים לאוין שישנן בשאלה.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם (כ"א, ו') [א] (קטע "מיהו באב"מ").

בענין אם נזיר שטימא עצמו הרי הוא עובר בכל יחל כמו היכא שגילח או שתה יין, או האם אינו עובר כי הוא סותר ומונח נזירות מחדש.

פר' נשא, על נפש מת לא יבא. (ו', ו').

שלפי הצד השני י"ל שהיכא ששתה יין ושוב נטמא אינו עובר בכל יחל אפילו על היין.

פר' נשא, על נפש מת לא יבא. (ו', ו').

בענין היכא שעשה דוחה את הלאו של תער לא יעבור על ראשו, וכן העשה של

קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו: האם בדרך ממילא אין כאן הלאו הכללי של נדרים של כל יחל, וכן העשה של ככל היוצא מפיו יעשה, כי אין כאן חילול דיבורו כי נהג נזירות כדין, או האם שפיר נשאר הלאו של כל יחל, וממילא א"א להעשה לדחות לפי הסוכרים שעשה אינו דוחה ב' לאוין.

פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע "והנה לכאורה יש להקשות").

הדרך שהעשה של קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו הרי הוא איסור עשה ולא קיום עשה.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם (כ"א, ו') [א] (קטע "וגם הקובץ הערות"). פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"א. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע "עני' בקובץ הערות").

הדרך שבכלל הפסוק של קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו נכללים גם קיום עשה על גידול השער וגם איסור עשה על גילוח.

פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"ב.

הדרך שהרמב"ם סובר שאע"פ שהקיום עשה שייך רק כשיש בו קדושה אבל האיסור עשה שייך אפילו כשאין בו קדושה.

פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"ב.

הדרך שהרמב"ם סובר שהעשה של קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו שייך רק כשיש בו קדושה אבל הלא תעשה של תער לא יעבור על ראשו שייך אפילו כשאין בו קדושה.

פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"ב.

בענין אם אמרינן שהיכא שהעשה נתבטל הה"נ שיוירד הלאו כי הלאו נאמר על אי קיום העשה.

פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"ב.
בענין שנזיר מיקרי חוטא.
פר' נשא, וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש (ו', י"א).

קבלת נזירות

בענין היכא שנדר לקבל על עצמו נזירות, האם חשיב הפלאת נזירות כי יש עליו כבר עכשיו קדושת נזיר אע"פ שעוד לא ייחד ימים בשביל נהיגת האיסורים, או האם חשיב סתם נדר (לקבל על עצמו נזירות) כי אין עליו עכשיו קדושת נזירות.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ג].

גדר החיוב שיש עליו לייחד ימים היכא שאמר שיהי' נזיר לא יאוחר מזמן מסוים או היכא שאמר לא אפטר מן העולם עד שאהי' נזיר.

פר' נשא, איש או אשה כי יפלא וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ג].

קרבנות נזירות

בענין חטאת ועולת נזיר, עי' בערך קרבן חטאת יחיד - חטאות נזיר ומצורע.

תגלחת נזירות

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת נזיר דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המגלח את הנזיר הוא זה שעובר על הלאו, ואין הוא זה שמקיים את העשה, אלא הנזיר הוא זה שמקיים את העשה.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [א] (שם הבאנו קושיא זו בנוגע לתגלחת מצורע). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"א.

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת נזיר דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המצוה מתקיימת רק בסוף כשלא נשארו ב' שערות, ואילו על הלאו הרי הוא עובר כבר קודם.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח

את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (שם הבאנו קושיא זו בנוגע לתגלחת מצורע). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.
הסברא שלאחר גמר התגלחת נחשבת כל התגלחת בכלל המצוה.

פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

בענין היכא שאיחר הנזיר ולא גילח ביום שלשים, האם הוא יכול עוד לקיים מצות גילוח. ובכ"הג האם הוא צריך לגלח גם את מה שגדל אחרי יום ל', או האם סגי בזה שהוא מגלח את השער שהי' שם ביום שלשים ואינו צריך לגלח עכשיו עד השורשים.

פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [ב].

נזיר מצורע

עי' לעיל ב"תגלחת נזירות".

בענין מה שעשה דוחה לא תעשה ועשה בתגלחת נזיר מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א]. פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"א סק"ב. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג').

בענין הטעם שכתב הרמב"ם למה תגלחת מצורע דוחה נזירות.

פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב').

היתר חכם והפרת בעל

בענין שאלת חכם והפרת בעל, עי' עוד בערך נדרים - היתר חכם והפרת בעל.

שמהר"ן יוצא שהבעל יכול להפר לה רק יין ותגלחת בלי להפר טומאה, ותשאר נזירה רק לענין איסור טומאה, כי אפשר להפריד טומאה מיינ ותגלחת, כי כמו שמצינו בנזיר שמשון שהי' נזיר רק לענין יין ותגלחת ולא לענין טומאה הה"נ ששייך איפכא.

פר' נשא, איש כי יפליא וגו' נזיר
להזיר לה' (ו', ב') [ב] (קטע
"ועכ"פ מהר"ן").

שנזירות שהותרה מקצתה הותרה כולה הרי
זה רק בהיתר חכם אבל לא בהפרת בעל.
פר' נשא, איש או אשה כי יפלא
וגו' נזיר להזיר לה' (ו', ב') [ב].

נח

בענין "בדורותיו": לגנאי או לשבח, ולמה
לא קיבל שכר כולם כמו אברהם אבינו.

פר' נח, נח איש צדיק (ו', ט'),
שם, תמים הי' בדורותיו (ו', ט'),
שם, כי אתך ראיתי צדיק לפני וגו'
(ד', א').

בענין מדת התמימות של נח.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו',
ט') [ב].

ביאור "הי' צריך סעד לתומכו".

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו',
ט') [א].

בענין מה שלא רצה לעסוק בפרי' ורבי'
אחרי המבול.

פר' נח, תמים הי' בדורותיו (ו', ט')
ובהערה שם.

בענין למה הותר בשר לנח.

פר' בראשית, הגה נתתי לכם את כל
עשב זרע זרע וגו' לכם יהי'
לאכלה ולכל חית השדה וגו' (א',
כ"ט).

נחש הנחושת

בענין אם הי' מצוה על משה לעשותו, או
האם הי' רק בגדר עצה טובה איך להפסיק
את המגיפה.

פר' חקת, עשה לך שרף וגו' (כ"א,
ח').

נחש הקדמוני

הדרך שהנחש הי' נקרא מסית לעבודה זרה
(ואין טוענין למסית) כיון שאמר והייתם
כאלקים וגו'.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל

הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
"והנה קושייתו").

הדרך שלא הי' נקרא מסית לעבודה זרה,
רק שגם המסית לשאר עבירות יש לו אותו
הדין כמו מסית לעבודה זרה לענין שאין
טוענין למסית.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד).

הדרך שהנחש נתחייב כעין עונש לחבירו,
דוגמת עונש ממון, דהיינו העונש של
ואיבה אשית וגו'.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
"וגם בהגהות").

דברי ספר המקנה שהנחש חשב שנצטוו גם
על הנגיעה וכמו שאמרה לו חוה.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד)
בהערה.

ניחוש

ביאור "כל נחש שאינו כאליעזר עבד
אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש".

פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה)
אשר אמר אלי' וגו' (כ"ד, י"ד)
[א].

ההיתרים של דרך תפילה, ובטחון בהקב"ה.
ובענין היכא שסומך רק על צד אחד כגון
שמאמין שאם הסימן לא יקרה לא יצליח
אבל אינו משוכנע שאם שפיר יקרה שכן
יצליח. ובענין היכא שהניחוש הוא דבר של
סברא.

פר' חיי שרה, והי' הנערה) אשר
אמר אלי' וגו' (כ"ד, י"ד) [א].
פר' שופטים, כי הגוים האלה אשר
אתה יורש אותם אל מעננים ואל
קסמים ישמעו וגו' (י"ח, י"ד)
(קטע "עי' בשו"ע").

נישואין - בענין מצות נישואין

עי' גם בערך אישות.

עי' בערך חופה בענין:

מהות נישואין

עשיית נישואין.

עד מתי כלה אסורה לבעלה.

פר' שלח, כי תבאו אל ארץ
מושבתכם (ט"ו, ב') [ב].

דברי הרמב"ן שאם רוב הציבור נדבו עולה,
גם אלו שלא נדבו צריכים להשתתף
בהנסכים.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א'),
(ב') סק"א (קטע "ועוד כתב").

נסים

בענין אם כל הנסים נתחדשו אחרי מעשה
בראשית או האם הושתלו בתחילה במעשה
בראשית בתוך כל נברא ונברא.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו'
(ט"ו, י"ט) סק"ב סק"ג.

בענין על איזה מהסוגים הנ"ל של נס שייך
לומר שירה.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו'
(ט"ו, י"ט) סק"ג.

בענין אם שירה על מפלתם של רשעים
קודמת לשירה על ישועתם של צדיקים.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו'
(ט"ו, י"ט) סק"ד.

בענין התועלת בנתינת אות.

פר' לך לך, והאמן בה' וגו' (ט"ו,
ו').

בענין המחלוקת אם סומכין על הנס או לא.

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד
ביתו (ט"ז, ו') סק"א סק"ב.

בענין אם צדיק גמור רשאי לסמוך על הנס.

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד ביתו
(ט"ז, ו') סק"ב.

בענין הנס שלא אירע קרי לכהן גדול ביום
הכיפורים.

פר' אחרי מות, וכפר בעדו ובעד
ביתו (ט"ז, ו') סק"ב (קטע "וע"ע
בתענית").

נסכים

דברי התוס' הרא"ש שנסכים מיקרי מצוה
התלו' בארץ.

פר' שלח, כי תבאו אל ארץ
מושבתכם (ט"ו, ב') [א].

שנסכים הם תיקון גוף הקרבן, ואינם כמו
סמיכה שהיא רק צורך הבעלים.

נער

בענין ביאור המלה נער, ובענין מה שמצינו
מלה זו כתואר גם על אדם מבוגר כמו
יהושע.

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון
נער (ל"ג, י"א).

נקמה

דברי החינוך שהלאו של "לא תקום" הוא
כי הדבר בא אליו מהשי"ת.

פר' וישב, וישמע ראובן ויצילחו
מידם (ל"ז, כ"א) סק"ב (קטע
"וע"ע בחינוך"). פר' כי תצא, זכור
את אשר עשה לך עמלק (כ"ה,
י"ז).

דברי החפץ חיים בשם הסמ"ג בשם
הירושלמי בענין הטעם למה אסרה התורה
נקמה.

פר' תזריע, "בענין למה אין למספר
לשון הרע חלק לעולם הבא".

נשיא הסנהדרין

ע"י עוד בערך קרבן שער נשיא.

שהדין של גדלהו משל אחיו אינו נוהג רק
בכהן גדול אלא הרי הוא נוהג גם במלך
ובנשיא ובראש ישיבה וכדומה.

פר' אמור, וקדשתו קדש יהי לך
(כ"א, ח') סק"ה, שם, והכהן
הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע
"ובאמת הדין הנ"ל ולהלן שם).

בענין מה שהרמב"ם הביא גדלהו משל
אחיו רק בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו
(כ"א, י') [ב] (קטע "ודע").

בענין אם כבוד נשיא הוא חיוב לכבד את הגברא, או לכבד את שורתו, או לכבד את תורתו, או כבוד הציבור.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ה.

המחלוקת אם כבודו מחול או לא.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ועי' במכילתא" ולהלן שם). פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ה.

הדרך שטעמו של המ"ד שאין כבודו מחול הוא כי כבודו נלמד מהכהן הגדול מאחיו, וס"ל שכ"ג אין כבודו מחול.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ה.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם הרב"ד שאפילו מי שיכול למחול על כבודו (כמו נשיא למ"ד כבודו מחול) אינו יכול למחול על בזיונות.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם. פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

נשיא שבט

בענין התפקיד של הנשיאים של השבטים בחלוקת הארץ.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ד, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"א בההערה הראשונה ובההערה השני'.

בענין אם הדין של נשיא הוא מעצם המהווים של השם שבט (דהיינו שבט אינו רק זרעם של אחד מבני יעקב אלא הגדר של שבט הוא אנשים שמאוגדים יחד עם דגל אחד ונשיא אחד), או האם הדין של נשיא הוא דין שחל על שבט אחרי שנקבע כבר לשבט.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה") [ג] [ד].

בענין שאפרים ומנשה נחשבו כשני שבטים לענין נשיאים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה").

סדום

עי' עוד בערך מדת סדום.

"רעים וחטאים לה' מאד": בגופם ובממונם.

פר' לך לך, ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג).

בענין למה קיבל אברהם מתנות מפרעה ולא הסכים לקבל ממלך סדום.

פר' לך לך, ולאברהם היטיב בעבורה (י"ב, ט"ז).

סוטה

האיסור של סוטה לבעלה

דברי המהרי"ק שליכא היתר של "אומר מותר" באשת איש שזינתה אלא אפילו אם חשבה שמותר לזנות הרי היא נאסרת על בעלה משום שנקרא שמעלה "מעל באישה".

פר' נשא, ומעלה בו מעל (ה', י"ב), שם, והיא לא נתפשה (ה', י"ג) (קטע "והאב"מ").

דברי המ"מ בדעת הרמב"ם שעבור שבעל אשתו שזינתה אין מלקות משום "אחרי אשר הוטמאה" כי עיקר הלאו איירי במחזיר גרושתו, והשגת הכ"מ עליו דשפיר לוקה, ודברי הלח"מ שהרמב"ם מחלק בין היכא שבאו שני עדים שזינתה לבין היכא שבא עד אחד אחרי קינוי וסתירה דנאמן רק לענין שלא להשקותה אבל לא לענין להלקות את הבעל.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [ב] (קטע ראשון).

השיטה שכל הלאו שלא לבעול אשתו שזינתה הוא רק באופן שגירשה והחזירה (ואפילו אם לא נישאת לאיש אחר).

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [ב] (קטע ראשון).

שיטת הרמב"ם שעל ביאת אשתו ספק סוטה לוקה רק מכות מרדות, ושיטת תוס' והרשב"א שסוברים שלוקה מן התורה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג)
[ב] (קטע אחרון).

בענין אם הביאת איסור היא הדבר שאוסרת אותה להבעל ולהבועל או האם השם של זונה הוא הדבר שאוסר אותה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג)
[א] סק"ב (קטע "ובאות כ"ב"
וקטע "ובקובץ שיעורים"), שם,
והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א]
(קטע "והנה י"ל עור" ולהלן שם).

בענין אם לפי הצד שספק סוטה לבעלה היא בעשה, הכוונה היא דהוי בגדר איסור עשה לבוא עלי' או האם הוא בגדר מצות עשה לפרוש ממנה.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ב].

האיסור להבועל

בענין אם הביאת איסור היא הדבר שאוסרת אותה להבעל ולהבועל או האם השם של זונה הוא הדבר שאוסר אותה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג)
[א] סק"ב (קטע "ובאות כ"ב"
וקטע "ובקובץ שיעורים"), שם,
והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א]
(קטע "והנה י"ל עור" ולהלן שם).

בענין אם האיסור להבועל הוא בתולדה ממה שהיא אסורה להבעל וממילא היכא שאינה אסורה להבעל אינה אסורה להבועל.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א].

בענין אם הטעם למה אינה נאסרת להבועל היכא שאנס אותה הרי זה משום שאינה נאסרת להבעל או האם הוא משום שלגבי דידה לא הוי בגדר זנות.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א] (קטע "והנה י"ל עור"
וקטע אחרון).

הדרך שהיכא שהבועל עשה שויה אנפשי

חתיכה דאיסורא הרי היא אסורה עליו אע"פ שאינה אסורה להבעל כיון דהוי רק משום חסרון נאמנות לגבי הבעל.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א] (קטע "ולפי הנ"ל יוצא").

בענין אם היא אסורה לבועל היכא שהיא אנסה את הבועל.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [א] (קטע "שו"ר").

שיטת הרמב"ם שבאשת כהן אם בא עד טומאה והעיד שזינתה ושוב בעל אותה הכהן הרי הוא לוקה משום זונה, ושיטת ראב"ד שהוא לוקה רק משום טומאה.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [ב].

בענין אם בזנות, הרצון הוא חלק מהדבר האוסר או האם רק המעשה הוא הדבר שאוסר, רק שאונס פוטר.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ג].

דברי האבני מילואים שהיכא שזינתה כדי להנצל אין איסור כלפי שמיא, רק שבכל זאת הרי היא נאסרת משום דינו של המהרי"ק (של מעלה מעל באישה). ואם תבעתו כדי להנצל יש גם איסור כלפי שמיא כיון שעשתה מעשה. ודברי הקו"ש דלא כאבני מילואים, אלא דמיקרי אונס כי אינה אנוסה על עצם עשיית המעשה אלא הרי היא עצמה בוחרת לעשות כן כדי להנצל מהריגה ומש"ה הרי זה כמו מתרפאין.

פר' נשא, ומעלה בו מעל (ה', י"ב) סק"א, שם, והיא לא נתפשה (ה', י"ג) (קטע "והאב"מ").

הדרך של המהרי"ק שאסתר לא עשתה איסור כלפי שמיא במה שנבעלה לאחשורוש, אלא אדרבה מצוה רבה עשתה והצילה את ישראל, ועוד דהיתה קרקע עולם, רק שבכל זאת מיקרי ש"מעלה מעל באישה" ולכן נאסרה על מדרכי. והדרך של החפץ חיים שנאסרה משום שההליכה

בענין "עמון" – מואב טיהרו בסיחון",
עי' בערך עמון ומואב

סיפור יציאת מצרים

בענין אם מצות סיפור יציאת מצרים נהגה
גם באותה שנה שיצאו.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א]
(קטע אחרון).

ישובים על שיטת החינוך שנשים חייבות
מהתורה בסיפור יציאת מצרים אע"פ שהיא
מצוה שהזמן גרמא.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א].

הדרך שסיפור יציאת מצרים אינו מצוה
העומדת בפני עצמה אלא כל עיקרה הוא
דין איך אוכלים מצוה וכמו שדרשו לחם
עוני לחם שעונים עליו דבריו הרבה.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א]
(קטע "ובספר").

בענין למה אין מברכין ברכת המצות על
סיפור יציאת מצרים.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [ב].

סכנה

בענין האיסור לילך יחידי בדרך.

פר' מקץ, הבקר אור והאנשים
שלחו (מ"ד, ג').

בענין הא ש"ח אל יצא יחידי בלילה, וכן
ש"ח צריך שמירה בלילה.

פר' מקץ, הבקר אור והאנשים
שלחו (מ"ד, ג') (קטע "ובחולין"
ולהלן שם).

סמיכה

סמיכה להוראה

דברי הרמב"ם שאפשר לחדש את הסמיכה
בזמן הזה ע"י הסכמת חכמי ארץ ישראל,
ושאחרי זה אפשר לחדש סנהדרין גדולה
ע"י שבעים ואחד סמוכין, ושהדבר תלוי
בחכמי ארץ ישראל.

הקדמה, ד' סק"י.

היתה ברצון. והדרך של הקו"ש דמיקרי
שגם עצם הבעילה היתה ברצון כי לא אנסו
אותה על המעשה.

פר' נשא, והיא לא נתפשה (ה'),
י"ג (קטע "ברם").

סברת החת"ס (בתרוץ אחד בהגמ') שהיכא
שגירשה על תנאי וזינתה אחרי נתינת הגט
ולבסוף נתקיים התנאי אשר בכה"ג הרי היא
גרופה מתחילה, בכל זאת הרי היא נאסרת
לבעלה כי הרי זה נחשב שמעלה מעל
באישה כיון שעוד לא נתברר שתהי'
גרופה.

פר' נשא, ומעלה בו מעל (ה', י"ב)
סק"ב.

סוכות - שמיני עצרת - שמחת תורה

בענין איך לקחת שמחה משמחת תורה לכל
השנה.

פר' ואתחנן, היום על לבבך (ו'),
(ו').

דברי האדמו"ר מקוצק שהשמחה בשמחת
תורה היא על ההזדמנות להתחיל מחדש.

פר' ואתחנן, היום על לבבך (ו'),
(ו').

בענין אם רבי יהודה שפוטר סומא ממצות
עשה הרי הוא מודה שהוא חייב בלאוין.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ח.

בענין אם אפילו רבי יהודה שפוטר סומא
ממצות הרי הוא מחייבו מדרבנן לקיים
מצות שהן דאורייתא.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ח.

בענין אם מותר לסומא לומר דברים
שבכתב בעל פה.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"א סק"ו
סק"ח.

סיחון

בענין המדריגה של ארצות סיחון ועוג, עי'
בערך ארץ ישראל – עבר הירדן.

סמיכת קרבן

בענין אם סמיכה חשיבא בגדר תיקון בגוף הקרבן, או האם היא רק צורך הבעלים. פ'ר' שלה, כי תבאו אל ארץ מושבתים (ט"ו, ב') [ב]. בענין למה צריכים סמיכה ביום ולא בלילה, ובענין למה חשיבא זמן גרמא.

פ'ר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ב").

סנהדרין

ע"י עוד בערכים, נשיא הסנהדרין, מופלא שבבית דין, אב בית דין.

המינוי שלהם

שגם מינוי ב"ד הגדול הרי הוא בכלל מצות מינוי שופטים.

פ'ר' שופטים, שפטים ושטרים תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א.

ממתי ה"י לכלל ישראל סנהדרין, ומתי יחזור

בענין אם ה"י קיים סנהדרין לפני "אספה לי שבעים איש".

פ'ר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ועוד י"ל"). פ'ר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א].

בענין אם הזקנים שעלו להר סיני היו בגדר סנהדרין.

פ'ר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "ועוד י"ל"). פ'ר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א].

דברי הרמב"ן בפרשת שופטים שכמו שהי' ב"ד הגדול לכל ישראל, כך ה"י ב"ד הגדול בתוך כל שבט ושבט בשביל אותו שבט.

פ'ר' שופטים, שפטים ושטרים תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"ג.

הדרך בהבנת דברי הרמב"ם בהקדמתו להיד החזקה שכל מה שנוכר בתלמוד בבלי הוסכם על ידי כל חכמי ישראל או רובם וה"י להם בזה כח דוגמת הכח

של סנהדרין הגדולה שפסקיהם מחייבים את כל ישראל משא"כ פסקיהם של סתם ב"ד מחייבים רק את אנשי המקום ההוא.

הקדמה, ד' בהערה הראשונה, סק"י.

דיני הדיינים

דברי הרא"ש בהוריות דף ז' ע"א שיתכן שבדיעבד מושיבין בסנהדרין גם מי שאינו ראוי להוראה.

פ'ר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי בימים ההם וגו' (י"ז, ט') (קטע ראשון).

בענין מה שצריכים להושיב כהנים ולויים בב"ד הגדול: האם לכתחילה מספיק במקצת כהנים ולויים, או האם צריכים לכתחילה שכולם יהיו כהנים ולויים, וכן האם צריכים לכתחילה גם כהנים וגם לויים (אבל בדיעבד הרי אפילו אם כולם ישראלים הרי זה כשר).

פ'ר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב'). פ'ר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי בימים ההם וגו' (י"ז, ט').

הכח שלהם

הדרך שאע"פ שמרבים שמשוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים באורים ותומים, אבל אכתי צריכים לרבות מלך וב"ד, כי משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו שואלים רק כשיש צורך הציבור בשאילתם, משא"כ מלך וב"ד שואלים גם לצורך עצמם.

פ'ר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו (כ"ז, כ"א) [א].

דברי הרמב"ן בפ' בחקותי "שכל מלך ישראל או סנהדרי גדולה במעמד כל ישראל, שיש להם רשות במשפטם, אם יחרימו על עיר בהלחם עלי, וכן אם יחרימו על דבר, העובר עליו חייב מיתה".

פ'ר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

דברים שצריכים ב"ד הגדול

בענין "אין דנין את השבט אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד" – "בבאין על עסקי נחלות".

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון (ל"ד, י"ז) סק"ב.

בענין מנלן שהיו צריכים ב"ד של ע"א בחלוקת ארץ ישראל.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"ב בהערה, שם, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ג.

בענין אם התנאי של ב"ד של שבעים ואחד הוא תנאי במעשה החלוקה או האם הם נקראים בין אלה שמחלקים את ארץ ישראל.

פר' מסעי, "עוד בענין סדר חלוקת הארץ" סק"ב סק"ג.

בענין אם החלוקות של ארץ ישראל למשפחות וגברים היו על פי ב"ד של ע"א, וגורל, ואורים ותומים, ומעמד כל ישראל.

פר' ויחי, אפרים ומנשה יהיו לי (מ"ח, ה') "בענין אפרים ומנשה" [א] (קטע "וינראה שכוונתו" וקטע אחרון) [גורל ואורים ותומים]. פר' מסעי, אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו' (ל"ד, י"ז) סק"א סק"ב סק"ג.

בענין אין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא ע"פ ב"ד של ע"א.

פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע "והנה עיין בסנהדרין" ולהלן שם).

סנחריב

בענין למה נענש, הלא כן נגזר על כלל ישראל.

פר' לך לך, וגם את הגוי אשר

יעבדו דן אנכי (ט"ו, י"ד). (פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי [כ"ח, ט"ז] קטע אחרון.) (פרשת וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" [ל"ז, כ"א] סקי"ז קטע ראשון וקטע "ברם לכאורה"). פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] (קטע "והנה הרמב"ן"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

ספירת העומר

בענין למה מונים מ"ט יום ולא נ' וכדכתיב תספרו חמשים יום.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"א.

טעם המצוה (חינוך, רוקח, אבודרהם, ספורנו).

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ב.

בענין אם ספירת העומר בזמן הזה היא מהתורה או מדרבנן (רמב"ם, רש"י, ורבינו ירוחם).

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ג סק"ה.

בענין אם ספירת כל המ"ט יום הן מצוה אחת או האם ספירת כל יום היא קיום מצוה בפני עצמו (בה"ג, ר' יהודאי גאון, רב האי גאון, הר"י).

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ד.

בענין אם ספירות "יומי" ו"שבועי" הן מצוה אחת או שתי מצוות.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ה.

שיטת רבינו ירוחם בענין הנ"ל.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ג.

שיטת הרמב"ם בענין הנ"ל.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ה.

כללי

דברי הרמב"ן שמושה הי' כסופר המעתיק מהספר תורה של מעלה שכתוב אש שחורה על גבי אש לבנה.

הקדמה, ב' סק"ב ובההערה השני'.
פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

המחלוקת בין הרמב"ם (והאבן עזרא) נגד הרמב"ן אם הפסוק כי בא סוס פרעה וגו' הוא חלק מהשירה (רמב"ם) או לא (רמב"ן).

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט).

בענין אם "ספר הברית" המוזכר בשמות כ"ד ז' הי' בגדר חלק מהספר תורה, או האם הי' בגדר חפצא אחר בפני עצמו שהיו כתובות בו פרשיות שבתורה וכמו תפילין ומזוזה.

פר' משפטים, ויקח ספר הברית (כ"ד, ז').

מצות כתיבת ספר תורה

בענין איך לומדים מצות כתיבת ספר תורה, מ"כתבו לכם את השירה הזאת", דאירי בשירת האזינו, עי' בערך שירת האזינו.

שאע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם.

פר' שופטים, וכתב לו את משנה התורה הזאת (י"ז, י"ח) [א] [ב].

בענין אם בכתיבת ספר תורה כל מקצת מתקדש בשעת כתיבתו, או האם בסוף מתקדש כולו.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [ב] סק"ב.

כבוד ספר תורה

עי' בערך תורה – לכבד את התורה.

מעשה הכתיבה

בענין "וכתבתם תהא כתיבה תמה, שלא יכתוב אלפין עיינין וכו'".

דעות הראשונים על היכא שלא מנה בלילה אם יכול למנות בברכה ביום, וכן אם חיסר יום אחד לגמרי.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ד.

דברי הבית הלוי שהדין נותן שאפילו אם מי שחיסר יום אחד הפסיד את יתר הימים, אבל בימים שמשלימים שבועות יוכל לברך על שבועות.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ה.

שיטת האבי עזרי שמזכירים מנין הימים רק עד השלמת השבוע הראשון.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ו.

שיטת הבעל המאור שמזכירים שבועות רק ביום שמשלימים שבוע.

פר' אמור, וספרתם לכם וגו' (כ"ג, ט"ו) סק"ז.

הסברא שבספירת העומר צריכים יותר מסתם אמירה, אלא צריכים שיחשב בגדר מעשה ופעולה של ספירה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "ברם בנוגע").

ושלכן לא מיקרי שמברך על אמירה בעלמא שאין בה מעשה אלא מיקרי שיש כאן פעולה מסוימת.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "ברם בנוגע").

ושלכן לא שייך לספור מספק כי אין זה נחשב ספירה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "וכידוע").

ספר תורה

עי' עוד בערך קריאת התורה, ובערך תנ"ך.

בענין ספר תורה של מלך, עי' בערך מלך – דיני המלך.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט') [א].

פירושי הראשונים מה עוד נכלל בזה שצריכים "כתיבה תמה".

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ט].

שבספר תורה לא נאמר דין של "כתיבת פרשיות" כמו שנאמר בתפילין ומזוזות, אלא רק דין של "כתיבת הספר כולו", ולכן בתפילין ומזוזות יש הו"א לומר שכל פרשה היא מצוה נפרדת משא"כ בס"ת אין הו"א כזה.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [א] (קטע אחרון).

שנאמר דין מסוים של כתיבת דפים כדחזינן מהא שאם כתב את כל הספר תורה על דף אחד פסול.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [ג].

בענין מספר הדפים שביריעה.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [ד] [ה] [ט].

בענין הנחת ריוח כחוט השערה בין האותיות.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [ו].

בענין כמה אותיות מותר לכתוב חוץ להדף.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [ז].

בענין מה נקרא חוץ להדף, האם חוץ לשורות הכתב או האם חוץ להשרטוט.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [ח].

בענין השארת גליון בתחילת וסוף הספר תורה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יד].

"עשאה כשירה או שירה כמותה פסולה".

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [יא].

בענין החיוב שהסופר יאמר בפיו את המלה שהוא כותב.

פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [א].

בענין היכא שחיבר שני חצאי אות ע"י תפירה, האם זה נקרא בגדר כתיבה.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ד.

דברי הרשב"א שמחיקת גג החית לעשות שתי זיינין אינה בגדר חק תוכות אלא כתיבה ממש, וכן מחיקת העוקץ של הדלת לעשות אות ריש אינה בגדר חק תוכות אלא כתיבה ממש.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד] (קטע "ברם").

בענין קוצו של יוד.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ו].

בענין צורת אות הא, (אות דל"ת בהוספת ירד).

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ז].

בענין דברי הבית הלוי שכל זמן שהוא ממשיך כתיבת האות, ומאריך אותה יותר ממה שצריכים, הרי זה נקרא שעוד לא נגמרה כתיבתה בהכשר.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט') [ב].

מוקף גויל

בענין דברי הבית הלוי שכל זמן שהוא ממשיך כתיבת האות, ומאריך אותה יותר ממה שצריכים, הרי זה נקרא שעוד לא נגמרה כתיבתה בהכשר, וממילא אם בשעת הכתיבה המשיך סוף רגל האות עד סוף הגויל הרי היא פסולה כי אינה מוקפת גויל וכסברת הבית הלוי הנ"ל, אבל אם הוסיפו על האות אח"כ הרי היא כשירה.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט') [ב].

בענין אם הקלף שבאמצע האות, כגון אמצע האות בית או האות מס, הרי הוא בגדר גויל או האם הוא נחשב חלק מגוף האות.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט') [ג].

בענין ניקב הגויל שבאמצע האות, כגון תוכו של האות בית או האות מס.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט') [ג].

בענין היכא שהאות למד נכנסת לתוך החית שבהשורה העליונה.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט')
[ג] (קטע "ועי' בתוס'") וקטע
אחרון. פר' שופטים, "עוד בענין
כתיבת ספר תורה" [ו].

בענין אם האות לא היתה מוקפת גויל, ובבת אחת נעשית מוקפת גויל וגם נפלה עלי' טיפת דיו, האם זה כמו היכא שנפלה טיפת דיו על אות שהיתה כבר כשירה.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ד (עיי"ש הציור).

בענין אם בלי מוקף גויל חסר בגוף צורת האות או האם זה דין נוסף של כתיבה תמה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד].

הדרך שנתערבה אות באות גרע מהיכא שהגיעה האות עד סוף הגויל ואין האות מוקפת גויל, כי בנתערבה אות באות אין ניכר איפוא האות נגמרת ודבר זה הרי הוא חסרון בגוף צורת האות.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

דברי הירושלמי שבעירב אות באות, אם נתחברו מלמעלן פסול, ואם נתחברו מלמטן כשר, ואם נתחברו באמצע, כגון בהמלה ארצן אם תחתית הצ' נוגעת באמצעיתה של הך, הרי זה ספק.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע "והנה יש להוכיח" ולהלן שם).

בענין אם אפשר לגרד את האות ולעשותה מוקפת גויל כדי להכשירה, ואין כאן חסרון של "שלא כסדרן" בתפילין ומזוזה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע "ועוד ביאר הגרי"ז" ולהלן שם).

תגין

בענין אם התגין חשיבי חלק מגוף צורת האות.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע אחרון), [ה] (קטע "מיהו לכאורה") [ח].

בענין אם התגין של אותיות שעטנ"ז ג"ץ מעכבין.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ד]
(קטע אחרון) [ח].

שיטת הרמב"ם שרק מזוזה צריכה זיונין (תגין).

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט')
[ד] (קטע אחרון) [ח] [ט].

השיטה שהאותיות הבק"י צריכות תג אחד. פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ז].

הסברא שגם האות דלת צריכה זיון, כי האות הא צריכה זיון, והרי האות הא מורכבת מהאות דלת בהוספת רגל שמאלית, וא"כ חזינן מהאות הא שגם האות ד' צריכה זיון. וכן י"ל בנוגע להאות חית דהיינו שהיא צריכה תגין כי היא מורכבת משתי זיינין והאות זין צריכה זיון.

פר' ואתחנן, וכתבתם וגו' (ו', ט')
[ז].

בענין תגי האות שנוגעים זה בזה, וכן היכא שתג נוגע באות אחר.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ה].

פרשיות פתוחות וסתומות

שיטות הרא"ש והרמב"ם בענין איך עושים פרשיות פתוחות ופרשיות סתומות.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יא]
[יב] [יג] [טו] [טז].

עצת הט"ז איך לעשות פרשה שהיא סתומה לכולי עלמא, וההשגות עליו.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יז].

שיטת ר"ת בענין איך עושים סתומה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יח].

בענין אם פתוחה וסתומה נקבעות ע"י צורת תחילת הפרשה או ע"י צורת סוף הפרשה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יט].

טעויות

שיטות הרמב"ן והר"ן בענין מתי חסרון אות אחת פוסלת, ומתי רק חסרון יריעה אחת פוסלת.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [א].

בענין ארבע טעויות בכל דף ודף, ובענין "דף אחת שלימה מצלת", ובענין "כתיב רובי" דספרא שפיר".

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [ב] [ג].

בענין הטועה בשם.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [י].
פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה"

ספר תורה שנקרע

בענין מתי מותר לתפור ספר תורה שנקרע. פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י].

בענין קרע שהוא יותר מג' שיטין בחדתתא. פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ג.

שיטת הרמב"ם בנקרע בין דף לדף. פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ו.

בענין נקרע בתוך האות (מוקף גויל). פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ד.

בענין נקרע בין שיטה לשיטה. פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ו.

"והני מילי בנידין אבל בגרדין לא יתפור". פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ה.

בענין אפיצן.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת ספר תורה" [י] סק"ב סק"ז סק"ח סק"ט.

קדושת הגליון של ספר תורה

"ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין

מהן מזוזה": בענין איך שייך לעשות מזוזה מספר תורה, וכן אם מותר לעשות מזוזה מהגליון של ספר תורה, כי הגליון אינו קדוש בקדושה חמורה או האם גם הגליון קדוש בקדושה חמורה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ב.

עבד כנעני

בענין מילת וטבילת עבדיו, עי' בערך מילת - מילת עבדים.

מדריגת עבד כנעני ומהות העבדות

בענין משמעות דברי הרמב"ם שבכל עבד גוי יש מזרע חם, ומשמעות דברי רש"י בקידושין שיתכן עבד גוי שאינו בא מזרע כנען.

פר' נח, ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו (ט', כ"ה).

לעולם בהם תעבודו

בענין שיטת הרמב"ן שהאיסור לשחרר עבד כנעני הוא רק כשמשחררו בחנם כי הוה דוגמת הלאו של לא תחנם, ודברי הרשב"א שחולק על זה.

פר' נח, ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו (ט', כ"ה) (קטע אחרון).

עבד עברי

יעוד - כללי

הדרך שיעוד הוא סוג חדש של אישות שנתחדש בפרשת אמה העברי' ואינו האישות של פרשת כי יקח איש אשה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א.

יעוד - אירוסין עושה או נישואין עושה

הסברא שאפילו אם יעוד אירוסין עושה הרי היא מותרת בביאה מיד לאחר היעוד ודלא ככל ארוסה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ב.

בענין מה הוא הצד לומר שיעוד נישואין עושה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע "ועי' עוד בקידושין").

שחרורו - כללי

בענין אם יסוד הדין של יציאות שש ויובל וסימנין וגרעון כסף ומיתת האדון הוא שהעבד או האמה נמכרו רק עד הפרקים ההם, או האם זה נקרא שהמכירה היתה לעולם רק שהפרקים הנ"ל הרי הם בגדר הפקעות הבאות לאחר מכאן.

פר' משפטים, כי תקנה עבד עברי (כ"א, ב'), שם, והפדה (כ"א, ח').

שחרורו - ע"י שש

בענין יציאת שש באמה העברי' שהיא אילונית, ע"י בערך אילונית.

הטעמים שכתבו הרמב"ן והחינוך למה התורה ציוותה שישתחרר אחרי שש.

פר' משפטים, כי תקנה עבד עברי (כ"א, ב').

שחרורו - ע"י גרעון כסף

"והפדה מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאת": בענין למה צריכים דרשה לדבר זה, הלא פשיטא שהוא צריך לנכות את מה שכבר עבדה.

פר' משפטים, והפדה (כ"א, ח').

עבודה

ע"י עוד בעניני עבודה בערך פסולי עבודה, ובערך קדשים - קרבנות, ובערכים קבלה, הולכה, זריקה, הקטרה, ועבודה לשמה.

בענין בכור לעבודה, ע"י בערך בכור אדם.

בענין כהונת ועבודת שם בן נח, ע"י בערך שם בן נח.

כללי

בענין איזו ברכה מברכים על עבודה, ובענין אם מברכים בנפרד על כל עבודה ועבודה.

פר' בא, ושחטו אותו כל עדת ישראל בין הערבים (י"ב, ו') [ב].

שחיטה

ע"י עוד בערך קדשים - קרבנות - שחיטה בבעלים.

שטמא, וכן כל הפסולים, אינם פסולים בשחיטת קדשים כיון דלאו עבודה היא.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א] (קטע "וע"ע בזבחים").

דברי תוס' בשם הר"י מאורליניש שהטעם הוא משום שישנה בחולין.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

בענין אם לפי הר"י מאורליניש שחיטה היתה נחשבת עבודה כשהיו ישראל בהמדבר, דהא לדידי' הטעם למה שחיטה לאו עבודה הרי זה כי ישנה בחולין, והרי בהמדבר היתה שחיטה נוהגת רק בקדשים שהרי בשר נחירה ה"י מותר אז באכילה.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

מיהו אפילו אם בהמדבר היתה שחיטה שפיר בגדר עבודה, אבל בכל זאת אשה וזר היו כשרים בשחיטה גם בהמדבר, בגלל הדרשה של והקריבו בני אהרן, מקבלה ואילך מצות כהונה, אבל טמא ה"י פסול כיון שהיתה נחשבת עבודה.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א] (קטע "ובספר").

בענין אם מותר גם לכתחילה לזר לשחוט או האם לכתחילה צריכים כהן.

פר' תולדות, ויאמר יעקב מכרה כיום בכרתך לי (כ"ה, ל"א) (קטע "ויש להביא דוגמא").

בענין אם מותר לזר לשחוט קרבן ציבור בשבת כמו שמותר לכהן.

פר' בראשית, ויאמר יעקב מכרה כיון בכרתך לי (כ"ה, ל"א) (קטע "ויש להביא דוגמא").

עוד בענין שחיטה לאו עבודה וכשירה בזר.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

בענין שנים ששחטו, אחד לשמה ואחד שלא לשמה, או אחד במחשבת פיגול ואחד בלא מחשבת פיגול.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "גם יש ליישב").

סכין מקדש לדם

בענין למה הצריכה התורה שרק הבעלים או שלוחם ישחטו: א', שצריכים כן רק בקרבן פסח, כדי שהקרבן פסח יהי נקבע בשבילו, ב', שצריכים כן בכל הקרבנות בשביל החלות של "סכין מקדש לדם", ג', משום דהוי מקיומי הקרבן שהבעלים עצמם ישחטו, ד', שאין זה מקיומי הקרבן אלא מצוה על הגברא, דהיינו הבעלים, שדוקא הם ישחטו.

פר' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [א].

"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני"

קושיית רעק"א למה צריכים קרא לפסול היכא שעבדו פסולים הלא מכיון שאסור א"כ כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג].

כן יש להקשות גם על שיטת הרמב"ם שמום שפוסל רק באדם ולא בבהמה אינו מחלל עבודה, וכן על הדין שאם טמא זרק הרי הדם הנשאר נעשה שיריים, וכן על הדין שאם עלה לא ירד, וכן על הדין שפרוע ראש אסור לעבוד אבל אינו מחלל עבודה.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

בענין אם בקדשים אמרינן אי עביד לא מהני (וכמו שנקט רעק"א בקושייתו הנ"ל).

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "ועכ"פ רעק"א" ולהלן שם).

עבודה זרה

ע"י עוד בערך בחוקותיהם לא תלכו.

בענין אם לעובד עבודה זרה יש חלק לעולם הבא, ע"י בערך עולם הבא – אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם למקום.

ע"י עוד בערך עיקרי הדת.

כללי

דברי רש"י והרמב"ם בענין צורת "עבודה זרה" בימי אנוש.

פר' בראשית, אז הוחל (ד', כ"ו) [א] [ב] סק"ב.

בענין מה שהרמב"ם מונה לא יהי לך אלהים אחרים, ולא תשתחוה להם, ולא תעבדם, לשלש מצוות לא תעשה בתרי"ג, ואילו הרמב"ן מונה אותן מצוה לא תעשה אחת.

פר' יתרו, לא יהי לך אלהים אחרים (כ', ג) [א].

כפירה בהקב"ה

דברי הרמב"ם ועוד שאם אונסין אותו לכפור במציאות ה' או אחדותו חייב ליהרג.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך [ב] סק"ד.

בענין אם כפירה במציאות הקב"ה נחשבת אביזרייהו דעבודה זרה או האם היא ענין בפני עצמו.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו,

אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "וביותר").

בענין אם "אנכי" נחשב מצוה של עבודה זרה (כדאמרינן בהוריות דף ח' ע"ב) כי כפירה במציאות הקב"ה נחשבת אביזרייהו דעבודה זרה וכהצד שהזכרנו לעיל בסמוך, או האם זה משום שאנכי כולל איסור ישיר על עבודה זרה.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך [ב] סק"ד (קטע "וביותר").

הסברא שכפירה בעיקרי הדת היא אביזרייהו דעבודה זרה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל שטעמו" וקטע אחרון).

שיתוף

שישראל מצווה על השיתוף.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "והנה בסנהדרין").

"לא יהי' לך אלהים אחרים"

בענין היכא שמקבל את האליל בפיו אבל לבו בל עמו.

פר' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ב].

בענין המאמין שהקב"ה שולט על דבר מסוים, רק שבכל זאת הרי הוא סבור שראוי לעבוד את אותו דבר כיון שהקב"ה פועל דרכו. ובענין היכא שבאמת עבד אותו.

פר' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ג].

בענין המאמין שהקב"ה נתן להדבר ההוא בחירה.

פר' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ג].

דברי המהר"ם חביב בספר תוספות יוה"כ שאין חיוב של יהרג ובל יעבור על עשיית פסל כי צריכים למסור נפש רק

על חיובי מיתה של הג' חמורות אבל לא על הלאוין. ודברי האור החיים שדקדק לכתוב שאין חיוב ליהרג על עשיית פסל לאחרים, דמשמע שעל עשיית פסל לעצמו הרי הוא שפיר חייב ליהרג.

פר' כי תשא, מה עשה לך העם הזה וגו' (ל"ב, כ"א).

שחיטה, זריקה, השתחואה

בענין הסרת הכובע, או קימה, או השתחואה, בפני כומר, לכבודו, כשהוא נושא עליו שתי וערב (דברי הפוסקים וביאור דבריהם).

פר' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה').

בענין "נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם וכו' מעיין מושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה וכו'".

פר' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה') (קטע ראשון).

עבודה לשמה

פעולת מחשבת שלא לשמן: עקירת הסתמן לשמן או מחשבה הפוסלת, וגדרי הפסול

דברי הגרי"ז שבאמת לשמן מעכב בכל הקרבנות, רק שגם כששוחט שלא לשמן אמרינן שסתמן לשמן, רק שהמחשבת שלא לשמן הרי היא בגדר מחשבה הפוסלת (בעולה ושלמים לענין שלא עלו, ובפסח וחסאת לענין שפסולים).

פר' חקת, חטאת היא (י"ט, ט') (קטע "והנה בריש").

הדרך שמחשבת שלא לשמן אינה עושה פסלות חדשה אלא רק גורמת שהזריקה לא תתיר ותכשיר.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "והאור שמח").

שינוי בעלים

היכא שחישב בקרבנות ציבור לשם נשים, האם חשיב שינוי בעלים.
 פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב] (קטע "והנה לפי הדרך" ולהלן שם).

מחשבה או דיבור

בענין אם מחשבת שלא לשמן ומחשבת פיגול פוסלות רק אם הי' דיבור.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח).

הדרך שאפילו אם צריכים דיבור, אבל הרי זה רק בשביל לקבוע שיש גמירת דעת, והדרך שהדיבור הוא באמת הדבר שפוסל.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם" וקטע "והנה כל הקושיא").

הקושיא שלפי הצד שצריכים דיבור, למה לא חשיב הלאו של לא יחשב לאו שיש בו מעשה כי עקימת שפתיו חשיב מעשה היכא שבדיבורי קעביד מעשה כגון הכא שפוסל.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח).

הדרך שאם מספיק במחשבה, אז אפילו אם דיבר אין זה נקרא לאו שיש בו מעשה כיון שמספיק גם בלי הדיבור.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "ועוד צידד").

מחשבת שלא לשמו בקרבן חטאת

בענין חטאת חלב לשם חטאת דם.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

בענין אם היכא ששחט חטאת חלב לשם חטאת דם, הרי זה נחשב יותר גרוע מהיכא ששחט תודה לשם תודת חבירו או האם זה נחשב יותר טוב, או האם שני הציורים שוים.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

בענין חטאת של חלב של אמש לשם חטאת חלב של היום.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע אחרון).

מחשבת שלא לשמה בפרת חטאת (פרה אדומה)

בענין פרת חטאת ששחטה סתמא.

פר' חקת, חטאת היא (י"ט, ט') (קטע "ולפ"ז").

דברי הרמב"ם שפרת חטאת ששחטה לשם חולין תיפדה.

פר' חקת, חטאת היא (י"ט, ט') (קטע "והביא" וקטע אחרון).

דברי הרמב"ם שפרת חטאת ששחטה על מנת לאוכלה אינה פסולה כי בפרת חטאת אין צריכים מחשבה לשם ריח נוחות.

פר' חקת, חטאת היא (י"ט, ט') (קטע "והביא").

בענין שריפת פרת חטאת שלא לשמה.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "הנה עי' בזבחים").

מחשבת שלא לשמו בקרבן תודה

בענין שהרמב"ם לא הביא להלכה תודה ששחטה לשם תודת חבירו.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע "מיהו המרומי שדה").

בענין תודה על נס אחד שלו ששחטה לשם נס אחר שלו. ובענין אם נס אחר שלו עדיף מחטאת חלב לשם חטאת דם.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

הדרך שתודה על נס אחד שלו ששחטה לשם נס אחר שלו דומה לחטאת חלב של אמש לשל היום.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע אחרון).

עבודת השם

כללי

שתחילת דרכו של אדם בעלי' רוחנית צריכה להיות המוכנות לקבל את המסורת

שמוסרים לו רבותיו ואבותיו, אפילו אם הוא עצמו אינו מבין (אלקי אביך), ומזה יוכל במשך הזמן לבוא להכרה עצמית (ה' אלוקיך).

פר' שמות, אנכי אלקי אביך (ג', ו').

בענין שיש שני דרכים בעבודת השם: בתוך מסגרת, ומחוץ למסגרת, ובענין איזו היא יותר גדולה.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "הנה ידוע" ולהלן שם).

בענין שיש שני שלבים בעלי: מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו.

פר' נצבים, אתם נצבים (כ"ט, ט').

דברי הרמב"ן בפרשת יתרו שעשה דוחה ל"ת משום שקיום מצות עשה הוא גדר של אהבה וקיום מצות ל"ת הוא גדר של יראה, ואהבה היא מדריגה יותר גדולה מיראה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א]. פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג (קטע ראשון).

בענין מתי אומרים בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

פר' בראשית, וידע אדם וגו' (ד', כ"ה) [א]. פר' נח, תמים הי' בדורותיו (ו, ט') בההערה, שם, ואני הנני מקים את בריתי אתכם (ט', ט'). פר' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו' (מ"ב, ט') (קטע ראשון).

בענין שאדם צריך להשלים עם הגזירה מן השמים, ולקבלו עליו.

פר' מקץ, ויאמר אלהם מרגלים אתם (מ"ב, ט') [א].

בענין שהרואה שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו.

פר' מקץ, אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו' (מ"ב, כ"א).

שמי שמוסר נפש זוכה שהדבר נקרא על שמו.

פר' ויקהל, ויעש בצלאל וגו' (ל"ז, א').

שכל פרט בעבודת השם חשוב מאד, וכאילו הוא דבר שלם בפני עצמו.

פר' פקודי, כאשר צוה ה' את משה (מ', י"ט).

שכל הוספה או גרעון או זלזול באיזה דבר מן הדברים בעבודת השם, אפילו בדבר שנראה טפל, הרי זה משנה את כל השיעור קומה של האדם.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "ודע").

בענין "טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו" (דמה שנהג בנערותו נשאר בזקנותו).

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער (ל"ג, י"א) (קטע "והנה כתיב" וקטע אחרון).

בענין שבחורים צריכים לגמור את "הזמן" בצורה חזקה, ואם לא אין סיכוי לבין הזמנים עם רוחניות.

פר' ויקרא, ויקרא אל משה וגו' (א', א') (קטע "והנה לכל בחורי" ולהלן שם).

בענין שבסוף תקופה, צריכים להתבונן על המאורעות שאירעו במשך התקופה, לשם הפקת תועלת.

פר' מסעי, אלה מסעי (ל"ג, א').

העידוד שב"היום על לבבך, בכל יום יהי בעיניך כחדשים".

פר' ואתחנן, היום על לבבך (ו', ו').

נסיונות

הנה יש ללמוד מפרשת יפת תואר כמה עצות בנוגע להמערכה נגד יצר הרע, ופרטתי אותם בערך יצר הרע.

הטעם למה לפעמים בתחילת הדרך לא מרגישים התחדשות אלא אדרבה מרגישים עייפות.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "והנה רוב פעמים" ולהלן שם).

בענין "שבע יפול צדיק וקם".

פר' פקודי, ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד וגו' (מ', ב').

בענין שיש שני סוגים של נסיונות: א', קצרים וחריפים, ב', לא חריפים אבל מתמשכים.

פר' לך לך, לך לך מארצך (י"ב, א').

שהעובדא שאדם מתנסה בנסיונות, או שמתעוררים אצלו ספקות באמונה, אינו מראה על חסרונות בתוכו.

פר' שלח, ולא תתורו (ט"ו, ל"ט) [א].

בענין שנסיונות מעלים את האדם, והעדר נסיונות מרדים אותו ומוריד את מדרגתו.

פר' חיי שרה, וה' ברך את אברהם בכל (כ"ד, א').

שצריכים לרצות נסיונות כדי שיוכל להיות בגדר בוחר, ולא לרצות לשבת בשלוח.

פר' וישב, וישב יעקב (ל"ז, א') [א].

המדריגה של "נדחים בארץ מצרים", והמדריגה של "מושל בכל ארץ מצרים", והמדריגה של ויחי בארץ מצרים.

פר' ויחי, ויחי יעקב בארץ מצרים (מ"ז, כ"ח).

שהרגשת רפיון אינה בגדר חסרון, אלא כך נהג הקב"ה – בתחילה סייעתא דשמיא (יום), ואח"כ הסתר פנים (לילה) כדי שהאדם בזמן הלילה יעשה בכחות עצמו.

פר' נח, ויום ולילה לא ישבתו (ח', כ"ב).

בענין מה שצרות ונסיונות מפריעים את הצלחתינו בתלמוד תורה.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "גם ראוי להתעורר").

בענין מה שמת נעשה חפשי מן המצות: דהכוונה היא שקיום ציווים הוא לשם

להכשירו ליהנות מזיו השכינה, וההכשר הוא ע"י שעומד בנסיונות נגד יצר הרע, וענין זה לא שייך במת שכבר אין לו יצר רע.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליזאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע ראשון).

בענין המדה להגרר ברגשותיו ומצב רוחו אחרי מה שהעין רואה ולא אחרי עין השכל.

פר' שלח, ולא תתורו (ט"ו, ל"ט) [ב].

בענין "בין הזמנים".

פ' נצבים, "בענין בין הזמנים".

עבירות

בענין כל ישראל ערבים זה לזה, עי' בערך ערבות.

עי' עוד בערך אי עביד לא מהני.

כללי

בענין "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא".

פר' כי תצא, וראית בשבי (כ"א, י') [א] (קטע ראשון).

איפרושי מאיסורא

בענין אם כדי לאיפרושי מלא תעשה מכין אותו עד שתצא נפשו כמו שעושים למי שאינו רוצה לקיים מצות עשה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע אחרון).
פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] (קטע אחרון).

גופים ושמות והתראות מחלקים

בענין השוחט שני הבנים ואח"כ שחט את האם, או אשת שני אחין שבעל אותה האח השלישי, או מצורע בעל קרי שנכנס למקדש, או האוכל ב' כזיתים

בהעלם אחד: המ"ד שסובר שמיקרי שעובר על ב' עבירות וחייב שתיים, והמ"ד שסובר שמיקרי שעובר רק עבירה אחת, שהיא עבירה משתי סיבות, וממילא חייב רק אחת.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

דברי הגמ' שהיכא שכהן גדול בעל אלמנת ראובן שהיא גם אלמנת שמעון וגם אלמנת לוי הרי הוא לוקה רק פעם אחת כי יש כאן רק שמות מחולקים בלי גופים מחולקים.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

עד אחד

עד אחד נגד חזקה, ובידו

המחלוקת בין הרא"ש ובין הרמב"ן והרשב"א אם להלכה עד אחד נאמן באיסורין אפילו כנגד חזקה קמייתא (גם כשאינו בידו).

פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע ראשון) [ב] (קטע ראשון). פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"א (קטע אחרון).

הוחזק האיסור בע"א

דברי הרמב"ם בהל' סנהדרין שהאיסור עצמו בעד אחד יוחזק ושוב מלקין עליו.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [ב] (סוף קטע ראשון).

עדות

בענין עדות בדבר שבערוה, עי' בערך דבר שבערוה.

בענין עדות בדיני ממונות, עי' עוד בערך דיני ממונות.

בענין אם יש חיוב של יהרג ובל יעבור לא

להגיד עדות שקר על חברו, עי' בערך יהרג ובל יעבור.

כללי

בענין השוכר עדי שקר.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "והנה בכ"ק" ולהלן שם).

פסול רשע, ופסול רשע דחמס

שיטת הרמב"ם שפסול מהתורה משום רשע רק אם עבר על לאו שיש עליו מלקות, ודברי התומים שהרמב"ם מודה שמפסול אם עבר על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד או לאו הניתק לעשה משום שהתם מה שאין לוקין אין זה משום שהלאו הוא קל אלא אדרבה משום שהוא חמור בזה שיש בההוא ענינא מיתת ב"ד, או משום הענין שהוא חייב לתקנו, והרי היכא שביטל את העשה או לא קיים אותו יש באמת מלקות. וכן הוא גם בלאו הניתן לתשלומין כי הטעם למה אין מלקות הרי זה משום שהוא צריך לשלם. ודברי הנתיב"מ שהבין אחרת את כוונת התומים והיינו שלא הניתק לעשה נחשב חמור כיון ששייך ציור ששפיר ילקה וכהנ"ל היכא שביטל או לא קיים, ולא הניתן לתשלומין נחשב באמת קל כיון שלעולם אין בו מלקות.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

דברי הרדב"ז הקשים שהרמב"ם מודה גם בלאו שאין בו מעשה.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

קורבה

המחלוקת אם שלישי וראשון פסולים זה לזה.

פר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי' בימים ההם וגו' (י"ז, ט') בההערה.

עד תלמיד חכם, או מלך, או כהן גדול

בענין אם הטעם למה תלמיד חכם פטור

מלהעיד בפני ב"ד דזוטר מינ' הרי זה משום כבוד תלמיד חכם, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו ת"ח.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין בשבועות" וקטע "ברם").

בענין אם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

שהטעם למה מותר לב"ד להושיב בעל דין שהוא תלמיד חכם הרי זה בגלל מצות כבוד תלמיד חכם.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין בשבועות").

בענין אם הטעם למה מלך פטור מלהעיד הרי זה משום כבוד מלך, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו מלך.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ואולי י"ל" וקטע "ברם").

בענין מה שמלך פטור מלהעיד משום שאינו לפי כבודו, האם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

בענין אם אמרינן שמלך צריך להעיד באיסורין משום ש"אין חכמה וגו' לנגד ה'" כמו שאומרים בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה עיין בסנהדרין שם בדף י"ח" וקטע "ואולי יש לומר").

בענין אם הטעם למה כהן גדול פטור מלהעיד הרי זה משום כבוד כהן גדול, או

האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו כהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ומעתה" ולהלן שם).

בענין אם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

שכהן גדול צריך להעיד באיסורין משום ש"אין חכמה וגו' לנגד ה'".

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה עיין בסנהדרין שם בדף י"ח" וקטע "ואולי יש לומר").

עוג מלך הבשן

בענין המעמד של ארצות עוג מלך הבשן, עי' בערך ארץ ישראל - עבר הירדן.

בענין שהעובדא שבישר עוג לאברהם אבינו שנשבה לוט הי' נחשב בשבילו זכות, אע"פ שכוונתו היתה לרעה, דהיינו שיהרג אברהם והוא ישא את שרה, ולכן פחד משה ממנו, פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א].

עולם הבא

כללי

ביאורי הקדמונים למה לא נזכר בתורה השכר של עולם הבא.

פר' בחוקתי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד') סק"ג.

שיטת הרמב"ן שעולם הבא, דהיינו הזמן של קבלת שכר, הוא לאחר תחיית המתים, וגם הגוף יקבל אז שכר, ועד אז הנשמה נגזזת. ושיטת הרמב"ם שקבלת שכר היא בעולם הנשמות לאחר מיתה, וזהו מה שנקרא עולם הבא.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' ואות ד' ואות ו'.

בענין אלו שאין להם חלק בתחיית המתים,
ע"י בערך תחיית המתים.

אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל השקפותיהם

שהכופר בתחיית המתים אין לו חלק
לעוה"ב.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים
(א', א') [ד]. פר' וילך, הנך שוכב
עם אבתיך וקם העם הזה (ל"א,
ט"ו) סק"ד - סק"ח.

דברי הגר"ח שגם אפיקורוס באונס ששיב
אפיקורוס, ודברי הקובץ מאמרים שהיכא
שמעולם לא שמע אודות עיקרי הדת אינו
אפיקורוס.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב')
[ב] סק"ב. (פר' וילך, הנך שכב עם
אבתיך וקם העם הזה וגו' [ל"א,
ט"ז] אות ז').

אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם למקום

דברי הרמב"ם, והתוספתא לחד גירסא,
שעבור עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות
דמים ולשון הרע אין לו חלק לעוה"ב,
ובענין למה פרטו אותם מכלל שאר הרוגי
ב"ד (לפי הצד שהרוגי ב"ד אין להם חלק
לעוה"ב).

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ב. פר' תזריע,
"בענין למה אין לבעל לשון הרע
חלק לעולם הבא".

המשתמש בשם המפורש אין לו חלק
לעוה"ב.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח ה')
[ב].

אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם לחבירו

דברי הרמב"ם, והתוספתא לחד גירסא,
שעבור עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות
דמים ולשון הרע אין לו חלק לעוה"ב,
ובענין למה פרטו אותם מכלל שאר הרוגי

ב"ד (לפי הצד שהרוגי ב"ד אין להם חלק
לעוה"ב).

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ב. פר' תזריע,
בענין למה אין לבעל לשון הרע
חלק לעוה"ב".

עוד בענין הא שהמספר לשון הרע אין לו
חלק לעוה"ב.

פר' תזריע, "בענין למה אין לבעל
לשון הרע חלק לעולם הבא".

בענין המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק
לעוה"ב.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה).

בענין המכנה שם רע לחבירו אין לו חלק
לעוה"ב.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ב.

אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עניני ערוה.

דברי הרמב"ם, והתוספתא לחד גירסא,
שעבור גילוי עריות אין לו חלק לעוה"ב.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ב.

עומר (מנחת עומר)

ע"י בערך חדש - עומר.

עונשים

ע"י בערך שכר ועונש.

עוסק במצוה פטור מן המצוה

ע"י בערך קיום מצות - עוסק במצוה פטור
מן המצוה.

עופות

בענין מה שהעופות נבראו מן הרקק.
פר' בראשית, עץ פרי (א', י"א)
(קטע "והנה מצינו") ובהערה
הראשונה שם.

עושה מעשה עמך

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות

ולבנות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה עמך.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פר' יתרו, לא תרצה (כ', י"ג) [א] (קטע "ב" וקטע "מיהו יש להעיר").

עושק

בענין אם עובר בלא תעשוק אם הוא עושק גוי.

פר' יתרו, לא תחמד, פר' יתרו (כ', י"ד) [ה].

עזרא

שהי' ראש אנשי כנסת הגדולה. פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א) סק"ב.

עיון

בענין מהות לימוד "עיון". פר' לך לך, הוא דמשק אליעזר (ט"ו, ב').

עיקרי הדת

שיטת הרמב"ם שיש י"ג עיקרי הדת, והשיטות של ספר העיקרים, וספר אור ה', ושו"ת בשמים ראש בענין כמה עיקרי הדת יש, והסוכרים שאין עיקרי הדת אלא כל דבר הוא עיקר כמו השאר.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב]. פר' קדושים, ואהבת לרעך כמוך (י"ט, י"ח). פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ו' ואות ז'.

דברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה שמודיעין את הגר עיקרי הדת והזכיר רק יחוד ה' ואיסור עבודה זרה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"א (קטע "וע"ע בפ"ד").

בענין מי שאינו כופר בתוכן העיקר אלא שהוא אומר שאינו מעיקרי הדת אלא משאר הדברים.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ג.

הסכרא שכפירה בעיקר הדת היא אביזרייהו דעבודה זרה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל שטעמו" וקטע אחרון).

דברי הרמב"ם ועוד שאם אונסין אותו לכפור במציאות ה' או אחדותו חייב ליהרג.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד.

בענין אם כפירה במציאות הקב"ה היא אביזרייהו דעבודה זרה או האם היא ענין בפני עצמו.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד.

ביאור המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בענין המאמין בהתגשמות בשוגג.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ב (קטע "והוסיף").

דברי הגר"ח שגם אפיקורוס באונס חשיב אפיקורוס, ודברי הקובץ מאמרים שהיכא שמעולם לא שמע אודות עיקרי הדת אינו אפיקורוס.

פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ב. (פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' [ל"א, ט"ז] אות ז').

בענין העיקר של קדמות השם.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד].

דעת הספר העיקרים שהרמב"ם סובר שהמאמין בשיטת אפלטון, שהי' חומר קדום כמו הקב"ה, הרי הוא נקרא מין אבל אין שלילת אמונה זו מעיקרי הדת (ודיון במפרשים בענין אם סובר בעל ספר העיקרים שאין לו חלק לעוה"ב אע"פ שאינה מעיקרי הדת), ודעת האברבנאל שסובר דהוי בכלל העיקר של קדמות השם.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ג.

עיר הנדחת

סוג העיר

דברי הרמב"ם ש"מקרבך ולא מן הספר"
קאי רק על הדין של תל עולם ולא על שאר
דיני עיר הנדחת.

פר' ראה, הכה תכה את ישבי העיר
וגו' (י"ג, ט"ז) (קטע "וע"ע ברף
ב" וקטע אחרון).

ההדחה

בענין "מדיחי" מאותו שבט": ספיקת
המנ"ח אם אפרים ומנשה נחשבים לענין זה
כשני שבטים או כשבט אחד.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין במנחת
חינוך" וקטע "ולפי זה שפיר").

הריגת אנשי העיר

בענין מלחמה נגד עיר הנדחת.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק
ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח')
(קטע "והנה עיין עוד ברמב"ם"
ולהלן שם).

בענין אם מצות עיר הנדחת כוללת רק
שריפת שלל, ואילו הריגת אנשי עיר הנדחת
אינה חלק מהקיומים של העיר (ונראה
שהצד הזה שייך לפי כל הדרכים הנ"ל
שהזכרנו), אלא הורגים אותם בתורת
יחידים בעלמא, רק שנאמר תנאי שאם
הודחו רוב אנשי העיר הורגים כל אחד
מהם בסייף ולא בסקילה, או האם המצוה
כוללת גם הריגת העובדים בסייף, וגם זה
הרי הוא מהקיומים של העיר.

פר' ראה, הכה תכה את ישבי העיר
וגו' (י"ג, ט"ז).

בענין מה שהרמב"ם לא כתב שהריגת אנשי
העיר צריכה להיות ברחובה של עיר.

פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ
(י"ג, י"ז) (קטע "והנה עיין
ברמב"ם").

הבהמות ושאר בעלי חיים

בענין אם הריגת הבהמות צריכה להיות
ברחובה של עיר.

בענין העיקר של לו לבדו ראוי להתפלל.

פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א,
י"ג).

בענין אם אסור לבקש ממלאכים או ממתים
להליץ.

פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי
(כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב, ולעבדו
בכל לבבכם (י"א, י"ג).

בענין למה לכו"ע מותר לבקש מצדיק חי
שיתפלל בעבורו.

פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי
(כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב, ולעבדו
בכל לבבכם (י"א, י"ג) סק"ב (קטע
"ובספר גשר החיים" וקטע אחרון).

דברי הריטב"א שאם אונסין אותו לעבור
עבירה מתוך כפירה בנתינתה חייב ליהרג.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ' ב')
סק"ד (קטע אחרון).

בענין העיקר של נצחיות התורה.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז').
פר' ראה, לא תסף עליו ולא תגרע
ממנו (י"ג, א').

עוד בענין נצחיות התורה, עי' בערך תורה
- נצחיות התורה.

עוד בענין השגחה פרטית, ובענין אם שייך
מציאות של מקרה, עי' בערך השגחה.

בענין העיקר של שכר ועונש.

פר' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם
(כ"ו, ד').

בענין העיקר של ביאת המשיח.

פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו'
(מ"ט, י').

עוד בענין משיח, עי' בערך משיח.

בענין העיקר של תחיית המתים.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים
(א', א') [ד] סק"ב. פר' וילך, הנך
שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו'
(ל"א, ט"ז) אות ו' ואות ז'.

עוד בענין תחיית המתים, עי' בערך תחיית
המתים.

חילוק בין מעשיו של תלמיד חכם למעשיו של עם הארץ.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "והנה בספרים").

בענין "אסור לאומרו בפני עם הארץ", "מצוה לאומרו בפני עם הארץ".

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

עמון - מואב

בענין למה גר עמוני ומואבי לא יבואו בקהל ה', ואילו גר עמלקי שפיר מותר לבוא בקהל ה' אע"פ שלכאורה עמלק ה' יותר גרוע שהרי עשו מלחמה ממנו.

פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב'] (קטע "והנה מצינו").

בענין אם ארצות עמון ומואב הובטחו לאאע"ה, או האם הם נתקדשו רק מדין כיבוש רבים שמי' כיבוש, עי' בערך ארץ ישראל - עבר הירדן.

בענין מה שאחרי פעור רצה משה רבינו לעשות מלחמה עם מואב בק"ו ממה שנצטוה ללחום עם מדין.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "ועי' עוד בב"ק דף ל"ח").

בענין דברי הרמב"ן שמה שעמון ומואב טיהרו בסיחון הרי זה קאי רק על מה שלקח סיחון מעמון ומואב לפני הציווי של אל תצר את מואב.

פר' חקת, כי חשבון עיר סיחון (כ"א, כ"ו).

עמיתך

עי' עוד בערך עושה מעשה עמך.

עמלק

עי' עוד בערך פורים - מגילה.

שעמלק בא להכניס פירוד בעיני כלל ישראל, דהיינו בין יציאת מצרים, שהיתה

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ונראה"), שם, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז) (קטע "ומעתה" וקטע "ומדברי").

בענין אם גם בהמות עיר הנדחת הן בכלל שללה וצריכות שריפה לאחר הריגתן.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ונראה" וקטע "מיהו יש מקום"), שם, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז).

בענין שאילת הירושלמי בהיו בה ביברין של חיות עופות ודגים.

פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז) (קטע אחרון).

בענין "תקבץ ושרפת מי שאינו מחוסר אלא קביצה": הגדר של דין זה.

פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז).

בענין הצד בגמ' ששחיטת בהמת עיר הנדחת אינה מוציאתה מידי נבילה: דלפ"ז למה צריכים פסוק לפסול צפור עיר הנדחת לטהרת מצורע, וכן למה מספקא להו לתוס' אם עבר והקדיש בהמת עיר הנדחת והקריבה האם הקרבן כשר או לא.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "והנה עיין בחולין" ולהלן שם).

עלי הכהן

דברי התנחומא שהי' לעלי דין מלך.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "מיהו יש להקשות על הדרך").

עם הארץ

שעם הארץ אינו שייך במילי דחסידות כי "לא עם הארץ חסיד".

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "אולם עיין בשט"מ").
פר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך (י"ט, ט"ו) סק"א (קטע "והנה הרמב"ם").
פר' שופטים, "עוד בענין שפל רוח" [ג] (קטע ראשון).

תחילת הגרות של כלל ישראל ע"י מילה, למתן תורה, שהי' גמר הגרות ע"י טבילה, וגם היתה התכלית של יציאת מצרים. וכמו שעשו (זקנו) בא להפריד בין יצחק ליעקב. פ' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז, ט') [ב].

שעמלק טוען שהכל בא במקרה.

פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

ביאור הלשון "אשר קרך בדרך".

פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

ביאור "ויהי ידיו אמונה".

פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

ביאור כי יד על כס י-ה (שאינן הכסא שלם).

פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

שכדי לנצח את עמלק צריכים "אמונה".

פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

בענין למה ציוותה התורה לזכור את מעשהו של עמלק.

פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [א].

בענין למה ציוותה התורה למחות את עמלק, בזמן שאר נקמות אסורות, ובפרט לפי ביאורו של החינוך שהטעם של לא תקום הוא משום שהכל הוא גזירה מהקב"ה, שהרי גם ביאת עמלק היתה בגלל ההתנהגות של כלל ישראל ברפידים.

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

בענין תוכן הזכירה של מצות זכירת עמלק.

פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ב].

בענין מה שמקיימים מצות זכירת עמלק פעם אחת בשנה.

פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ג].

בענין קריאת פ' זכור מתוך הכתב.

פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ד].

בענין קריאת פ' זכור בעשרה.

פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ב].

בענין למה גרים עמוני ומואבי לא יבואו בקהל ה', ואילו גר עמלקי שפיר מותר לבוא בקהל ה' אע"פ שלכאורה עמלק הי' יותר גרוע שהרי עשו מלחמה ממש.

פ' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב'] (קטע "והנה מציינו").

בענין השמדת הבהמות של עמלק ונכסיהם.

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] (קטע אחרון) [ג].

דברי רבינו בחיי שנכסיהם אסורים בהנאה.

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "ובפר' בשלח" וקטע "והנה אכתי").

בענין למה לקח דוד את הבהמות של העמלקים שפשטו על צקלג ולא השמידם.

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "ועי' במשך חכמה").

אם בימי מרדכי ואסתר הי' ציור של מלחמת עמלק, למה לא השמידו את נכסיהם, ואם לא הי', למה "ובביזה לא שלחו את ידם".

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "והרלב"ג" ולהלן שם).

בענין איך הותר לאסתר ליהנות מבית המן, הלא צריכים להשמיד כל מה שמזכיר זכר עמלק.

פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "והנה אכתי" ולהלן שם").

בענין אם מלחמת עמלק נחשבת מלחמת מצוה או מלחמת הרשות, לענין אם צריכים

רשות ב"ד הגדול, וכן לענין אם חוזרין מעורכי המלחמה (מי שאירש אשה או בנה בית או נטה כרם או הירא ורך הלבב), כמו שהיא נחשבת מצוה לענין שעוסק במצוה פטור מן המצוה ובענין אם צריכים למחות אותם בדוקא ע"י מלחמה או האם סגי בכל דרך וממילא המלחמה היא רק בגדר הכשר מצוה).

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח').
פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "ולעיל").

בענין שמחיית עמלק היא חובת ציבור ולא חובה על כל יחיד ויחיד.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג.

בענין שאע"פ שכל הציבור חייב במחיית עמלק אבל ניהול הדבר מסור להמלך. ואולי אין העם חייבים להתאמץ בדבר שלא בהנהגתו של המלך.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "והנהגה בהאות").

דברי החינוך שגם יחיד שבא לידו עמלקי חייב להורגו.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע ראשון) סק"ג (קטע "ועי' בבמשך חכמה" וקטע "ועוד י"ל").

בענין מחיית עמלק בשבת.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א.

בענין מחיית עמלק בלילה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ב.

בענין אם נשים חייבות במחיית עמלק.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב].

עמרים

שעמרים לא הי' מיוצאי מצרים, אלא מת הרבה לפני יציאת מצרים.

פר' וארא, הוא אהרן ומשה (ו'), כ"ו) בהערה הראשונה. פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

דברי השמות רבה ש"ה' עמרים ראש סנהדרין באותה שעה (במצרים).

פר' בהעלותך, אספה לי שבועים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע "ובשמות").

ערכות

כל ישראל ערבים זה לזה

בענין מה שכלל ישראל נצטוו על ערכות (דהיינו על נגלות לפי רבי נחמי, ולפי רבי יהודה על נסתרות) רק בכניסתן לארץ ישראל.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב] (קטע "ומצינו"). פר' נצבים, הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [א].

ביאור דעת המ"ד שסובר שנענשין על עבירותיו של הזולת אפילו אם הן נסתרות.

פ' נצבים, הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [ב].

ערי מקלט

עיין עוד בערך גלות.

בענין מה שמצינו בכל מקום שרוח מזרחית קולטת רוצחים.

פר' בראשית, וישב בארץ נוד קדמת עדן (ד', ט"ז).

ביאור הדין שבמדבר הי' מחנה לוי' קולט רוצחים.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ו.

בענין מה שבבית שני לא הי' נוהג הדין של ערי מקלט.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ה.

ספיקת המנ"ח בדעת הראב"ד שסובר שאם כובשים ארצות חדשות צריכים להוסיף עוד ערי הלויים, האם גם אותן ערים קולטות.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ו.

בענין אם מצות ערי מקלט היא להפריש אותן או להכין את הדרך להן.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א (קטע "ועי' ברמב"ם") סק"ד.

שרק השש ערי מקלט נכללות במצות ערי מקלט אבל לא המ"ב ערי לויים אע"פ שגם הן קולטות.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א.

הדרך שרק השש ערי מקלט צריכות הפרשה אבל המ"ב ערי לויים מקבלות דין קליטה בלי הפרשה, אלא כתוצאה ובתולדה מזה שהן ערי לויים.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א סק"ז סק"ט סק"י.

בענין אם היכא שסילקו הלויים את עצמם מאחת מהמ"ב ערים שלהם, האם אותה עיר עדיין קולטת רוצחים.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ה.

בענין שהרמב"ם בספר המצות כלל במצות ערי לויים רק המ"ב ולא השש ערי מקלט, ודלא כדבריו בספר היד וכן פשטות הפסוק.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ח.

הדרך שהשש אינן צריכות שום הפרשה או

הקנאה ללויים אלא הרי הן נעשות של הלויים מאליהן כתוצאה ותולדה מהיותן ערי מקלט.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ח - סק"י.

בענין הקשר בין הדין של קליטה לערי הלויים: טעם התורה למה נתנה את השש ערי מקלט ללויים, וכן למה קבעה דין קליטה על המ"ב ערי הלויים.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א.

בענין מה שהמ"ב קולטות רק לדעת ואילו השש קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א (קטע ראשון וקטע "ועי' ברמב"ם").

בענין מה שבהשש אין הרוצח מעלה שכו ללויים משא"כ בהמ"ב.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ב.

בענין אם כל הדינים של ערי מקלט שהזכיר הרמב"ם בפ"ח מהל' רוצח עד ה"ט נוהגים רק בהשש או האם גם בהמ"ב.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ג.

בענין מה שעיר מקלט שנחרבה אינה קולטת: דיש להסתפק האם היא מעכבת את האחרות מלקלוט כמו בתחילה שאינן קולטות עד שיופרשו כולן.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ט.

בענין אם עיר מקלט שנחרבה ממשיכה להיות שייכת להלויים.

פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו

ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה),
 (ב' סק"ט).

עריות - חייבי לאו ועשה

בענין אין קידושין תופסין בעריות, עי'
 בערך קידושין - קידושי עבירה.

בענין פלגש קרובו, וכן קרובי פלגשו, עי'
 בערך פלגש.

כללי

בענין אופי מיוחד שיש להיצר הרע של
 עריות.

פר' אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים
 וגו' (י"ח, ג').

בענין מה שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את
 היצר הרע לעריות, דהיינו שביטלו את היצר
 הרע לקרובים, ובענין אם קודם לכן הי' יצר
 הרע אפילו לאמו.

פר' אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים
 וגו' (י"ח, ג') (קטע "ועיין
 בסנהדרין" ולהלן שם).

דברי הרמב"ם, והתוספתא לחד גירסא,
 שבעבור גילוי עריות אין לו חלק לעוה"ב.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
 (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

הסברא שכל העריות חשיבי שם אחד כיון
 שנאמר על כולן ביחד הפסוק של ונכרתו
 הנפשות העושות.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל
 שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה
 (י"ח, ו') סק"ד.

המחלוקת בין תוס' והרשב"א בענין אם
 האיסור של נדה נחשב דבר שבערוה לענין
 עד אחד נאמן באיסורין ואין דבר שבערוה
 פחות משנים.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה
 תוסי" ולהלן שם).

הדרך שנדה אינה בגדר ערוה כי המושג
 של ערוה הוא שהיא אסורה רק לאדם אחד
 ומותרת לכו"ע (ואשת איש מותרת
 לבעלה), ולא כשהיא אסורה לכל אחד
 מישראל כמו נדה.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "עוד
 י"ל" ולהלן שם).

עוד סברא למה נדה לא חשיבא ערוה.

פר' מצורע, שבעת ימים תהי'
 בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
 הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה
 תוסי" וקטע "והנה לכאורה").

דברי הדרישה שקרוביו למעלה נחשבים
 יותר קרובים אליו מקרוביו למטה, ושלכן
 אסרה התורה אחות אביו ואחות אמו אבל
 התירה לו בת אחיו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל
 שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה
 (י"ח, ו') סק"ג.

בענין אם נשי קרוביו, וקרובי אשתו,
 נקראות קרוביו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל
 שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה
 (י"ח, ו') סק"ג.

בענין פלגש קרובו, וכן קרובי פלגשו, עי'
 בערך פלגש.

בענין יסוד הדין האמור בזה שקרובי
 אשתו אסורות לו גם לאחר מיתת אשתו
 משא"כ קרובי זקוקתו (דהיינו משום
 שהמעשה קידושין אוסר את הקרובות
 לעולם, אבל בנפילה ליבום אין מעשה
 קידושין ומש"ה התם אמרינן שהקרובות
 אסורות משום הזיקה של כל רגע
 וממילא כשמתבטלת הזיקה מתבטל גם
 האיסור).

פר' אחרי מות, "חילוק בין יסוד
 הדין של קרובי אשתו ליסוד הדין
 של קרובי זקוקתו", שם, "עוד
 בענין אם האיסור של קרובות חלים
 מיד לעולם וכו'".

אשת איש

בענין דיני אשת איש שזינתה, עי' בערך
 סוטה.

בענין אם אשת איש נאסרת בשעת

הקידושין לעולם, רק שאח"כ מיתת הבעל וגירושין מפקיעין את האיסור, או האם מתחילה הרי היא נאסרת רק עד אותה שעה כי מה שאוסר אותה הוא המצב של כל רגע ורגע שהיא עוד אשת איש.

פר' אחרי מות, "עוד בענין אם האיסורים של קרובות חלין מיד לעולם וכו'".

אשת אביו

דברי האור שמח שהתורה אסרה אשת אביו גזירה אטו אמו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

אחותו

דברי הגר"ח שאחותו מאביו ומאמו היא סוג אחר של קורבה מאחותו מאחד מהם לחוד, ודלא כההבנה הפשוטה שהיא רק מקרה שבו הקורבה של אחותו מאביו והקורבה של אחותו מאמו באו יחד בגוף אחד.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "מיהו שמעתי שהגר"ח"). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח (קטע "וצ"ל").

בתו

בענין המחלוקת בין אביו ורבא בסנהדרין דף ע"ו אם ילפינן בתו בק"ו מבת בתו ובת בנו (אביו), או מג"ש כי אין מזהירין ואין עונשין מן הדין (רבא).

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע אחרון). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח.

בענין אם בתו נחשבת סוג אחר של קורבה מבת בנו ובת בתו, דוגמת דברי הגר"ח

הנ"ל באחותו, או האם יש בה אותה קורבה שיש בבת בנו ובת בתו רק שיש בה גם עוד קורבה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע אחרון). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח.

כלתו

שלפי דברי האור שמח שהבאנו ב"אשת אביו" שהתורה אסרה אשת אביו גזירה אטו אמו, י"ל שהתורה אסרה כלתו גזירה אטו בתו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

בת בנו ובת בתו

שלפי דברי האור שמח הנ"ל י"ל שהתורה אסרה בת בנו ובת בתו גזירה אטו בתו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

אשת אחיו מאביו

הדרך שבשעת הקידושין נאסרת האשת אח לעולם, רק שאם ימות בלא ולד אז מיקרי שחל הפקעה על האיסור, אבל אין הכוונה שהיא נאסרת בתחילה רק עד שימות בלי ולד.

פר' אחרי מות, "עוד בענין אם האיסור של אשת אח הוא איסור עולמי עם היתר המתחדש של יבום וכו'".

בענין אלמנת שני אחים שבעל אותה האח השלישי, האם זה נקרא שהאח השלישי עובר רק על איסור אחד של אשת אח, אבל משתי סיבות, או האם זה נקרא שהוא עובר על שני איסורים נפרדים של אשת אח.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

אשת אחיו מאמו

משמעות דברי הרמב"ן והרשב"א שהיכא שהוא בועל אשת אחיו שהוא אחיו גם מאביו וגם מאמו הרי הוא עובר בב' איסורים.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ז.

אשת אחי אביו

דברי האור שמח שהתורה אסרה אשת אחי אביו גזירה אטו אחות אביו.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

אשה ובתה

שלפי דברי האור שמח שהבאנו לעיל י"ל שהתורה אסרה אשה ובת בנה ובת בתה גזירה אטו אשה ובתה.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות

חמותו

דברי המגיד משנה שמזה שאם אמו מותרת לו מן התורה ואילו אם אמה של אשתו (אם חמותו) אסורה לו מהתורה הרי אנו רואים שעריות הן בגדר חוק.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

שניות לעריות

דברי המגיד משנה שלהאיסורים של שניות לעריות אין תמיד סברא.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

בענין אם שניות דבי רבי חייא יש להן הפסק או לא.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

עשה דוחה לא תעשה

יסוד הדין של עשה דוחה לא תעשה

הסברא שעשה דוחה ל"ת כי מתחילה לא נאמר הל"ת על ציור שיש עשה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע "ובספר יד מלאכי").

הסברא שעשה דוחה לא תעשה משום שכיון שכבר נצטוו על הל"ת א"כ בודאי כשצוה הקב"ה את העשה, נתכוין לצוות גם במקום הלא תעשה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע "ועיי בפ"י").

דברי הספר חרדים שעונשו של המבטל מצות עשה הוא יותר גדול מעונשו של העובר על לאו. ודברי הגמ' ביבמות של"ת הוא יותר חמור מעשה, ופירש"י שכן רואים ממה שיש בו מלקות. ופירושו של הערל"נ בהגמ' שכן רואים ממה של"ת צריך גם כפרת יוה"כ ולא סגי בתשובה כמו העובר על מצות עשה. ודברי הרמב"ן בפרשת יתרו שקיום מצות עשה דוחה ל"ת משום שקיום מצות עשה הוא גדר של אהבה והפרישה מל"ת היא גדר של יראה, ואהבה היא מדריגה יותר גדולה מיראה. ודברי היד מלאכי בענין זה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א]. פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ד.

בעידנא

הסוברים (לפי הצד הראשון הנ"ל שאינו משום שמא לא יעשה את המצוה) שהיכא שעובר על הלאו בתחילת המעשה, ואילו את המצוה הרי הוא מקיים רק בגמר המעשה, א"כ אם אחרי שהוא גומר נחשב כל המעשה בכלל המצוה, אין כאן חסרון של בעידנא.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט')

[ב] (קטע "והנה הערל"נ עצמו").
פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א]
סק"ב.

הסוכרים עוד יותר מהדעה הנ"ל לעיל
בסמוך, אלא שגם הכשר מצוה דוחה לא
תעשה, ואין כאן חסרון בזה שגוף המצוה
אינה בעידנא עם עבירת הלאו. ובענין שיש
סוגים שונים של הכשר.

פר' תצוה, "עוד בענין הצדדים
הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה"
(קטע ראשון). פר' מצורע, והי'
ביום השביעי יגלח את כל שערו את
ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע "ועי'
בטורי אבן" וקטע אחרון). פר'
נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א]
סק"ב.

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע
דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת,
הלא המצוה מתקיימת רק בסוף כשלא
נשארו ב' שערות, ואילו על הלאו הרי הוא
עובר כבר קודם.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח
את כל שערו את ראשו (י"ד, ט')
[ב]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו',
י"ח) [א] סק"ב.

עשה או לא תעשה שאינו שוה בכל
בענין אם איסורי נזיר נחשבים שוים בכל,
עי' בערך נזירות - מהות נזירות.

בענין אם העשה של תגלחת מצורע
נחשב עשה ששוה בכל, עי' בערך
מצורע - עשה דוחה לא תעשה בטהרת
מצורע.

אין עשה דוחה לא תעשה ועשה

בענין שיטת הריב"א שב"אין עדל"ת
ועשה", הל"ת נדחה באמת, רק שהעשה
אינו נדחה כי אין עשה דוחה עשה. ודברי
תוס' בחולין שגם לפי הריב"א רק המלקות
של הל"ת נדחה, אבל אכתי נשארת
המדריגה של איסור של הל"ת.

פר' אמור, והוא אשה בבתולי יקה
(כ"א, י"ג) [ב].

בענין מה שעשה דוחה ל"ת ועשה בתגלחת
כהן מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם
וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע אחרון).
פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה
(ל', ג') (קטע ראשון וקטע אחרון).

בענין מה שעשה דוחה לא תעשה ועשה
בתגלחת נזיר מצורע.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם
וגו' (כ"א, ו') [א]. פר' נשא, קדש
יהי גדל פרע שער ראשו (ו', ב')
סק"א סק"ב. פר' מטות, ככל היצא
מפיו יעשה (ל', ג').

הדרך שאע"פ שעשה דוחה ל"ת ועשה
שישנן בשאלה אבל היינו רק אם העשה
שרוצים לדחות הוא בגדר איסור עשה אבל
לא היכא שהוא בגדר קיום עשה.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם
וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע "וגם
הקובץ הערות"). פר' נשא, קדש
יהי גדל פרע שער ראשו (ו', ב').
פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה
(ל', ג') (קטע "עי' בקובץ
הערות").

דברי הרשב"א שהטעם למה נדר חל על
מצות ולא אמרינן שיעשה את המצוה
ויעבור על הנדר משום שעדל"ת הרי זה כי
בנדר יש ל"ת ועשה.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם
וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע "ועי'
ברשב"א" ולהלן שם). פר' נשא,
קדש יהי גדל פרע שער ראשו (ו',
ב') סק"א. פר' מטות, ככל היצא
מפיו יעשה (ל', ג').

עשה נגד שני לאוין

בענין אם עשה דוחה שני לאוין.

פר' אחרי מות, ובחקתיהם לא תלכו
(י"ח, ג') (קטע "והנה שיטת").

אין עשה דוחה עשה

דברי הרשב"א שעשה דוחה איסור עשה.

פר' אמור, והוא אשה בבתולי יקה

(כ"א, י"ג) [א]. פר' נשא, והוא
(והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ב].

**ציורים שונים בענין עשה דוחה לא
תעשה**

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע
דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת,
הלא המגלח את המצורע הוא זה שעובר
על הלאו ואין הוא זה שמקיים את העשה,
אלא המצורע הוא זה שמקיים את העשה
(וכן קשה גם על תגלחת נזירות).

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח
את כל שערו את ראשו (י"ד, ט')
[א]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו',
י"ח) [א] סק"א.

בענין היכא שהעשה הוא מלפני הדיבור
והל"ת הוא מלאחר הדיבור.

פר' וישלח על כן לא יאכלו בני
ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג)
סק"ה.

בענין אם אמרינן עדל"ת היכא שהעשה
והל"ת הם בשני חפצים.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו,
ל"ח) [ג] (קטע "ברם" ולהלן שם).

עשו

בענין שחמש עבירות עבר באותו היום.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה
והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

דברי הגר"א קוטלר בענין מה היא הכוונה
במה שאמר רבי יוחנן שעשו כפר בעיקר.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה
והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

בענין הדרך שיעקב קנה מעשו את הזכות
של עבודה בבכורות.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה"
(קטע "והנה רש"י").

הדרכים שיעקב קנה ממנו הזכות לירש
יותר בנכסי האב א"נ להחשב ראש
המשפחה.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה"
בהערה השני'.

שמרדכי הוצרך לזעוק זעקה גדולה ומרה
כי יעקב גרם כן לעשו כשנודע לעשו
שיעקב נתברך במקומו.

פר' תולדות, ויבז עשו את הבכרה
(כ"ב, ל"ד) (קטע ראשון).

בענין הנקודה הישראלית שבעשו.

פר' וישלח, וישקוהו (ל"ג, ד').

עשרת ימי תשובה

בענין אם המעשים של אדם בעשרת ימי
תשובה הם בכלל החשבון של השנה
שעברה או האם הם בכלל החשבון של
השנה החדשה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל',
ב') סק"ח.

"בינונים תלויים ועומדים עד יום
הכיפורים": בענין איך שייך שיהי' בינוני,
דהיינו מחצה על מחצה, בין בראש השנה
ובין ביום הכיפורים.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל',
ב') סק"ח.

"עת לעשות לה'"

בענין אם מותר לחכמים לעקור דבר מן
התורה רק כשיש חשש שמא תשתכח תורה
מכל ישראל, וכמו בכתובת המשניות, או
האם אפשר גם לצורך יחיד.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"א.

בענין אם ההיתר לכתוב תורה שבעל פה,
וכן לומר בעל פה דברים שבכתב, משום
"עת לעשות לה'", הוא רק למי שחייב
במצות תלמוד תורה.

פר' כי תשא, כתב לך את הדברים
האלה (ל"ד, כ"ז) סק"ח.

פאה

עי' בערך לקט שכחה ופאה.

בענין פאות הראש והזקן, עי' בערך פאות.

פאות

בענין ההיתר של מקורבים למלכות
לעבור על הלאוין של גילוח פאות
הראש והזקן, עי' בערך בחוקותיהם לא
תלכו.

בענין ההיתר של נזיר ומצורע לגלח פאות
הראש והזקן, עי' בערך נזירות - נזיר

מצורע, ובערך מצורע - עשה דוחה לא תעשה בתגלחת מצורע.

בענין אם העשה של קדושים יהיו קאי גם על גילוח פאות הראש והזקן של כהן.

פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם (כ"א, ו') [ב].

דברי הרמב"ם שטעם התורה בהלאוין של גילוח פאות הראש והזקן הוא משום שכן ה' מנהג כומרי עבודה זרה.

פר' אחרי מות, ובחקתיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "והנה שיטת הרמב"ם").

דעת הטור שחולק על הרמב"ם.

פר' אחרי מות, ובחקתיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "עוד י"ל").

בענין כמה צריכים להוריד כדי לעבור על הלאו של פאות הראש.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלה את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע "והנה הערל"נ דחה").
פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

שהיכא שאין איסור על הניקף, כגון היכא שיש לו היתר של עדל"ת, אז גם על המקיף אין איסור, משא"כ המקיף את הקטן חייב כי אע"פ שהקטן פטור אבל מ"מ הרי זה שפיר בגדר הקפה דאיסורא.

פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלה את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [א]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"א.

פדיון הבן

דברי הירושלמי בענין אם בכהן שנשא גרושה יש חיוב של פדיון הבן.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א') (קטע "והנה מש"כ הקו"ש").

פורים - מגילה

ע' עוד בערך עמלק.

בענין אם מגילת אסתר צריכה שרטוט, ע' בערך שרטוט.

ביאור כל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז').

בענין למה נגד המן לא הגיבו בתקיפות כמו נגד היוונים.

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (ל"א, מ"א) [ב].

בענין למה נקרא החג בשם פורים ולא בשם אחר, הלא העובדא שהמן בחר את היום ע"י פור אינו מעיקרי המאורע.

פר' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

ביאור "ויהי אומן את הדסה".

פר' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

ביאור "אשר קרהו"

פר' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

בענין למה "בבזיה לא שלחו את ידם".

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג].

פי שנים

מהות בכור

שיטות הפוסקים בענין אם ראשית אוננו נקרא זה שנוצר ראשון או זה שנולד ראשון, דהיינו שאחד נולד לז' חדשים מאשה אחת, ואחד נולד לט' חדשים מאשה שני', אבל זה שנולד לט' נוצר ראשון, רק שנולד אחרי זה שנולד לז'.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה שיטת" וקטע "ובאמת").

הל"ת (לא יוכל לבכר) והעשה (יכיר) דברי הרמב"ן שלא יוכל לבכר הרי הוא בגדר לא תעשה.

פר' כי תצא, לא יוכל לבכר (כ"א, ט"ז).

דברי הרמב"ן ש"כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים" הרי זה בגדר מצות עשה על האב להודיע מי הוא הבכור.

פר' כי תצא, כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וכו' (כ"א, י"ז).

דברי הרמב"ן שאם הבכור מת בחיי האב מותר להאב להעביר את הפי שנים מבני הבכור לבן פשוט כי אין זה נקרא "על פני" ("על פני בן השנואה הבכור"), ומהרי"ט שחולק על זה.

פר' כי תצא, על פני בן השנואה הבכור (כ"א, ט"ז).

דברי הקצה"ח והנתי"מ בענין היכא שנשבעו לתת להאב חפץ האם זה כבר נקרא אצלו מוחזק או האם זה נחשב רק בגדר ראוי.

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [ב] סק"א.

הדעות למה הציור של מכירי כהונה נחשב ציור של מוחזק ולא ראוי.

פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [ב] סק"א.

פיגול

הסברא שבפיגול אין זה נקרא שהוא עצמו פוסל את הקרבן, אלא שהתורה פוסלת.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "ובשם").

פיוטים

בענין למה הגאונים והראשונים הוסיפו פיוטים לסדר התפילה.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' כי הפרני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) סק"ג.

בענין ההשגות של האבן עזרא על דרכו של ר"א הקליר בכתיבת פיוטים.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' כי

הפרני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) סק"ג.

בענין כוחם של הגאונים לתקן שאם שכח זכרנו לחיים יחזור ויתפלל.

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו' כי הפרני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) סק"ג (קטע "ויש להביא").

פיקוח נפש

בענין להשתמש בשמות לצורך פיקוח נפש.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [ב].

בענין מציל עצמו בממון חבירו.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א].

פלגש

דברי הרמב"ם שפלגשות היא בלא כתובה ובלא קידושין.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע ראשון). פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע "וזה"ל הרמב"ם").

הדרך שפלגשות היא סוג מסוים של קנין אישות אבל לא האישות של פרשת כי יקח איש אשה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע "ב"י" וקטע "יומעתה"). פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע "וי"ל" ולהלן שם).

שיטת הרמב"ם שפלגש אסורה להדיוט, והחולקים עליו.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע ראשון ולהלן שם). פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע "וזה"ל הרמב"ם"). פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ו.

דברי הרדב"ז שהרמב"ם מתכוין לאסור פלגש להדיוט רק מדרבנן.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע ראשון). פר' כי

תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ו.

בענין אם שיטת הרא"ש היא שפלגש אסורה להדיוט מן התורה או לא.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א בההערה הראשונה. פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע אחרון).

ביאור לשון הרמב"ם שקרא לאמה העברי' לאחר יעוד בשם פלגש.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח').

דברי הכ"מ שפלגש בגבעה, ושאר פלגשי הדיוט המוזכרות בנ"ך, היו אמה העברי' לאחר יעוד.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע ראשון). פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע ג"ג י"ל).

דברי המקנה שגם אם פלגש מותרת להדיוט אבל אם הוא רוצה לישא אשה מסוימת לשם אשה גמורה אסור לבעול אותה בלי קידושין.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ו.

בענין אם פלגש אדם אחד אסורה לאנשים אחרים.

פר' אחרי מות, "בענין פלגש".

בענין אם פלגשי קרוביו אסורות, וכן קרובי פלגשו.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א בההערה הראשונה. פר' אחרי מות, "בענין פלגש" (קטע אחרון).

פנחס

ש"מלאך ה" זה פנחס.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"ג בההערה.

שפנחס לא הי' בכלל השבעים זקנים של אספה לי שבעים איש.

פר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי' בימים ההם וגו' (י"ז, ט') בההערה.

פסולי עבודה

בענין מחוסר בגדים, עי' בקובץ בגדי כהונה.

בענין שלא רחוק ידים ורגלים, עי' בערך קידוש ידים ורגלים.

בענין פרה אדומה שנעשית על ידי פסולי עבודה, עי' בערך פרה אדומה.

עי' עוד בערך עבודה.

כללי

בענין שנים ששחטו יחד, אחד לשמה ואחד שלא לשמה, או ישראל ונכרי ששחטו יחד, או ששחט בימין ושמאל ביחד, או ששחטו שנים אחד במחשבת פיגול ואחד לא פיגול.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "גם יש ליישב").

זר

בענין ששחיטה לאו עבודה היא וכשירה בזר, עי' בערך עבודה - שחיטה.

בענין שזר כשר בבמה.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') סק"ב.

חלל

שיטת הרמב"ם שחלל שעבד לפני שידעו שהוא חלל אינו מחלל את העבודה אפילו אם נודע אח"כ שהוא ודאי חלל, ושיטת הרמב"ן ור"ת שסוברים שרק אם נודע שהוא ספק חלל.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "מיהו בספר").

בעל מום

הדרך שכל הסיבה למה מום פוסל בהמקריב הרי זה משום שהוא פוסל בהדבר הקרב.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' לו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [א].

דברי תוס' ביומא דף כ"ג שבעל מום הוא כזר.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "שו"ר"). פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע ראשון וקטע "שו"ר" וקטע "ולפי תוס'").

יושב

דברי הגרי"ז שאין העמידה מוסיפה שום דבר חיובי בהעבודה, אלא נאמר רק שיושב פסול (אבל לבישת בגדי כהונה הרי היא פועלת דבר חיובי בהעבודה).

פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"ז (קטע ראשון).

פסח - החג

בענין למה בשבת שירה מפטירין שירת דבורה ואילו בשביעי של פסח מפטירין שירת דוד (אע"פ שבשני הימים קוראים שירת הים).

פר' בשלח, בסופה - "בענין ההפטרה של שבת שירה".

פסח שני

בענין כוונת הטמאים במה שאמרו למה נגרע, ובענין החידוש שבדין פסח שני.

פר' בהעלותך, למה נגרע (ט', ז').

פרה אדומה

בענין מחוסר או מיותר בגדים בפרה

אדומה, ע"י בערך בגדי כהונה - מחוסר בגדים, ועוד באותו ערך - מיותר בגדים.

בענין פרה אדומה שעשאה שלא לשמה, ע"י בערך עבודה לשמה - מחשבת שלא לשמה בפרת חטאת.

בענין אם חטאת קריי' רחמנא נאמר רק על דיני גוף הפרה אבל לא על דיני הכהן העובד.

פרק אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "ועכ"פ נראה" ולהלן שם).

דברי תוס' בחולין דף י"א שהטעם למה אין פרה אדומה עושה תמורה, הרי זה כי חטאת קריי' רחמנא נאמר רק על דינים שהם בגוף הפרה ולא על תמורה.

פר' חקת, חטאת הוא (היא) (י"ט, ט') (קטע ראשון).

דברי תוס' בחולין דף י"א שהטעם למה אין פרה אדומה אסורה לאחר פדיון בגיזה ועבודה, הרי זה כי חטאת קריי' רחמנא לא נאמר על לאחר שכבר אינה בגדר פרת חטאת דהיינו לאחר פדיון.

פר' חקת, חטאת הוא (היא) (י"ט, ט') (קטע ראשון).

דברי הגר"ח שפרת חטאת מחיים הרי היא קדשי בדק הבית ורק השחיטה מקדשת אותה לפרת חטאת, והשגת הקהלות יעקב על זה.

פר' חקת, חטאת הוא (היא) (י"ט, ט') (קטע "והביא" וקטע "ועי' בקהלות יעקב").

בענין אם זר חייב מיתה על עשיית פרה אדומה.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') סק"ב.

בענין אם הכוונה בהדין שפרה אדומה נעשית ב"כלי לבן" היא לבגדי כהן הדיוט או לד' בגדי כהן גדול של יוה"כ.

פר' חקת, ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו (י"ט, ד') סק"א.

בענין אם שריפת פרה שלא לשמה פסולה כמו הזאת דמה.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "הנה עי' בזבחים" ולהלן שם).

בענין שריפת פרה ע"י אונן.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "הנה עי' בזבחים" ולהלן שם).

בענין שריפת פרה ע"י מחוסר כיפורים.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "הנה עי' בזבחים" ולהלן שם).

בענין שריפת פרה ע"י בעל מום.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "והנה יש" ולהלן שם).

בענין שריפת פרה ע"י ערל.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "והנה ע"ע בזבחים").

בענין שריפת פרה ע"י טמא.

פר' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "וע"ע ברש"י").

ששריפת פרה בלילה פסולה כמו הזאת מימי'.

פרק אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "וביומא").

בענין היכא שיש להפרה יתור אבר.

פרק אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "ובספרי").

פרו ורבו

שלפני מתן תורה היו בני נח מצוין בפרו ורבו.

פר' בראשית, וידע אדם (ד', כ"ה) [א] (קטע ראשון).

בענין אם צריך למנוע את עצמו מפרו ורבו כשיש לחשוש שלא יעמדו הנולדים בדתם.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט' ה') [ב] (קטע אחרון).

פריקה וטעינה

הסברא שאע"פ שיש מצות שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו, אבל אין זה מכריח שהטעם למה התורה ציוותה הוא משום הטעם לפי שכל האנושי, חוץ מ"וחדלת מעזב לו" כי אנו רואים שהתורה מתיחסת להטעם השכלי ע"י שהיא מתמיהה האם יתכן שלא תעזור לו.

פר' משפטים, וחדלת מעזב לו וגו' (כ"ג, ה').

פרישות

עי' בערך מדות - פרישות.

פרנסה

דברי התנחומא בפר' בשלח ש"מי שברא יום ברא פרנסתו".

פר' בהר, וכי תאמרו מה נאכל (כ"ה, כ') (קטע "ואמר").

פרעה - מצרים

עי' עוד בערך מצרים.

ביאור לשון "פקד יפקוד".

פר' שמות, ואלה שמות (א', א') (קטע "ולפי").

שהשיעבוד הלך והכביד עם מיתת יעקב אבינו, ושוב עם מיתת לוי, ושוב עם מיתת האחרון של דור יורדי מצרים.

פר' שמות, וימת יוסף וגו' (א', ו') סק"א.

טעמים למה נכשל פרעה וחדש בכלל ישראל.

פר' שמות, אשר לא ידע את יוסף (א', ח').

פתח פתוח

דברי הראשונים בענין היכא שהאשה מודה שפתחה ה' פתוח אלא שהיא אומרת שנאנסה תחתיו.

פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"ב.

צדיק

בענין אם מדריגת צדיק היא גדולה ממדריגת ישר, או האם מדריגת ישר היא גדולה ממדריגת צדיק, וההבדל ביניהן.

פר' שלח, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי וגו' (י"ד, כ"ד) (קטע "והנה בדברינו ה"ל נקטנו").

שאע"פ ש"אשריהם לצדיקים שמגיע להם כמעשה הרשעים בעוה"ז" (הוריות דף י"ע"ב) אבל אין נכון לצפות לזה כיעקב שביקש לישב בשלוה, ומש"ה קפצה על יעקב רוגזו של יוסף.

פר' וישב, וישב יעקב וגו' (ל"ז, א') [א].

שהקב"ה עושה "כסברת" הצדיקים.

פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') בתחילתו (קטע "ב").

בענין שצדיק נתפס בעון הדור.

פר' ויגש, ויגש אליו יהודה (מ"ד, י"ח).

בענין שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, ומתנהג עמהם במדת הדין.

פר' שמיני, בקרבי אקדש (י', ג').

צדקה

בענין מה שעוסק במצות פטור מצדקה, עי' בערך קיום מצות - עוסק במצוה פטור מן המצוה.

גדרי המצוה והלאו

הסברא ש"לא תאמץ ולא תקפוץ" קאי רק על היכא שאינו נותן משום אימוץ הלב.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ולכאורה" ולהלן שם).

שתחילת דרכו של אדם בעלי' רוחנית צריכה להיות המוכנות לקבל את מסורת רבותיו ואבותיו, אפילו אם הוא עצמו אינו מבין (דהיינו בחינה של "אנכי אלקי אביך"), ומזה יוכל במשך הזמן לבוא להכרה עצמית (דהיינו בחינה של "אנכי ה' אלוקיך"). אבל פרעה לא ה' מסוגל לקבל דבר זה, ולכן לא אמרו לו "אלוקי אבותינו נראה אלינו", דוגמת מה שכתוב אצל כלל ישראל, אלא אמרו ה' אלוקינו או אלוקי העברים וכדומה.

פר' שמות, אנכי אלקי אביך (ג', ו').

בענין מה שמשא אמר לפרעה "למתי אעתיר לך", דהיינו שיבחר לו זמן להנס.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה (ט"ו, י"ט) (קטע "ועוד הקשה").

בענין למה פרעה נענש, הלא כן נגזר על כלל ישראל.

פר' לך לך, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (ט"ו, י"ד). (פר' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי [כ"ח, ט"ז] קטע אחרון.) פרשת וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (ל"ז, כ"א) סקי"ז (קטע ראשון וקטע "ברם לכאורה"). פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] (קטע "והנה הרמב"ן"). (פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].)

בענין הכבדת לב פרעה.

פר' וארא, ואני אקשה את לב פרעה וגו' (ז', ג').

בענין מה שאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו.

פר' בשלח, מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (שמות י"ד ה').

דברי הרמב"ן שהגמר והשלימות של הגאולה ממצרים ה' רק על ידי הקמת המשכן.

שמות, פר' שמות, ואלה שמות (א', א').

דברי הרמב"ם שמונה לא תאמץ ולא תקפוץ ללא אחד, והספר חרדים שסובר שהם שני לאוין עם שני גדרים.

פ' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ועוד").

דברי הקו"ש שהלאו של לא תקפוץ הוא על זה שאינו מקיים את העשה של נתינת צדקה ואינו לאו על עצם העובדא שנמנע מלתת צדקה.

פ' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ועכ"פ" (דברי הקו"ש)).

בענין שהחיוב של צדקה הוא חיוב מצוה כלפי שמיא ולא חוב ממוני להעני.

פ' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [א].

שיטות הראשונים והאחרונים בספק צדקה: בענין אם צריכים להחמיר כמו באיסורים או האם אזלינן לקולא לנתבע כמו בממון, וכן לענין אם ע"א נאמן כמו באיסורין או האם אינו נאמן כמו שאינו נאמן בממון.

פ' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [א].

הדרך שאין מברכין על צדקה מפני שתלוי ברצון העני לקבל.

פ' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ט.

שיעור הנתינה

בענין מעלת המפור צדקה להרבה עניים על ידי הרבה מעשים של נתינה (ועיי"ז מתעוררת נפשו פעמים רבות) ואינו נתן הכל במעשה אחד.

פ' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [ב].

שהנותן מאה פרוטות לצדקה בבת אחת קיים מאה מצות אע"פ שעשה רק מעשה אחד.

פ' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [ב] (קטע "והנה שמעתי").

סוגים שונים של עניים

בענין העדיפות להעסיק עניים ולא עבדים.

פ' נח, ארוך כנען עבד עבדים יהי לאחיו (ט', כ"ה).

הנודר לצדקה

בענין דברי הספרי שאם איבד סלע, ומצא אותו עני, ונתפרנס ממנו, הרי המאבד מקבל על זה שכר.

פ' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] (קטע "וכן מבואר").

ציבור

בענין אם ציבור יכול להתפלל תפילת נדבה, עי' בערך תפילה.

שאדם צריך גם את הכח לתפקד לבד, וגם את הכח לתפקד בתור חלק מהציבור.

פ' תצוה, אבני זכרן (כ"ח, י"ב).

ציץ

המחלוקת אם ציץ מרצה רק בהיותו על מצחו של הכהן גדול, ובענין אם המ"ד שסובר שמרצה רק כשהוא על מצחו סובר שצריכים כל השמונה בגדים.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ח, ב') סק"א (קטע "והבית הלוי").

ציצית

בענין הברכה, עי' בערך ברכות - ברכות המצות.

מעלות מצות ציצית

בענין "תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד".

פ' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [א].

דברי האברבנאל ש"לדורותם" בא לרבות שאפילו כשאין הדרך ללבוש בגדים שיש בהם ד' כנפות בכל זאת יקפידו ללבוש בגד כזה כדי לקיים מצות ציצית.

פ' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע אחרון).

מהות המצוה

בענין אם היסוד של מצות ציצית הוא מצות הטלת ציצית אחרי שהוא לבוש בהטלית, (ולפ"ז הרי זה מצוה חיובית), ואולי כבר בשעה שהוא מתלבש בזה, ואם אינו עושה כן הרי זה נקרא שהוא עובר בשוא"ת, או האם יסוד המצוה הוא לעשות מעשה לבישה עם טלית מצויצת (אם הוא רוצה ללבוש את הטלית אשר לפ"ז הרי זה מצוה קיומית) (וגם אחרי שהוא לבוש יש כאן מעשה לבישה מתמשך), ואם הוא בלי ציצית הרי זה נקרא שהוא עובר בקום ועשה, או האם גם לפי הדרך הזה הרי זה נקרא שהוא עובר רק בשוא"ת כי זה נקרא שהוא ישב ולא עשה מעשה לבישה כהוגן.

פר' תצוה, "עוד בענין מצות בגדי כהונה" (קטע "איברא"). פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב].

בענין אם המגלה בשבת שציציותיו פסולות חייב לפשוט את הטלית (שהרי אי אפשר לתקנו בשבת).

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "והנה הב"י" ולהלן שם).

הקושיא איך שייך לומר בכלאים בציצית עדל"ת הלא המצוה של ציצית היא רק בהחוטין ואילו האיסור של כלאים כולל גם את הטלית.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "ובחידושי הגרש"ש" ולהלן שם).

בענין אם מצות ציצית היא רק ללבוש את הציצית א"נ להטיל את הציצית על הטלית (עי' לעיל בסמוך כאן), או האם גם לבישת הטלית א"נ מה שהטלית קשורה להציצית, היא חלק מהמצוה, וגם הטלית נחשבת חלק מהחפצא של מצוה.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג].

בענין אם גם טלית נאה נחשב הידור בהמצוה, או האם רק ציצית נאין.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "וע"ע בשבת").

דיני החוטים

פירושים שונים בדברי הרמב"ם שאין לחוטי הענף מנין מן התורה. פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ו].

תכלת ולבן

בענין מה הוא ההיתר ללבוש ציצית עם רק חוטי לבן בלי תכלת, הלא הוא עובר על המצוה של תכלת.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "עוד כתב השאגת ארי").

בענין אם הם שתי מצות או מצוה אחת. פר' שלח, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת (ט"ו, ל"ח).

הדרך שתכלת ולבן אינם שתי מצות אלא הרי הם בגדר לכתחילה ובדיעבד, דלכתחילה צריכים גם תכלת ובדיעבד אינה מעכבת.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ב] (קטע "עוד כתב השאגת ארי").

המחלוקת בין רבי וחכמים בענין אם תכלת ולבן מעכבין זה את זה (רבי) או לא (חכמים).

פר' שלח, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת (ט"ו, ל"ח).

בענין אם כשעושים רק חוטי לבן צריכים ד' חוטין (כי צריכים חוטי לבן במקום התכלת) או האם מספיק בב'.

פר' שלח, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת (ט"ו, ל"ח).

דיני הטלית

הקושיא איך שייך לומר בכלאים בציצית עדל"ת הלא המצוה של ציצית היא רק בהחוטין ואילו האיסור של כלאים כולל גם את הטלית.

פר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "ובחידושי הגרש"ש" ולהלן שם).

בענין אם מצות ציצית היא רק ללבוש את הציצית א"נ להטיל את הציצית על הטלית (ועי' בזה לעיל בסק"ב), או האם גם

לבישת הטלית א"נ מה שהטלית קשורה להציצית, היא חלק מהמצוה, וגם הטלית נחשבת חלק מהחפצא של מצוה (והקושיא שהובאה להלן בסמוך כאן נוקטת כהצד הראשון).

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג].

בענין אם גם טלית נאה נחשב הידור בהמצוה, או האם רק ציצית נאין.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "וע"ע בשבת").

בענין אם מותר לעשות תשמיש מגונה או תשמיש הדיוט עם טלית גדול וכן עם טלית קטן שבלו.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג].

דיני הלבישה

דברי הב"י שאפילו אם נהנה מהלבישה אבל בשביל חיוב ציצית צריכים שעיקר הבאת הבגד תהי' לשם הנאת הלבישה.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"ב (קטע "וע"ע בב"י באו"ח סי"י וקטע אחרון).

דברי הב"י שלא נהגו להטיל ציצית בגלימות כי לבישה לשם כבוד אינה נחשבת הנאת כיסוי.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"ב (קטע "וע"ע בב"י שם" וקטע אחרון).

הסוברים שיש חיוב ציצית על לבישה גם בלי שום הנאה.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"ב.

דברי הביאור הלכה שלבישת טלית בשעה שעולה לתורה לשעה קלה לשם כבוד התורה אינה חייבת בציצית, ושוה להציור של מוכרי כסות דפטורים.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"ב (קטע "ועיין עוד בביאור הלכה" וקטע אחרון).

בענין אם יש חיוב ציצית כשהוא לובש לבישה שאינה כדרך בני אדם.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ה] סק"א (קטע אחרון).

בענין אם יש חיוב ציצית בהעלאה.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"א.

בענין אם יש חיוב של ציצית בהצעה.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"א.

שלפי המ"ד שסובר שמצות צריכות כוונה אם לבש ציצית בלי להתכוין לצאת ידי המצוה הרי הוא כהולך בלי ציצית ועובר על המצות עשה.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ד] סק"ב (קטע "ועיין עוד בביאור הלכה").

בענין אם צריכים לעשות עיטוף, ואיך עושים עיטוף.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ה].

כלאים בציצית

הקושיא למה צריכים לכלאים בציצית להדין של עשה דוחה לא תעשה, תיפוק ל"י משום שמצות לאו ליהנות ניתנו.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע אחרון).

הקושיא איך שייך לומר בכלאים בציצית עדל"ת הלא המצוה של ציצית היא רק בהחוטין ואילו האיסור של כלאים כולל גם את הטלית.

פ'ר' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "ובחידושי הגרש"ש" ולהלן שם).

צלפחד

שהי' בן כ' בצאתו ממצרים.

פ'ר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו' (כ"ו, נ"ג) (קטע אחרון).

בענין מה שלצלפחד לא הי' חלק בארץ.

פ'ר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו' (כ"ו, נ"ג) (קטע אחרון).

קבורה

הלאו, והעשה, והמצוה דרבנן

בענין אם הלאו של לא תלין והעשה של קבור תקברנו נחשבים בין אדם לחבירו או האם הם נחשבים בין אדם למקום כי כתיב כי קללת אלקים תלוי.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ג.

בענין אם פשטות הפסוק של לא תלין וכי קבור תקברנו קאי רק על הנתלה, ושאר הרוגי ב"ד הרי הם בכלל הריבוי של שאר מתים, או האם פשטות הפסוק קאי על כל הרוגי ב"ד, ונפ"מ בזה.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [א].

דברי הרדב"ז הקשים שהלאו של לא תלין נוהג גם בשאר מתים, אבל העשה של קבור תקברנו נוהג רק בהרוגי ב"ד.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ג] סק"א.

דברי הרדב"ז שעל הלאו של לא תלין עוברים רק בעלות השחר, אבל המצוה של קבור תקברנו מחייבת לקבור מבעוד יום.

פ' כי תצא, ולא תטמא את אדמתך וגו' (כ"א, כ"ג) (קטע אחרון).

בענין למה צריכים את המצוה דרבנן של קבורה (הנזכרת בב"מ דף ל' ע"ב) אחרי שיש מצוה דאורייתא של קבורה.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב].

הדרך שצריכים את המצוה דרבנן כדי לחייב לקבור גם מת שאינו מתו.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ב.

הדרך שצריכים את המצוה דרבנן גם לזקן ואינו לפי כבודו.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ג.

הדרך שהמצוה דרבנן של קבורה שיש גם כלפי רחוקים שאינם מתו אינה כוללת שאר צרכי המת כגון לוי.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד (קטע "והנהגה בהא").

קבורת בעלי עבירה

דברי השו"ת בשמים ראש שאסור להלין אפילו רשע גמור.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד (קטע ראשון).

בענין אם גם המצוה דרבנן של קבורה נאמרה על רשע גמור.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא (כ"א, כ"ג) [ב] סק"ד (קטע ראשון).

קבלה (קבלת הדם)

כללי

הדרך שנאמר בקבלת הדם והקומץ שני דינים, א', קידוש הדם והקומץ ע"י הכלי, ב', עבודת קבלה.

פ' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב').

בענין אם צריכים לשמה בקבלת הדם (ובקידוש קומץ) בגלל הדין של עבודת קבלה או האם בגלל הדין של קידוש.

פ' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "והנהגה השתא" ולהלן שם).

דברי החידושי ר' ארי' ליב שנאמרו שני דינים בעבודת קבלה, א', עבודה בהדם, ב', עבודה בהקרבן.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ב].

מעשה הקבלה

בענין אם היכא שקיבל את אותו הדם בימין ובשמאל ביחד הרי זה פסול.

פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "גם יש ליישב") (כשר ופסול שעברו יחד).

בענין אם הרמב"ם סובר שהיכא שקיבל את הדם בשני כלים אינו קדוש והרי הוא צריך לחזור ולקדש בכלי אחד, כמו שהוא סובר לענין הקומץ.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב').

נשפך

הדרך שמה שנשפך על הרצפה פסול הכוונה היא רק שעבודת הקבלה פסולה כי עבודת הקבלה צריכה להיות ישר מהפר, אבל החלות של קידוש נהי' גם כשהוא מהרצפה.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "וי"ל עוד דהא דנשפך").

דברי הגר"ח (הובא בחי' הגרי"ז על זבחים) שהפסול של נשפך אינו בסדר העבודות, דהיינו שעבודת קבלה צריכה להיות ישיר מן הפר, אלא הרי הוא דין בהחפצא של הדם, דהיינו שאם הוא נשפך הרי הוא פסול לקידוש כי צריכים שהדם לא יהי' בין השחיטה להקידוש במקום שאינו ראוי לקידוש (והתם משמע שנאמר בנשפך רק דין אחד ודלא כדבריו בספרו על הרמב"ם), וקושיות על הנ"ל.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע "ועיין עוד בחידושי הגרי"ז ולהלן שם).

דברי הגרי"ז שיש שני פסולים בנשפך, א', שצריכים סדר של קבלת הדם מהפר, ב', פסול בהחפצא של הדם אם אינו נמצא

במקומו (דהיינו בהצואר או בהכלי) ולכן צריכים שני פסוקים, וגם לכן צריכים פסוק להכשיר נשפך מהכלי אע"פ שהוי כבר לאחר קידוש.

פר' ויקרא, וקמץ משם מלא קמצו וגו' (ב', ב') (קטע אחרון).

קדשה

שיטת הרמב"ם שלא תהי' קדשה בא לאסור לבעול אשה לשם זנות (ודלא כתרגום אונקלוס שבא לאסור שפחה כנענית), וביאור התנאי של "לשם זנות". ודברי הרמב"ם בהל' נערה שהשם של קדשה שייך רק במופקרת לזנות.

פר' כי תצא, לא תהי' קדשה מבנות ישראל (כ"ג, י"ח).

קדשים - קרבנות

עי' עוד בערך עבודה.

עי' עוד בערך חצוצרות.

עי' עוד בערכים: הקטרה, זריקה, פיגול, פסולי עבודה, קבלה, שחיטה, וכן בערכי הקרבנות.

כללי

המחלוקת בין רבי יוחנן וריש לקיש בענין על מה עובר טמא שנוגע בקדשים.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "ועי' עוד במכות דף י"ד").

שחיטה בבעלים

בענין למה הצריכה התורה שרק הבעלים או שלוחם ישחטו: א', שצריכים כן כדי שהקרבן פסח יהי' נקבע בשבילו, ורק בקרבן פסח נאמר דין זה, ב', בשביל החלות של סכין מקדש לדם, ג', משום דהוי מדיני הקרבת הקרבן שהבעלים עצמם ישחטו, ד', כי יש מצוה על הגברא, דהיינו על הבעלים, שהם עצמם ישחטו.

פר' בא, ושחטו אותו כל עדת ישראל בין הערבים (י"ב, ו') [א] (קטע "עוד יש ליישב" ולהלן שם).

האיבעיא אם כהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן

דברי הרשב"א שהגמ' בנדריים איירי בעבודות שהן כשרות בזר, דהיינו שחיטה והפשט וניתוח (וממילא אין חסרון של איהו לא מצי עביד).

פר' בא, ושחטו אותו כל עדת ישראל בין הערבים (י"ב, ו') [א] (קטע "ועי עוד ברשב"א").

עוד בענין כהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים וגו' (ג', י"ב) [ב] (קטע "ואולי י"ל" ולהלן שם).

קדושת קרבן

בענין אם הקדושה של קדשים היא אותה קדושה כמו של תרומה עם עוד תוספת קדושה, או האם היא במהותה סוג אחר של קדושה.

פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "ועי עוד במכות דף י"ד").

חלוקת קדשים

דברי הרמב"ם והלח"מ ורש"י בענין אם חלק הכהנים מתחלק רק להבית אב של אותו יום או האם לכל המשמר.

פר' צו, לכהן המקריב אתה לו תהי לכל בני אהרן תהי איש כאחיו (ז', ט' - י') [א]. פר' בחקותי, לכהן תהי אחוזתו (כ"ז, כ"א).

בענין אם אחרי שקיבל אחד מכהני המשמר את חלקו הרי הוא רשאי לתתו לכהן ממשמר אחר.

פר' צו, לכהן המקריב אתה לו תהי לכל בני אהרן תהי איש כאחיו (ז', ט' - י') [ב] (קטע "מיהו לכאורה" וקטע אחרון).

הדרך שיש דין נוסף במנחה שאותו כהן שהקריב את המנחה צריך לאכול ממנה עצת.

פר' צו, לכהן המקריב אתה לו תהי לכל בני אהרן תהי איש כאחיו (ז', ט' - י') [ב] (קטע "ובהתירוץ").

אכילת קדשים

בענין אם אכילת קדשים קלים היא מצוה חיובית כמו אכילת קדשי קדשים, או האם היא רק בגדר מצוה קיומית, דהיינו שאם הוא אוכל הרי הוא מקיים מצוה אבל אין חיוב לאכול.

פר' צו, ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל וגו' (ז', ט"ו).

בענין אם האיסור לאכול גם אחרי זריקת הדם קודם הקטרת האימורין קאי רק על חלק הכהנים, או האם גם על חלק הבעלים.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"א - סק"ג.

בענין אם האיסור לאכול גם אחרי זריקת הדם קודם הקטרת האימורין הוא האיסור קודם של קודם, או האם האיסור ההוא נסתלק ויש עכשיו איסור חדש.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"ג.

דברי הרמב"ם שחזן ממה שהחזה והשוק אסורים באכילה קודם הקטרת אימורין, גם אין הכהנים זוכים בהחזה והשוק לפני הקטרת האימורין.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"ב.

בענין אם יש איסור אכילה על זרים לאכול את החזה ושוק של הכהנים בקדשים קלים, או האם זה אסור רק משום גזילת חלקם.

פר' צו, והקטיר הכהן את החלב המזבחה והי' החזה לאהרן ולבניו וגו' (ז', ל"א) סק"ד.

הגדר של "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים": בענין אם היכא שהבשר של הקרבן קיים הרי אכילת כהנים מעכבת את עיקר הכפרה, או האם גם בלי אכילת

הכהנים ישנה לעיקר הכפרה ע"י הזריקה, רק שאין כפרה שלימה וע"י אכילתם יש כפרה שלימה, והיכא שנאבד הבשר ואינם אוכלים י"ל שחסרה באמת מדריגה זו של כפרה.

פר' ויקרא, והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח לה' וכפר עליו הכהן ונסלח לו (ד', ל"א).

הדרך שה"ה שבקרבנות נדבה אכילת הכהנים גורמת ריזוי.

פר' צו, והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש (ו', ט').

קהל

בענין הצטרפות לרוב קהל בפר העלם דבר של ציבור, ע"י בערך קרבן פר העלם דבר של ציבור - גדר רוב ציבור.

שקהל ה' הוא מושג של קדושה.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] (קטע "מיהו לפי הנ"ל" וקטע "וע"ע בתוס' הרא"ש").

בענין "שבט לוי לא איקרי קהל".

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] (קטע "וע"ע בתוס' הרא"ש").

קטורה

ע"י עוד בערך בני קטורה, ובערך הגר.

בענין אם קטורה היא הגר.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א').

בענין מה שנקראת פלגש, וכן אשה, וכן בענין אם היתה שפחה.

פר' חיי שרה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה, א').

קטורת

בענין מה שמקטירים את הקטרת בתוך ההיכל, שזהו בחינה של בפני המלך.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה הרמ"א").

טעם אמירת אין כאלוקינו לפני פטום הקטורת.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה נוכל לומר" וקטע "והנה הרמ"א").

קידוש החודש

דברי הר"י בן פלאט שהביא הרשב"א שאין מברכים על מצוה שאין בה מעשה כגון השמטת קרקע וכספים ודברי האבודרהם שהוסיף קידוש החודש.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ג].

קידוש היום

דברי המגן אברהם שיוצאים ידי קידוש היום מהתורה על ידי שהוא מזכיר שבת בתפלתו, ודברי האחרונים על דבריו.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ב].

בענין למה אין מברכים ברכות המצות על קידוש היום.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג].

הדרך שברכת הקידוש משמשת גם כברכת המצות על מצות הקידוש.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "והנה בהנוסח").

ביאור דברי המכילתא דתניא זכור את יום השבת לקדשו, קדשהו בברכה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "והנה במכילתא").

בענין שבגמ' לפנינו איתא בנוסח הקידוש "וצוננו", ואילו הרי"ף והרא"ש אינם גורסים "וצוננו".

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ג] (קטע "והנה בהנוסח").

שני ביאורים ב"תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים".

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ב] (קטע "וגם" וקטע "והנה כבר הבאנו" ולהלן שם). פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם וגו' על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה', ט"ו) (קטע "וגם הראב"י" ולהלן שם).

עוד בביאור "זכר ליציאת מצרים".

פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם וגו' על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה', ט"ו).

קידוש וחילול השם

ביאור "כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי".

פר' מקץ, ויאמר אלהם מרגלים אתם (מ"ב, ט').

בענין אם רשאי ליהרג היכא שרשאי לעבור.

פר' כי תשא, מה עשה לך העם הזה וגו' (ל"ב, כ"א).

ספיקת הגמ' אם גוי מצווה על קידוש השם בנוגע לד' מצות בני נח.

פר' נח, את האלקים התהלך נח (ו', ט') [א] בהערה השני'. פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, לא תחמד (כ', י"ד) [ז].

קידוש ידים ורגלים

כללי

דברי החת"ס שבימי המילואים לא היו צריכים לקדש כי היו טובלים (ודעת הסוברים שטבילה אינה פוטרת מקידוש), ודברי הכלי חמדה שלא היו צריכים לקדש כי הי' להמשכן אז דין במה.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג.

ביאה ריקנית להיכל, קריבה להמזבח, נגיעה בכלי שרת

המחלוקת בין רש"י והריצב"א אם צריכים לקדש ידים ורגלים בשביל ביאה ריקנית לתוך ההיכל.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"א.

דברי הרמב"ם שקריבה להמזבח גם בלי עבודה צריכה קידוש ידים ורגלים, ודברי המקדש דוד דהיינו משום שבלי קידוש הרי הוא כזר ואין זר קרב לגבי המזבח אבל בקידוש זה אין פסול לינה.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "שו"ר" וקטע "ושוב דחה").

שנגיעה בכלי שרת אינה צריכה קידוש ידים ורגלים.

פר' צו, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו' (ו', ד') (קטע "שו"ר" וקטע "שו"ר").

קידוש מהכיוור ומכלי שרת ועוד דיני הכיוור

דברי הרמב"ן בפר' כי תשא שאין אפילו מצוה לכתחילה לקדש מן הכיוור, אלא אפשר לכתחילה לקדש מכלי שרת, וסתירה בדברי הרמב"ם בענין זה.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט).

הדרך שלפי הרמב"ם אין אפילו מצוה לכתחילה לקדש מן הכיוור עצמו, אבל יש מצוה לכתחילה לקדש מהמים שהיו בהכיוור אפילו אם הם עכשיו בכלי שרת.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "וע"ע בחסדי דוד" וקטע אחרון).

דברי האבן האזל שהמצוה של כבוד כהן גדול דוחה את הלכתחילה של כיוור ולכן הי' הכהן גדול מקדש מקיתון של זהב ולא מן הכיוור.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "והאבן האזל").

דברי הגמ' שהיכא שמקדש מכלי שרת צריכים "קודח בתוכו".

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "ובהי"א" ולהלן שם).

ע"ע להלן בסמוך בסק"ד.

השיעור של מים של כדי לקדש ד' כהנים

הדרך בדעת הרמב"ם שהדין של כדי ד' כהנים הוא רק בנוגע להלכתחילה של כיוור אבל כשמקדשים מכלי שרת אין צריכים כדי ד' כהנים.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "מיהו הקר"א").

עשרה קידושין של יום כיפור

בענין מה שביה"כ הי' הכ"ג מקדש מקיתון של זהב, ופליגי אמוראי בירושלמי בענין אם הכוונה היא גם להקידוש הראשון או האם הכוונה היא חוץ מהקידוש הראשון.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "ואם מצינו שהכ"ג וקטע "והשפ"א" ולהלן שם).

בענין המחלוקת בין רבי יהודה ות"ק אם הכ"ג הי' מקדש כל השנה מהכיוור (ת"ק) או מקיתון של זהב (רבי יהודה).

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "ואם מצינו ביומא" וקטע "וכ"כ בחסדי דוד" ולהלן שם).

דברי הגר"ז שהקידוש ידים ורגלים של כל השנה והקידושין של יוה"כ הם שני דינים נפרדים. והוסיף שהקידוש של שאר ימות השנה הוא כדי לקדש את הידים והרגלים לעבודה אבל הקידושין של יוה"כ הם בגדר גזירת הכתוב של מעשה רחיצה וחלק בזכות עצמו מסדר עבודת היום.

פר' כי תשא, ורחצו אהרן ובניו ממנו (ל', י"ט) (קטע "והשפ"א").
פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג.

דברי החת"ס שביה"כ אין הכהן גדול חייב מיתה אם לא קידש את שאר הקידושין (ואין זה מעכב את העבודה) כי הי' טובל, ושקשה על זה מהקידוש הראשון שהי' מעכב אע"פ שהי' טובל.

פר' פקודי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו (מ', ל"א) סק"ג.

קידוש לבנה

דברי השל"ה שנשים פטורות מקידוש לבנה משום שהוא בגדר זמן גרמא. וקושיית ר' שלמה קלוגר בהגהות חכמת שלמה שאין כאן חסרון של זמן אלא שחסר בסוף החודש החפצא של לבנה בחידושה.

פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע "ויש להביא" וקטע "ג").

קידושין

בענין ברכת אירוסין, עי' בערך ברכות - ברכת אירוסין.

מצות קידושין

בענין אם קידושין הוא מצוה, או רק ה כשר למצות פרו ורבו. וכן בענין אם גם הנישואין הוא בכלל המצוה (לפי הצד שקידושין הוא מצוה). וכן בענין אם אשה חייבת בהמצוה.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א').

בענין אם המצוה היא המעשה קידושין או התוצאה שיש לו אשה.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ד.

בענין אם אשת איש נאסרת בשעת הקידושין לעולם, רק שאח"כ מיתת הבעל וגירושין מפקיעין את האיסור, או האם מתחילה הרי היא נאסרת רק עד אותה שעה, כי מה שאוסר אותה הוא המצב של כל רגע ורגע שהיא עוד אשת איש.

פר' אחרי מות, "עוד בענין אם האיסורים של קרובות חלים מיד לעולם וכו'", וכן בענין איך הוא

האיסור של אשת איש", וכן להלן שם עד סוף הפרשה.

מחלוקת ראשונים בענין אם היא מותרת בבדיקה מהתורה מיד אחרי קידושין או האם רק אחרי נישואין.

פר' כי תצא, כי יקח איש אשה (כ"ד, א') סק"ג.

דברי האב"מ בביאור דברי הר"ן שרצון האשה אינו חלק מגוף מעשה הקידושין והקידושין, וממילא אין צריכים עדות על זה, והחולקים על זה.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ג] (קטע אחרון).

דעת האיש והאשה והשליח

הדרך שמצד האשה לא מספיק בדעת אלא צריכים המדריגה של רצון, ושלומדים כן מהפסוק ויצאה והיתה.

פר' חיי שרה, ונשאלה את פי (כ"ד, נ"ז) (קטע "גם יש לבאר").

בענין אם גם בנישואין צריכים רצון גמור, ובענין תלויה ותנישאי, ע"י בערך חופה – עשיית נישואין.

דברי האב"מ (בביאור דברי הר"ן) שרצון האשה אינו חלק מגוף מעשה הקידושין והקידושין, וממילא אין צריכים עדות על זה, והחולקים על זה.

פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ג] (קטע אחרון).

בענין הלשון "מיועדת".

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע "ולפ"ז").

הדרך שאין קידושין תופסין גם היכא שאין כאן האיסור של הערוה אם יש כאן מיהא השם של הערוה, כי מספיק בזה שיש כאן הסיבה של האיסור, אלא שהיינו רק בקידושין רגילין אבל לא ביבום, כי קנין יבום וזיקת יבום שפיר יכולים לחול כל היכא שאין כאן האיסור בפועל, והדרך שגם יבום הרי הוא כמו קידושין.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל

שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') "בענין אין קידושין וזיקה תופסין בעריות".

דעת רש"י ביבמות דף מ"ט ע"ב שאם אין קידושין תופסין באשה מסוימת, ה"ה שאם בשעת הקידושין לא היתה קיימת הסיבה, רק שאח"כ נולדה הסיבה, הרי הקידושין נפקעין. ודעת תוס' שם שחולקים על זה וסוברים שאינן נפקעין.

פר' אחרי מות, "בענין אין קידושין וזיקה תופסין בעריות" בההערה.

בענין אסור לאדם לקדש אשה עד שיראה.

פר' לך לך, הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (י"ב, י"א).

קיום מצות

בענין שכר ועונש, ע"י בערך שכר ועונש.

בענין מה שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, ע"י בערך זמן גרמא.

בענין כל ישראל ערבים זה לזה, ע"י בערך ערבות.

ע"י עוד בערך עשה דוחה לא תעשה.

כללי

הדרך שאע"פ שיש מצות שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו, אבל אין זה מכריח שטעם התורה כשציוותה הוא באמת משום שכן מחייב שכל האנושי (חוץ מ"וחדלת מעזב לו" דחזינן שהתורה מתמיהה).

פר' משפטים, וחדלת מעזב לו (כ"ג, ה').

שכדי שתהיינה בידו אח"ע שתי מצות שפיר רשאי.

פר' תולדות, מכרה כיום בכרתך לי (כ"ה, ל"א) (קטע "והריטב"א").

בענין מה נכלל בהדרשה של "זריזין מקדימין למצות" מ"וישכם אברהם בבקר", ומה נכלל בהדרשה של "אין מחמיצין את המצות" מ"ושמרתם את המצות".

פר' בא, ושמרתם את המצות (י"ב, י"ז).

המחלוקת אם הציוויים שנאמרו לפני הר סיני נשנו עוד הפעם בהר סיני ואנחנו צריכים לקיים רק את הציווי של הר סיני.

פר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט). פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג).

שיטת רבי יצחק שהמנין של תרי"ג שלנו מתחיל מהחודש הזה לכם, וביאורו של הגור ארי' דהיינו משום שמאז נצטוו באמצעות משה רבינו.

פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"א.

גדר "תלויות בארץ".

פר' שלח, כי תבאו אל ארץ מושבתים (ט"ו, ב') [א].

שיש שני סוגים של הכשר מצוה, א' היכא שבזמן שהוא עושה את ההכשר הרי זה נקרא שהוא כבר בקשר עם המצוה, ב' היכא שאין זה נקרא שהוא כבר בקשר עם המצוה, ונפ"מ למעשה בזה.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "מיהו לפי הנ"ל").

בענין "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד" (ברכות דף י"ע"א).

פר' בראשית, וידע אדם (ד', כ"ה) [א]. פר' נח, תמים הי' בדורותיו (ו', ט) בהערה, שם, ואני הנני מקים את בריתי (ט', ט). פר' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו' (מ"ב, ט') (קטע ראשון).

עוסק במצוה פטור מן המצוה

בענין עוסק במלחמת מצוה פטור מן המצוה, ובענין אם מלחמת עמלק היא בגדר מלחמת מצוה, עי' בערך מלחמה.

בענין אם הדין של עוסק במצוה פטור מן המצוה גורם שנחשב שהוא פטור ממש מן המצוה השני' (אשר לפ"ז אם קיים אותה אינו יוצא אלא צריך לעשותו עוד הפעם

אח"כ כשיגמור את המצוה הראשונה ויתחייב שוב בהשני'), או האם הוא נחשב בגדר אנוס מלקיים אותה.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ועכ"פ" וקטע "והנה הצד" וקטע "ובנוגע").

בענין דברי הריטב"א בסוכה דף כ"ה (נדפס בחי' הרשב"א) שעוסק במצוה אסור להפסיק בשביל המצוה השני' ולא רק שפטור.

פר' בא, ושמרתם את המצות (י', י"ז) (קטע "ויש לעיין"). פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע אחרון).

בענין דברי הריטב"א בסוכה דף כ"ה (נדפס בחי' הרשב"א) בענין עוסק במצוה היכא שהשני' היא מצוה עוברת וזו שהוא עוסק בה אינה עוברת.

פר' בא, ושמרתם את המצות (י', י"ז) (קטע "ועוד כתב").

שגם העוסק בהכשר מצוה פטור מן המצוה.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

הדרך שהיכא שיש להכשר ערך עצמי אין זה נקרא שהוא כבר בקשר עם המצוה הבאה ועוסק באותה מצוה.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "מיהו לפי הנ"ל" ולהלן שם).

הדרך שהעוסק בהכשר מצוה פטור מן המצוה רק היכא שההכשר הוא בגדר לפני ולא היכא שהוא בגדר לפני דלפני.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

בענין היכא שהוא עוסק במצוה אבל מתכוין להתפרנס ולא להמצוה, וכן היכא שהוא מתכוין לשני הדברים, האם הוא פטור מן המצוה.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א')

(קטע "והנה באו"ח" וקטע "מיהו באמת").

שיטת רש"י שעוסק במצוה פטור גם בשעת חנייתו, דהיינו בשעה שאינו טורד ממש בהמצוה ואפשר לקיים שניהם.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "והנה הצד").

הקושיא למה עוסק במצוה פטור מלתת צדקה הלא עוסק במצוה אינו פטור מלאוין והרי על המניעה מלתת צדקה יש גם הלאוין של לא תקפוץ ולא תאמץ.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז').

עוד קושיא כעין הקושיא הנ"ל, והיינו למה כשהוא כבר עסוק בכבוד אביו הרי הוא פטור מלהשיב אבירה משום שעוסק במצוה פטור מן המצוה הלא על המניעה מלהשיב אבירה יש לאו (לא תוכל להתעלם) ועוסק במצוה אינו פטור מלאוין.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ושוב כתב").

דברי הקו"ש שעוסק במצוה פטור גם מלאו אם האופן איך לעבור על הלאו הוא רק בשוא"ת ולא בקום ועשה.

פר' ראה, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך וגו' (ט"ו, ז') (קטע "ושוב כתב").

בענין אם עוסק במצוה פטור ממצוה שהיא ביסודה חיוב שהוא חייב לאחרים.

פר' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [א] סק"ג.

השיטה שאם כבר התחיל בכבוד אביו לא יפסיק אפילו למצוה שאי אפשר להעשות ע"י אחרים כי עוסק במצוה פטור מן המצוה.

פר' נח, וימת תרה בחרן (י"א, ל"ב) סק"ד. פר' תולדות, אחות נביות (כ"ח ט') סק"ב (קטע "ונראה לבאר" ולהלן שם). (פר' בא, אל פרעה [י', א'] קטע "ושמעתי").

השיטה שכשהוא עוסק בלימוד גמרא אינו צריך להפסיק כדי לקיים מצוה, ורק כשהוא לומר משניות או מקרא הרי הוא צריך להפסיק.

פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועל פי זה").

מצות צריכות כוונה

שהיכא שאינו יודע בכלל שהוא מחויב בהמצוה, אינו יוצא ידי חובת המצוה אפילו למ"ד שמצות אין צריכות כוונה, משום שהוא נחשב בגדר מתעסק.

פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה (נ', כ') [א] (קטע "והנה הרמב"ן").

מה שצידד הקובץ שיעורים שבמצות של אכילה גם מתעסק יוצא "שכן נהנה".

חומש פר' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה (נ', כ') [א] (קטע "והנה כבר הבאנו").

קימה

ע"י בערך זקנה.

קין

דברי התרגום יונתן, והפרקי דר"א, והמורה נבוכים, בענין שקין לא הי' בדמותו וכצלמו של אדם.

פר' בראשית, ויולד בדמותו כצלמו (ה', ג').

בענין אם בניו היו בדמותו וכצלמו של אדם הראשון.

פר' בראשית, ויולד בדמותו כצלמו (ה', ג') (קטע "מיהו מהת"י").

דברי הפרקי דרבי אליעזר שקין נולד מרוכב נחש (פי' סמאל שרכב על הנחש) ולא מאדם הראשון.

פר' בראשית, ויולד בדמותו כצלמו (ה', ג') (קטע "ובפרקי").

בענין למה לא הרג אותו אדם הראשון על הריגת הבל שהרי בן נח נהרג בעד אחד ודיין אחד ואולי אפילו על פי עצמו.

פר' בראשית, קול דמי אחיך (ד', י') "בענין עונשו של קין".

בענין מה שקין עשה תשובה.

פר' בראשית, גדול עוני מנשוא (ד', י"ג), אז הוחל (ד' כ"ו) [ב'] סק"א.

קנאה

בענין קנאת בחור מרעהו, עי' בערך מדות - קנאה

קנין הגבהה

הגבהה בידו והגבהה מכחו

בענין הגבהה בידו, והגבהה מכחו (כלומר היכא שאין החפץ בתוך ידו).

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה.

הציור של חבילי זמורות בקידושין דף כ"ו ע"א.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה.

דבר שדרכו בהגבהה, ודבר שאין דרכו בהגבהה

שהגבהה מועילה גם בדבר שאין דרכו בכך. פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה (קטע "ועי' בפ"י").

הגבהה ברשות המוכר

בענין למה מועילה הגבהה ברשות המוכר. פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה (קטע "והנה לכאורה" ולהלן שם).

קנין חזקה

המחלוקת בין רבי אליעזר ורבנן אם הילוך קונה, מקרא דקום התהלך בארץ.

פר' חיי שרה, גר ותושב אנכי עמכם (כ"ג, ד').

קנין משיכה

בענין מה שהגבהה מועילה ברשות שמוכר משא"כ משיכה.

פר' וישב, לכו ומכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה (קטע "והנה לכאורה" ולהלן שם).

בענין מה שהגבהה מועילה גם בדבר שאין דרכו בכך משא"כ משיכה.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז) בהערה (קטע "ועי' בפ"י").

קרבן אשם

דברי הרמב"ן בפרשת מצורע, ועוד קדמונים, בענין התפקידים של חטאת ואשם ועולת מצורע.

פר' מצורע, ועשה הכהן את החטאת (י"ד, י"ט).

קרבן בכור

בענין מה שאע"פ שבכור קדוש מרחם אבל בכל זאת מצוה להקדישו.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב).

הדרך שהקדושת פה שמקדשים את הבכור אינה קדושה מפורטת של בכור אלא הרי היא רק קדושת קדשים קלים, ושייך קדושת קדשים קלים בלי פירוט איזה קרבן מקדשים קלים.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב) סק"ג.

בענין אם קדושת בכור היא קדושה אחת עם קדושת שלמים.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב) סק"ג.

דברי הגרי"ז בענין אם מה שבכור ניתן לכהנים הרי זה מצד קדושתו (כהצד השני הנ"ל) או מצד שהוא פטר רחם, וחילוקו בין מחיים לבין לאחר הקרבתו.

פר' קרח, כל פטר רחם לכל בשר וגו' יהי' לך (י"ח, ט"ו).

הדרך שמצד עצם טבעה של קדושת בכור (ומעשר ותמורה) הרי הקדושה ההיא יכולה לחול על כל בהמה אע"פ שאינה בכור, רק שהתורה החילה אותה רק בהציור של בכור.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב]. פר' קרח, כל פטר רחם לכל בשר וגו' יהי' לך (י"ח, ט"ו).

בענין מה שחלה על תמורת בכור קדושת בכור אע"פ שאינה פטר רחם (דמזה נראה כהיסוד הנ"ל).

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

המחלוקת בין תוס' והרמב"ם בענין אם תמורת בכור ניתנת לכהנים (הרמב"ם) או לא (תוס').

פר' קרח, כל פטר רחם לכל בשר וגו' יהי לך (י"ח, ט"ו).

קרבן חגיגה

שאע"פ שיש חיוב להביא קרבן חגיגה אבל הקרבן עצמו הוא בגדר קרבן נדבה.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי קדש לה' (כ"ז, ל"ב) סק"ב.

קרבן חטאת יחיד

בענין חטאת שהקריבה שלא לשמה, עי' בערך עבודה לשמה - קרבן חטאת.

בענין פר העלם דבר של ציבור, עי' בערך קרבן פר העלם דבר של ציבור.

בענין שעיר נשיא, עי' בערך קרבן שעיר נשיא.

בענין קרבן עולה ויורד, עי' בערך קרבן עולה ויורד.

הדרך שחטאות נזיר ומצורע הן ביסודם עולות רק שגזיה"כ היא שעושים בהם מעשה חטאת.

פר' נשא, שעיר עזים אחד לחטאת (ד', ט"ז).

בענין סתירת הסוגיות אם חטאת נזיר ומצורע מכפרות או מכשירות.

פר' מצורע, ועשה הכהן את החטאת (י"ד, י"ט) (קטע "וע"ע ביד דוד" ולהלן שם).

דברי הרמב"ן בפרשת מצורע, ועוד

מפרשים, בענין התפקידים של חטאת ואשם ועולת מצורע.

פר' מצורע, ועשה הכהן את החטאת (י"ד, י"ט) (קטע אחרון).

חטאת נחשון

בענין מה שחטאת נחשון הרי היא ביסודה חטאת רק שהיתה הוראת שעה שתייה כשירה אע"פ שלא באה על החטא.

פר' נשא, שעיר עזים אחד לחטאת (ד', ט"ז) (קטע "מיהו גם בלא"ה" ולהלן שם).

נתיצה, מריקה ושטיפה, כיבוס

בענין הבעיא של רמי בר חמא בבשר חטאת שתלאו בתנור מהו, אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא, או דלמא אבישול בלא בילוע.

פר' צו, וכל כלי חרש אשר תבשל בו וגו' (ז', כ"א) (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין הבעיא של רב יצחק בר יהודה אם הכלי טעון מריקה ושטיפה היכא שבישל במקצתו.

פר' צו, וכל כלי חרש אשר תבשל בו וגו' (ז', כ"א) (קטע "ובישוב" ולהלן שם).

הדרך שכדי לחייב מריקה ושטיפה לא מספיק בזה שנמצא דם בתוך הכלי חרס אלא צריכים בדוקא כניסה מבחוץ.

פר' צו, וכל כלי חרש אשר תבשל בו וגו' (ז', כ"א) (קטע "ונראה" ולהלן שם).

המחלוקת בין רש"י ותוס' בענין היכא שיש בהכלי דם חטאת, וביטלו מתורת כלי, ושוב חידש עליו שם כלי באופן שהוא נחשב כלי חדש, האם הכלי צריך מריקה ושטיפה (ותלוי בהשאלה שכתבנו לעיל בסמוך אם צריכים כניסה או לא).

פר' צו, וכל כלי חרש אשר תבשל בו וגו' (ז', כ"א) (קטע "ועי' עוד" ולהלן שם).

בענין כלי או בגד שיצא חוץ לעזרה ונטמא.

פר' צו, וכל כלי חרש אשר תבשל בו וגו' (קטע "ועני" עוד" ולהלן (שם).

קרבן מוסף

עיי' עוד בערך קרבנות - אמירת קרבנות.

המשנה בריש שבועות שאם לא הקריבו את השעיר לחטאת של קרבן מוסף אפשר להשלימו ולהקריבו ברגל או ראש חודש אחר.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד).

דברי הגר"ח שבשעירי ראשי חדשים ורגלים ויוה"כ אין צריכים הפרשה על החטא אלא ההפרשה היא לחובת היום, כי עיקרם לחובת יום רק שהם גם מכפרים.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד).

דברי הירושלמי שגם אם לא עברו על טומאת מקדש וקדשיו בכל זאת שעירי ראשי חדשים ורגלים ויוה"כ באין לחובת היום.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד).

הדרך שהתורה קבעה את השעירים לחובת היום, והסיבה היא כדי שיכפרו על טומאת מקדש וקדשיו, ובכל זאת לבסוף הרי הם באין גם כשאין חטא.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד).

הדרך שנאמרו בשעירים שני דינים נפרדים ועצמאיים, א', שהם מקרבנות היום, ב', שהם גם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד) (קטע "מיהו נראה").

הדעה שהעולות של מוספים אינם מכפרים על עשה.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו' (קטע "והקשה" וקטע אחרון).

ביאור דברי הגמ' שהקרבן מוסף של שבת נחשב יותר מקודש בשבת שהוא גם ראש חודש.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ג' (קטע "מיהו יש להקשות").

בענין מה שאין קרבן חטאת בהמוסף של שבת.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו'.

הדרך שבשבת ראש חודש אין צריכים לומר לפני שחרית פסוקי שבת.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ב' (קטע אחרון).

קרבן מעשר בהמה

החייב ודיני ההפרשה

בענין אם הדין של "ולא שכבר עבר" הוא בגדר פסול, או בגדר פטור.

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

דברי הרא"ש בענין "ולא שכבר עבר".

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

קדושת הקרבן

בענין אם קדושת מעשר בהמה היא קדושה אחת עם קדושת שלמים.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב) סק"ג.

דברי הגרי"ז שמעשר בהמה נחשב בעצמותו קרבן נדבה אע"פ שיש חובת גברא לעשר ולהביאו.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב) סק"ב.

הדרך שמצד עצם טבעה של קדושת מעשר בהמה (ובכור ותמורה) הרי הקדושה ההיא יכולה לחול על כל בהמה אע"פ שאינה

בהמה של מעשר (או בכור או תמורה), רק שהתורה החילה אותה רק בהציור של מעשר (ובכור ותמורה).

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב]. פר' קרח, כל פטר רחם לכל בשר וגו' יהי' לך (י"ח, ט"ו).

בענין מה שחלה קדושת מעשר על תמורת מעשר אע"פ שאינה עשירי (אשר מזה נראה כהיסוד הנ"ל).

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

האיסור מכירה, והקרבנו

דברי הרמב"ם שאין לוקין על מכירת מעשר בהמה (לא יגאל ולא ימכר) כי אין המכירה חלה.

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [א].

קרבן עולה

בענין התפקיד של חטאת נזיר ועולת נזיר, וכן חטאת מצורע ועולת מצורע, עי' בערך קרבן חטאת יחיד - חטאות נזיר ומצורע.

בענין הסתירה בין "עולה דורון היא" לבין העובדא שעולה מכפרת על עשין.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [ב].

דברי הרמב"ן שעולה מכפרת רק על עשין שעבר עליהן במזיד, אבל בשוגג אינו צריך כפרת עולה.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [ג].

בענין שעולה מכפרת על לאו הניתק לעשה, ובענין אם היא מכפרת גם על לאו שאין בו מעשה, ועל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"א.

קרבן עולה ויורד

הדרך שיסוד הדין של דלי דלות אינו שיכול להחליף את הקרבן עשיר של בהמה

במנחה של דלי דלות אלא שיכול להחליף את הקרבן דלות של עוף במנחה של דלי דלות.

פר' ויקרא, ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת וגו' (ה', י"א).

בענין למה ראש ישיבה אינו פטור מקרבן עולה ויורד משום שאינו בא לידי עניות בגלל "גדלהו משל אחיו" כמו כהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע "ברם לפי הנ"ל").

קרבן עולת ראוי

שאע"פ שיש חיוב להביא קרבן עולת ראוי אבל הקרבן עצמו הרי הוא בגדר קרבן נדבה.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהי' קדש לה' (כ"ז, ל"ב) סק"ב.

קרבן פסח

כללי

ביאור ההוה אמינא שכל המתגייר חייב להביא קרבן פסח.

פר' בא, וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' וגו' והי' כאזרח הארץ (שמות י"ב, מ"ח).

הדרך שקרבן פסח בא על העובדא שלפני שהקב"ה לקח את כלל ישראל לגוי נתגלה להם ע"י שפסח על בתייהם במכת בכורות, כלומר שקרבן פסח אינו בא עבור עצם המכת בכורות וההצלה ממנה, אלא הרי הוא בא על העובדא שע"י מכת בכורות הקב"ה נתגלה לכלל ישראל על ידי שפסח על בתייהם (ושזהו הכוונה ב"לבא לקחת לו גוי מקרב גוי", דהיינו שקודם כל "בא", כלומר נתגלה להם ע"י מכת בכורות, ורק אח"כ לקח אותם לו גוי מקרב גוי).

פר' בא, וכי יגור אתך גר (שמות י"ב, מ"ח).

קרבן ציבור

ע"י עוד בערך קרבן מוסף.

הדרך שלנשים אין חלק בקרבנות ציבור. והדרך שגם נשים זקוקות להריצוי והכפרה של קרבן ציבור והקרבן מרצה ומכפר עליהן אע"פ שהוא מצות עשה שהזמן גרמא. והדרך שהן גם חייבות בהקרבן וחשיבי בעל הקרבן.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב].

שיטת רש"י בחומש שאם ציבור נודב עולה הרי זה בגדר קרבן שותפין, ושיטת הרמב"ן שאם רוב הציבור נדבו הרי זה בגדר קרבן ציבור.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"א.

שלפי שיטת הרמב"ן הנ"ל הנסכים יבואו מכל הציבור וגם מהמיעוט שלא נדבו.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"א (קטע "ועוד כתב הרמב"ן").

דברי הגרי"ז בדעת הרמב"ן שאע"פ שאדם יכול להפריש קרבן בשביל חברו אבל א"א ליחיד להפריש בשביל ציבור אלא צריכים דעתם ושהם יפרישו.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"א (קטע אחרון).

בענין המהות של קרבן עולת ציבור שבא ממותרות: האם הבעלים הוא רשות הקדש רק שהוא מרצה על הציבור, או האם הציבור הוא גם הבעלים רק שאין הם המקדישים אלא הרי זה נקרא שרשות הקדש עצמו עושה את הקרבן מן השקלים.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"ב.

דברי הרי"ף במס' ברכות שאין תפילת נדבה בציבור כי ציבור אינו יכול לנדב קרבן.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"ב.

בענין אם השתי תודות שמביאים כשמוסיפים על העיר ועל העזרות הן קרבן

בענין אם קדושת קרבן פסח היא קדושה אחת עם קדושת שלמים.

פר' בחקותי, וכל מעשר בקר וצאן וגו' (כ"ז, ל"ב) סק"ג.

המחלוקת בין רש"י ור"ת בענין אם מי שאינו מל משום שמתו אחיו מחמת מילה מותר לאכול קרבן פסח.

פר' בא, וכל ערל לא יאכל בו (י"ב, מ"ח).

הדרך שאכילת מצה כל שבעה ולא חמץ, מוסיפה תוספת קיום בהקרבן פסח של י"ד, כלומר שנאמר בדיני קרבן פסח שיבואו אחריו ז' ימים של מצה ולא חמץ.

פר' ראה, לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות (ט"ז, ג').

בענין מה שיש פסוק לחייב נשים בקרבן פסח.

פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "ותי").

פסח מצרים

בענין מה שהקב"ה אמר למשה שישמו את הים על שתי המזוזות ועל המשקוף, ואילו משה בדברו עם כלל ישראל הפך את הסדר ואמר שישמו אותו על המשקוף ועל שתי המזוזות.

פר' בא, ונתנו על שתי המזוזות וגו' (שמות י"ב, ז').

קרבן פר העלם דבר של ציבור

טעם הדבר למה תלוי ביושבי ארץ ישראל.

פ' נצבים, הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [א].

ביאור הסוגיא בהוריות בענין אם אפרים ומנשה נחשבים שבט אחד בנוגע לפר העלם דבר של ציבור או האם הם נחשבים שני שבטים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב].

דברי השט"מ שמזמור לתודה הוא השיר שהלויים שרים על התודות שמביאים כשמוסיפים על העיר והעזרות, ודעת החתם סופר שהוא שירת הלויים על תודת יחיד, ודעת החיי אדם והאבני נזר והאור שמח שהוא שירת הבעלים על התודה שלהם בשעת סמיכה.

פר' צו, "בענין שירה על קרבן תודה".

קרבן תמיד - השלמה

עי' עוד בערך קרבנות - אמירת קרבנות.

הדרך ששני התמידים באים כל אחד מהם על כל היום, רק שזמני ההקרבה הם שחרית ובין הערבים.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ד' (קטע "והנה עי' בפמ"ג" ולהלן שם).

דלא כהנ"ל אלא "תמיד השחר מכפר על עבירות הלילה, ושל בין הערבים מכפר על עבירות היום" (ילקוט שמעוני, ישעי' ש"צ).

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ד' (קטע "והנה עי' בילקוט").

ביאורים בדברי הגמ' שבשבת התמיד נחשב מקודש יותר מבחול.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ג' (קטע "ויש לבאר" ולהלן שם).

קרבנות - אמירת קרבנות

פירוש לשון "עתר" ב"ותערב עליך עתירתנו כעולה וכקרבן".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') א'.

שבזמן הבית לא היתה קיימת האפשרות של קיום קרבן ע"י "נשלמה פרים שפתינו".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') א'.

ציבור, או האם הן קרבן יחיד דהיינו שהן של מי שרוצה לנדב אותן וכיון שהן קרבן יחיד אינן טעונות שירה.

פר' צו, "בענין שירה על קרבן תודה" סק"א.

קרבן שלמים

בענין אם שלמים מכפרים על עשה.

פר' בראשית עין פרי (א', י"א) בההערה השני'. פר' ויקרא, ואם זבח שלמים קרבנו (ג', א').

הדרך שאפילו אם שלמים מכפרים על עשה אבל הרי זה רק אם הוא רוצה, אבל אינו חייב להתודות על השלמים, משא"כ בעולה הרי הוא חייב להתודות על העולה.

פר' ויקרא, ואם זבח שלמים קרבנו (ג', א') (קטע "והרדב"ז").

דברי הרמב"ם שאומר על שלמים דברי שבח.

פר' ויקרא, ואם זבח שלמים קרבנו (ג', א').

קרבן שעיר נשיא

בענין נשיא שנצטרע לענין שעיר נשיא.

פר' ויחי לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, א') [ב] ובההערה השני' (קטע "מיהו בגליון הש"ס" וקטע אחרון).

קרבן תודה

בענין השתי תודות שמביאים כשמוסיפים על העיר ועל העזרות, עי' בערך ירושלים - מוסיפים על העיר ועל העזרות.

ראיות שתודה היא סוג מסוים של שלמים.

פר' צו, וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' אם על תודה יקריבנו (ז', י"א י"ב).

שכל התודות הן סוג אחד של קדושה ולא חל בקדושת התודה על איזה נס היא באה.

פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

בענין דברי הט"ז שאמירת הפסוקים היא כנגד זריקת הדם, ואילו תפילת שמונה עשרה היא כנגד הקטרת אברים.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ב' (קטע "ויש ליישב" ולהלן שם).

השיטה שבמנחה אומרים קרבנות אחרי אשרי.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ב' (קטע "ויש ליישב").

בענין מה שהמחבר אינו מזכיר אמירת קרבנות במנחה, והרמ"א כתב רק שהיא מנהג יפה.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ד'.

דברי הפרי מגדים שאם הקדים לומר קרבנות לפני עלות השחר, יצא.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ד' (קטע "והנה עי' בפרי מגדים" ולהלן שם).

בענין המקדים לומר תמיד של בין הערבים בשחרית.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ד' (קטע "ולפ"ז יוצא" ולהלן שם).

ביאור דברי המחבר שבשבת צריכים לומר לפני שחרית גם פסוקי המוסף של שבת, אבל בראש חודש אין צריכים לומר קודם שחרית פסוקי המוסף של ראש חודש (ודברי הרמ"א שצריכים לומר גם פסוקי המוסף של ראש חודש כדי לפרסם שהוא ראש חודש).

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ב'.

הדרך שבשבת ראש חודש אין צריכים לומר לפני שחרית פסוקי המוסף של שבת.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ב' (קטע אחרון).

ביאור למה נוסח אשכנז מאחרת את השיר של יום עד אחרי תפילת מוסף אע"פ שהוא שירת הלויים על התמיד.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ג'.

בענין מה שאין קרבן חטאת בהמוסף של שבת.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו' (קטע "ויש לבאר").

פירוש "רצית קרבנותי".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו'.

פירוש "זבחי רצון ושעירי חטאת"

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו' (קטע "וכעין הנ"ל").

פירוש "ועולת ראש חדש נעלה עליו ושעירי חטאת נעשה ברצון".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ו' (קטע "ולפי זה").

פירוש "ואת מוסף יום השבת הזה" (או "ראש חודש הזה").

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ה'.

בענין שלעתיד לבוא ישלימו את כל הקרבנות שחיסרו בתקופת החורבן.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ה'.

בענין למה אומרים עולת חדש בחדשו ולא גם חטאת חדש בחדשו.

פר' פנחס, עלת חדש בחדשו (כ"ח, י"ד).

בענין הזכרת מנחות יחיד, ועומר, ושתי הלחם, ונסכים, ומנחת נסכים.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ז'.

עוד בענין הזכרת נסכים ומנחת נסכים.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ח'.

עוד בענין הזכרת נסכים.

פר' פנחס, את קרבני לחמי (כ"ח, ב') ט' סק"א.

הסברא ש"נשלמה פרים שפתינו" נאמר רק

על זבחים, דוגמת "פרים", אבל לא על מנחות.

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ז'.

בענין אמירת משניות שבפרק איזהו מקומן וכו' (וברייתא דרבי ישמעאל).

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ט' סק"ב.

קרות הגבר

"היוצא לדרך קודם קרות הגבר דמו בראשו".

פר' מקץ, הבקר אור והאנשים שלחו (מ"ד, ג') (קטע "והנה ביומא" ולהלן שם).

קרח

השיטות בענין מתי קרה המחלוקת של קרח.

הקדמה, א' (קטע "והנה רש"י"). פר' קרח, ויקח קרח (י"ז, א').

בענין למה מחלוקתו של קרח היתה דוקא סביב המשכן והכהונה.

פר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [א] (קטע "ונראה עוד").

"כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהי' כקרח וכעדתו": בענין אם הכוונה היא ללאו גמור מהתורה או האם הכוונה היא רק לאסמכתא. ושיטת הרמב"ן שהוא לאו גמור אבל רק בחולק על הכהונה.

פר' קרח, ולא יהי' כקרח וכעדתו (י"ז, ה') [א].

דברי הקו"ש שבנוגע להנשים של כלל ישראל נאמר רק שאין להן זכות בחלוקת ארץ ישראל, אבל בעדת קרח (ובמרגלים) נאמר שבכלל לא תהא להם נחלה בארץ והופקעו לגמרי מאחוזת נחלה אפילו ע"י ירושה.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [א] (קטע "ועיי"ש בקובץ" וקטע אחרון). פר' פנחס, לאלה תחלק הארץ בנחלה (כ"ו, נ"ג) סק"א (קטע "ועיי"ש בקובץ" וקטע אחרון) ובהערה החמישית.

עוד בענין שלא הי' לעדת קרח (ולמרגלים) חלק בארץ.

פר' שלח, חיו מן האנשים (י"ד, ל"ח) [ב].

קריאת התורה

שכהן חלל אינו יכול לעלות לתורה במקום לוי.

פר' אמור, אמור אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א') (קטע "וכתב" ולהלן שם).

שיטות הראשונים והאחרונים בענין "שמנה פסוקים (אחרונים) שבתורה יחיד קורא אותן" (מנחות דף ל' ע"א, וב"ב דף ט"ו ע"א).

פר' וזאת הברכה, וימת שם משה (ל"ד, ה') ולהלן שם.

קריאת שמע

מהות המצוה

דברי הביאור הלכה שכל פרשה ופרשה היא קיום מצוה נפרד, והיינו אע"פ שהרמב"ם מנה את שתי הפרשיות כמצוה אחת במנין תרי"ג.

פר' ואתחנן, "עוד בענין דקדוק בקריאת שמע".

הדרך שמדרבנן צריכים את שלשת הפרשיות יחד ולא סגי בפרשה אחת לחוד. ולכן השיעור של הפסק הוא כדי לגמור את כל הפרשיות.

פר' ואתחנן, "עוד בענין דקדוק בקריאת שמע".

דברי הרמב"ם שהכוונה בושננתם לבנין היא לתלמוד תורה, ושהכוונה בודברת בס היא לקריאת שמע.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו יש לדחות").

דברי השאגת ארי' שמצות קריאת שמע היא ביסודה מצות תלמוד תורה, רק שהכא התורה אמרה מה ללמוד.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "וע"ע בשאגת ארי" ולהלן שם).

בענין שיוצאים ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע".

בענין למה המחבר אינו מביא את הדין הנ"ל שיוצאים ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית, והרמ"א שפיר מביאו.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

המחלוקת אם דבר זה (שיוצא ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית) אסור לאומרו בפני עם הארץ או מצוה לאומרו בפני עם הארץ.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

דיני הקריאה

בענין איך מותר לקרוא קריאת שמע בעל הפה הלא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה.

הקדמה ב' (קטע "שוב שמעתי").

בענין אם צריכים לומר ברוך שם כבוד וכו' כשהוא קורא קריאת שמע על הסדר בתוך התפילה היכא שכבר יצא ידי קריאת שמע לפני התפילה.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [ב] סק"ו.

בענין אם צריך לומר "אמת" היכא שיוצא ידי קריאת שמע לפני התפילה ואינו אומר אז אמת ויציב ונכון וכו'.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [ב] סק"ז.

השיטות בענין מה צריכים לכוון בפסוק ראשון.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [ב] סק"א.

בענין מה צריכים לכוון ב"היום על לבבך".

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [ב] סק"ד.

בענין איך צריכים להאריך בהדל"ת של אחד.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד') [גב סק"ה].

דקדוק

משמעות דברי הרמב"ם שצריכים לדקדק רק בקריאת שמע, ודברי הרד"ק שגם בלימוד פסוקים מתנ"ך, ודברי רבינו יונה שגם בפסוקי דמרה ותפילה.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "והנה הרמב"ם" ולהלן שם), שם, "עוד בענין ריווח בין הדבקים".

בענין אם באמירת ברוך שם וכו' צריכים לדקדק.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "והנה שמעתי").

בענין אם צריכים לדקדק בפרשת ויאמר.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "ולפי דרכנו הנ"ל").

הדרך שיש שני סוגים של דקדוק: א', הידורים בביטוי המלה כגון רפה וחזק, ושוא נח ונד, ב', דקדוקים שבלעדיהם משתנה עיקר פירוש המלה.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "גם י"ל" ולהלן שם), שם, "עוד בענין ריווח בין הדבקים".

בענין לאיזה סוג שייך הדקדוק של פירוד בין הדבקים.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "גם י"ל" וקטע אחרון), שם, "עוד בענין ריווח בין הדבקים".

בענין לאיזה סוג שייך הדקדוק של להתזיז את הזיזן של תזכרו כדי שלא ישמע תשכרו.

פר' ואתחנן, "עוד בענין ריווח בין הדבקים".

בענין אם לחזור ולקרוא קריאת שמע היכא שלא דקדק.

פר' ואתחנן, "עוד בענין דקדוק בקריאת שמע".

דינים שונים

בענין קריאת שמע על המטה.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "וכעין זה" וקטע אחרון).

בענין למה צריכים ללמוד אחרי שמונה עשרה היכא שיוצאים ידי ברכת התורה עם אהבה רבה ולא מספיק בזה שקוראים קריאת שמע.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע ראשון ולהלן שם).

ראובן

דברי רש"י שראובן הי' בכור לעבודה ולא יוסף.

פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "וכן מבואר מרש"י" וקטע "מיהו אכתי נשאר קשה").

"וישמע ראובן ויצילהו מידם".

פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם (ל"ז, כ"א) סק"ח

ראוה מדברת

בענין אם מה שר"ג אומר שכראוה מדברת הרי היא נאמנת הרי זה מדין ע"א נאמן באיסורין או האם זה מדין טענת בעל דין. פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"ב.

ראש השנה

הדעה ש"כל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים" הרי זה כולל גם ראש השנה כי גם ראש השנה לא יתבטל. פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "וכפי"ג").

ראש חודש

בענין התפילות בראש חודש.

פר' פנחס, "בענין אמירת קרבנות".

ראש ישיבה

בענין דברי הגמ' (חולין דף קל"ד ע"ב)

ש"גדלהו משל אחיו" נוהג גם בראש ישיבה ולא רק בכהן גדול.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ה, שם, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב].

הסברא שהדין כבוד שנוהג בראש ישיבה הוא מקרא דהכהן הגדול מאחיו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך, כ"א ח', סק"ה.

שהרמב"ם הביא גדלהו משל אחיו רק בכהן גדול.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע "ודע").

ראשונים

בענין מה שהראשונים חולקים על הגאונים. הקדמה ד', סק"ד.

דברי הריב"ש שר"ת יכול לחלוק על הגאונים כי הי' "רב גוברי" וכאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות" (לשון הריב"ש).

הקדמה, ד' סקי"ג.

רב ותלמיד**מורה הלכה בפני רבו**

דרכם של תוס' בכתובות שמהני רשות רבו גם על תוך ג' פרסאות, רק שלא איסתייע מילתא לפסוק כהלכה, והחולקים על זה וסוברים שרשות רבו אינה מועלת על תוך ג' פרסאות.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע "ועוד דלפי").

בענין איך הותרו הדיינים במדבר לדון בתוך ג' פרסאות של משה רבינו.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב].

הסברא שהאיסור להורות בפני רבו הוא רק כשהוא מורה יחידי אבל לא כשהוא מורה בב"ד ביחד עם אחרים.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע "והנה ביישוב הקושיא" ולהלן שם).

הסברא שאפילו לפי הנ"ל אם כולם הם תלמידי הרב הרי זה אסור.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב]
(קטע "ברם יש לדחות").

הסברא שהיכא שרבו אינו יכול לדון לבדו אלא צריכים ב"ד של עוד דיינים או מותר לו להתלמיד להורות בבית דינו של רבו.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב]
(קטע "ועכ"פ יש ליישב").

דברי התורת חיים שרק באיסור והיתר אסור להורות בפני רבו אבל מותר לדון דיני ממונות.

פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב]
(קטע אחרון).

הלימוד לתלמידים

בענין מתי הוא הזמן שאדם מתחייב להתחיל ללמד לתלמידים.

פר' ואתחנן, ושננתם לבנים (ו', ז') [א].

בענין מה היא המצוה דאורייתא של לימוד לתלמידים, ומה היתה תקנת אנשי כנסת הגדולה ב"העמידו תלמידים הרבה", ולמה הוצרך יהושע בן גמלא להושיב מלמדים הלא מצוה דאורייתא היא.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א)
סק"ב (קטע "ונראה שכן הוא"
וקטע "ומעתה"). פר' ואתחנן,
ושננתם לבניך (ו', ז') [ב].

שמקודם צריכים לקנות את תורת הרב, ואחרי זה הרי הוא יכול לקנות גם השגה עצמית.

פר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ג.

המחלוקת בין רבי אליעזר ור"ע בענין כמה פעמים צריכים ללמד לתלמיד.

פר' כי תשא, ואחרי כן נגשו (ל"ד,
ל"ב).

בענין אם קיים מצות ללמד אם התלמיד לא הבין.

פר' כי תשא, ואחרי כן נגשו (ל"ד,
ל"ב).

בענין ההיתר והחיוב של רב להכלים או להכות את תלמידיו ("זרוק מרה בתלמידים").

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "והנה מלבד" ולהלן שם).

בענין נתינת כבוד לתלמידו.

פר' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז,
ט) [א] [ב].

כבודו ומוראו של הרב, ומחילה על כבודו ומוראו

בענין מה שבפורים מקילים בכבוד הרב.

פר' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז,
ט) [ב].

בענין מאיפוא ילפינן כבוד ומורא רבו וקימה בפני רבו.

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב].

בענין שאם תלמיד חכם מזלזל במצות הרי הוא כקל שבציבור.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע "והנה בסוף").

בענין כבוד לרבו של רבו.

פר' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

שרב מופלג הוא כמו רבו מובהק.

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע "והנה בב"ק" וקטע "והנה במס").

בענין המחלוקת אם רב שמחל על כבודו כבודו מחול או לא, וכן בענין הטעם של תורתו דילי היא.

פר' תצוה, ואתה תצוה וגו' (כ"ז, כ'). פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי לך (כ"א, ח') סק"א.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם הראב"ד שאע"פ שרב שמחל על כבודו

כבודו מחול אבל על בזיונות אינו יכול למחול.

פ' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א. פ' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

דברי הגר"ז על רב שמחל על כבודו כבודו מחול: שמחילה מהני רק על הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו אבל לא על הדברים שחייבים לכל ת"ח כי הדברים שחייבים לכל ת"ח הרי הם בגדר מצוה כלפי שמיא.

פ' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה הראשונה וסק"ד (קטע אחרון). פ' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

הדרך שברבו הדין כבוד שנתחדש הוא דין כבוד להגברא ולא רק לתורתו, אבל הדין כבוד לכל ת"ח הוא רק לתורתו.

פ' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ב ובההערה הראשונה.

הדרך שגם הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו הרי הם דין כבוד לתורתו, ואינם בגדר דין כבוד להגברא, אלא שמאחר שהוא רבו הרי הוא חייב בחיוב יותר חזק לכבד את תורתו ולכן הרי הוא חייב לעשות לרבו דברים שאינו חייב לעשות אותם לתלמיד חכם שאינו רבו.

פ' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה הראשונה.

בענין אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב.

פ' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

דברי הרמ"א שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב הרי זה רק אם גם המכבד הוא תלמידו של ההוא רב, ודברי השארית יוסף שחולק עליו.

פ' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

רבינו תם

דברי הריב"ש שר"ת יכול לחלוק על הגאונים כי הי' "רב גוברי' וכאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות" (לשון הריב"ש).

הקדמה, ד' סקי"ג.

רבנות

ביאורו של המהר"ל ב"אוי לה לרבנות שמקברת את בעלי" (פסחים דף פ"ז ע"ב). פ' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"ה (קטע ראשון).

רבקה

בענין מה שאמרה "אם כן למה זה אנכי". פ' בראשית, וידע אדם וכו' (ד', כ"ה) [א] (קטע "ברם צ"ע").

בענין למה עשתה רבקה כל התחבולה שעשתה כדי שיצחק יברך את יעקב ולא סמכה על ההשגחה.

פ' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') סק"ב.

מדת האיפוק שאפשר ללמוד מיצחק ורבקה.

פ' תולדות, וירא עשו וגו' (כ"ח, ו' - ח').

בענין העובדא שאע"פ שהיו לה חיים מלאים צרות, אבל אנחנו מסתכלים עלי' כאשה מאושרת.

פ' ויצא, זה לי עשרים שנה בכיתך (ל"א, מ"א) [ד].

רוב

ביטול ברוב

בענין אם יסוד הדין של ביטול ברוב הוא ששם הרוב מתפשט על המיעוט מדין רובו ככולו, או האם יסוד הדין הוא שאינו צריך לחשוש להמיעוט והוי מדין הלך אחר הרוב. ועי' להלן בסמוך כאן.

פ' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בההערה.

הסוכרים שביטול ברוב יכול רק להוריד שם, אבל לא להוסיף שם, וכגון היכא שחוט שלא נעשה לשם ציצית נתערב בחוטין ששפיר נעשו לשם לציצית.

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

דברי הרמב"ן ש"התירא לא בטל".

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

בענין אם הדין שבר' אינה מתבטלת הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בההערה (קטע אחרון).

בענין אם הדין שדבר חשוב אינו מתבטל הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בההערה (קטע אחרון).

בענין אם הדין שדבר שבמנין אינו מתבטל הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

פר' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בההערה (קטע אחרון).

רוח הקודש

שענה ושפלות מביאין לידי רוח הקודש.

פר' חיי שרה, והי' הנער אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").

דברי המהרש"א שנביאים נאמרו בהכח של נבואה, אבל כתובים נאמרו רק בהכח של רוח הקודש.

פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

רוצח

בענין אם לרוצח יש חלק לעולם הבא, עי' בערך עולם הבא – אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם לחבירו.

גדר ודיני העבירה של לא תרצח בענין למה צריכים את הלאו של לא תרצח

הלא בכל רציחה יש חבלה והרי יש כבר לאו על חבלה (לא יוסיף).

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [א].

בענין שאפילו את"ל שיש איזו סיבה למה הוצרכה התורה לפרט את הציור של רציחה אבל עדיין קשה למה מנו מוני המצות את לא תרצח כמצוה נפרדת במנין תרי"ג, הלא רציחה היא ציור פרטי של חבלה, ואין מונים את הפסוק של הציור הפרטי כמצוה בפני עצמה במנין תרי"ג אלא מונים רק את הלאו הכללי (לא יוסיף, פן יוסיף, להכותו).

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [א] (קטע "מיהו אכתי קשה").

שהלאו של לא תרצח אינו על הענין של חבלה אלא על הענין המיוחד של הפסד חיותו, ועל שהרוצח הוציאו מן העולם.

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [א] (קטע "מיהו לכאורה" וקטע "ותירוץ זה מיישב").

בענין אם רציחה נחשבת עבירה שבין אדם לחבירו כי יסוד העבירה הוא העוול שהוא עושה לחבירו, או האם היא נחשבת עבירה שבין אדם למקום כי יסוד העבירה הוא מה שהוא מקלקל את ישוב עולמו של הקב"ה.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ג (קטע ראשון ולהלן שם). פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ב].

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות ולכזות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה עמך.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פר' יתרו, לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "ב" וקטע "מיהו יש להעיר").

גרם רציחה

בענין סוגים שונים של גרם רציחה.

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג].

בענין אם עוברים בלאו דלא תרצח על גרם רציחה.

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג] (קטע "עוד יש להעיר").

בענין מגלן שעל גרם רציחה הרי הוא חייב מיתה בידי שמים.

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג] (קטע "והנה י"ל עוד").

בענין אם האומר לחבירו להרוג, חייב מיתה בדיני שמים, וכן האם הוא עובר על הלאו של לא תרצח.

פר' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ד].

מאבד עצמו לדעת

שהמאבד עצמו לדעת חייב מיתה לשמים. פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ב.

בענין דברי הרמב"ם שכלל מאבד עצמו לדעת עם הדברים שחייב עליהם מיתה לשמים אבל אין ב"ד ממיתים אותם.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ב.

בענין אם מאבד עצמו לדעת עובר בלא תרצח.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"א.

בענין אם מותר להרוג את עצמו כדי שלא לעבור על הג' חמורות (או עבירה אחרת).

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב].

בענין אם מותר להרוג את עצמו כדי שמיתתו תהי' כפרה על עבירה שעבר.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב] (קטע "ועוד הביא").

הרג טריפה, וטריפה שהרג

בענין למה טריפה שהרג פטור ממיתה.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם וגו' (ט', ה') [א] בההערה.

רחבעם בן שלמה

בענין מה שנקרא נער.

פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון וגו' (שמות ל"ג י"א) (קטע "מיהו עי' ברש"י").

רמב"ם

ביאור דברי הרמב"ם בהקדמתו להיד החזקה בתכלית חיבורו.

הקדמה, ג'.

דרכו של הרמב"ם בהיד החזקה לכתוב חידושי הלכות בלשון "יראה לי".

הקדמה, ה' בההערה.

דרכו של הרמב"ם בהיד החזקה להאריך לפעמים בפן המוסרי של ההלכה.

הקדמה, ה' בההערה.

בענין מה הי' ההיתר של הרמב"ם לגור בארץ מצרים.

בההוספה לפר' בשלח בסוף ספר שמות סק"ב.

רפואה

בענין "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות".

פר' וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (ל"ז, כ"א) סק"ז.

רש"י

בענין דרכו של רש"י להקפיד לפרש פשוטו של מקרא.

הקדמה, ה'.

רשע

בענין אינו עושה מעשה עמך, עי' בערך עושה מעשה עמך.

עי' עוד בערך בו תדבק, ובערך חנופה.

בענין כיבוד אב כלפי אביו רשע, עי' בערך כיבוד אב ואם - אביו רשע.

בענין רבו שמזלזל במצות, עי' בערך רב ותלמיד - כבודו ומוראו של הרב.

בענין תלמיד חכם שמזלזל במצות, עי' בערך תלמיד חכם - כבוד תלמיד חכם (בסופו).

בענין הפסול של רשע לעדות, עי' בערך עדות - פסול רשע, ופסול רשע דחמס.

בענין הפסול של רשע לדיינות, עי' בערך דיינים - פסולי דין.

בענין לפני עור, ומסייע ידי עוברי עבירה, ולהפריש מאיסור, במומר, עי' בערך לפני עור.

בענין אלו שאין להם חלק לעולם הבא, עי' בערך עולם הבא.

החילוק בין אדם רשע לאדם רע.

פר' לך לך ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג).

בענין רע לשמים ורע לבריות איזה מהם הוא יותר גרוע.

פר' לך לך, ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג). פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז (קטע "ורבינו בחיי").

בענין אם מי שהוא רע לבריות נחשב גם רע לשמים.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז (קטע "ורבינו בחיי").

"הרחק משכן רע ואת תתחבר לרשע" (פרטי הדינים).

פר' לך לך ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג) (קטע "ובפרק" ולהלן שם). פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז סק"ז.

דברי רבינו יונה שאם מתחברים ושוכנים אצל רשע לשם דבר עבירה עוברים בלא תהי' אחרי רבים לרעות.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז.

בענין אם הקדמת שלום לרשע מותרת.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז.

בענין אם מותר להתחבר לרשע כדי לקרבו לתורה או לדבר מצוה, ואת"ל שאסור האם מותר לשם מצות תוכחה.

פר' עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ז.

עוד בענין הסכנה להתחבר לרשע.

פר' שלח, ויקרא משה להושע בן נון יהושע (י"ג, ט"ז).

פרטי דינים בענין האיסור להחניף לרשעים.

פר' וישלח, כראת פני אלקים ותרצני (ל"ג, י').

רשע תמיד משתנה, כפי הנגיעות של אותה שעה, אבל צדיק הוא תמיד בלי השתנות.

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א) [א].

בענין מתי צריכים להתנהג במדת ההכנעה וריצוי נגד הרשע שבא להרע לנו (כשתוקף בגשמיות) ומתי בתקיפות (כשתוקף ברוחניות).

פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א) [ב].

שאל המלך

בענין דברי הכסף משנה ששאל הי' זקוק למשיחה אע"פ שלא הי' מביט דוד משום שהי' המלך הראשון על ישראל, ועוד דרכים בזה.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "והנה עי' בכ"מ" ולהלן שם) ובהערה שם. (פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" קטע ראשון). (פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [א] קטע "ובאמת"). (פר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ב).

בענין אם שאל נמשח בשמן המשחה או בשמן אפרסמון.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "והנה עי' בכ"מ").

שאם לא הי' חוטא הי' נשאר מלך על שבטו או מלך תחת מלך.

פר' ויגש, ויאסר יוסף מרכבתו (מ"ו, כ"ט) (קטע ראשון).

בענין למה לא הזכיר הכתוב את עון הריגת נוב עיר הכהנים בכלל עונות שאול.

פר' לך לך, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (ט"ו, י"ד) (קטע "ועיין עוד ברד"ק").

בענין למה שאול סולק מן המלכות על חטאו ואילו דוד לא סולק על חטאו.

פר' בראשית, המן העץ (ג', י"א) סק"א.

י"א) (קטע "מיהו עיין").

שבטים

בענין שבטי אפרים ומנשה, עי' בערך אפרים ומנשה.

בענין אם השבטים עברו במכירת יוסף על האיסור מיתה של גונב איש ומכרו.

פר' וישב, לכו ונמכרנו (ל"ז, כ"ז).

הדרך שבשביל השם של שבט לא מספיק בהא לחוד שכולם הם זרעו של אחד מבני יעקב, אלא דוקא על ידי שנאגרו בנשיא אחד, ונחלה אחת, הרי הם זוכים בהשם של שבט, כי גם דברים אלו הם מהדברים שקובעים את השם של שבט.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם נראה") [ג] [ד].

הדרך שהקובעים הם באמת רק הדינים הנ"ל, ולא היותם כולם זרעו של אחד מבני יעקב.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ג].

שחוקן מהדינים הנ"ל שקובעים את השם של שבט, יש דינים אחרים שחלים בדרך ממילא על שבט לאחר שהוא כבר נקבע לשבט.

פר' ויחי, עוד בענין שבטי אפרים ומנשה [ב] (קטע "אמנם" ולהלן שם) [ג] [ד].

בענין איזה סוג הוא הדין של מצוה על שבט לדון את שבטו.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "אמנם").

בענין איזה סוג הוא הדין שגם שבט אחד נקרא "קהל" לענין פר העלם דבר של ציבור.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "ולפי זה י"ל").

בענין איזה סוג הוא הדין בעיר הנדחת שצריכים שמדיחי יהיו מאותו השבט כמו הנידחים.

פר' ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "ולפי זה שפיר").

בענין למה קרע שמואל את כנף מעילו.

פר' לך לך, והאמן בה' ויחשבה לו צדקה (ט"ו, ו') (קטע "ועכ"פ על פי היסוד").

בענין מה שאיבד עצמו לדעת.

פר' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט, ה') [ב] (קטע "ועיין גם בדעת").

שבועה

בענין שבועה לבטל או לקיים מצות, עי' בערך אין איסור חל על איסור.

בענין אם כל יחל, וכן לא תשבעו בשמי לשקר, הם לאוין על המעשה או לאוין על חילול הדיבור.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"א.

בענין מתפס בשבועה.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"ג.

בענין שתי שבועות אין מצטרפין.

פר' מטות, לא יחל דברו (ל', ג') סק"ד.

שיטות הראשונים בענין מה נקרא שבועת שוא.

פר' יתרו, לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא וגו' (כ', ז') [א].

בענין למה נשבע לבטל את המצוה היא שבועת שוא.

פ' יתרו, לא תשא וגו' (כ', ז') [א] (קטע "ג" ו"להלן שם).

בענין אם התורה קוראת גם לשבועת שקר בשם שבועת שוא.

פר' יתרו, לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא וגו' (כ', ז') [ב].

דברי הרמב"ם והראב"ד והרדב"ז בענין "כי לא ינקה".

פר' יתרו, כי לא ינקה וגו' (כ', ז').

שבועת הפקדון

בענין אם החיוב קרן שחייבים על שבועת הפקדון הוא הקרן הרגיל של גולן או האם הוא חיוב חדש.

פר' קדושים, ולא תכחשו (י"ט,

בענין איזה סוג הוא הדין שהיו צריכים
מנין בהמדבר.

פר' יחזי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין עוד
בבמדבר").

בענין איזה סוג הוא מה שגמירי דלא כלה
שבטא.

פר' יחזי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ועיין בחידושי
הגרי"ד").

בענין איזה סוג הי' מה ששלח משה מרגל
לכל שבט.

פר' יחזי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "ולפ"ז מובן").
בענין איזה סוג הי' מה ששלח במלחמת
מדין אלף למטה.

פר' יחזי, "עוד בענין שבטי אפרים
ומנשה" [ב] (קטע "מיהו לפ"ז").
הדרך שכל הדינים של שבט התחילו רק
אחרי קביעות הדגלים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ואולי יש
לחדש" ולהלן שם).

הדרך שזוהו הטעם למה רק כשקבעו את
הדגלים מנו כל שבט ושבט לבד ולא כמו
קודם לכן שמנו את כל העם יחד.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "וי"ל
שלכך").

מיהו בחנוכת המשכן (שהי' לפני קביעות
הדגלים) הקריב כל נשיא לבדו, וא"כ
רואים שכבר אז נהג הדין של נשיא
שבט.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "מיהו
מצינו").

דברי הרמב"ן בבראשית י"ט שמצוה על
שבט לדרן את שבטו קאי גם על "ב"ד מכין
ועונשין שלא מן התורה וכו' לעשות סייג
לתורה".

פר' שופטים, שפטים ושטרים תתן
לך (ט"ז, י"ח) סק"ד.

דברי הרמב"ן בפרשת שופטים שכמו שהי'

ב"ד הגדול לכל ישראל, כך הי' ב"ד הגדול
מבני השבט לכל שבט ושבט.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "והנה
הראשונים"). פר' שופטים, שפטים
ושטרים תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"ג.

דברי תוס' והרמב"ן שיעיר שיש בה שני
שבטים צריכה בית דין לכל שבט, ובענין
אם כוונתם היא רק להיכא שהעיר שייכת
לשני השבטים, כגון ירושלים, או למ"ד
שחולקין עיר אחת לשני שבטים, או האם
כוונתם היא אפילו להיכא שבמקרה גרים
בה בני שני שבטים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ועיין עוד"
וקטע "מיהו מתוס" וקטע "ועוד
דנראה"). פר' שופטים, שפטים
ושטרים תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א
סק"ב.

הדרך ששני הבתי דינין של כ"ג שהיו בבית
המקדש (חרץ מהסנהדרין הגדולה) היו
הבתי דינין של שני השבטים יהודה ובנימין
שהיו בירושלים.

פר' יתרו, וישמע משה לקול חתנו
(י"ח, כ"ד) [א] (קטע "ויש
לומר"). פר' שופטים, שפטים
ושטרים תתן לך (ט"ז, י"ח) סק"א
(קטע "והנה כבר הבאנו" וקטע
"מיהו אולי" ולהלן שם).

בענין אין דנין את השבט אלא ע"פ ב"ד
של שבעים ואחד: "בבאין על עסקי
נחלות".

פר' מסעי, אלה שמות האנשים
אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר
הכהן ויהושע בן נון (ל"ד, י"ז)
סק"ב.

הדרך שגם אחרי חלוקת הארץ ליחידים,
לא יצאו חלקי היחידים מחזקת כל השבט,
ושכן הוא אפילו בנוגע לממון שקיבל בן
השבט משבט אחר דאותו ממון נקרא
בחזקת כל השבט.

פר' מסעי, אלה שמות האנשים
אשר ינחלו לכם את הארץ וגו'

(ל"ד, י"ז) סק"ב (קטע "ויש ליישב" ולהלן שם).

שבע בן בכרי

בענין שהי' חייב מיתה על שמרד בדוד. פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע "ועיין עוד ברש"י בשמואל").

שבעה עמים

בענין לא תתחתן בם, עי' בערך לא תתחתן בם.

בענין אם יפת תואר הותרה אם היא מהשבעה עמים, עי' בערך יפת תואר.

שיש מצות החרם תחרימים גם שלא בשעת מלחמה.

פר' בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "ונראה שי"ל"). פר' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע "ולעיל בפר' בשלח").

שבעת ימי משתה

עי' עוד בערך חתן וכלה.

שבת קודש

בענין אם גר שמל ולא טבל חייב לשמור שבת, עי' בערך גרות - דיני גרים.

עי' עוד בערך קידוש היום.

כללי

שני ביאורים ב"תחילה למקראי קודש".

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ב] (קטע "וגם" ולהלן שם).

ביאור "זכר ליציאת מצרים".

פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' (ה', ט"ו).

שכוחות הרע בטלים בשבת.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "והנה בכל ימות").

ששבת הופכת את הבריאה מבחינה של "רבו מעשיך" לבחינה של "גדלו מעשיך".

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "גם יש לבאר" ולהלן שם). ביאור מה שכתוב שתלמיד חכם הוא בחינה של שבת.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "והנה בספרים").

דברי הרמב"ן שיש ביציאת שש של עבד עברי רמז למעשה בראשית כמו שיש בשבת, "כי השנה השביעית לעבד שבתון ממלאכת אדוניו כיום השביעי".

פר' משפטים, כי תקנה עבד עברי (כ"א, ב').

כבוד שבת

דעות הפוסקים בענין הזמן של סעודת מלוה מלכה, ועוד כמה דינים מדיני מלוה מלכה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ה].

דעות הפוסקים בענין עד מתי צריך ללבוש בגדי שבת במוצאי שבת.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ה] סק"ג.

נוסח התפילה וקידוש

עי' בערך תפילה - פירושים בנוסח התפילה, ובערך קידוש היום.

שבת שירה

בענין למה בשבת שירה מפטירין שירת דבורה ואילו בשביעי של פסח מפטירין שירת דוד (אע"פ שבשניהם קורין שירת הים).

פר' בשלח, בסופה - "בענין ההפטרה של שבת שירה".

שגגות

המ"ד ססובר שהיכא שאכל כמה כזיתים של חלב בהעלם אחד הרי הוא חייב חטאת על כל כזית וכזית.

פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

שדה אחוזה

בענין אם במקדיש שדה אחוזה תחילת הדין היא שאין השדה חוזרת אליו אם לא

פר' מקץ, כי נשני אלקים וגו'
(מ"א, נ"א - נ"ב) סק"ב.

שור הנסקל

בענין אם סקילת השור היא עונש על השור, או קנס על הבעלים, או גזיה"כ על השור שלא מטעם עונש.

פר' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט', ה').

דברי הגמ' בחולין ורש"י בסנהדרין והראב"ד ש"ובערת הרע מקרבך" קאי גם על שור הנסקל אשר מזה מבואר שסקילת השור היא בגדר עונש או גזיה"כ על השור ולא קנס על הבעלים.

פר' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט', ה') סק"א (קטע "ועני' בחולין").

בענין מה ששחיטת שור הנסקל מטהרת מידי נבילה.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "שור"ר" ולהלן שם).

בענין אם שחיטת השור נחשבת בגדר סקילה (דברי העונג יו"ט בענין זה).

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "שור"ר" ולהלן שם).

בענין אם שייך לומר שהאיסור אכילה של שור הנסקל יכול לחול מחיים על האיסור אכילה של אבר מן החי או האם אמרינן שאין איסור חל על איסור.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ובענין").

שיטת ר"ת ששור הנסקל מותר בהנאה מחיים.

פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ובענין" וקטע אחרון).

פדה עד היובל, ורק כתוצאה מזה אמרה התורה שהיא יוצאת להכהנים, או האם תחילת הדין היא שהתורה אמרה שהיא יוצאת לכהנים ביובל ורק כתוצאה מזה אין השדה חוזרת אליו ביובל.

פר' בחקותי, ואם לא יגאל את השדה וגו' והי' השדה בצאתו ביבל לה' וגו' (כ"ז, כ' כ"א).

בענין למה שדה אחוזה מתחלקת לכל המשמר ולא רק להבית אב של אותו יום שפגע בו יובל כמו אכילת קדשים.

פר' בחקותי, לכהן תהי' אחוזתו (כ"ז, כ"א).

שולחן

דברי הרמב"ם שכולל עשיית המנורה והשולחן והמזבח במצות בנין בית הבחירה, ודעת הרמב"ן שעשייתן אינה מצוה אלא רק התכלית נימנית למצוה דהיינו הדלקת הנרות ועריכת הלחם והקרבנות הקרבנות.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') סק"ב. פר' אמור, על השלחן הטהר (כ"ד, ו').

בענין ההיתר לטלטל את השולחן לצורך להראותו לעולי רגלים.

פר' אמור, על השלחן הטהר (כ"ד, ו').

שופטים

ע"י עוד בערך זקנים.

שלהשופטים היו מקצת הכוחות של מלך, ובמקצת דברים היו שונים ממלך, וסידר האברבנאל את הדברים בהקדמתו לספר שופטים.

פר' בחקותי, כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (כ"ז, כ"ט).

שופר

ע"י עוד בערך חצוצרות.

ביאור "ובמה, בשופר" (ר"ה דף ט"ז ע"א).

שילה

שגם כלפי משכן שילה הי' חיוב של מורא מקדש כמו כלפי בית המקדש.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע "והנה גם").

בענין אם מותר לעשות כתבניתו.

פר' קדושים, את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט, ל') [ב] (קטע אחרון).

פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ג.

בענין איך לומדים מ"כתבו לכם את השירה הזאת" שיש מצוה לכתוב את כל הספר תורה.

פר' האזינו, "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב.

שירה

שירת הים

בענין מה שלכאורה נזכר בהשירה רק חזרת הים על המצרים ולא עצם נס הבקיעה לפני ישראל.

פר' בשלח, אז ישיר משה (ט"ו, א') (קטע "מיהו לפ"ז"), שם, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"א סק"ג סק"ד.

בענין מה שבפסוקי דזמרה אנו כופלים את הפסוק ה' ימלוך לעולם ועד ולא את הפסוק כי בא סוס פרעה וגו'.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"א בההערה.

בענין המחלוקת בין הרמב"ם (והאבן עזרא) והרמב"ן בענין אם הפסוק כי בא סוס פרעה וגו' הוא חלק מהשירה (הרמב"ם) או לא (הרמב"ן).

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט).

בענין כתיבת שירת הים בתוך ספר תורה: כמה שורות, ותחילת כל שורה.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"א (קטע "וכשיטת").

ביאור הפסוק כי בא סוס פרעה (פירושו של האבן עזרא, ושל הרמב"ן, ושל רש"י).

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' (ט"ו, י"ט) סק"א.

בענין מה שמשה רבינו ישיר שירת הים בזמן תחיית המתים לעתיד לבוא.

פר' בשלח, אז ישיר משה (ט"ו, א').

בענין שירה על קרבנות, עי' בערך ירושלים - מוסיפין על העיר ועל העזרות, ובערך קרבן ציבור, ובערך קרבן תודה.

בענין שירה על הנס, עי' בערך נסים, ובערך פסח - החג.

בענין שירת הים, עי' בערך שירת הים.

בענין שירת האזינו, עי' בערך שירת האזינו.

בענין "שיר" הוא אותיות "ישר".

פר' האזינו, "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע אחרון).

שירת האזינו

בענין למה כתוב "כתבו" לשון רבים, ואילו אח"כ כתוב שרק משה כתב.

פר' האזינו, "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"א (קטע ראשון).

סתירה כעין הנ"ל בענין הלימוד של השירה לכלל ישראל.

פר' האזינו, "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"א (קטע "עוד צ"ע").

בענין כמה פעמים לימד משה את השירה להעם, והחילוק בין הפעמים השונות.

פר' האזינו, "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"א (קטע "והאברבנאל" [הראשון]).

הדרך שיש לשירת האזינו שני דינים: א', שהוא חלק מהספר תורה, ב', דין נפרד כעין כתובים. ומשה הי' ממונה על הדין הראשון, ויהושע על הדין השני.

שכחה

בענין המתנה לעניים "שכחה", עי' בערך לקט שכחה ופאה.

בענין שכחת דברי תורה, עי' בערך תורה - שכחת התורה.

שכיב מרע

בענין האומר פלוני בני יקבל לפני פלוני בני בנכס מסוים, ושאר נכסי יירשו בני, האם גם אותו הבן יורש בשאר הנכסים. פ' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א') (קטע "שור" בירושלמי").

שכר ועונש

עיין עוד בערך עולם הבא.

כללי

הדרך שעונש אינו רק ענין של גמול או נקמה, אלא שבאותה המדה שלא קיים את תכליתו הפסיד את כח קיומו.

פ' נח, מיד כל חי' אדרשנו (ט' ה') סק"ב (קטע "ולכאורה יש לבאר" ולהלן שם).

בענין העיקר הדת של שכר ועונש.

פ' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד').

בענין המימרא של רבי יעקב ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא: למה לא קשה על זה מכל היעודים שבתורה של מתן שכר גשמי.

פ' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד') סק"ב.

ביאורי הקדמונים למה לא נזכר בתורה השכר של עולם הבא.

פ' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד') סק"ג.

דברי הרמב"ם שאין הכוונה בהיעודים שבתורה להענין של שכר אלא הכוונה היא שיהי' מצב נוח לעשות עוד מצות.

פ' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד') סק"ב.

בענין מה שצדיק מקבל שכר גם כנגד הרשע (נוטל שכר כולם).

פ' נח, תמים הי' בדורותיו (ו', ט') (קטע "והנה עיין בפ"ה" וקטע "ועל פי").

בענין היכא שיצא ממעשיו דבר טוב אבל הוא לא התכוין לזה, וכן היכא שיצא דבר טוב אבל הוא התכוין שיצא דבר רע, האם מגיע לו שכר, והאם זה לכל הפחות מגיין עליו מיסורין וצרות.

פ' ויצא, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כ"ח, ט"ז) (קטע "והנה אולי" ולהלן שם). פ' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א] [ב].

ביאור הענין של לפום צערא אגרא.

פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "והנה בסוף" ולהלן שם). פ' ראה, פתח תפתח את ירך לו (ט"ו, ח') [ב] (קטע "גם י"ל שריבוי השכר").

בענין גדול מצווה ועושה מאיננו מצוה ועושה.

פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "והנה בקידושין").

בענין היכא שתהא על הראשונות, ושוב עשה תשובה על תהייתו, האם הוא מקבל בחזרה את שכר המצוה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב.

ש"תוהא על הראשונות" מדובר רק כשהוא מתחרט באמת מעשיית המצוה מצד עצמה, אבל אם הוא מתחרט משום רדיפות וכדומה אינו מפסיד שכרו.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב (קטע "דהנה עיי"ש").

בענין שאע"פ שתוהא על הראשונות מפסיד שכרו אבל התיקונים שהמצוה עשתה אינם מתבטלים.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב (קטע "וכתב הקובץ הערות").

ששייך מהלך של "מדה כנגד מדה" לרעת האדם, אע"פ שהמדה שמדר האדם אינה בנדר עבירה מסוימת, וכגון בהכופר בתחיית המתים.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ז'. בענין אם שייך עונש על בעל חי ודומם.

פר' נח, מיד כל חי אדרשנו (ט', ה').

בענין שלפני מתן תורה היו נענשין רק מגיל מאה שנה ומעלה.

פר' בראשית, "בענין עונשו של קין".

בענין מה שב"ד של מעלה מענישין את הישראל רק אחרי גיל עשרים.

פר' בראשית, "בענין עונשו של קין".

עונשים שונים

דברי הספר חרדים שעונשו של המבטל מצות עשה הוא יותר גדול מעונשו של העובר על לאו. ודברי הגמ' ביבמות של"ת הוא יותר חמור מעשה, ופירש"י שכן רואים ממה שיש בו מלקות. ופירושו של הערל"נ בהגמ' שכן רואים ממה של"ת צריך גם כפרת יוה"כ ולא סגי בתשובה כמו העובר על מצות עשה. ודברי הרמב"ן בפרשת יתרו שקיום מצות עשה דוחה ל"ת משום שקיום מצות עשה הוא גדר של אהבה והפרישה מל"ת היא גדר של יראה, ואהבה היא מדריגה יותר גדולה מיראה. ודברי היד מלאכי בענין זה.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א]. פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ד.

דברי הרמב"ם והמאירי בענין אם לאו שאין לוקין עליו קל בעונשו בידי שמים ממלקות ארבעים.

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע "ובאמת יש לבסס" ולהלן שם). פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ב.

דברי התומים שלא שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, נחשב חמור כמו שאר לאוויין, כי מה שאין לוקין עליו אין זה משום שהוא קל, אלא משום שיש בו החומר של מיתת ב"ד, וכן לאו הניתק לעשה נחשב חמור כי מה שאין לוקין עליו הרי זה משום שחייב לתקנו ע"י עשיית המצות עשה, והרי אם אינו מתקן את הלאו ע"י עשיית המצות עשה יש באמת חיוב מלקות. ודברי הנתיח"מ שהבין אחרת בכוונתו, והיינו שלא הניתק לעשה נחשב חמור רק היכא שביטל את האפשרות לקיים את המצות עשה או לכל הפחות היכא שאמרו לו לקיים אותו ולא קיים, אבל לאו הניתן לתשלומין נחשב תמיד קל כיון שלעולם אין בו מלקות. ודברי הכ"מ בענין זה.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

דברי הרדב"ז והחידושי הרי"ם בענין הנ"ל.

פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

בענין אם הלכה למשה מסיני חמורה כמו לאו הכתוב בתורה.

פר' כי תצא, וראית בשבי אשת יפת תואר (כ"א, י') [ב] סק"א.

שיטות הראשונים בנוגע להמהות של כרת ועירי, וההבדל בין כרת למיתה בידי שמים.

פר' לך לך, ונכרתה הנפש ההוא (י"ז, י"ד).

בענין אם לפי הריב"א שסובר שהעונש של עירי, שמת בלי בנים, הרי זה עונש אחר ואינו חלק מעונש כרת, ואינו נוהג בכל ציור של כרת אלא רק בעריות, האם הוא נוהג באמת רק באותן עריות שכתוב בהן, או האם הוא נוהג בכל העריות משום הקישא דר' יונה.

פר' לך לך, ונכרתה הנפש ההוא (י"ז, י"ד) סק"א.

שלום

בענין לשנות מפני השלום.

פר' וירא, ואני זקנתי (י"ח, י"ג).

שלה (בן ארפכשד)

שהי צדיק.

פר' נח, אלה תולדת שם וגו' (י"א,
י) סק"ב (קטע ראשון).

שליחות

דברי רש"י בחומש שהביא שילפינן
שליחות מהא דכתיב ורגמו אותו כל העדה.

פר' אמור, ורגמו אתו כל העדה
(כ"ד, י"ד) [א].

דברי תוס' בב"ק דף נ"ו שהשוכר עדי שקר
חייב בדיני שמים רק אם שכר אבל לא אם
רק אמר.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
והנה בב"ק" ולהלן שם).

הנה אע"פ שאין שליח לדבר עבירה
והשליח חייב ולא המשלח, אבל יש
לעיין אם שייך לחייב את המשלח מדיני
שמים מדין מסית. ויש שלשה דרכים
בנוגע למסית לשאר עבירות (ולא לעבודה
זרה):

א', הדרך שהמסית להעיד שקר (או לעבור
שאר עבירות) אינו כמו מסית לעבודה זרה
שאינן טוענין בשבילו דברי הרב ודברי
התלמיד דברי מי שומעין, אלא שפיר
טוענין בשבילו, ומש"ה הרי הוא פטור
מתשלומין לא רק מדיני אדם משום דהוי
בגדר גרמא, אלא הרי הוא פטור מתשלומין
אפילו מדיני שמים (ודלא כשאר גרמא
דחייב מדיני שמים) וכמו שסוברים תוס'
בב"ק דף נ"ו.

ב', הדרך דחשיב שפיר כמו מסית לעבודה
זרה וממילא אין טוענין בשבילו, ומש"ה
שפיר חייב בדיני שמים וכמו שמבואר
בקידושין דף מ"ג ע"א שהמסית לעבור
עבירה נענש בדיני שמים. ות"ק שם שסובר
שחייב רק בדינא זוטא הרי זה כי הוא סובר
שאינו נקרא מסית, רק שבכל זאת אע"פ
שאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
שומעין אכתי מתחייב המשלח בעונש
זוטא.

ג', הדרך שבשאר עבירות לא חשיב

בגדר מסית, ומש"ה השוכר פטור
מתשלומין כי טוענין בשבילו שדברי הרב
ודברי התלמיד דברי מי שומעין, רק דלא
מהני דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
שומעין אלא לפוטרו מתשלומין (וכן
הנחש ה' פטור מ"ואיבה אשית" אילו
לא ה' בגדר מסית והיינו טוענין
בשבילו), אבל לא לפוטרו מעונש מדיני
שמים.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד).

דברי היד רמה שבשליח לדבר עבירה
אמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
שומעין לפטור את המשלח רק אם המשלח
טוען כן כמו במסית לע"ז.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
ראשון).

דברי הגר"א שמאי דאמרינן בקידושין דף
מ"ג ע"א שאע"פ שאין שליח לדבר עבירה
אבל המשלח נענש מדיני שמים הרי זה רק
ברציחה.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
ויעי' בביאור הגר"א").

הדרך שהמשלח פטור מדיני שמים רק
כשהניסת נהנה משום שלא מצינו זה נהנה
וזה מתחייב.

פר' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל
הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע
אחרון).

שם בן נח

בענין אם ה' בכור או האם לא ה' בכור
רק שנזכר תחילה ("שם חם ויפת") משום
שנסדרו לפי חכמתם.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם
וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד,
י"ח) (קטע א"א" ולהלן שם). פר'
תולדות, "בענין בכור לעבודה"
(קטע ג"גם ניחא") ובהערה
הראשונה ובהערה השלישית.

בענין כהונת שם בן נח, ובענין מה שעבד עבודה אע"פ שלא הי' בכור.

פר' לך לך, ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לא-ל עליון (י"ד, י"ח). פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "גם ניחא") ובהערה הראשונה ובהערה האחרונה.

שמואל הרמתי

דברי המדרש תהלים שהי' לשמואל דין מלך כמו משה.

פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "מיהו יש להקשות על הדרך הזה").

בענין מה ששמואל הורה ששחיטה כשירה בור.

פר' תולדות, ויאמר יעקב מכרה כיום בכרתך לי (כ"ה, ל"א) (קטע "והנה בני" ולהלן שם).

שמות קודש

בענין מה שהשתמש בשם המפורש אין לו חלק לעולם הבא. ובענין המשתמש בשאר שמות.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [ב].

בענין מה שההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא.

פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [ב] (קטע "ועיין ברש"י").

בענין אם המלה "אשר" היא חלק מהשם של "אהי-ה אשר אהי-ה", או האם הוא כמו "כס" של אלוקיכם וכדומה.

פר' שמות, אהי-ה אשר אהי-ה (ג', י"ד).

בענין אם מותר למחוק את המלה "אשר" הנ"ל.

פר' שמות, אהי-ה אשר אהי-ה (ג', י"ד).

הדרך שגם "אהי-ה" לחוד הוא שם.

פר' שמות, אהי-ה אשר אהי-ה. (ג', י"ד).

שמחה

בענין שמחת יום טוב, עי' בערך יום טוב - שמחת יום טוב.

שמיטה - יובל

כללי

דברי הר"י בן פלאט שהביא הרשב"א שאין מברכים על מצוה שאין בה מעשה כגון השמטת קרקע וכספים.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ג].

השמטת קרקע

בענין מנלן ששביעית פטור ממעשר.

פר' משפטים, ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א).

בזמן הזה, ובמדבר

שלפי רש"י יוצא שהשאלה אם נהגה השמטת כספים במדבר תלוי' בהמחלוקת בין רבי ורבנן בענין אם שמיטה נוהגת בזה"ז מהתורה.

פר' בהר, ובשנה השביעית שנת שבתון יהי לארץ (כ"ה, ד') (קטע "ועכ"פ").

הסברא שאע"פ שהשמטת כספים אינה תלוי' בארץ אבל הרי היא נוהגת רק כשחל על השנה שם של שנת השבע למנין השנים של שמיטה, ומנין זה לא הי' נוהג עוד במדבר, ומש"ה לכו"ע גם השמטת כספים לא נהגה אז.

פר' בהר, ובשנה השביעית שנת שבתון יהי לארץ (כ"ה, ד') (קטע אחרון).

יובל

שיש לחקור אם השמטת קרקע בשביעית וכן ביובל הן במהותן שני דינים נפרדים, או האם הכל הוא דין אחד של השמטת קרקע רק שהוא נוהג בשני זמנים.

פר' בהר, וקדשתם את שנת החמשים שנה (כ"ה, י').

שלכאורה גם הפקר אינו חוזר להמפקיר
ביוכל לפי רבי מאיר בבכורות דף נ"ב ע"ב
שסובר שמתנה אינה חוזרת ביוכל.

פ'ר' מסעי, ולא תסב נחלה וגו'
(ל"ו, ז') סק"ד.

שמן המשחה - משיחה

כללי

דברי הרמב"ם בסה"מ שורש י' שעשיית
שמן המשחה אינה נמנית למצוה משום
שהיא רק בגדר הכשר והכנה לתכלית
מסוימת דהיינו המשיחה, וכן דבריו בהל'
כלי המקדש.

פ'ר' כי תשא, ועשית אתו שמן
משחת קדש (ל', כ"ה) (קטע "והנה
לכאורה" ולהלן שם).

דברי התשב"ץ שהמצוה היא המשיחה,
והרי היא נחשבת מצוה לדורות כי מה שלא
משחו בבית שני הרי זה רק משום חסרון
במצאות שלא הי' להם שמן המשחה.

פ'ר' כי תשא, ועשית אתו שמן
משחת קדש (ל', כ"ה) (קטע "ועוד
הביא").

בענין אם מה שצריכים שמן המשחה
עשה משה הרי זה רק לענין העונש של
כרת של סך, או האם זה תנאי המעכב בכל
עיקר הכשרות של השמן. וכן בענין אם
היכא שכלה של משה, אז שפיר מתכשר
גם שמן אחר.

פ'ר' כי תשא, ועשית שמן משחת
קדש (ל', כה).

בענין מה הוא הציור של "למוסרו לציבור"
(אם רק של משה כשר).

פ'ר' כי תשא, ועשית שמן משחת
קדש (ל', כה) (קטע "ועיין בזה"
ולהלן שם).

את מי מושחים למלכות

בענין אם שאול נמשח בשמן המשחה או
בשמן אפרסמון.

פ'ר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה

לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע
"והנה עי' בכ"מ" ולהלן שם).

בענין דברי הכסף משנה ששאל הי' זקוק
למשיחה אע"פ שלא הי' מבית דוד משום
שהי' המלך הראשון על ישראל, ועוד
דרכים בזה.

פ'ר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה
לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע
"והנה עי' בכ"מ" ולהלן שם).

הדרך של האבני נזר שלא הי' לדוד דין
מלך לפני שקיבלוהו, ולכן הוצרך לעוד
משיחה מיהודה וישראל לאחר שקיבלוהו,
רק שהועילה מה ששמואל משח אותו כדי
לחייב את כלל ישראל לקבלו ולהמליכו.
והשגת בנו של האבני נזר דא"כ למה לא
הוצרך לעוד משיחה לאחר המעשה של
אבשלום (מיהו י"ל כהדרך שהזכרנו לעיל
בסמוך שהמשיחה הראשונה כשנעשה מלך
מועילה לכל חייו). וכתב דרך אחרת, והיינו
שהי' מלך מיד ואין צריכים קבלת העם,
וכיון שהוא מלך גם בלא קבלת העם לא
הי' זקוק לעוד משיחה אחרי אבשלום, וכל
המשיחות שנמשח אחרי שנמשח משמואל
היו לפרסומי מילתא לחוד, רק שכל זמן
שהי' שאול חי לא היתה מלכותו באיתגליא
ומש"ה לא היו נחשבים מורדים במלכות.

פ'ר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה
(מ"ט, א') [ב] בהערה השני'
(קטע "ועיין באבני נזר" וקטע
אחרון).

שמעון הצדיק

הדרך ששמעון הצדיק הי' דור ח' ליהושע
בן יהוצדק.

פ'ר' בראשית, המן העץ וגו' (ג',
י"א) סק"ב (קטע "מיהו ראיתי").

דברי רש"י ששמעון הצדיק הי' עם אנשי
כנסת הגדולה בסוף אבל לא בתחילה.

פ'ר' בראשית, המן העץ וכו' (ג',
י"א) סק"ב בהערה הראשונה.

בענין ממי קיבל.

פ'ר' בראשית, המן העץ וגו' (ג',
י"א) סק"ב בהערה הראשונה.

שמעי בן גרא

בענין אם הי' חייב מיתה על שקילל דוד המלך.

פר' ויחי, לא יסור שבט מיהודה (מ"ט, י') [ב] בהערה השני' (קטע "וע"ע ברש"י" ולהלן שם).

שפחה חרופה

הטעם למה לא חייבה התורה מיתה על שפחה חרופה.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ד.

שלפי המ"ד שסובר שהיא חצי שפחה חצי בת חורין המאורסת לעבד עברי י"ל שגם האישות שחלה על החצי בת חורין הרי היא אישות מחודשת ולא האישות של פרשת כי יקח.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ד.

טעמים למה האומר חרופתי אינו לשון טוב לקידושין.

פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ד.

שקר

ע"י עוד בערך חנופה.

שהיסוד של כל המדות רעות הוא השקר שבהן.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [א].

בענין המדה טובה להיות גלוי, ולא להסתתר מאחורי וילון.

פר' חיי שרה, עבד אברהם אנכי (כ"ד, ל"ד).

המחלוקת בין הרמב"ם והסמ"ג בענין אם הפסוק של מדבר שקר תרחק הוא מתרי"ג מצות.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע אחרון).

דברי המכילתא שמדבר שקר תרחק הוא אזרהה ללשון הרע ומינות.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק

(כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל").

הדרך שכל האיסור מן התורה לשקר הוא משום שיוצא מזה רעת חבירו ושאפילו אם אסור לשקר מן התורה אפילו בדברים אחרים אבל הרי זה רק כי עי"ז יתרגל וישקר גם לרעת חבירו.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"א (קטע אחרון).

שיטת היראים שלא הזהירה התורה על שקר שאינו יכול להביא רע לחבירו.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד.

הדרך שאסור מהתורה רק כשיש הפסד ממון לחבירו ולא סתם הרעה.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד.

הדרך שהפסוק איירי רק בדיינים.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל").

הדרך ששאר אנשים שאינם דיינים אסורים לומר שקר בעניני ממון מהפסוק "הינן צדק יהי לך" דרשינן שיהא הן שלך צדק.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל").

דברי הספר חרדים שמדבר שקר תרחק איירי אפילו במילי דעלמא שאין בזה הרעה לחבירו.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "ועכ"פ כל השיטות").

שבודאי כל השקרים אסורים לכה"פ מדברי קבלה.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק (כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל").

דברי רבינו יונה שיש תשעה סוגים של שקר.

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק

(כ"ג, ז') [ב] סק"ד (קטע "גם
י"ל").

בענין לשנות מפני השלום.

פר' וירא, ואני זקנתי (י"ח, י"ג).
פר' משפטים, מדבר שקר תרחק
(כ"ג, ז') [ב].

ביאורים בהמחלוקת שבין בית שמאי ובית
הלל בענין אם לומר כלה נאה וחסודה.

שרטוט

דברי הגרי"ז על שרטוט.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת
ספר תורה" [ח].

בענין שרטוט בספר תורה.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת
ספר תורה" [ח].

בענין שרטוט במזוזה.

פר' שופטים, "עוד בענין כתיבת
ספר תורה" [ח].

תוכחה

החילוק בין מוסר לתוכחה.

פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח)
(קטע "מיהו נראה שיש לומר בזה"
ולהלן שם).

בענין הכח לקבל תוכחה.

פר' בראשית, המן העיץ וגו': ויאמר
האדם האשה אשר נתת עמדי וגו'
(ג', י"א - י"ב). פר' יתרו, וישמע
משה לקול חתנו ויעש כל אשר
אמר (י"ח, כ"ד) [ב].

בענין מתי מותר להכלים את חבירו לשם
תוכחה בפני אנשים אחרים.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ה.

בענין אם מותר להתחבר לרשע כדי לקרבו
לתורה או לדבר מצוה, ואת"ל שאסור האם
מותר לשם מצות תוכחה.

פר' וירא, איה שרה אשתך (י"ח,
ט') (קטע "ועי' באבות").

שאע"פ שאנו חייבים לדון צדיק לכף זכות

פר' משפטים, מדבר שקר תרחק
(כ"ג, ז') [ב].

בענין "כך עונשו של בדאי שאפילו אמר
אמת אין שומעין לו" (סנהדרין דף פ"ט
ע"ב).

פר' וירא, ואני זקנתי (י"ח, י"ג).

בענין "ניכרים דברי אמת".

פר' וירא, ואני זקנתי (י"ח, י"ג).

ולתלות שעשה תשובה אבל בכל זאת אין
זה פוטר אותנו מלהוכיח אותו.

פר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך
(י"ט, ט"ו) סק"ב (קטע אחרון).

הפסק של הרמ"א שרשאי להכות את מי
שהוא ברשותו לשם תוכחה, ודברי החרדים
שאפילו מי שאינו ברשותו, ודברי הרא"ש
שהרואה ישראל מכה את חבירו מותר
להכותו כדי להפרישו מאיסורא.

[פר' קדושים, לא תשנא את אחיך
בלבבך (י"ט, י"ז) (קטע ראשון).
פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח)
קטע "דהנה"].

שגם את הפסוק של הוכח תוכיח את
עמיתך דרשינן שחייב להוכיח דוקא את מי
שעמך בתורה ומצות.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ח.

ש"קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים"
אמור אפילו אם אצלו יש הצדקה לנהוג כן.

פר' בראשית, וידע אדם וגו' (ד'
כ"ה) [ב].

הטעם למה יעקב אבינו, וכן משה רבינו
ויהושע ושמואל, הוכיחו רק לפני מותם.

פר' ויחי, ויקרא יעקב אל בניו
ויאמר האספו וגו' (מ"ט, א').

תוספתא

בענין אם הירושלמי יכול לחלוק על
התוספתא.

הקדמה, ד' סק"ז.

תורה

ע"י עוד בערך ספר תורה.

בענין לימוד תורה לתלמידים, ע"י בערך רב ותלמיד - הלימוד לתלמידים.

כללים ויסודות במהות התורה ולימוד תורה

שלימוד תורה נקרא עבודה כמו הקרבת הקרבנות.

פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב'). פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "ויש להסביר").

בענין הקשר בין תורה לתפילה.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב].

בענין מה שספר תורה נקרא ספר הישר.

פר' וילך, כתבו לכם את השירה הזאת (ל"א, י"ט) (קטע אחרון).

דברי ר' ישראל מסלנט שהתורה מטהרת את המדות בשתי דרכים: א', בדרך סגולי, ב', בדרך טבעי כי לימוד דברי תורה על מדה מסוימת מטהרת בדרך הטבע.

פר' חיי שרה, והי' הנער(ה) אשר אמר אלי' וגו' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "והנה לימוד תורה").

ביאור דברי ר"ח בן דוסא שכל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת, וכן דברי ר"א בן עזרי' שאומר כעין הנ"ל בנוגע למי שחכמתו מרובה ממעשיו.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ועל פי").

דברי הגר"א ש"אם אין מקדש אין תורה".

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ושמעתי" וקטע אחרון).

בענין שזלזול בעניני בין אדם לחבירו

מעכב את קנין התורה, כי לקנות תורה שייך רק כשיש אחדות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ב].

בענין שהתורה לא תשכון אלא במי שאין בו מדות רעות אלא מלא מדות טובות.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ב] (קטע "וכן בריש").

בענין שלימוד תורה צריך חיזוק.

פר' ויחי, "חזק חזק ונתחזק".

בענין לימוד תורה מתוך צער.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א].

שבתלמוד תורה הצער מוסיף באיכות הלימוד.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "ונראה" ולהלן שם).

בענין הכח לעמול בתורה אע"פ שהלומד יודע שלעולם לא יגיע לגמר ושלמות.

פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א].

דיני מעשה הלימוד

בענין אם יוצאים מצות תלמוד תורה בהרהור.

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו אכתי" ולהלן שם).

בענין אם יש שכר היכא שלמד ולא הבין.

פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א].

משמעות דברי הרמב"ם שצריכים לדקדק רק בקריאת שמע, ודברי רבינו יונה שגם בפסוקי דזמרה ותפילה, ודברי הרד"ק שגם בלימוד פסוקים מתנ"ך.

פר' ואתחנן, שמע ישראל (ו', ד'), "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "והנה הרמב"ם" ולהלן שם).

כמה ומתי ללמוד

בענין המושג "תמיד", וביאור התואר "מתמיד" (ולא "תומד").

פ'ר' תצוה, להעלת נר תמיד (כ"ז, כ').

בענין למה המחבר אינו מביא שיוצאים ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית, והרמ"א שפיר מביאו.

פ'ר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים" ולהלן שם).

המחלוקת אם דבר זה (שיוצא ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית) אסור לאומרו בפני עם הארץ או מצוה לאומרו בפני עם הארץ.

פ'ר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

שיש חיוב ללמוד כל יום וכל לילה בדרך קביעות עתים דוקא.

פ'ר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

לימוד תורה לעומת עיסוק בפרנסה

בענין אם "פת במלח תאכל" הוא חיוב גמור או רק מדת חסידות.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע ראשון).

שיטות הפוסקים בענין ההיתר לבטל תורה משום פרנסה: עד כמה נחשב פרנסה.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב.

בענין לעשות מלאכתו קבע כי מוטל עליו לפרנס אחרים, או משום שאינו מבין בלימוד.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

עסקת יששכר וזבולון.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

שיטות הפוסקים בענין מה נחשב תורתו אומנתו.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו,

ל"א) סק"ב.

בענין מי שביכולתו להיות תורתו אומנתו ואינו עושה כן.

פ'ר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"א.

בענין אם מותר לאדם להקדיש את עצמו ללימוד תורה גרידא ולסמוך שהקב"ה ימציא לו את פרנסתו.

פ'ר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ד].

ללמוד תורה ומצוה לעשות

דברי הגר"א על הא שאין מבטלים תורה בשביל מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים.

פ'ר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ושמעתי").

דברי תוס' בכתובות דף י"ז בשם הר"י מקורביל שאין צריך להפסיק משימוש ת"ח בשביל מצות, ופירושו של האור שמח בדבריהם, וכן בדברי רש"י בסוכה דף כ"ה, שהכוונה בשימוש ת"ח היא ללימוד גמרא.

פ'ר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועל פי זה").

"גדול תלמוד תורה יותר מלימוד אב ואם": בענין למה פרטו במיוחד תלמוד תורה, הלא כן הוא בכל מצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים.

פ'ר' תולדות, אחות נביות (כ"ח, ט') סק"ב.

ממי, ועם מי, ללמוד, ואיך ללמוד

בענין "גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה".

פ'ר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועל פי זה").

שמקודם צריכים לקנות את תורת הרב, ואחרי זה הרי הוא יכול לקנות גם השגה עצמית.

פ'ר' וזאת הברכה, ההפטרה סק"ג. בענין החילוק בין דרך הלימוד של החסידים לבין דרך הלימוד של המתנגדים.

פ'ר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה נראה עוד").

בענין שגם בלימוד שטחי יש תועלת.

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א) [א] (קטע "והנה מעתה" ולהלן שם).

ביטול תורה

בענין הגירסא "המהלך יחידי בלילה ומפנה לבו לבטלה", והגירסא "המהלך יחידי בלילה והמפנה לבו לבטלה".

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ד.

בענין המפסיק מלימודו לשעה.

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א).

בענין "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה".

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ד.

ביאור מי "שאינו משגיח על המשנה".

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ג.

שמי שאינו משגיח על המשנה אין לו חלק לעוה"ב.

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"א.

ביאור "הפורק ממנו עול תורה".

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ה.

בענין שנה ופירש.

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ג.

הלומד שלא לשמה

דברי הגר"ח מואלאזין בענין מה נקרא לימוד לשמה, ודעת החסידים בענין זה.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה נחלקו" ולהלן שם).

בענין "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות

אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "ומעתה על פי הנ"ל").

שכחת התורה

בענין השוכח דבר אחד ממשנתו והלאו של השמר לך פן תשכח וגו'.

פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ה.

לכבד את התורה

בענין החיוב ליחד מקום מיוחד ומכובד בשביל הספר תורה.

פר' תרומה, ועשו ארון (כ"ב, י) [א] סק"א (קטע "והנה דברינו") סק"ב.

מעלות לומדי

בענין מצות דבקות בתלמידי חכמים, עי' בערך ובו תדבק.

בענין גוי שלומד תורה, עי' בערך גוי – בן נח.

בענין כבוד תלמיד חכם, ובענין תלמיד חכם ונשיא, מי עדיף, עי' בערך תלמיד חכם.

בענין המהות של כתר תורה.

פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג) [א] (קטע אחרון).

"תורה דילי היא".

פר' תצוה, להעלת נר תמיד (כ"ב, כ) סק"א.

מתן תורה

בענין "ויחן ישראל שם ישראל נגד ההר – כאיש אחד בלב אחד".

פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם [ב]. פר' כי תשא, זה יתנו וגו' מחצית השקל (ל', י"ג).

בענין אם כלל ישראל פחדו בשעת מתן תורה.

פ' כי תשא, וייראו מגשת אליו (ל"ד, ל').

חילוק מהותי בין מתן תורה להקמת המשכן.

פ' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [ב].

ביאור מה שכלל ישראל שמעו את הדברות פנים אל פנים.

פ' ואתחנן, פנים אל פנים דבר ה' עמכם מתוך האש (ה', ד').

סתירה בענין כמה מעשרת הדברות שמעו מפי הגבורה וביאור הדבר.

פ' ואתחנן, אני עמד בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' (ה', ה').

המחלוקת בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא בענין אם כללות ופרטות נאמרו בסיני (ר"ע), או האם רק כללות נאמרו בסיני ופרטות נאמרו באהל מועד (ר"י).

פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א].

ביאור המדרש ש"כללים למדהו הקב"ה למשה".

פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] בהערה.

דברי המכילתא שגם המצות שבפרשת ואלה המשפטים נאמרו בסיני כמו עשרת הדברות.

פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א].

מדרשים חלוקים בענין אם בהמ' יום הראשונים נאמרו רק עשרת הדברות או הכל.

פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] (קטע "והנה לכאורה יש ליישב" ולהלן שם).

בענין מה שמבואר בירושלמי שבלוחות הראשונות היתה כל התורה שבעל פה כתובה על הלוחות בדרך נס.

הקדמה, ב' סק"ב בהערה הראשונה, ג' בהערה.

דברי רש"י בתענית דף כ"א ע"ב שמתן תורה נמשכה כל החורף של בניית המשכן.

פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] (קטע "ועי' עוד ברש"י בתענית").

ביאור "אלו ואלו דברי אלקים חיים".

הקדמה, ג' (קטע "מיהו באמת צריכים" וקטע "וע"ע").

תורה שבעל פה וסדר מסורת התורה

ביאור דברי הרמב"ם בהקדמתו בענין למה כל מה שכתוב בש"ס מחייב את כל ישראל מה שאין כן תקנות שתיקנו אחרי כן.

הקדמה, ד' בהערה הראשונה.

בענין משמעות דברי הרמב"ם שלכל חכמי ישראל או רובם יש דין של ב"ד הגדול, ודברי הקובץ שיעורים בענין זה.

הקדמה, ד' בהערה הראשונה, סקי"ד.

בענין מה היא הכוונה בהמליצה "תורה שבעל פה" בדברי הרמב"ם בהקדמתו ובהל' ת"ת. וכן ביאור המושגים "תלמוד" ו"גמרא".

הקדמה, ג'.

ביאור הגדר של "דברי סופרים" בדברי הרמב"ם.

הקדמה, ג' (קטע "ועי' גם בספר").

בענין מה שבני תקופה מאוחרת אינם חולקים על בני תקופה קודמת.

הקדמה, ד'.

בענין אם תנא יכול לחלוק על נביא.

הקדמה, ד' סקי"ב.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא.

הקדמה, ד' סק"א.

דברי הגר"ח שמדינא אמורא יכול לחלוק על תנא.

הקדמה, ד' סקט"ו.

הסוברים שאמורא יכול לחלוק על תנא כשאין דבריו מוזכרים במשנה או ברייתא.

הקדמה, ד' סקט"ז.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא במילי דאגדתא, ובענין הא דמצינו שרש"י חולק על התרגום.

הקדמה, ד' בתחילתו, סק"ב סקי"ג (קטע "ולפי דרכו").

בענין אם תנא מאוחר יכול לחלוק על תנא קדום, וכן אמורא מאוחר על אמורא קדום.

הקדמה, ד' סק"ה סקי"ג (קטע ראשון).

בענין "רב תנא הוא ופליג".

הקדמה, ד' סקי"א סקט"ו.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על אמורא שהוא במדריגת "תנא הוא ופליג".

הקדמה, ד' סקט"ו.

בענין אם הירושלמי יכול לחלוק על התוספתא.

הקדמה, ד' סק"ז.

בענין מחלוקת בין הבבלי והירושלמי.

הקדמה, ד' סק"ח סק"ט.

בענין מהות הירושלמי: דברי ה"דורות הראשונים" שהירושלמי לא נערך, ודברי הקובץ הערות שנוקט לא כן.

הקדמה, ד' סק"ט סק"י.

דברי הרי"ף שההלכה היא כהבבלי נגד הירושלמי משום שהלכה כבתראי.

הקדמה, ד' סק"י.

בענין מה שאי אפשר לחלוק על שאר חיבורי התנאים.

הקדמה, ד' סק"ו.

בענין מה שגאונים וראשונים אינם יכולים לחלוק על אמוראים.

הקדמה, ד' סק"א.

דברי התיו"ט שמותר לפרש משנה בדרך

אחרת ממה שמפרש הש"ס אם אינו משנה את ההלכה.

הקדמה, ד' סק"ב סקי"ג (קטע "ולפי דרכו").

בענין אם הראשונים יכולים לחלוק על הגאונים, ולמה.

הקדמה, ד' סק"ד ובהערה שם, סקי"ג (סוף קטע ראשון).

בענין מה שהאחרונים אינם חולקים על הראשונים.

הקדמה, ד' סק"ג.

דרכו של הקובץ הערות בכל הנ"ל.

הקדמה, ד' סקי"ג.

דרכו בספר קובץ שיעורים.

הקדמה, ד' סקי"ד.

נצחיות התורה

ביאור "מצות בטלות לעתיד לבוא".

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ועיין בקובץ" ולהלן שם).

ביאור מה שכל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ועיין בשו"ת הרשב"א" ולהלן שם).

הדעה ש"חוץ מיום הכיפורים" כולל גם ראש השנה דגם ראש השנה לא יבטל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ובפי"ג").

ביאור מה שנקרא שמו חזיר כי עתיד הקב"ה להחזירו לישראל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ועיין בשו"ת הרדב"ז" ולהלן שם).

ביאור מה שאמרו חז"ל ששמות החדשים עלו עמהם מבבל.

פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "והאברכנאל" וקטע "ובפי"ג").

תחיית המתים

שיטת הרמב"ן שעולם הבא, דהיינו הזמן של קבלת שכר, הוא החיים לאחר תחיית המתים, וגם הגוף יקבל אז שכר, ועד אז הנשמה נגנת. ושיטת הרמב"ם שקבלת שכר הוא בעולם הנשמות לאחר מיתה, וזהו מה שנקרא עולם הבא.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' ואות ד'.

בענין התכלית של תחיית המתים לפי הרמב"ם (שהרי אינו זמן קבלת שכר).

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' (קטע ראשון).

הסוברים שתהיינה יותר מתחי' אחת (דהיינו שגם בימות המשיח יחיו מתים). ודברי הריטב"א שיש ג' תחיות (דהיינו שיש גם תחי' ל"האבות והנביאים וגדולי חסידי ישראל בגן עדן בגוף ובנפש, ונעשו בני אלהים, ולא יבואו לדין אלא הם שושבינים להקב"ה).

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' (קטע "ומפני שמצינו"), ואות ו'.

שיטת הרמב"ם שתחיית המתים היא רק לצדיקים (גמורים), ודעות עוד מחברים בענין זה.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ב' ואות ה'.

בענין שאין ציווי להאמין בתחיית המתים אלא הרי היא מעיקרי הדת, והביאור בזה.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ז'.

הדעה שהעיקר של תחיית המתים הוא סניף של העיקר של האמונה בשכר ועונש.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ב (קטע "ועי' גם בפרק").

דברי הרמב"ם במאמר תחיית המתים

שיסוד הקפידא אם אינו מאמין בתחיית המתים הוא משום שזה מראה שאינו מאמין באפשרות המופתים, ואם אינו מאמין באפשרות המופתים הרי זה מראה שהוא מכחיש את בריאת העולם.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ב (קטע "ונראה" וקטע "וע"ע שם").

גירסת רש"י שצריך להאמין שתחיית המתים היא מן התורה, ואילו הרמב"ם השמיט דבר זה.

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים [ד] סק"ב (קטע ראשון). פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ו'.

ביאור "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים".

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ד' ואות ה'.

דברי הרמב"ם במאמר תחיית המתים למה לא כתובה תחיית המתים בפירוש בתורה.

פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך וגו' (כ', ב') [ב] סק"ב (קטע "גם קשה ממה").

בענין אם בהאמן על ברכת מחי' המתים צריכים לכוין רק שהדבר אמת, או האם צריכים לכוין גם לתפילה שתקרה במהרה.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

בענין אם שייך לבקש עבור תחיית המתים.

פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

ביאור "אז ישיר משה, שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה" דמשמע שמשה ישיר שירת הים על תחיית המתים.

פר' בשלח, אז ישיר (ט"ו, א').

בענין מה שעשו כפר בתחיה"ם.

פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

תלי

בענין מה שמצות תלי נחשבת זמן גרמא
כי היא נוהגת רק ביום.

פ' כי תצא, ותלית אתו על עץ
(כ"א, כ"ב) [א] (קטע אחרון).

תלמיד

ע" בערך רב ותלמיד.

תלמיד חכם

בענין המצוה של דבקות בתלמידי חכמים,
ע" בערך בו תדבק.

כללי

ביאור תלמיד חכם שאין בו דעה נבילה
טובה הימנו.

פ' תרומה, ועשית מנרה (כ"ה,
ל"א) [א] סק"ב (קטע "וכן מצינו"
ולהלן שם).

ביאור מה שכתוב שתלמיד חכם הוא בחינה
של שבת.

פ' כי תבוא, "עוד בענין בכורים"
(קטע "והנה בספרים").

בענין הא דת"ח אל יצא יחידי בלילה, וכן
שת"ח בלילה צריך שימור.

פ' מקץ, הבקר אור והאנשים
שלחו (מ"ד, ג') (קטע "ובחולין"
ולהלן שם).

כבוד תלמיד חכם

ע"ע בערך תורה – מעלות לומדי.

בענין מאיפוא ילפינן כבוד תלמיד חכם
שאינו רבו.

פ' קדושים, מפני שיבה תקום
והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב].

בענין אם יש חיוב מורא כלפי סתם תלמיד
חכם שאינו רבו, או האם יש רק חיוב
כבוד.

פ' קדושים, מפני שיבה תקום
והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב]
(קטע "ולפי דרכם" ולהלן שם).

בענין שהתורה קבעה מצוה מיוחדת על
קימה.

בענין מה שהרמב"ם לא כתב שמצות תלי
מתיחסת להב"ד, אלא משמע שהתולה הוא
שמקיים את המצוה, ואילו מדברי החינוך
נראה שמצות תלי מתיחסת להב"ד, דהיינו
שהם אלו שמקיימים את המצוה.

פ' משפטים, ואלה המשפטים
אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ג]
(קטע "אמנם" ולהלן שם). פ' כי
תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א,
כ"ב) [א] (קטע "אמנם" ולהלן
שם).

דברי החינוך שמצות תלי נוהגת בזכרים כי
להם לעשות המשפט.

פ' כי תצא, ותלית אתו על עץ
(כ"א, כ"ב) [א] (קטע אחרון).

בענין אם תולין אותו היכא שלא יכלו
להמית אותו בסקילה והמיתו אותו בשאר
מיתות.

פ' כי תצא, ותלית אתו על עץ
(כ"א, כ"ב) [ב].

בענין אם פשטות הפסוק של לא תלין וכי
קבור תקברנו קאי רק על נתלה, ואילו שאר
הרוגי ב"ד הרי הם בכלל הריבוי שמרבה
שאר מתים, או האם פשטות הפסוק קאי
על כל הרוגי ב"ד, ונפ"מ בזה.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
העץ (כ"א, כ"ג) [א].

בענין אם דברי הספרי של "להזהיר ב"ד
על כך" קאי רק על נתלה, או האם זה קאי
גם על הריבוי של שאר הרוגי ב"ד (ע"י
לעיל בסמוך כאן), או האם זה קאי אפילו
על שאר מתים.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
העץ (כ"א, כ"ג) [א] (קטע "ואולי
יצויר" ולהלן שם).

בענין אם האזהרה לב"ד היא רק שלא
להשאירו על העץ או האם גם לקבורו.

פ' כי תצא, לא תלין נבלתו על
העץ (כ"א, כ"ג) [א] (קטע "והנה
אם קאי" ולהלן שם).

פר' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע "וע"ע בחזו"א").

בענין המחלוקת אם רב שמחל על כבודו כבודו מחול או לא, וכן בענין טעמא דתורתו דילי' היא.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם הראב"ד שאע"פ שרב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל על בזיונות אינו יכול למחול.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם. פר' כי תבוא, ארוך מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

דברי הגרי"ז על רב שמחל על כבודו כבודו מחול: שמחילה מהני רק על הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו אבל לא על הדברים שחייבים לכל ת"ח כי הדברים שחייבים לכל ת"ח הרי הם בגדר מצוה כלפי שמיא.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בהערה הראשונה, סק"ד (קטע אחרון). פר' כי תבוא, ארוך מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

הדרך שברבו הדין כבוד שנתחדש הוא דין כבוד להגברא ולא רק לתורתו, אבל הדין כבוד לכל ת"ח הוא רק לתורתו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בהערה הראשונה (קטע "וי"ל").

הדרך שגם הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו הרי הם דין כבוד לתורתו, ואינם בגדר דין כבוד להגברא, אלא שמאחר שהוא רבו הרי הוא חייב בחיוב יותר חזק לכבד את תורתו, ולכן הרי הוא חייב לעשות לרבו דברים שאינו חייב לעשות אותם לתלמיד חכם שאינו רבו.

פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בהערה הראשונה (קטע אחרון).

שרב מופלג הוא כמו רבו מובהק. פר' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל (כ"ז, כ"א) [ב].

בענין מה שתלמיד חכם פטור מלהעיד בפני כ"ד דווטר מיני' משום שאינו לפי כבודו, האם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

בענין מה שתלמיד חכם פטור מלהעיד בפני כ"ד דווטר מיני' משום שאינו לפי כבודו, האם זה משום כבוד תלמיד חכם, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו ת"ח.

פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין בשבועות").

שתלמיד חכם שמזולזל במצות הרי הוא כקל שבציבור.

פר' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליי זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותי ליעקב וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע "והנה בסוף").

תמורה

דברי הרמב"ם בענין למה לוקין על הלאו של תמורה, ולא אמרינן לענין תמורה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

הדרך שמצד עצם טבעה של קדושת מעשר בהמה (ובכור ותמורה) הרי הקדושה היא יכולה לחול על כל בהמה אע"פ שאינה מעשר (או בכור או תמורה), רק שהתורה החילה אותה רק בהציוור של מעשר (ובכור ותמורה).

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

בענין מה שחל על תמורת מעשר קדושת מעשר אע"פ שאינה עשירי (אשר מזה נראה כהיסוד הנ"ל).

פר' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

המחלוקת בין תוס' והרמב"ם בענין אם תמורת בכור ניתנת לכהנים.

פר' קרח, כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריב לה' באדם ובבהמה יהי לך (י"ח, ט"ו).

תמר (כלת יהודה)

דברי רש"י שהביא דברי רבי מאיר שהיתה חייבת שריפה משום בת כהן שזינתה, ודברי הרמב"ן שהיתה חייבת מיתה משום שהיתה נחשבת מורדת ביהודה שהי' מושל הארץ.

פר' וישב, הוציאוה ותשרף (ל"ח, כ"ד).

תנאי

תנאי כפול

בענין אם הטעם להצריך תנאי כפול ולא אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו הרי זה כי אם לא כפל אמרינן שלא נתכוין באמת אלא נתכוין רק להפליג בדברים.

פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [א] (קטע "והנה היכא").

תנאי קודם למעשה

הסברא למה להצריך תנאי קודם למעשה.

פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב] (קטע "והנה יש לומר").

בענין אם צריכים תנאי קודם למעשה בצד ההן, או בצד הלאו, או בשניהם.

פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב].

בענין היכא שאמר את המעשה ושוב את התנאי ושוב את המעשה.

פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב] (קטע "ועוד יוצא").

מילתא דליתיה בשליחות ליתיה בתנאי

שמילתא דליתיה בשליחות, כגון שבועה (שאי אפשר לקיים שבועה ע"י שליח), ליתיה בתנאי.

פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [א] (קטע אחרון).

עוד בענין משפטי התנאים

השיטה שדוקא בגיטין וקידושין צריכים משפטי התנאים.

פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכי" (קטע "וע"ע בפ"ג").

שיטת הרמב"ם שהיכא שאמר מעכשיו, או על מנת דהוי כאומר מעכשיו, אין צריכים משפטי התנאים.

פר' מטות, ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה וגו' (קטע "וכן הוכיח הפ"י").

תנאים ואמוראים

ע"י עוד בערך שמעון הצדיק.

בענין אם תנא יכול לחלוק על נביא, וכן בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא, ויתר כללי מחלוקת, ע"י בערך תורה - תורה שבעל פה וסדר המסורת של התורה.

דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שרבי דוסא בן הרכינס האריך ימים מימות חגי הנביא כל ימי בית שני.

הקדמה, ד' סקי"ב.

בענין מדריגתו של רבי אליעזר בן הורקנוס.

פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א] (קטע "והנה מצינו").

בענין אם רבי מאיר הוא רבי נהוראי.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ד] (קטע "ד").

בענין "רב תנא הוא ופליג".

הקדמה, ד' סקי"א סקט"ו.

בענין דבקותו של ריש לקיש בתורה, והאיכפתיות שלו מהלימוד.
 פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [ב].

תנ"ך

"אין מוקדם ומאוחר בתורה": בענין סדר הפרשיות ממתן תורה ואילך.

הקדמה, א'.

גדר "פשוטו של מקרא".

הקדמה, ה'.

גדר "דברי קבלה".

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד בדברי השט"מ").

דברי הרמב"ן בהקדמתו לחומש שמשה העתיק את התורה כסופר מהס"ת של מעלה שכתוב באש שחורה על גבי אש לבנה, והמשך דבריו שם.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע ראשון). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז שמשה הי' חייב גם לומר לכלל ישראל את פרשיות התורה בעל פה כמו נביא.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "שו"ר בחידושי הגרי"ז"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז שבשמונה פסוקים האחרונים שבתורה לא הי' קיים דין זה.

פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

מה שצייד הגרי"ז לומר שהשמונה פסוקים האחרונים שבתורה נעשו בגדר תורה רק לאחר מיתת משה.

פר' וזאת הברכה, וימת שם משה (ל"ד, ה') (קטע אחרון).

דברי הרמב"ן בענין מהות ספר שמות. פר' שמות, ואלה שמות (א', א'). בענין אם נביאים וכתובים נחשבים תורה שבכתב, או תורה שבעל פה שנצטוו אח"כ לכותבם.

הקדמה, ב' סק"ב. פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע אחרון).

שנביאים וכתובים ניתנו למשה מסיני (ברכות ה' ע"א).

הקדמה, ב' סק"ב (קטע ראשון). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

החיוב כתיבה של נביאים וכתובים.

הקדמה, ב' סק"א (קטע "ובביאור"). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז בשם הגר"ח בנוגע להחילוק בין הדין כתיבה של נביאים לבין הדין כתיבה של כתובים.

הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד בשמות רבה"). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע ראשון). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי המהרש"א שנביאים נאמרו בהכח של נבואה, אבל כתובים נאמרו רק בהכח של רוח הקודש.

פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

תפילה

ע"י עוד בערך פיוטים.

ע"י עוד בערך קרבנות - אמירת קרבנות.

כללי

בענין העיקר של לו לבדו ראוי להתפלל, ובענין האיסור לבקש ממלאכים או ממתים להליץ.

פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג).

משמעות דברי הרמב"ם שצריכים לדקדק רק בקריאת שמע, ודברי רבינו יונה שגם בפסוקי דזמרה ותפילה, ודברי הרד"ק שגם בלימוד פסוקים מתנ"ך.

פר' ואתחנן, "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "והנה הרמב"ם" ולהלן שם).

תפילות שונות

דברי הרי"ף בברכות שאין תפילת נדבה בציבור כי ציבור אינו מביא קרבן נדבה.

פר' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"ב.

בענין אם נשים חייבות להתפלל תפילת מוסף.

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [ב] (קטע "וכן נוקט רעק"א" ולהלן שם).

פירושים בנוסח התפילה

יאור התפילה "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך".

פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ושמעתי").

ביאור "ברוך עושה בראשית".

פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ב]. פר' בא, החודש הזה לכם (שמות י"ב, ב').

ביאור "עושה שלום ובורא את הכל"

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "ויש לבאר" ולהלן שם).

ביאור החילוקים בין הנוסח של אהבה רבה לבין הנוסח של אהבת עולם (דבאהבה רבה יש בקשות לסייעתא דשמיא, ובקשות עבור ישועות, משא"כ באהבת עולם).

פר' נח, ויום ולילה לא ישבתו (ח', כ"ב) (קטע ראשון ולהלן שם).

אין כאלוקינו: ביאור הסדר של אין, מי, נודה, ברוך, אתה.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה נוכל לומר").

ביאור דברי הרמ"א שאומרים אין כאלוקינו לפני פיתום הקטורת.

פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה הרמ"א").

ביאור "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקך ונשמח בדברי תלמוד תורתך".

פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "והנה חזינן").

ביאור התיאור של הנס של קריעת ים סוף בברכת אמת ואמונה בערבית.

פר' בשלח, כי בא סוס פרעה וגו' ובני ישראל הלכו כיבשה בתוך הים (ט"ו, י"ט) סק"ה.

שני ביאורים ב"תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים".

פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [ב] (קטע "וגם" וקטע "והנה כבר הבאנו" ולהלן שם). פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם וגו' על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה', ט"ו) (קטע "וגם הראב"י" ולהלן שם).

עוד בביאור "זכר ליציאת מצרים".

פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם וגו' על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה', ט"ו).

ביאור למה בשבת, אחרי "ובורא את הכל",

שממשיכים להדגיש את המלה "הכל",
במה שאומרים הכל יודוך והכל ישבחוך
והכל יאמרו וכו' הכל ירוממוך וכו' יוצר
הכל.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים"
(קטע "והנה בברכת" ולהלן שם).

ביאור למה בברכת יוצר בחול, בקטע
המאיר לארץ, אומרים מה רבו מעשיך ה',
ואילו במזמור שיר ליום השבת כתוב מה
גדלו מעשיך, ולא עוד אלא שנוסח אשכנז
משמיט בשבת "מה רבו מעשיך ה' כולם
בחכמה עשית" מברכת יוצר.

פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים"
(קטע "גם יש לבאר" ולהלן שם).

ביאור למה אומרים "חברים כל ישראל"
בסדר ברכת החודש.

פר' משפטים, ואלה המשפטים
(כ"א, א') [ב] (קטע "ובברכת
החודש").

ביאור "רצית קרבנותי".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו'
(כ"ח, ב') ו'.

ביאור "אז מסיני נצטוו עלי".

פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני
ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג)
סק"ז.

ביאור "ואת מוסף יום השבת הזה".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו'
(כ"ח, ב') ה'.

ביאור הנוסח בהזמר יום שבתון אין
לשכוח: "ובאו כולם בברית יחד נעשה
ונשמע אמרו כאחד".

פר' משפטים, ואלה המשפטים
(כ"א, א') [ב] (קטע "ובהזמר").

ביאור הנוסח בהזמר יום זה לישראל:
"שבת ומועדים לשמור בכל שני".

פר' משפטים, ששת ימים תעשה
מעשיך וביום השביעי תשבת (כ"ג,
י"ב).

ביאור "זבחי רצון ושעירי חטאת וכו'
ושעירי עזים נעשה ברצון".

פר' פנחס, את קרבני לחמי וגו'

(כ"ח, ב') ו' (קטע "וכעין הנ"ל"
וקטע "ולפי זה").

כחה של תפילה

דברי האור החיים שמה שאדם צועק מתוך
כאב ג"כ עולה להקב"ה ופועלת כמו
שתפילה פועלת.

פר' שמות, ויהי בימים הרבים ההם
וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל
מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל
האלקים מן העבדה (ב', כ"ג).

בענין הקשר בין תורה לתפילה.

פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם
(י"א, י"ט) [ב].

תפילין

בענין שרטוט, ע"י בערך שרטוט.

בענין כתיבת תפילין, ע"ע בערך ספר תורה
- מעשה הכתיבה.

בענין אם יסוד הדין של תפילין ומזוזות
הוא לכתוב את הפרשה בהצורה שהיא
כתובה בהספר תורה, או האם נאמר בהם
דין חדש של כתיבה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ט]
[יא] [יט] (קטע "ועיין עוד" וקטע
"ועוד ביאר").

הדרך שיסוד הדין של כתיבת תפילין אינו
כתיבת פסוקים, או כתיבת יחידה אחת של
פרשת שמע ופרשת והי' אם שמוע, אלא
יסוד הדין הוא כתיבת פרשיות, ומש"ה
היינו חושבים שכל פרשה היא מצוה בפני
עצמה, ולכן צריכים את המשנה ששתי
הפרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר
תורה" [א] (קטע אחרון).

בענין אם רבי מאיר סובר (במנחות דף
ל"א ע"ב) במזוזה שעושה פרשיות'
פתוחות אע"פ שבס"ת הן סתומות הרי הוא
סובר כן גם בתפילין.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יט]
(קטע אחרון).

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [י].

בענין הא דאין כותבין תו"מ על שני עורות: בענין אם מהני תפירה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ב.

בענין אם בתפילין צריכים להניח גליון למעלה ולמטה כמו במזוזה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ד.

בענין אם יסוד הדין של תפילין ומזוזות הוא לכתוב את הפרשה בהצורה שהיא כתובה בהספר תורה, או האם נאמר בהם דין חדש של כתיבה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [ט] [יא] [יט].

שבתפילין נאמר דין מסוים של כתיבת פרשיות, ומש"ה היינו חושבים שכל פרשה היא מצוה בפני עצמה, ולכן צריכים את המשנה שארבע פרשיות שבתפילין מעכבין זו את זו.

פר' שופטים, "בענין כתיבת ספר תורה" [א] (קטע אחרון).

בענין אם רבי מאיר סובר (במנחות דף ל"א ע"ב) במזוזה שעושה פרשיות פתוחות אע"פ שבס"ת הן סתומות הרי הוא סובר כן גם בתפילין.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יט] (קטע אחרון).

הסוברים שהדין שבתפילין ומזוזה צריכים "כסדרן" קאי על המעשה כתיבה, דאי אפשר למחוק מילה באמצע ולכותבה פעם שני' כי אז הפרשה לא נכתבה כסדרן. והסוברים שאין קפידא בהנ"ל, אלא רק שהפרשיות יהיו כסדרן, ולא שהפרשה השני' תהי' למעלה והפרשה הראשונה למטה, וכן שבתוך הפרשה המלים והפסוקים יהיו מסודרים כסדרם. והשיטה שגם לפ"ז א"א בתפילין ומזוזה לתלות מלה או אות ששכח לכתוב בין השיטין, והטעם למה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [י].

בענין הא דאין כותבין תו"מ על שני עורות: בענין אם מהני תפירה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ב.

"ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה": בענין איך שייך לעשות מזוזה מס"ת.

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ].

בענין אם בתפילין צריכים להניח גליון למעלה ולמטה כמו במזוזה.

פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ד.

תקנות דרבנן

בענין "כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו".

פר' נח, צא מן התיבה וגו' (ח', ט"ז).

תרומות ומעשרות

בענין הא דאי אפשר להתפיס נדר בתרומה, עי' בערך נדרים - התפסה.

כללי

בענין אם אין לשבט לוי חלק בארץ משום שהובדלו לעבוד את ה', והרי הם מקבלים תרומות ומעשרות תמורת חלק בארץ, או האם אין להם חלק בארץ בגלל שהם מקבלים תרומות ומעשרות.

פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהי' לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל (י"ח, כ') [א].

ביאורו של המשך חכמה למה לתרומה יש קדושה ולא למעשר ראשון.

פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] (קטע "וראיתי במשך חכמה").

בענין הא דקנס עזרא את הלויים לענין מעשר ראשון.

פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א').

טבל

דברי הריטב"א שטבל הוא איסור חפצא.

פ'ר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ב (קטע "ועיין עוד בריטב"א"). פ'ר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע "ועכ"פ חזינן" ולהלן שם).

הפקר

בענין מגלן ששביעית הפקר ופאה פטורים ממעשר.

פ'ר' משפטים, ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א).

מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין

ד' ביאורים בכמי שהורמו דמי: א', הרי זה כי טבל הוא במהותו תרומות ומעשרות וחולין מעורבין אלו באלו, ב', שמסתכלים כאילו כבר נעשית ההפרשה, ג', שלעולם אין כאן עוד תרו"מ, רק שטבל עצמו יכול לקבל דינים של תרו"מ, ד', שהכוונה היא רק שכשיש לכהן טבל יש לו זכות לקבל את התרומה, ואת הזכות הזאת הרי הוא יכול להוריש לבן בתו ישראל.

פ'ר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע אחרון) (הדרך שהוא משום שטבל הוא תרו"מ וחולין מעורבין אלו באלו).

הפרשה

בענין אם ע"י הפרשה הרי הוא פועל קדושה או האם הוא פועל ממונות ושינוי בעלות והקדושה חלה מצד התורה.

פ'ר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [ב] סק"ג.

זכותי הכהן

בענין אם ע"י הפרשה הפירות נעשים ממון

כהנים ולוים, או האם הם נשארים עוד ממונו של ישראל, או האם הם נעשים הפקר לכהנים ולוים.

פ'ר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [ב].

ביאורים בהמחלוקת בין ר"ע וראב"ע בענין אם מעשר ראשון ניתן גם לכהנים.

פ'ר' אמור, אמר אל הכהנים (כ"א, א').

דיני הפירות שהופרשו

בענין דברי רבי יהושע בן לוי בירושלמי שכהנת שזינתה אוכלת מעשר.

פ'ר' אמור, אמר אל הכהנים (כ"א, א') (קטע "והנה מש"כ הקו"ש").

אכילת תרומה

בענין אם אכילת תרומה היא מצוה חיובית כמו אכילת קדשי קדשים, או האם היא רק בגדר מצוה קיומית, דהיינו שאם הוא אוכל הרי הוא מקיים מצוה אבל אין חיוב לאכול.

פ'ר' צו, ובשר זבח תודת שלמיו כיום קרבנו יאכל וגו' (ז', ט"ו).

תרח

ע"י עוד בקובץ אמתלאי בת כרנבו (שם אמו של אברהם אבינו).

בענין מה שעשה תרח תשובה.

פ'ר' נת, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א סק"ב.

תרי"ג מצות

המחלוקת אם הציוויים שנאמרו לפני הר סיני נשנו עוד הפעם בהר סיני ואנחנו צריכים לקיים רק את הציווי של הר סיני.

פ'ר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט'). פ'ר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג). פ'ר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "והנה דברי" ולהלן שם).

שיטת רבי יצחק שהמנין של תרי"ג שלנו מתחיל מהחודש הזה לכם, וביאורו של הגור ארי' דהיינו משום שמאז נצטוו באמצעות משה רבינו.

פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"א (קטע "והנה רש"י" ולהלן שם).

בענין שהמצוה הראשונה (לפי רבי יצחק) היא בנוגע להענין של זמן.

פ' בא, החדש הזה לכם (שמות י"ב, ב').

דברי הרמב"ן שהמצוה שנצטוו במרה היו בגדר חינוך, להתרגל במצוה.

פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ג.

דברי הרמב"ן שהטעם למה לא מנה הבה"ג את אנכי ה' אלוקיך בכלל תרי"ג מצות הרי זה משום שהמושג "מצוה" מתחיל רק לאחר שמודים במציאותו של זה שצוה.

פ' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אליה וגו' (כ"ד, י"ד) (קטע "ויש למצוא עוד דוגמא"). פ' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [א] (בתחילתו).

שיטת הבה"ג שמונים גם מצוה שנצטוו בה רק לשעה.

פ' חקת, עשה לך שרף וגו' (כ"ט, ח').

דברי הרמב"ם בספר המצות בשורש י' שאין למנות הכשר מצוה למצוה בפני עצמה.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ג.

דברי הרמב"ם בספר המצות בשורש י"א שאין למנות חלקי המצוה למצות בפני עצמן.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ג.

בענין שהרמב"ן סובר שעל כל קרבן תקריב מלח נחשב מצוה בפני עצמה ואינו נחשב חלק ממצות קרבנות, והיינו מהטעם שביאר הרמב"ם בשורש י"ב דכיון שהציווי כולל הרבה מיני קרבנות שהם מצות חלוקות בפני עצמן א"כ לא יתכן לומר שנתנית מלח היא בגדר חלק ממצוה.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ד.

שיטת הרמב"ם שבגדי כהונה נמנים למצות עשה במנין תרי"ג, ושיטת הבה"ג והרמב"ן שחולקים עליו.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב').

בענין שהבה"ג מונה עשיית "בגדי שרד" למצוה בפני עצמה, ואם הוא סובר כהרמב"ן שבגדי שרד הם בגדי כהונה (ודלא כרש"י שהם הבגדים שכיסו בהם את הכלים), א"כ יוצא שהוא שפיר מונה בגדי כהונה למצות עשה).

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ד.

קושיית הרמב"ן למה אין הרמב"ם מונה בנפרד בגדי כהן גדול ובגדי כהן הדיוט ובגדי זהב ובגדי לבן.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ו.

קושיית הרמב"ן למה אין הרמב"ם מונה למצוה הא דצריך לעבוד בעמידה.

פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ז.

תשובה

עיין עוד בערך בעלי תשובה.

בענין תשובה ביום כיפור, עי' בערך יום כיפור.

בירור דעת הרמב"ם בענין מאיפוא ילפינן

שמצוה לשוב, וכן בענין אם המצוה היא התשובה או הוידוי.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א.

דעת הרמב"ן והסמ"ק בענין מאיפוא ילפינן מצות תשובה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "והרמב"ן").

דעת רבינו יונה בענין מאיפוא ילפינן מצות תשובה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "ורבינו יונה").

שה"שיעור" של מצות תשובה היא "עבירה", וממילא אפילו אם הוא שב על כל עבירותיו בבת אחת, ע"י מעשה אחד של תשובה, דהיינו שעשה תשובה כללית בלי לפרט את החטאים, יש לו מנין מצות כמנין העבירות.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח (קטע "ונראה" ולהלן (שם).

וכן אם אינו עושה תשובה בשעה שחייב לשוב, יש לו עבירות של ביטול העשה של מצות תשובה כמנין העבירות שלו כי על כל אחת מהן חייב במצות תשובה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח (קטע "ונראה" ולהלן (שם).

שאם לא עשה מעשה נגד חבירו, אלא רק הקניטו בדברים, או עני המהפך בחררה, אין חיוב וידוי.

פ' עקב, וכו תדבק (י', כ') סק"ז. שיטת הרמב"ם בענין ארבעה חלקי התשובה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב.

בענין אם צריכים חרטה לפני הוידוי, או האם סגי בעזיבת החטא וקבלה על העתיד לפני הוידוי.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ג.

דברי הרמב"ם שצריכים לומר בפה גם את החרטה ואת הקבלה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א סק"ג.

שיטת רבינו יונה בענין חלקי תשובה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ד.

שיטת החוכת הלכות בענין הנ"ל.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "וכעין זה") סק"ה.

שיטת החינוך בענין הנ"ל.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "וכעין זה") סק"ו.

שיטת החרדים בענין הנ"ל.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ז.

בענין אם הגדר של מדרגת "בינוני" הוא מחצה על מחצה בצמצום, או האם הכוונה היא לשטח רחב של אנשים באמצע.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח.

בענין זדונות נעשות לו כזכיות, כשגגות.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל"ב, ב') סק"ב (קטע "דהנה עיי"ש").

קושיית הקובץ שיעורים מה הוא החידוש בזה שמהני תשובה (וכדברי המסילת ישרים שהוא חידוש ונגד הסברא ומהני רק משום מדת הרחמים של הקב"ה) הלא גם להצד השני מצינו כעין זה דהיינו שהתוהא על הראשונות מפסיד את שכרו, ותירוצים על קושיא זו.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב (קטע "דהנה עיי"ש").

בענין מניעת התשובה, והכבדת לב פרעה.

פ' וארא, ואני אקשה את לב פרעה (ד', ג').

דברי הירושלמי והרמב"ם שאין לך דבר העומד בפני התשובה.

פ' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט.

בענין אם מהני תשובה למלכין פני חבריו
ברבים.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ט.

בענין שיש מדריגה של אפיקורס שלא מהני
לו תשובה.

פר' וישב, והיא שלחה אל חמי'
(ל"ח, כ"ה) סק"ט.

הדרך שהענין של מחילת עונות אחרי
תשובה אינו שהקב"ה מוחל אחרי שאדם
עוקר מעצמו את הרשעות והופך את עצמו
מרשע לצדיק, אלא האדם צריך לעקור את
כל קלקול העבירה, דהיינו בין מה שקלקלה
העבירה את עצמו, ובין מה שקלקלה את
הזולת, ובין מה שקלקלה המציאות של
העבירה בכל העולמות. ובאמת התשובה
שלו פועלת תיקון העולמות ע"י שהיא
מהפכת את העבירה לשגגה או זכות. וכן
הרי הוא צריך לתקן על ידי השבה וכדומה

את מה שהרע להזולת, ורק אז הקב"ה
מוחל לו.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל',
ב') סקי"א.

הדרך שאם תהא על הראשונות, ואח"כ
עשה תשובה על העובדא שתהא על
הראשונות, הרי הוא מקבל בחזרה את שכר
המצוה.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל',
ב') סקי"ב.

שאם נתחרט על מה שעשה תשובה אינו
מקבל בחזרה את העבירה ששב עלי'.

פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל',
ב') סקי"ב.

תשעה באב

בענין מה שאין אומרים תחנון בתשעה
באב.

פר' ויצא, וישק יעקב לרחל וישא
את קלו ויבך (כ"ט, י"א) סק"ו.